

ကချင်ပြည်နယ်၊ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်၊ စန်းကားကျေးရွာရှိ
လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ “လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ”

ကျမ်းတင်သွင်းသူ - မသီတာထွေးဝင်း

သု - ၆

(၁၉၉၅ - ၁၉၉၇)

မနုဿဗေဒဌာန

ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်

မာတိကာ

စဉ်

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

ကျမ်းဦးစကား

နိဒါန်း

အခန်း ၁	သမိုင်းကြောင်းနှင့် ပထဝီဝင်အနေအထား	၁
(က)	လော်ဝေါမျိုးနွယ်သမိုင်း	၁
(၁)	မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ဝင်ရောက်လာပုံ	၅
(၂)	ကျေးရွာတည်ထောင်ပုံ	၇
(၃)	စန်းကားကျေးရွာ၏ တည်နေရာနှင့်နောက်ခံသမိုင်း	၈
(ခ)	ရာသီဥတု သဘာဝပေါက်ပင်	၁၀
(ဂ)	လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး	၁၁
(ဃ)	လူဦးရေ	၁၁
(င)	ရုပ်လက္ခဏာနှင့် ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ	၁၂
(စ)	စိတ်နေသဘောထား	၁၈
(ဆ)	စာပေနှင့်ဘာသာစကား	၁၉
(ဇ)	စကားပုံ၊ စကားထာ၊ ပုံပြင်များ	၂၂
အခန်း ၂	လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ	၂၅
(က)	မိသားစုဖွဲ့စည်းနေထိုင်ပုံ	၂၆
(၁)	အိုးအိမ်ဖွဲ့စည်းပုံ	၂၉
(၂)	ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ်များ	၃၁
(၃)	ဆွေမျိုးအခေါ်အဝေါ်များ	၃၂

(ခ) ကလေးငယ်ဘဝ	... ..	၃၄
(ဂ) အပျိုလူပျိုဘဝ	... ..	၃၈
(၁) အပျိုလူပျိုဆက်ဆံရေး	... ..	၃၈
(၂) လူပျိုလှည့်ပုံ	... ..	၃၉
(ဃ) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း	... ..	၄၀
(၁) လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုစနစ်များ	... ..	၄၁
(၂) စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း	... ..	၄၃
(၃) လက်ထပ်မင်္ဂလာပွဲ	... ..	၄၅
(င) အိမ်ထောင်သည်ဘဝ	... ..	၄၉
(၁) ကိုယ်ဝန်ဆောင်ခြင်းနှင့် မီးဖွားခြင်း	... ..	၅၀
(၂) အမည်ပေးခြင်း	... ..	၅၁
(၃) လင်မယားကွာရှင်းခြင်း	... ..	၅၃
(စ) ကလေးမွေးစားခြင်း	... ..	၅၄
(ဆ) အမွေဆက်ခံခြင်း	... ..	၅၄
(ဇ) နာမကျန်းဖြစ်ခြင်းနှင့် သေဆုံးခြင်း	... ..	၅၆
(၁) ကျန်းမာရေး	... ..	၅၆
(၂) သေဆုံးခြင်း၏အယူအဆ	... ..	၅၇
(၃) အသုဘအခမ်းအနား	... ..	၅၇
(၄) အစိမ်းသေခြင်း	... ..	၆၁
(၅) ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များသေဆုံးခြင်း	... ..	၆၂
(ဈ) လူမှုရေးဆိုင်ရာတွင်အသုံးပြုသောရိုးရာပစ္စည်းများ	... ..	၆၃

အခန်း ၃	ဘာသာရေးနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများ	...	...	...	...	...	၆၄
(က)	နတ်ပူဇော်ပသခြင်း	...	...	...	...	...	၆၅
	(၁) နတ်ပူဇော်ခြင်းအစ	...	...	...	...	...	၆၅
	(၂) ဇေယျာပုံနှင့် ကွမ်းဖိုးစတင်ပုံ	...	...	...	...	...	၆၈
	(၃) နောင်တမလွန်ဘဝယုံကြည်ခြင်း	...	...	...	...	...	၇၁
	(၄) နတ်ဟောဆရာဝတ်စုံ	...	...	...	...	...	၇၂
	(၅) လူနှင့်နတ်များအကြားဆက်သွယ်မှု	...	...	...	...	...	၇၂
(ခ)	နေကိုးကွယ်ခြင်း	...	...	...	...	...	၇၄
(ဂ)	စုန်းပြုစားခြင်းအတတ်	...	...	...	...	...	၇၈
(ဃ)	ရှေးရိုးရာအယူအဆများ	...	...	...	...	...	၇၈
	(၁) ကမ္ဘာကြီးနှင့် လူသားအစ	...	...	...	...	...	၇၈
	(၂) ငလျင်လှုပ်ခြင်း	...	...	...	...	...	၈၀
	(၃) မိုးကြိုးပစ်ခြင်း	...	...	...	...	...	၈၁
	(၄) နေကြပ်ခြင်း၊ လကြပ်ခြင်း	...	...	...	...	...	၈၁
	(၅) ဝိညာဉ်လိပ်ပြာအယူအဆ	...	...	...	...	...	၈၁
	(၆) ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအယူ	...	...	...	...	...	၈၂
(င)	လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများနှင့် ခရစ်ယာန်သာသနာ	...	...	...	...	...	၈၃
	(၁) စန်းကားကျေးရွာနှင့် ခရစ်ယာန်သာသနာ	...	...	...	...	...	၈၅
	(၂) ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်သော ပွဲတော်များ	...	...	...	...	...	၈၆
(စ)	အယူသည်းခြင်းနှင့် အတိတ်နိမိတ်ကောက်ခြင်း	...	...	...	...	...	၈၈
	(၁) ရှောင်စလေ့	...	...	...	...	...	၈၉
	(၂) ဆောင်စလေ့	...	...	...	...	...	၉၀

အခန်း ၄	စီးပွားရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၁
	(က) စိုက်ပျိုးရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၁
	(၁) တောင်ယာစိုက်ပျိုးရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၁
	(၂) ဥယျာဉ်ခြံမြေစိုက်ပျိုးရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၃
	(၃) လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၃
	(ခ) မွေးမြူရေး	...	...	...	...	...	...	...	၉၄
	(ဂ) အင်းလုပ်ငန်း	...	...	...	...	...	...	...	၉၅
	(ဃ) အမဲလိုက်ခြင်း	...	...	...	...	...	...	...	၉၆
	(င) အခြားစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ	...	...	...	...	...	...	...	၉၉
	(၁) သီးသန့်ထူးချွန်လုပ်ငန်းများ	...	...	...	...	...	...	...	၉၉
	(၂) အခစားလုပ်ငန်း	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၀
	(၃) ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၁
	(စ) လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၂
	(၁) စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၂
	(၂) လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၃
	(၃) အခစားလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၃
	(ဆ) စားသောက်ပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၄
အခန်း ၅	အုပ်ချုပ်ရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၆
	(က) ရှေးကျအုပ်ချုပ်ရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၆
	(၁) ဂျပန်နေရာအုပ်ချုပ်ရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၆
	(၂) ဇုတ်ဒေါ့မြေပိုင်ရှင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (သို့မဟုတ်) အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ်က အုပ်ချုပ်သောစနစ်	...	...	...	...	...	...	...	၁၀၆
	(ခ) တရားစီရင်ရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၀
	(ဂ) ပညာရေး	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၂

အခန်း ၆	တေးဂီတ၊အကအခုန်နှင့် ရိုးရာပွဲတော်များ	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၄
	(က) ရိုးရာအက	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၄
	(ခ) ရိုးရာတေးသီချင်း	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၅
	(ဂ) တူရိယာပစ္စည်းများ	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၆
	(ဃ) ရိုးရာပွဲတော်များ	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၇
	(င) ရိုးရာအိမ်သစ်တက်ပွဲ	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၉
	(၁) ရိုးရာအိမ်ဆောက်ပုံ	...	...	...	...	...	...	...	၁၁၉
	(၂) အိမ်သစ်တက်ပွဲ	...	...	...	...	...	...	...	၁၂၁
	(စ) ဇမိဂေါပွဲ	...	...	...	...	...	...	...	၁၂၃
	(ဆ) ခေတ်သစ်ဇမိဂေါပွဲ	...	...	...	...	...	...	...	၁၂၈

နိဂုံးနှင့်သုံးသပ်ချက်	...	...	...	...	...	...	...	...	...	၁၃၁
------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူများစာရင်း

ကျမ်းကိုးစာရင်း

အရေးပါသောတိုင်းရင်းသားဝေါဟာရများ

Anthropological Terms

ကျမ်းဦးစကား

ဤကျမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် အဖက်ဖက်မှ ဝိုင်းဝန်းကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့သော ကျေးဇူးရှင် မိဘနှစ်ပါးအားလည်းကောင်း၊ ဤကျမ်းကြီးကြပ်သူ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ မနုဿဗေဒဌာန၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ ဌာနမှူးဆရာမကြီးဒေါ်တင်ရီ၊ ပြင်ပစာစစ်အဖြစ် ကူညီပေးခဲ့သော ဆရာမကြီးဒေါ်နွဲ့နွဲ့ - မနုဿဗေဒဌာန မှူး(အငြိမ်းစား)၊ ဆရာမကြီးဒေါ်ကျင်ကျင် - မနုဿဗေဒဌာနမှူး(အငြိမ်းစား)၊ အကြံဉာဏ်ပေးခဲ့သော အငြိမ်းစားဆရာမကြီးဒေါ်သန်းနု၊ ဆရာကြီးဦးကျော်ဟန်တို့အားလည်းကောင်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိ ပါကြောင်း ဤကျမ်းဖြင့် မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

ကျမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ကွင်းဆင်းသုတေသနပြုရာတွင် အကူအညီပေးခဲ့သော -

- လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား ယဉ်ကျေးမှုဗဟိုကော်မတီအဖွဲ့ ဝိုင်းမော်မြို့အားလည်းကောင်း၊
- စန်းကားကျေးရွာ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့အားလည်းကောင်း၊
- စန်းကားကျေးရွာမှ ရွာသူရွာသားများအားလည်းကောင်း၊
- ဦးဘီဇမ်ဟောင်းဇယ်မိသားစု ဝိုင်းမော်မြို့အားလည်းကောင်း၊
- ဦးဘီဇမ်ဟောင်းလွမ်းမိသားစု ဝိုင်းမော်မြို့အားလည်းကောင်း၊
- ဦးလဂန်ဟောင်းခေါင်မိသားစု ဝိုင်းမော်မြို့အားလည်းကောင်း၊
- လော်ဝေါ်ယဉ်ကျေးမှုဗဟိုကော်မတီဥက္ကဋ္ဌ ဦးခေါင်ဟော၊ အတွင်းရေးမှူး ဦးစုန်ခေါင်ဂျယ်တို့အား လည်းကောင်း၊
- ပိုလ်ကြီးမျိုးသိန်းဝင်း(အငြိမ်းစား)၊ ဒေါ်ဖော်ယူးဆိုင်းဘူမိသားစု မြစ်ကြီးနားအားလည်းကောင်း၊
- ဝိုင်းဝန်းကူညီဖြေကြားပေးသော ဝိုင်းမော်မြို့နယ်ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအားလုံးကို အထူး ကျေးဇူးတင်ရှိပါကြောင်း၊ မှတ်တမ်းတင်ဂါရဝပြုအပ်ပါသည်။

မသီတာထွေးဝင်း

ဿ - ၆

၁၉၉၅ - ၉၇

နိဒါန်း

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံသည် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းအသီးသီးတို့၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို အခြေတည်၍ ပြည်ထောင်စုကို ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားခြင်းဖြစ်ပေသည်။ နိုင်ငံတော်တောင့်တင်းခိုင်မာမှု အင်အားသည် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းအသီးသီးတို့၏ တောင့်တင်းခိုင်မာမှုအင်အားပေါ်တွင် အခြေတည်၍ရရှိ လာခဲ့သည်နည်းတူ နိုင်ငံတော်ယဉ်ကျေးမှုတည်တံ့ခိုင်မြဲရေးသည်လည်း နိုင်ငံတော်အတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသား အနှယ်ဝင် အသီးသီးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုတည်တံ့ခိုင်မြဲရေးတွင် အခြေတည်လျှက်ရှိပေသည်။

ကမ္ဘာကပင်စံပြထားသည်မြန်မာယဉ်ကျေးမှုကြီးမပျောက်ကွယ်ရေးအတွက် ဘက်ပေါင်းစုံ ဗျ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ကြရပါမည်။ တိုင်းရင်းသားအနှယ်အသီးသီးတို့၏ယဉ်ကျေးမှုများကို စဉ်ဆက် မပြတ် ဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းကြရပါမည်။

အတိတ်ကာလတွင် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့တို့သည် မိမိတို့နိုင်ငံကို ရေရှည်ကျွန်ပြုခြယ်လှယ် အမြတ်ထုတ်လိုသည်အတွက် မြန်မာတိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း စိတ်ဝမ်းပွဲအောင်၊ ရှေးရိုးရာစဉ်လာ ယဉ်ကျေးမှုများ တစတစပျောက်ကွယ်အောင်၊ ဇာတိသွေးဇာတိမာန်တစတစကုန်ခန်းအောင် စီမံကိန်းဖြင့် စနစ်တကျပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာကို မြန်မာကအထင်သေးအောင်၊ မြန်မာကိုကမ္ဘာကအထင်သေးအောင်၊ ပညာသားပါပါပြောဆိုရေးသားခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့်အမိမြန်မာနိုင်ငံတော်ကြီးသည် လွတ်လပ်ရေး ရပြီးသည် နောက်ပိုင်းတွင်တိုင်းပြည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းကို အပြည့်အဝဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ပြည်တွင်းဆူပူသောင်းကျန်းမှုများနှင့်ကြုံတွေ့ခဲ့ရသဖြင့် တိုင်းရင်းသားများနစ်နာကာ အခွင့်အရေးများ ဆုံးရှုံး ခဲ့ရသည်။ ထိုအထဲတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့လည်း အပါအဝင်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။

ယခုအခါ နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့အစိုးရ၏ စွမ်းဆောင်မှုများ ကြောင့် တောတွင်းလက်နက်ကိုင်တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းများသည် လက်နက်နှင့်ငြိမ်းချမ်းရေးကို လဲလှယ်ကာ ဥပဒေဘောင်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နေကြပြီဖြစ်သည်။ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး သံသယများကို ဖျောက်၍ နိုင်ငံတော်တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးလမ်းကြောင်းပေါ်သို့ လျှောက်လှမ်းနေပြီဖြစ်သည်။

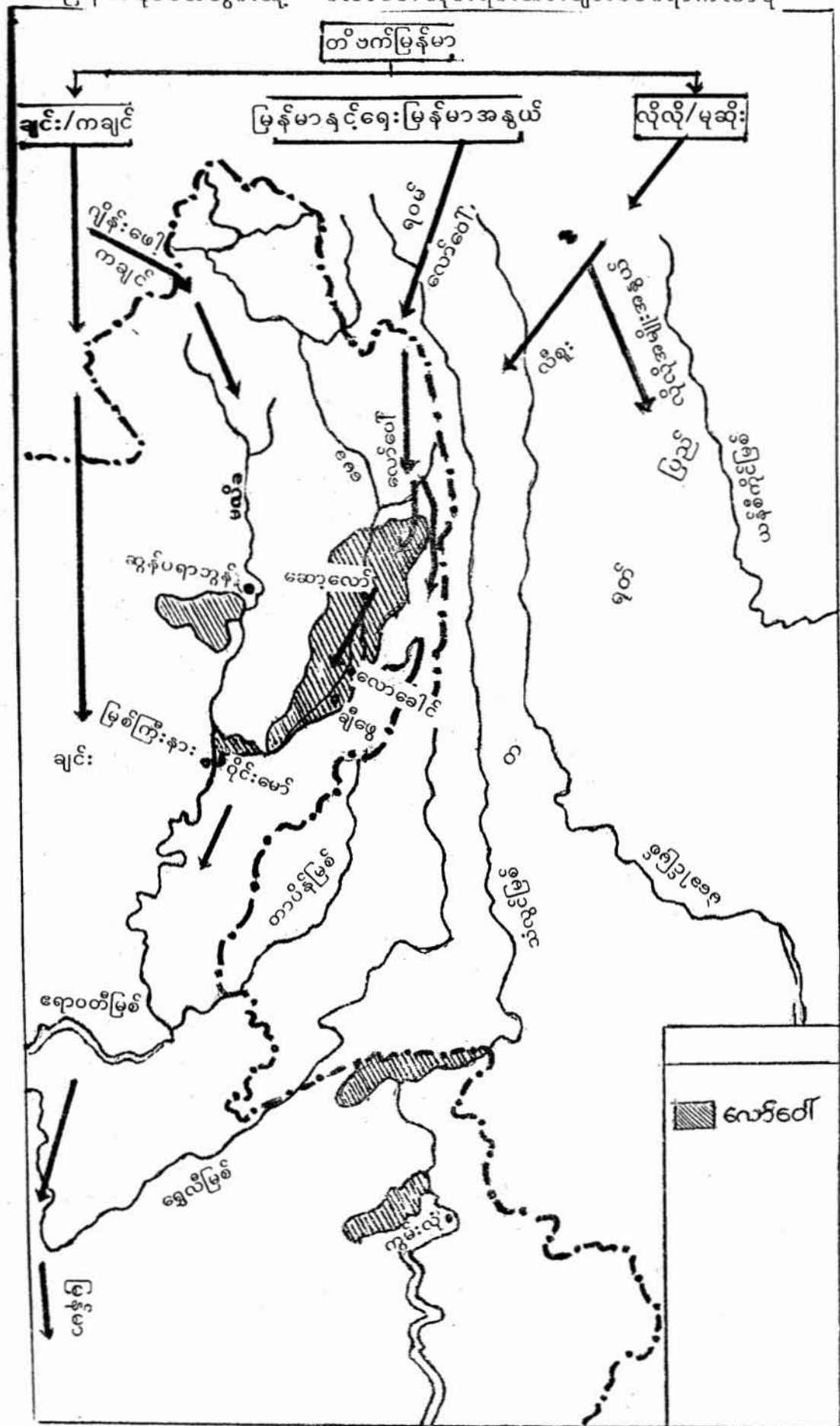
နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး၏ လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်၏ နိုင်ငံရေးမူဝါဒ ဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး၊ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုမပြိုကွဲရေး၊ အချုပ်အခြာအာဏာ တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးဆိုသည့် ဒို့တာဝန်အရေး(၃)ပါးကိုဆောင်ရွက်ရန်အတွက် တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ် ရေးသည် အဓိကအရေးပါလှပေသည်။ တိုင်းရင်းသားတိုင်းသည် စည်းလုံးညီညွတ်ခြင်းအစဉ်အလာကောင်း

ကိုအမြဲထိန်းသိမ်းထားရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း ယုံကြည်မှု၊ လေးစားမှု၊ ခင်မင်ရင်းနှီးမှု၊ ကူညီရိုင်းပင်းမှု၊ နားလည်မှုတို့ ရှိကြရပေမည်။ ဤစိတ်ဓါတ် မျိုးရှိစေရန် အခြေခံအချက်မှာ တိုင်းရင်းသားတို့သည် တစ်ဦး၏ယဉ်ကျေးမှုကို တစ်ဦးကသိရှိ နားလည်ရန် ဖြစ်သည်။ မြန်မာတိုင်းရင်းသားအသီးသီးတို့၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများကို တိုင်းရင်းသား အားလုံးသိရှိရန် ဖော်ထုတ်ကြရပါသည်။ ထိုသို့ဖော်ထုတ်ပေးရန်အတွက် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မနုဿဗေဒဌာနမှ မဟာဝိဇ္ဇာ ကျမ်းပြုကျောင်းသားကျောင်းသူများသည် မိမိတို့၏တိုင်းရင်းသား ညီအစ်ကိုမောင်နှမများ နေထိုင်ရာ ဒေသများသို့သွားရောက်၍ လက်တွေ့ကွင်းဆင်းလေ့လာကြရပါသည်။ တိုင်းရင်းသားညီအစ်ကိုမောင်နှမများ ၏စစ်မှန်သောဓလေ့စရိုက်၊ သဘာဝယဉ်ကျေးမှုများကို မျက်ဝါးထင်ထင်တွေ့မြင်ပြီး ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခံစား၍ တိုင်းရင်းသားတို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှု၊ လူမှုရေးအခြေအနေနှင့် စိတ်နေသဘောထားများကို မှတ်တမ်းတင် ရေးသားနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းကြရပါသည်။

စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံကျမ်းကို ပြုစုခြင်း မှာလည်း ရည်ရွယ်ချက်များစွာရှိပေသည်။ ၎င်းရည်ရွယ်ချက်များမှာ—

- ၁။ တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ရုပ်ပိုင်းသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို လေ့လာ စိစစ်ပြီး ပြည်ထောင်စုဖွား တိုင်းရင်းသားများသည် ဘိုးဘွားတူများမှ ဆင်းသက်လာနိုင်ကြောင်း ဖော်ပြနိုင်ရန်။
- ၂။ တိုင်းရင်းသားတို့သည် တမြေတည်းနေ၊ တရေတည်းသောက်ပြီး၊ အစားအစာ၊ အဝတ်အထည် တို့ကို ခွဲဝေသုံးစွဲကြသည် ညီအစ်ကိုမောင်နှမများဖြစ်ကြသည်၊ ခွေရင်းမျိုးရင်းများဖြစ်ကြသည် ဆိုသော အသိစိတ်ရှိလာစေရန်။
- ၃။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် ပညာရေးလုပ်ငန်းများတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် အောင်မည်ကဲ့သို့ဆောင်ရွက်သင့်သည်၊ တိုင်းရင်းသားတို့၏လိုလားချက်မှာမည်သည်တို့ဖြစ်သည် စသည်တို့ကို သိရှိရန်။
- ၄။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏သဘောသဘာဝ ဆောင်ရန်၊ရှောင်ရန်တို့ကို သိရှိနားလည်မှုရှိခြင်းဖြင့် လူမှုဆက်ဆံရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး စသောကိစ္စအဝဝကို ထမြောက်အောင်မြင်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန်။
- ၅။ မနုဿဗေဒ သဘောတရားများအရ ပြည်ထောင်စုဖွားတိုင်းရင်းသားတို့၏ ဓလေ့ထုံးစံများကို လေ့လာမှတ်တမ်းတင်ပေးရန်။
- ၆။ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက် တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်စွက်သည့်ကျမ်းအဖြစ်တင်ပြရန်တို့အတွက်ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများဝင်ရောက်လာပုံ

သမိုင်းကြောင်းနှင့် ပထဝီဝင်အနေအထား

(က) လော်ဝေါမျိုးနွယ်သမိုင်း

လော်ဝေါမျိုးနွယ်သမိုင်းကြောင်းကို နတ်ဟောဆရာများ၏ နှုတ်တိုက်^၁ ပြောဆိုချက်များ အရယခုတိုင်လက်ခံယုံကြည်ကြဆဲဖြစ်သည်။ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့တွင် စာပေအရေးအသား ပေါ်ပေါက်လာသည်မှာမကြာသေးပေ။ မြန်မာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရပြီးမှစာပေအရေးအသား ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်နှုတ်တိုက်ပြောဆိုခြင်းဖြင့်သာ ယဉ်ကျေးမှုအမွေ ကိုလက်ဆင့်ကမ်းလာကြရသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့ကို အများအားဖြင့် “မရူး” ဟူ၍သာ လူသိများသည်။ ၁၉၉၅-ခုဧပြီလ(၁၈)ရက်မှစ၍ “လော်ဝေါ”(Lhao Vo)တိုင်းရင်းသားဟူ၍သာပြောဆို သုံးစွဲစေခဲ့သည်။ လော်ဝေါ၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ “မြောက်အရပ်တွင်နေထိုင်သောလူမျိုးစု”အထက်ပိုင်းသားများ” သို့မဟုတ် “မြစ်အထက်ပိုင်းအရပ်တွင် နေထိုင်သောလူစု၊လူအုပ်” ဟူ၍အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့ကို တရုတ်လူမျိုးတို့က “လန်ဆူ” ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လချိတ်(လရှီ)တို့က“လန်ဝေါ”ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဇိုင်းဝါး(အဇီး)တို့က “လန်ဝါ” ဟူ၍လည်းကောင်း၊ လီဆူးတို့က “ချူဖာ”ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဆိုကြသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာအယူအဆအရ မျက်မှောက်ခေတ် လူသားများသည် ဖန်ဆင်းရှင် (ဂျယ်ဆော်)က ဖန်ဆင်းသော လူသားမျိုးနွယ် လဗျူနှင့်လနေဇနီးမောင်နှံနှစ်ဦးမှ ဆင်းသက် လာသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ လဗျူနှင့်လနေဇနီးမောင်နှံသည် ကမ္ဘာ့ရေလွှမ်းမိုးမှုဘေးမှ လွတ်မြောက် လာသောသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ၎င်းတို့နှစ်ဦးမှနေ၍အဆင့်ဆင့် လူဦးရေ မွေးဖွားတိုးတက်လာပြီး လော်ဝေါ တိုင်းရင်းသားများဖြစ်လာကြသည်။

- လဗျူနှင့်လနေ ဇနီးမောင်နှံ၏သား
- ဗျူချောင်မုတ်
- ၏သား
- မုတ်မောက်လမ်
- မုတ်မောက်လမ်၏သား
- မောက်လမ်ဂမ်

၁။ Oral
၂။ Literature
၃။ Cultural heritage

မောက်လမ်ဂမ်

၏သား

- ဂမ်လမ်နော(အသားမဲလူမျိုး)
- ဂမ်လမ်ဖြူ (အသားဖြူလူမျိုး)
- ဂမ်လမ်ကြပ် (အသားဝါလူမျိုး)

ဂမ်လမ်ကြပ်၏သားစဉ်မြေးဆက်များ(အသားဝါလူမျိုးများ)

- ကြပ်ရှုယော်
၏သားမှာ
- ရှုယော်ရှိ
၏သားမှာ
- ရှိဂရောအိုင်

ရှိဂရောအိုင်၏သားစဉ်မြေးဆက်များမှာ

- အိုင်လိုင်ဟာ (တရုတ်လူမျိုး)
- အိုင်လိုင်မချပ်

အိုင်လိုင်မချပ်၏သားစဉ်မြေးဆက်များမှာ

- မချပ်ရုတ်
၏သားမှာ
- ရုတ်ဇော်ဆော်

ရုတ်ဇော်ဆော်၏သားစဉ်မြေးဆက်များမှာ

- ဆော်ဇော်မြန် (မြန်မာလူမျိုး)
- ဆော်ဇော်ပျူ (လော်ဝေါလူမျိုး)
- ဆော်ဇော်ဆဲ (ရှမ်းလူမျိုး)
- ဆော်ဇော်ပျူ၏သားမှာ
- ပျူဇော်တော

ပျူဇော်တေ၏သားစဉ်မြေးဆက်များမှာ

- တေမုန်ချောက် (ဂျိမ်းဖောလူမျိုး)
- တေမုန်ယုတ် (လော်ဝေါ်လူမျိုး)
- တေမုန်ဖျော် (ချင်းလူမျိုး)
- တေမုန်ဇမ် (လီဆူးလူမျိုး)
- တေမုန်ဝေါ် (ရဝမ်လူမျိုး)

တေမုန်ယုတ်၏သားစဉ်မြေးဆက်များ(သို့ မဟုတ်)လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုစွဲများမှာ-

- (၁) ဘာနယ် (Ba Nhae)
- (၂) ဘောနယ် (Bao" Nhae)
- (၃) ချော်နယ် (Cao: Nhae)
- (၄) ဂဲလန်းအောင်လောက်နယ် (Gae" lang" Aung: Laug' Nhae)
- (၅) ခေါင်နယ် (Khaung: Nhae)
- (၆) ခါးနယ် (Kha" Nhae)
- (၇) လနယ် (La Nhe)
- (၈) လဖောက်နယ် (Laphaug' Nhae)
- (၉) မျော်နယ် (Myao Nhae)
- (၁၀) ဖောက်နယ် (Phaug' Nhae)
- (၁၁) ဂူလမ်းနယ် (Qu Lham" Nhae)
- (၁၂) ဂူနယ် (Qu Nhae)
- (၁၃) တောင်နယ် (Tau Nhae)
- (၁၄) ထန်နယ် (Thang: Nhae)
- (၁၅) ဇော်နယ် (Xao: Nhae)
- (၁၆) ယော်နယ် (Yao Nhae)
- (၁၇) ဇန်နယ် (Zang Nhae) စသည်ဖြင့် လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်(၁၇)ခု ပေါ်ပေါက်လာရသည်။

အထက်ပါမျိုးနွယ် များပေါ်ပေါက်လာပုံနှင့် ပါတ်သက်၍ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ တွင်ဆိုရိုးစကားပုံရှိပါသည်။(La yug dephe" Zo:qi, Nao" Tang" danghi" shi: qi Gug' Mo" Zo: qi(Gug) mein gid qi:") အဓိပ္ပါယ်မှာ အဖေတောမုန်ယုတ်၏ သား(၉)ဦးတို့မှ ဆင်းသက်လာသော လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။ တောမုန်ယုတ်၏လက်ထက်မှစ၍ လော်ဝေါ်အမည်ကို စတင်ခေါ်ဝေါ်လာခဲ့ကြောင်းယူဆပြောဆိုကြသည်။

အထက်ပါ ယုံကြည်ယူဆချက်သည် စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ အပါအဝင် လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုဝင် အားလုံး၏ ရိုးရာဓလေ့အရ ယုံကြည်မှုဖြစ်ပါသည်။ မျိုးနွယ်စု၏ သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာခြင်းဖြင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ‘ဖမျိုးယူစနစ်’ ကိုရှေးကပင်လက်ခံ ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး ‘ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းအလိုက်အုပ်စုဖွဲ့ခြင်း’ မှာလည်းရှေးကပင်ရှိခဲ့သည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏ မျိုးနွယ်စုသမိုင်းကို အလွန်ပင်တန်ဖိုးထားကြသည်။ ယခုတိုင် မိမိတို့၏မျိုးနွယ်အလိုက် ဘိုးဘွားဘီဘင်များဆင်းသက်လာပုံ အဆင့်ဆင့်ကို သေချာနာမတ်သားထားကြသည်။ ယခုခေတ် လူကြီးများသည် မိမိတို့၏ဆွေစဉ်မျိုးဆက်၊ ဗျူဆတ်(Byu Xag)ကို ဗျူချောင်မုတ်မှမျက်မှောက်ခေတ် မိမိနာမည်အထိပြောဆိုနိုင်ကြသည်။ ရှေးယခင်ကာလက လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မည်သည့်ပွဲလမ်းသဘင်၌ဖြစ်စေ မိမိတို့၏မျိုးနွယ်ဆက်သမိုင်းကို ရွတ်ဆိုကြရသည်။ ဥပမာ။ ။ အိမ်သစ်တက်ပွဲပြုလုပ်လျှင် အိမ်ရှင်၏မျိုးနွယ်သမိုင်းကို ကမ္ဘာအစ၊ လူအစမှနေ၍ ဘိုးဘွားဘီဘင်တို့အကြောင်းကို ဂျီဇန် ခေါ် ဂျီဂေါ် အကကိုဦးဆောင်သူကလည်းကောင်း၊ အိမ်ရှင်ကိုယ်တိုင်ကလည်းကောင်း ရွတ်ဆိုရသည်။

ထို့အပြင် ဒီဇင်ဘာနှင့် ဇန်နဝါရီလများတွင် မျိုးနွယ်စု၏သမိုင်းကို ရွတ်ဆိုရန်အတွက် မိမိတို့၏ဆွေမျိုးအားလုံးကို ဖိတ်ခေါ်၍ မုန့်ဆမ်း(Gaug, Shin)ထောင်းစားပွဲ ပြုလုပ်ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ ယခုအခါတွင် ထိုကဲ့သို့ပြုလုပ်ခြင်း မရှိတော့ပေ။ ယခင်ကစာပေမရှိ၍ နှုတ်တိုက်ပြောဆိုချက်များအရ မှတ်သားထားခဲ့ရပြီးယခုအခါ စာပေဖြင့် သေချာစွာမှတ်တမ်းတင်နိုင်ပြီဖြစ်သည်။

(၁) မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ဝင်ရောက်လာပုံ

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံရှိတိုင်းရင်းသားများသည် မွန်ဂိုမျိုးနွယ်မှ ပေါက်ဖွားဆင်းသက်လာပြီး မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ အုပ်စု(၃)စုခွဲ၍ ဝင်ရောက်လာကြပါသည်။ ထိုအုပ်စုများမှာ မွန်ခမာအုပ်စု၊ တိဘက်မြန်မာအုပ်စု၊ ထိုင်းတရုတ်အုပ်စု တို့ဖြစ်ကြပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် တိဘက်မြန်မာအုပ်စုတွင် ပါဝင်ကြသည်။ တိဘက်မြန်မာအုပ်စုသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ လမ်းကြောင်း(၃) ကြောင်းခွဲ၍ ဝင်ရောက်လာသောကြောင့်လမ်းကြောင်းအလိုက် အုပ်စု(၃) စုကွဲသွားသည်။ ၎င်းတို့မှာ - ချင်းကချင်အုပ်စု၊

- ရှေးမြန်မာအုပ်စု၊

- လိုလိုမှဆိုးအုပ်စုတို့ဖြစ်ကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားဟူ၍ အမည်တွင်လာမည့် မျိုးနွယ်စုသည် ရှေးမြန်မာအုပ်စုနှင့် အတူမေခမြစ်ဝှမ်းသို့ အရှေ့အရပ်မှဆင်းလာပြီးနောက် မြန်မာပြည်တောင်ဘက်သို့ဆက်၍ ဆင်းသွားသည်။ ရှေးမြန်မာနွယ်အုပ်စု တောင်ဘက်သို့ဆက်၍ ဆင်းသွားသော်လည်း အချို့လူတို့မှာ အထက်ပိုင်း (ယခု ကချင်ပြည်နယ်)တွင် ကျန်ရစ်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းလူမျိုးတို့မှာ လချိတ်၊ ရဝမ်၊ လော်ဝေါ် နှင့် ဇိုးဝါးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုအချက်ကို စူးစမ်းလေ့လာသည့်အခါတွင် လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုသမိုင်း၌ မြန်မာနှင့် လော်ဝေါ်တို့သည် ဘိုးဘွားတူမှ ဆင်းသက်လာသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့အပြင် ပိုလ်မျူးကြီးစောမြင့် (ပိုလ်မျူးသမိန်)ရေးသားထားသည့် “ကျွန်တော့်အမြင်” စာအုပ်၌လည်း လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား အဘိုးအိုတစ်ဦး၏ ပြောဆို ခံစားချက်များကိုတွေ့ရပါသည်။ ပိုလ်မျူးကြီး စောမြင့်သည် တရုတ်-မြန်မာ နယ်ခြားပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် တရုတ်ပြည် နယ်စပ်သို့ သွားရောက်ခဲ့ရသည်။ သူသည်ထော့လန်ဒေသသို့ ရောက်သွားသောအခါ အသက် (၉၀)ကျော် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား အဘိုးအိုတစ်ဦးက ဖက်လည်းတကင်းပွေ့ဖက်နုတ်ဆက်ပြီး မျက်ရည်များကျလာသည်။ ပိုလ်မျူးကြီးက အဘိုးအိုရှိသည့်အကြောင်းကိုစကားပြန်မှတစ်ဆင့်မေးမြန်းရာ အဘိုးအိုက မိမိတို့ဘိုးဘွားအဆက်ဆက်မှ ရှေးလူကြီးများ၏မှာကြားချက်အရ အောက်ဘက်သို့ဆင်းသွားသော မိမိတို့၏မျိုးနွယ်များကို တစ်နေ့ဆုံတွေ့ကြရလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ခဲ့သည်မှာ ယခုထိတိုင်ဖြစ်သည်ဟု လော်ဝေါ်အဘိုးအိုကရှင်းပြသည်။ ယခုပိုလ်မျူးကြီးတို့အားတွေ့ရ၍ မိမိတို့၏ဘိုးဘွားအဆက်ဆက်က ပြောဆိုချက်များသည် မှန်ကန်နေ၍ ဝမ်းသာလွန်းသဖြင့် မျက်ရည်ကျမိပါသည် ဟုပြောဆိုလေသည်။

ထို့အပြင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ စကားမှာလည်း ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများနှင့် ကွဲပြားခြားနားပြီး မြန်မာစကားနှင့်အတော်ဆင်တူသည်ကို တွေ့ရသည်။

မြန်မာ	လော်ဝေါ်	ဂျင်းဖေ!
ခြေ	ခြစ်	လဂေါ
ငါ	ငါ	ဗိုင့်
တစ်ရာ	တစ်ရော	လစာ
လက်	လော့	လတ
မြင်း	မြော်	ဂွမ်းမရား
ချောင်းဆိုးသည်	ချောင်းဆို့	ဂျခရ
ထောင်းသည်	ထောင်းရား	ထူးအိုင်
ကောင်းသည်	ကိုင်းရား	ကဂျာအီး
မကောင်းဘူး	မကိုင်း	အင်ကဂျာ
မြန်မြန်လာ	မြို့မြို့လီအာ	အလီဝမ်ဆာ
မျောက်	မျောက်	အဝယ်
အနီ(အရောင်)	အနဲ	အခင်
မြား	မြော	ပလာ
မိန်းမ	မိယံ	နွမ်
သမီး	စာမီး	နွမ်ရှား

အသက်(၇၀)ကျော် လော်ဝေါ်လူကြီးများကလည်း လော်ဝေါ်တို့သည် ဗမာတို့နှင့် တကယ်ပင် ညီအစ်ကိုတော်ခဲ့ကြသည်ကို ယုံကြည်လက်ခံလျက်ရှိပေသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏မူလဒေသမှာ ငလောင်ဘမ်းတောင်ကုန်းဒေသ (Nga - Laung; Bam)၊ ဂျယ်ဒမ်ဂျလော့ဒေသ(Gyodang Gya Lho) နှင့် ဇောလောဝဟန်ဂေါင် (Zao" Lau" Vo Hhang Gaung) ဒေသများတွင်နေထိုင်ခဲ့ကြကြောင်း ရိုးရာနတ်ဟောဆရာများ၏ နှုတ်တိုက် ပြောဆိုချက် များအရသိရပါသည်။ အဆိုပါဒေသများသည် တိဘက်ကုန်းမြင့်၊ ယန်စီမြစ်၊ မဲခေါင်မြစ်၊ သံလွင်မြစ်စသည့် မြစ်များတဝိုက်တွင်ဖြစ်မည်ဟုယူဆရသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏သမိုင်းတွင် ထင်ရှားခဲ့သော ရွာများရှိခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ

- ဂျယ်ဒမ်ဂျလာမုတ်၊ (BC ၂၀၀ - ၁၀၀)
- ဇောလောဝဟန်ဂေါင်၊
- လုခူးမုတ်၊ (AD ၉၀၀ -၁၀၀၀)
- ချောင်ဒယ်ငယော် (၁၂ ရာစုအစပိုင်း) စသည်တို့ဖြစ်ပါသည်။

အထက်ပါ ဒေသများသည် တရုတ်ပြည်တွင်တည်ရှိသည်ဟု လူကြီးများက ခန့်မှန်း ပြောဆိုကြပါသည်။ (၁၄)ရာစုရောက်သောအခါ မိသားစုများအလိုက်မျိုးနွယ်အလိုက် ကိုယ်ပိုင်ရွာများ ခွဲ၍တည်ခဲ့ကြသည်။

ယခုအခါတွင်လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် ချီဖွေမြို့နယ်၊ ဆော့လော်မြို့နယ်၊ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်၊မြစ်ကြီးနားမြို့နယ် နှင့် ဆွန်ပရာဘွန်မြို့နယ်များတွင် အများအပြားနေထိုင်ကြပြီး တနိုင်း၊ ကာမိုင်း၊ မိုးကောင်း၊ အင်ဂျန်းယန်၊ မိုးညှင်း၊ ရွှေကူ၊ မိုးမောက်မြို့များတွင် အနည်းအကျဉ်း နေထိုင်ကြသည်။ ထို့အပြင် ရှမ်းပြည်နယ်အတွင်း မူဆယ်၊ ကွတ်ခိုင်၊ လားရှိုး၊ သီပေါ၊ မိုးမိတ်၊ နမ္မတူ၊ ကွမ်းလုံ၊ ကျိုင်းတုံ၊ တန့်ယန်း၊ မိုင်းဆတ်၊ နမ့်ဆမ်၊ ကျောက်မဲ၊ မဘိမ်း၊ မိုင်းယောင်း၊ မိုင်းဖြတ်နှင့် ဟိုပန်မြို့နယ်များတွင်လည်း ပြန့်နှံ့နေထိုင်ကြပါသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် ချီဖွေ၊ လောခေါင်တောင်တန်းဒေသများမှ ဝိုင်းမော်မြို့သို့ ဆင်းလာသောအချိန်တွင် ဝိုင်းမော်၌ ရှမ်းစော်ဘွားများ တန်ခိုးအာဏာကြီးထွားနေချိန်ဖြစ်သည်။ထို့ကြောင့် ဝိုင်းမော်မြို့ပေါ်တွင် မနေရသေးဘဲပတ်ဝန်းကျင်၌ ရွာများတည်ထောင်၍ နေထိုင်ကြရသည်။ စန်းကားရွာသည်လည်း လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့ အများဆုံး အခြေချရာဒေသတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရှမ်းလူမျိုးများ တောင်ဘက်သို့ဆင်းသွားသဖြင့် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် ဝိုင်းမော်မြို့ပေါ်တွင် တက်ရောက်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။

(၂) ကျေးရွာတည်ထောင်ပုံ

လော်ဝေါမျိုးနွယ်စုသည် လူဦးရေတိုးပွားလာမှုပေါ်တွင် အခြေခံ၍လည်းကောင်း၊ ရေကြည်ရာ မြက်နုရာ ရှာဖွေရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ ကျေးရွာများကို ထူထောင်ကြသည်။ မျိုးနွယ်စုမှ သတ်မှတ်ထားသော ဓလေ့ထုံးစံနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် အများအားဖြင့် ကျေးရွာများကို ကုန်းမြင့်များပေါ်တွင် တည်ထောင်လေ့ ရှိကြသည်။ ကျေးရွာတည်ထောင်ရန်

အတွက် လိုအပ်ချက်များမှာအောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ကျေးရွာတည်ထောင်ရမည့်နေရာသည် တဆက်တည်း သွယ်တန်းသောကုန်းမြင့်နေရာဖြစ်ရမည်။
- နတ်ဟောဆရာများ၏“ဖက်ထုံးပေဒင်”အရလည်းကောင်း၊ရွာတည်မည့်နေရာမှ မြေကိုယူ၍ ခေါင်းအုံးထဲ ထည့်အိပ်ပြီး အိပ်မက်နမိတ် ယူခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ သစ္စာအဓိဋ္ဌာန်ပြု၍ ဂျင်းတက်စိုက်ခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ ‘ချင်လောင်ရှယ်’ (Cin lhao: She)ပေဒင်ခေါ် ဆန်လုံးစီပေဒင်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ မြေနေရာ ရွေးကြသည်။
- ရေအလွယ်တကူရရှိသောနေရာဖြစ်ရမည်။
- လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန်မြေနေရာရှိရမည်။
- ရန်သူအလွယ်တကူမလာနိုင်သောနေရာ၊ ရန်သူကိုအလွယ်တကူခုခံနိုင်သောနေရာဖြစ်ရမည်။

အထက်ပါအချက်များအပြင် ရွာ၏အုပ်ချုပ်ရေး၊ဘာသာရေးတို့အတွက်ဆောင်ရွက်ရမည့် သူများရှိပြီး အုပ်ချုပ်ခံ ရွာသူရွာသားများရှိပါက ကျေးရွာထူထောင်နိုင်သည်။ စန်းကား ကျေးရွာသည် လော်ဝေါ်ကို၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံအရ တည်ခဲ့သောရွာဖြစ်သည်။

(၃) စန်းကားကျေးရွာ၏ တည်နေရာနှင့် နောက်ခံသမိုင်း

စန်းကားကျေးရွာသည် ဝိုင်းမော်မြို့နယ်အတွင်းတွင် တည်ရှိသည်။ ဝိုင်းမော်မြို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ဘက်တောင်ကုန်းဒေသရှိ ကချင်ပြည်နယ်အတွင်းမှမြို့နယ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ မြောက်လတ္တီတွဒ်(၂၅)ဒီဂရီ (၂၂)မိနစ်နှင့်အရှေ့လောင်ဂျီတွဒ်(၉၇)ဒီဂရီ(၂၄)မိနစ်မျဉ်း အတွင်းကျရောက်သည်။ ရန်ကုန်မှ မိုင်ပေါင်း(၇၃၀)ကွာဝေးသည်။ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အထက် ပေပေါင်း (၄၈၁ . ၄)ပေ အမြင့်တွင် ရှိပြီး ရောဝတီမြစ်၏အရှေ့ဘက်ကမ်းတွင်တည်ရှိသည်။

ကုန်းဘောင်မင်းခေတ်တွင် ဝိုင်းမော်မြို့သည် ရှမ်းမြို့ကြီးအဖြစ် ထင်ရှားခဲ့သည်။ ဝိုင်းမော်ဟူသည့်အမည်မှာ“ဝိန်းမော်”ဟူသော ရှမ်းဘာသာစကားမှ ဆင်းသက်လာသည်။ “ဝိန်း”ဆိုသည် မှာ အကာအရံတံတိုင်းဟု အဓိပ္ပါယ်ရပြီး၊ “မော်”ဆိုသည်မှာမြို့သစ်ဟူ၍အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် “ဝိန်းမော်”၏ အဓိပ္ပါယ်မှာ တံတိုင်းကာရံထားသောမြို့သစ်ဖြစ်ပြီး ကာလရွေ့လျားလာသည်နှင့် “ဝိုင်းမော်” ဟူ၍ဖြစ်လာသည်။ ဝိုင်းမော်သည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်မီအချိန်ထိ ဈေးမြို့ကြီးတစ်မြို့ အဖြစ်တည်ရှိခဲ့သော်လည်း ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့များ အုပ်စိုးစဉ်အချိန်တွင် မြစ်ကြီးနားမြို့နယ်၏ ကျေးရွာအုပ်စု တစ်ခု အဖြစ်သတ်မှတ်ခဲ့သည်မှာ (၁၉၆၅) ခု စက်တင်ဘာလ (၃၀) ရက်နေ့အထိ ဖြစ်သည်။ (၁၉၆၅)ခု

စက်လှေဆိပ်ကမ်း

လှေဆိပ်မှ ရွာအဝင်မြင်ကွင်း

လှည်းလမ်းမှ ရွာအဝင်မြင်ကွင်း

အောက်တိုဘာလ(၁)ရက်နေ့မှစတင်၍ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်ဟုပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ ဝိုင်းမော်မြို့နယ်တွင် ကျေးရွာ အုပ်စုပေါင်း (၄၁)ခုနှင့် ရပ်ကွက်တစ်ခု တို့ပါဝင်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့က ဝိုင်းမော်မြို့ကို “နင့်မောင့်”(Nin Mhau:)ဟုခေါ်ဆိုကြသည်။

စန်းကားကျေးရွာသည် ဝိုင်းမော်မြို့၏ အနောက်တောင်ဘက် (၁၀)မိုင်ကျော်ခန့်အကွာ တွင်တည်ရှိသည်။ ရွာတန်းရှည်အမျိုးအစားဖြစ်သည်။ စန်းကားရွာ၏ မြောက်ဘက်တွင်နောင်ဟီးကျေးရွာ၊ အရှေ့ဖက်တွင်အောင်မြေ(၁)ရွာ၊ တောင်ဘက်တွင်ရွာသစ်ကျေးရွာ၊ အနောက်ဘက်တွင်ဧရာဝတီမြစ်တို့ရှိကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာ၏ဧရိယာသည် (၂.၂၅) စတုရန်းမိုင်ရှိသည်။ ဧရိယာ၏ထက်ဝက်ခန့်မှာစိုက်ပျိုး မြေများဖြစ်ပြီး တောင်ကုန်းများနှင့်မြေပြန့်တို့ရောလျက်ရှိသည်။ မြေဩဇာအသင့်အတင့်ကောင်းမွန်သည်။

စန်းကားကျေးရွာ၏ နောက်ခံသမိုင်း:

စန်းကားကျေးရွာတွင် နေထိုင်ကြသောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ချီဖွေ၊ လောခေါင် တောင်တန်းဒေသများမှ ရေကြည်ရာမြက်နုရာ ရွာဖွဲ့ရင်း ရောက်ရှိလာသူများ ဖြစ်သည်။ စန်းကားရွာကို လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့က “ဂျမ်ဂ”(Jam Ga) ရွာဟုခေါ်ဆိုကြသည်။ အဗျေဝါယံမှာ “စကားဝါပင်ရွာ” ဟုခေါ်ဆို ခြင်းဖြစ်သည်။

စန်းကားရွာကို ၁၇၂၅ ခုနှစ်တွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား လနယ်မျိုးနွယ်“ချွန်ခွန်း” ဆိုသူက စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ချွန်ခွန်းနှင့်အတူ လနယ်မျိုးနွယ်မိသားစုဝင်အချို့ပါလာကြသည်။ ချွန်ခွန်းသည် ချီဖွေ၊လောခေါင် ဒေသမှဆင်းလာပြီး ရေကြည်ရာ မြက်နုရာရွာဖွဲ့ရင်း ရွာတည်ရန်အတွက် မြေနေရာရှာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က စန်းကားရွာ ဖြစ်မည့် မြေနေရာသည် ခတ်ချိုဇော်ဘွားပိုင် ဖြစ်သည်။ ရေကောင်းစွာရရှိသောနေရာ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်နိုင်သောနေရာဖြစ်သည့်စန်းကားတွင် ရွာတည်ရန် ခတ်ချိုဇော်ဘွားထံမြေနေရာတောင်းခဲ့သည်။ ခတ်ချိုဇော်ဘွားကလည်း မြေနေရာပေးခဲ့သည်။ ထိုနေရာတွင် ရွာတည်ရန် သင့်မသင့်ကို လော်ဝေါ်ခလေထုံးစံအရ ဂျင်းတက်စိုက်၍ အဓိဋ္ဌာန်ပြုလေသည်။ ဂျင်းတက်ကို မြေကြီးထဲသို့ထိုးစိုက်၍ ရွာတည်ရန်သင့်လျှင် (၃)ရက်အတွင်း တစ်ထွာခန့်ရှည်ထွက်ပါစေဟု အဓိဋ္ဌာန်ပြု ရာဂျင်းတက်သည် (၃)ရက်အတွင်းတစ်ထွာခန့်ရှည်ထွက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ရွာတည်ပြီးရွာအမည်ပေးရန် ရှာသောအခါ မိမိတို့ပါလာသောပစ္စည်းများကို စကားဝါပင်ကြီးအောက်တွင် စုပုံထားသည်ကို အစွဲပြု၍ “စကားဝါပင်ရွာ”၊လော်ဝေါ်အခေါ်အရ“ဂျမ်ဂ” ရွာဟုခေါ်ဆိုခဲ့သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် “စန်းကားရွာ” ဟူ၍ အင်္ဂလိပ်ခေတ်တွင်ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်မှာ ယခုတိုင်ဖြစ်သည်။

ချီဖွေမှဆင်းလာသော ခေတ်တော်တိုင်းရင်းသားများသည် ဂျမ်ဂရွာတွင်လာရောက်နေထိုင်ကြပြီးမှ အခြားဒေသများသို့ ပြောင်းရွှေ့သွားကြသည်ကများသည်။ ချွန်ခွန်းမှ ရွာတည်သောအချိန်တွင် ဝိုင်းမော်မြို့တစ်ဝိုက်၌ ရှမ်းစော်ဘွားများတန်ခိုး အင်အားကြီးထွားနေချိန်ဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ရွာများမှာ ရှမ်းရွာများ ဖြစ်သည်။ စန်းကားရွာတစ်ခုတည်းသာလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ကိုယ်တိုင် တည်ထောင်ခဲ့သော ရွာတစ်ရွာ ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ခေတ်မှ ကျန်ရစ်ခဲ့သောဂေါ်ရခါးများကိုလည်း ဂျမ်ဂရွာတွင် တွေ့ရှိရသည်။ စန်းကားရွာတွင် ယခုတိုင်ချွန်ခွန်း၏ မျိုးနွယ်ဆက်များ နေထိုင်လျက်ရှိသည်။ ချွန်ခွန်း၏မျိုးနွယ်ဆက် (၁၀)ဆက်မြောက် လဟီဇယ်နော၏မြေးများရှိသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်လီစူး၊ ဂျင်းဖေါ၊ လရှိတိုင်းရင်းသားများလာရောက်နေထိုင်ခဲ့ပါသည်။

(ခ) ရာသီဥတု၊ သဘာဝပေါက်ပင်

ပူအိုက်၊ စွတ် စိုသောရာသီဥတုရှိသည်။ မေလမှ အောက်တိုဘာလအထိ မိုးရွာသည်။ ဇွန်လ နှင့် ဩဂုတ်လတွင် မိုးအများဆုံးရွာသည်။ ပျမ်းမျှမိုးရေချိန်မှာ (၉၁ . ၆၇)လက်မ ဖြစ်သည်။ အပူချိန်မှာ (၈၀)ဒီဂရီဖာရင်ဟိုက်နှင့် (၁၀၄) ဒီဂရီဖာရင်ဟိုက် အတွင်းရှိသည်။ လေတိုက်ခတ်မှုမှာ ဧပြီလမှစက်တင်ဘာလအထိ အနောက်တောင်လေဖြစ်ပြီး တိုက်ခတ်နှုန်းမှာ ပျမ်းမျှအားဖြင့်(၁၈)မိုင်နှုန်းဖြစ်သည်။ အောက်တိုဘာလမှ ဖေဖော်ဝါရီလအထိ အရှေ့မြောက်လေ တိုက်ခတ်ပြီး တိုက်ခတ်နှုန်းမှာ (၁၂) မိုင်နှုန်း ဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံ လေပြင်းကျရောက်တတ်ပြီး လေပြင်းတိုက်နှုန်းမှာ တစ်နာရီ မိုင်(၄၀) ခန့်ရှိသည်။ စန်းကားကျေးရွာသည်ဧရာဝတီမြစ်ရေ၏ တိုက်စားမှုဒဏ်ကို (၃)ကြိမ် ခံခဲ့ရသည်။ စကားဝါပင်ကြီးမှာလည်း မြစ်ရေတိုက်စားမှုကြောင့် ယခုအချိန်တွင် မရှိတော့ပေ။

စန်းကားကျေးရွာသည် သမန္တပိုင်းစုံတွင်ကျရောက်သည်။ ထို့ကြောင့် အမြဲစိမ်းတောနှင့် ရွက်ပြတ်တောများရောနှော၍ပေါက်ကြသည်။ ကျွန်း၊ အင်ကြင်း၊ သစ်အယ်၊ သပြေ၊ သစ်ပုပ်၊ သဒ္ဓါ၊ နှော၊ လက်ပံ၊ ယမနော၊ စကားဝါ၊ တမာ၊ ကညင်၊ ယင်းမာ၊ တောသရက်၊ ဂန့်ဂေါ၊ အကျော်၊ လောက်ယား၊ ပန့်ဗွေး၊ မအူ၊ ဒီဒူး၊ ဖန်ခါး၊ မျောက်ငို၊ သစ်ဖြူ၊ ညောင်၊ ကုက္ကိုလ်၊ သစ်နီ၊ ကြိမ်နီ၊ နွယ်နီ၊ ကိုင်းတော၊ သစ်မင်း၊ စွယ်တော်၊ ချယ်ရီ၊ မိုးမခ၊ ဇီဇဝါ၊ သစ်ခွ၊ ခွာညို၊ ရွက်လှ၊ ပိတောက်၊ ငရွေဝါ စသည်တို့ကို တွေ့ရသည်။

(ဂ) လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး

စန်းကားကျေးရွာသည် ဝိုင်းမော်မြို့နယ်တွင် ပါရှိသော်လည်း ဝိုင်းမော်မြို့နှင့် ကူးလူးဆက်ဆံမှု သိပ်မရှိပေ။ ဝိုင်းမော်မှ စက်ဘီး (သို့မဟုတ်) လှည်းဖြင့်သာ စန်းကားသို့သွားကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာသည် ရော့တီမြစ်၏ အနောက်ဘက်ကမ်းရှိ မြစ်ကြီးနားမြို့နယ် တွင်ပါဝင်သော လေတပ်ရွာနှင့် နေ့စဉ်စက်လှေရှိသည်။ လေတပ်ရွာမှတစ်ဆင့် လိုင်းကားဖြင့် မြစ်ကြီးနားမြို့သို့ တက်ကြသည်များသည်။ လေတပ်ရှိသည်ကို အစွဲပြု၍ လေတပ်ရွာဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ စန်းကားကျေးရွာမှ ထွက်ကုန်များကို လေတပ်ရွာ မှတစ်ဆင့် မြစ်ကြီးနားသို့ သွားရောက်ရောင်းချကြသည်။ လေတပ်ရွာမှ မြစ်ကြီးနားမြို့သို့ လိုင်းကားခ မှာတစ်ဦးလျှင်(၂၀)ကျပ်ဖြစ်သည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင် စက်လှေ(၄)စင်းရှိသည်။ ထိုစက်လှေများမှာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားပိုင်များဖြစ်ကြသည်။ စန်းကားမှ စက်လှေများသည် နံနက်ပိုင်းတွင် လေတပ်ရွာသို့ ဈေးသည်များ၊ ကျောင်းသားများကို ပို့ပေးပြီး ညနေ(၅)နာရီခန့်မှ စန်းကားသို့ပြန်ကြသည်။ ထို့ကြောင့်မြစ်ကြီးနားဘက်မှ စန်းကားသို့သွားလိုလျှင် ညနေ(၅)နာရီခန့်တွင် စက်လှေများစန်းကားသို့ပြန်မှသာသွားနိုင်သည်။စက်လှေခ မှာလူတစ်ယောက်လျှင်(၁၀)ကျပ်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍စက်လှေကို စင်းလုံးငှားလျှင် (၁၀၀၀) ကျပ်ဝန်းကျင် ခန့်ရှိသည်။ စန်းကားနှင့်လေတပ်ရွာ စက်လှေစီးလျှင် အသွားရေစုန်ဆိုလျှင်(၂၀)မိနစ်ခန့်ကြာပြီး၊ အပြန်ရေဆန်တွင်(၃၀)မိနစ်ခန့်ကြာသည်။

ဝိုင်းမော်မှ စန်းကားသို့ စက်ဘီးဖြင့်သွားလျှင် (၂)နာရီခန့်ကြာသည်။ လမ်းမှာကြမ်းတမ်းသည်။ ထိုလမ်းများသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် မတိုင်မီက အင်္ဂလိပ်တို့ ဖောက်ခဲ့သော လမ်းများဖြစ်ပြီး ယခုအခါ ကတ္တရာမရှိတော့ပေ။ ကျောက်စရစ်ခဲများသာ ကျန်ခဲ့တော့သည်။

စန်းကားတွင်နေထိုင်သော တိုင်းရင်းသားများသည် အထူးအရေးကြီးသော ကိစ္စများရှိမှသာ မြစ်ကြီးနား၊ ဝိုင်းမော်မြို့များသို့ ကူးသန်းသွားလာကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။

(ဃ) လူဦးရေ

စန်းကားကျေးရွာတွင် လော်ဝေါ်၊ လီဆူး၊ ဂေါ်ရခါးလူမျိုးများနေထိုင်ကြသည်။ ဂေါ်ရခါးလူမျိုးတို့ရောက်ရှိနေခြင်းမှာ အင်္ဂလိပ်ခေတ်က ကျန်ရစ်ခဲ့သော လူမျိုးများဖြစ်ကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား အိမ်ခြေ(၁၆၀)ရှိပြီး၊ လူဦးရေမှာ (၁၀၇၁) ယောက်ဖြစ်သည်။ လီဆူးတိုင်းရင်းသားတို့မှာ အိမ်ခြေ (၉၅)ရှိပြီး လူဦးရေမှာ (၇၇၅) ယောက်ဖြစ်သည်။ဂေါ်ရခါးလူမျိုးတို့မှာ

အိမ်ခြေ (၅၃) ရှိပြီး၊ လူ ဦးမရမှာ (၃၇၀)ယောက်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား ကျားမစာရင်းမှာ

လူကြီးကျားဦးရေ = ၁၄၃ယောက်

လူကြီးမဦးရေ = ၁၄၈ယောက်

၁၂နှစ်အောက်ကလေးကျားဦးရေ = ၃၁၂ ယောက်

၁၂နှစ်အောက်ကလေးမိန်းကလေးဦးရေ = ၄၆၈ ယောက်တို့ဖြစ်သည်။

အထက်ပါလူဦးရေကိုလေ့လာကြည့်ပါက ကလေးလူဦးရေသည် လူကြီးလူဦးရေထက် ထက်ဝက်ကျော်ပိုများသည်ကိုတွေ့ရသည်။

ဝိုင်းမော်မြို့နယ် ပတ်ဝန်းကျင်တွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားဦးရေ (၁၀၇၇၄) ယောက်ခန့် ရှိပြီး စန်းကားကျေးရွာသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ ကိုယ်တိုင်တည်ခဲ့သောရွာ ဖြစ်သည့်အပြင် လော်ဝေါ် တိုင်းရင်းသားဦးရေ အများဆုံးဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားဦးရေ စုစုပေါင်း (၂၂၆၀၂) ယောက်ရှိသည်။ အထက်ပါစာရင်းမှာ အစိုးရမှ မှတ်တမ်းတင်ကောက်ယူထားသော စာရင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ လူဦးရေစာရင်းကောက်ယူရာတွင် အချို့လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများမှာ မိမိတို့၏ တိုင်းရင်းသားအမည်များကိုပြောဆိုရာတွင် ကချင်တိုင်းရင်းသားဟု ပြောဆိုမိ၍ ကောက်ယူသူမှာ ကချင်ဟု မှတ်သားထားပြီးနောက် ထိုတိုင်းရင်းသားများမှာ ဂျိန်းဖော့စာရင်းထဲသို့ ပါဝင်သွားကြသည်ဟုဆိုပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့မှ ပြောကြားချက်အရ ကချင်ပြည်နယ် ဝိုင်းမော် မြို့နယ်ပတ်ဝန်းကျင်တွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားဦးရေ (၂၀၀၁၀) ကျော်ရှိပြီး၊ မြန်မာနိုင်ငံ တစ်ခုလုံးတွင် လူဦးရေ တစ်သိန်းကျော်ရှိသည်ဟု ခန့်မှန်းပြောဆိုပါသည်။

(င) ရုပ်လက္ခဏာနှင့်ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မွန်ဂိုလို့က်^၁ မျိုးနွယ်တွင်ပါဝင်ပြီး တိဘက်မြန်မာ အုပ်စုဝင်များဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရုပ်ပိုင်းသွင်ပြင်^၂ များသည် မွန်ဂိုလို့က်မျိုးနွယ် တို့၏ သွင်ပြင်များပင်ဖြစ်သည်။

အရပ်အမောင်းတွင် အမျိုးသားများသည် ပျမ်းမျှ (၅ပေ ၅လက်မ)ခန့်နှင့် အမျိုးသမီး များမှာ (၅ပေ ၃လက်မ)ခန့် ရှိကြသည်။ ကိုယ်ထည်ပိုင်းနှင့် ခြေရိုး လက်ရိုး၊ ခြေဆစ် လက်ဆစ်၊

^၁။ Mongoloid
^၂။ Physical Features

အသင့်အတင့် ပြေပြစ်မှုရှိသည်။

မျက်နှာသွင်ပြင်တွင် မျက်လုံးပေါက်ကျဉ်းသည်။ အများစုမှာ မျက်ရစ်ပါသည်။ မျက်လုံးအရောင် ညိုသည်။ မျက်ခုံးပါးပြီး အနည်းငယ်ကောက်သည်။ နှာတံမှာဖြောင့်၍ တိုပြီးနိမ့်သည်။ နှုတ်ခမ်းပါးသည်။ ထူထဲသောနှုတ်ခမ်းရှိသူ အလွန်နည်းပါးသည်။ ပါးရိုးကားပြီးမြင့်သည်။ မေးရိုးမကျဉ်းမကားအလယ်လတ် အနေအထားတွင်ရှိသည်။ အသားအရောင်မှာ ပျမ်းမျှအားဖြင့် အသားဝါမှ အသားလတ်အထိတွေ့ရသည်။ ဆံပင်အရောင်မှာ အညိုရောင်မှ အနက်ရောင်အထိရှိသည်။ ဆံပင်ဖြောင့် ကြသည်။

ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ

ရှေးယခင်က လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မွေးစကလေးကို အနားမကွတ်သော အဖြူရောင်အဝတ်ကို ဦးစွာဝတ်ဆင်ပေးကြသည်။ အနီးထည်သဘောမျိုးဖြစ်သည်။ ကလေးငယ်များသည် (၁)နှစ်မှ (၅)နှစ်အရွယ်အထိ ဘော်ဟန်ခေါ် ဒူးအထိရှည်သော အဖြူရောင်ခေါင်းစွပ်အင်္ကျီလက်ရှည် ဂျပ်ခုတ်ထည်ကို ဝတ်ဆင်ကြရသည်။ မိန်းကလေးများသည် အသက်ငါးနှစ်မှစ၍ ရိုးရာဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်ကြရပြီး ယောက်ျားလေးများသည် အသက်(၆)နှစ်တွင် ရိုးရာဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်ကြရသည်။ ရှေးယခင်က မိမိတို့၏ရိုးရာဝတ်စုံကို အမြဲဝတ်ဆင်ကြပြီး၊ အင်္ဂလိပ်ခေတ်မှစ၍ ရိုးရာဝတ်စုံကို အမြဲမဝတ်ဆင်တော့ပေ။ ရိုးရာပွဲတော်အခမ်းအနားများ၌သာ ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ယခင်က ကလေးများအားလုံးကို နားဖောက်ပေးကြသည်။ နားဖောက်ထားမှသာ သေဆုံးလျှင် နတ်ပြည်သို့ရောက်သည်။ နားမဖောက်ပါက သေဆုံးလျှင် ငရဲပြည်သို့ ရောက်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ မွေးပြီးပြီးချင်း သေဆုံးသောကလေးငယ်များကိုလည်း နားဖောက်ပြီးမှသာ မြုပ်နှံလေ့ရှိကြသည်။

ယခုအသက် (၆၀) ခန့်အဘိုးအို၊ အဘွားအိုများသည် နားပေါက်များ ဖောက်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အဘွားအိုများတွင် အနည်းဆုံး (၃)ပေါက်ခန့်ရှိသည်။ အများဆုံး (၅)ပေါက် (၆)ပေါက်ခန့်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ နားပေါက်များများရှိလျှင် နားကိုပို၍အလှဆင်နိုင်သဖြင့် နားပေါက်များများဖောက်ရန် သဘောကျကြသည်။

အသက် (၃)နှစ်မှ (၅)နှစ်ကြားမိန်းကလေးများအား ဗန်ဗျော် (Ban Byaw :)ခေါ် ပန်းပွားများနှင့် ငွေဆွဲပြားလေးများကို ဦးစွာဆင်မြန်းပေးကြသည်။ အရွယ်ရောက်လာသောမိန်းကလေးများသည် ငွေဆွဲပြားနှင့်ငွေနားတောင်းကို ဆင်မြန်းကြသည်။ အိမ်ထောင်ရှင်အမျိုးအမီးများက ငွေပြန်နားတောင်း၊ ငွေဆွဲပြား၊ ကြေးခွေနှင့် ပန်းအမျိုးမျိုးတို့ကို ဆင်မြန်းကြသည်။

နားဒေါင်း၊ နားဆွဲ၊ နားကွင်းတို့ကို အမျိုးမျိုးဝတ်ဆင်ကြပါသည်။ အင်္ကျီကို တစ်ပြားစေ၊ ငါးပြားစေ၊ မူးစေ၊ မတ်စေ၊ များဖြင့်အလှဆင်ခြင်း ငွေမောင်းများငွေချွေးများဖြင့် အလှဆင်ခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်ခေတ်သုံး ကျပ်ပြားဝိုင်းများ၊ ကြွေစေ့များ၊ ဘော်ကြယ်များလည်း တပ်ဆင်ကြသည်။ လည်ပင်းတွင် ဘယက်ပုံစံအပြားလိုက် ငွေထည်များကိုဝတ်ဆင်ကြပြီး ငွေကွင်းပြားကို ထပ်မံစွပ်ကြသည်။ သန္တာပုတီးစေ့များကို သီကုံး၍ဆွဲကြသည်။ လက်ကောက်အပြားများကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ လက်ဝတ်တန်ဆာအဖြစ်ဝတ်ဆင်ကြသောပစ္စည်းများကို များသောအားဖြင့် ငွေ၊ သံ၊ ကြေး၊ သွပ်၊ ဒဏ်၊ ခရုခွံ၊ ကမာခွံ၊ ဆင်စွယ် တို့ဖြင့်ပြုလုပ်ကြသည်။ ငွေနားကွင်း၊ ငွေနားဆွဲ၊ ငွေနားဒေါင်း၊ ကြေးလက်ကောက်၊ ငွေလက်ကောက်၊ သံလက်ကောက်များကို အမြတ်တနိုးဆင်ယင်ကြသည်။

ရှေးယခင်ကလော်ဝေါ် အမျိုးသမီးအပျိုများသည် ဆံပင်ကိုဂုတ်တွင်ညီအောင်ညှပ်ထားပြီး အရှေ့တွင် ဆာမူရိုင်းပုံစံထားကြသည်။ ဆံပင်ညှပ်နည်းမှာ-ဆံပင်ကို ရေစွတ်၍ သစ်သားတုံးငယ်တစ်ခုအား အောက်ခံပြုပြီး ဓါးထက်ထက်ကိုဆံပင်တွင်တော့ကာ အခြားသစ်သားတုံးငယ်ဖြင့် ခပ်ဖြည်းဖြည်း ရိုက်ချခြင်း ဖြစ်သည်။ အိမ်ထောင်ကျပြီးသူများက ဆံပင်ကိုအရှည်ထားပြီး ဆံထုံးထုံးခြင်း၊ ခေါင်းပေါင်းခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြသည်။ မျက်နှာကိုထူးထူးခြားခြား အလှပြင်ခြင်းမျိုးကို မတွေ့ရပေ။ အမျိုးသားများသည် ဆံပင်ကို အရှည်ထားပြီးရောင်ထုံးထုံးကာ ခေါင်းပေါင်းထားလေ့ရှိသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအမျိုးသားများသည် ခေါင်းပေါင်းစကို ဘယ်ဘက်တွင်ချသည်။ ညာဘက်လက်မှ ဓါးကိုကိုင်၍ခုတ်လျှင် ခေါင်းပေါင်းစပါသွားမည်စိုး၍ ဘယ်ဘက်တွင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာဝတ်စုံမှာ အဆင့်(၅)ဆင့်ခန့်အထိ ပြောင်းလဲလာသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ထိုသို့ ပြောင်းလဲလာခြင်းမှာ အရောင်အသွေးများ ထပ်မံပြုလုပ်နိုင်လာခြင်း၊ အလှအပပိုမိုဆင်လာခြင်း၊ တီထွင်တတ်လာခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ ပထမဆုံးဝတ်ဆင်သော ရိုးရာဝတ်စုံမှာ အမျိုးသားများသည် ခေါင်းပေါင်းအဖြူပေါင်း၍ အင်္ကျီအဖြူ လက်စက(သို့မဟုတ်) လက်ရှည်ကို အနားများတွင်အနက်ရောင် ပိတ်စဖြင့်ကွပ်ထားပြီး ကော်လံမပါသောအင်္ကျီကိုဝတ်ဆင်သည်။ နံပြတ် လုံချည်၊ အဖြူရောင်ကို ခါးပတ် အဖြူရောင် ဖြင့်ပတ်၍ ဝတ်ဆင်သည်။ အပေါ်ဖက်တွင် အနီရောင် အောက်ဖက်တွင် အနက်ရောင်ပိတ်စ တို့ဖြင့်ကွပ်ထားသော အဖြူရောင် ခြေစွပ်ကို စွပ်ကြသည်။ တောအုန်းပင်အမျှင်ဖြင့် ရက်လုပ်ထားသော လပျော်အာ (labyao ah) ခေါ် လွယ်အိတ်၊ သစ်သားကို ထွင်း၍ ကြိမ်ဖြင့် ကွပ်ထားပြီး ကျားစွယ် တပ်ဆင်ထားသော ဓါးလွယ် တို့ကို အဆောင်အယောင်အဖြစ် လွယ်ကြသည်။

၂။ အနံတို့၍ ကွင်းလုံချည်မဟုတ်ဘဲ၊ တံ၍ဝတ်ရသောလုံချည်

အမျိုးသမီးများသည် ခေါင်းပေါင်းအဖြူကိုပေါင်းပြီး အဖြူရောင်အင်္ကျီ လက်စက (သို့မဟုတ်) လက်ရှည်ကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ပိတ်၏တစ်ဖက်စွန်း၌ အနီရောင်ပန်းဖော်ထားသောထမီကို ချည်ဖြင့်ရက်ထားသည့် ခရန့်ထန်းခေါ် ခါးပတ်ဖြင့်ပတ်၍ဝတ်ဆင်သည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကိုစွပ်၍ လျှော်ဖြင့် ရက်လုပ်ထားသော လွယ်အိတ်အဖြူ၊ ကြိမ်ဝါးတို့ဖြင့်ရက်လုပ်ထားသော ရှည်ပြဲ (shae pye") ခေါ် လွယ်ခြင်းတို့ကို လွယ်ကြသည်။

ဒုတိယအဆင့်အနေဖြင့် အမျိုးသားများသည် အနက်ရောင်ခေါင်းပေါင်းကို ပေါင်းပြီး ရောင်စုံ အကွက်စင်းကြားအင်္ကျီကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အဖြူရောင်နှင့်အမဲကွက်ကြားလုံချည်ကို အဖြူအနီ၊ အနက်၊ ရောပြီး ရက်လုပ်ထားသည့် ခါးပတ်ဖြင့်ပတ်၍ ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကို စွပ်ပြီး ထောင်စုံ (thaung" shid) ခေါ် ချည်အဖြူနှင့်အနက် ရောရက်ထားသော လွယ်အိတ်၊ သစ်သားကို ထွင်းထားပြီး အရောင်ခြယ်ထားသော ပျော်ဖြူ (byao phyu) ခေါ် ခါးအိမ်၊ ဝါးကြိမ်တို့ဖြင့် ရက်လုပ်ထားသော လွယ်ခြင်းတို့ကို လွယ်ကြသည်။

အမျိုးသမီးများသည် ရောင်စုံပန်းပွား တပ်ဆင်ထားသော အနက်ရောင်ခေါင်းပေါင်းကို ပေါင်းပြီး အနက်ရောင်လက်စကအင်္ကျီကို ကြွေကြယ်သီးအဖြူတပ်၍ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အဖြူရောင်ပေါ်တွင် အနက်ကွက်ထားသော ကန်ဖြူ ခေါ်ထမိန်ကို အဖြူအနီအနက် ရောင်တို့ဖြင့်ရောရက်ထားသော ခါးပတ်ဖြင့်ပတ်၍ ညာဘက်တွင် ခါးပတ်စကို တစ်ပေခန့်ချထားသည်။ အဖြူရောင် ခြေစွပ်ကိုစွပ်၍ ချည်ဖြင့် ကြယ်ပုံစံရက်ထားသောအိတ်တွင် အနီရောင်ပန်းများတပ်ထားပြီး ကြိုး၌ကြွေစေ့တပ်ထားသော စရံအာ (Sa' Ran; Ah;)ခေါ် လွယ်အိတ်၊ ပြစား (Pye" Zah") ခေါ် လွယ်ခြင်းတို့ကို လွယ်ကြသည်။

တတိယအဆင့်တွင် အမျိုးသားများသည် အနီနှင့်အနက်ရောင်ကို အလျားလိုက်ဖြစ်အောင် စပ်၍ရက်ထားသောခေါင်းပေါင်းကိုပေါင်းကာ အဖြူရောင် လက်ရှည်ပေါ်တွင် ကရော (kayhoe) ခေါ် အနက်ရောင်အင်္ကျီ ကိုထပ်၍ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ခေါင်းပေါင်းစကို လက်ဝဲဘက်တွင်း၍ ပေါင်းကြသည်။ အနက်ရောင်ပေါ်တွင် အပြာရောင်သုံးလိုင်းစင်း၍ရက်ထားသော မိုင်နေထောင် (mai na' thang) ခေါ် လုံချည်ကို ရောင်စုံပန်းဖော်ထားသော လက်ရက်ခါးပတ်ဖြင့် ပတ်၍ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကစွပ်ပြီး အနက်ရောင်ပေါ်တွင် အနီ၊ အဖြူ၊ အစိမ်း၊ အဝါရောင်များ စင်း၍ ရက်လုပ်ထားသော အာတုံး ခေါ် လွယ်အိတ်၊ သစ်သားကိုထွင်းထားပြီး အနီရောင်ဆေးဆိုးကာ ကျားစွယ်တပ်ထားသော ခါးအိမ်၊ ခါးလွယ်ခြင်းတို့ကို လွယ်ကြသည်။

အမျိုးသမီးများသည် အနက်ရောင်ပိတ်စ တစ်ကိုက်ကျော်၏ အနားနှစ်ဖက်စွန်း၌ အနီ၊ အဝါ၊ အစိမ်းရောင်ပန်းများ တပ်ဆင်ထားသော ခေါင်းပေါင်းကို ပေါင်းကြသည်။ အနက်ရောင်

အင်္ကျီလက်ရှည်၏ တံတောင်ဆစ်နှင့်လက်ကောက်ဝတ်တွင် နှစ်လက်မခန့်အနီရောင်ပိတ်စ ကပ်ချုပ်ထားပြီး ထိုအနီစကို အဝါရောင်နှစ်ဆင့်ဖြင့် အနားကွပ်ထားသော အင်္ကျီကိုဝတ်ဆင်ကြသည်။ အနက်ရောင်အပေါ်၌ ချည်အစိမ်းဖြင့် နှစ်လက်မခန့် တစ်ကြောင်းစင်းရှိပြီး နံပြတ်အနားပေါ်တွင် ပန်းဖော်ထားသော ထမီအား တစ်ကိုက်ခန့်ရှိသော ပိတ်ပြာစကို ခါးပတ်စအဖြစ် ပတ်၍ဝတ်ဆင်ကာ ရှေ့တွင်ထုံးပြီး တစ်ပေခန့် အမိတ်ချထားသည်။ အနီရောင်ဖြင့် အနားကွပ်ထားသော အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကို စွပ်ကြသည်။ ချည်အနက်ပေါ်တွင် အကွက်ဖော်ရက်ထားပြီး လွယ်ကြိုးပေါ်တွင် ကြွေသီးများတပ်ဆင်ထားသည့် လွယ်အိတ်ကို လွယ်ကြသည်။

စတုတ္ထအဆင့်တွင် အမျိုးသားများသည် အနီနှင့် အနက်ရောင်တို့ကို ရောရက်ထားသော ထပ်တုံး (Thab' Tung') ခေါ် ခေါင်းပေါင်းကိုပေါင်း၍ ရုပ်အင်္ကျီအဖြူရောင်ပေါ်တွင် တိုက်ပုံအင်္ကျီကို ထပ်၍ ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အနက်ရောင်တွင် အစိမ်းရောင် အစင်းသုံးကြောင်းဖြင့် ရက်လုပ်ထားသော တန်ပိုင် (Tang Pai) ခေါ်လုံချည်ကို အနက်ရောင်ပေါ် ကြယ်ပုံစံ နှစ်ထပ်ရက်ထားပြီး ကြေးနှင့်ဒန်ခေါင်း တပ်ဆင်ထားသော ခါးပတ်ဖြင့်ပတ်၍ ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကိုစွပ်ပြီး၊ ရောင်စုံပန်းများဖြင့် အောက်ခြေတွင်ချုပ်ကပ်ထားသော လွယ်အိတ်၊ သစ်သားကိုထွင်းထားပြီး အနီရောင်ဆိုးထားသော လာန်ဗျော် (La' Bam: Byao) ခေါ် ကျားစွယ်တပ်ထားသော ခါးလွယ်တို့ကိုလွယ်ကြသည်။

အမျိုးသမီး များသည် အရှည်(၇ ပေ)ခန့်ရှိသော အနက်ရောင်ပိတ်၏ အနားစွန်းတွင် ပန်းပွားများ တပ်ဆင်ထားသော ခေါင်းပေါင်းကို ပေါင်းကြသည်။ ကတ္တီပါပိတ်နက်ပေါ်တွင် ကျောဘက်၌ ငွေမောင်းနှစ်လှိုင်း၊ ငွေဆွဲပြားနှစ်လှိုင်း၊ အရှေ့ဘက်တွင်ငွေကျပ်စေ့နှစ်လှိုင်း၊ ကြယ်သီးအဖြစ် ကျပ်စေ့ တစ်ဆယ့်သုံးစေ့၊ လက်မောင်းတွင်တစ်ဆင့်၊ လက်ကောက်ဝတ်တွင်တစ်ဆင့် နှစ်လက်မခန့်ရှိ ပိတ်နီစကို ချုပ်ကပ်ထားပြီး လက်မောင်းတွင် လောင်စွမ် (Laung Zein) ခေါ် သစ်ခွမျှင်အဝါဖြင့် ပန်းထိုးထားသော အင်္ကျီကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အနက်ရောင်ပေါ်တွင် (၅ လက်မ) ခြားစီ၌ လက်မဝက်ခန့် အစိမ်းရောင် လိုင်းစင်းများပါပြီး အနားနှစ်ဘက်စွန်းတွင် အနီရောင်မှန်ကူကွက်ကို အဝါရောင်ဖြင့် အကွက်ဖော်ကာ ခြေရင်းအနား၌ (၂ လက်မ)ခန့် အဝါရောင်အကွက်များ ပန်းဖော်ထားသောရင်ကွဲထမီကို အဖြူရောင်တွင် အနီရောင်ကြယ်ပုံ၊ အဝါရောင်ကြယ်ပုံတို့ဖြင့် ပုံဖော်ရက်လုပ်ထားသော ခေါင်းပါသည့်ခါးပတ်ဖြင့် ပတ်ပြီး ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ကြိမ်ကို(၃)ပင်လိန်ဖြင့် ရက်လုပ်ထားသောလွယ်ခြင်း၊ ရောင်စုံချည်များဖြင့် ရက်လုပ် ထားပြီး ရောင်စုံပန်းများ တပ်ဆင်ကာ ကြိုးတွင်ကြွေအပြည့်စီထားသော လွယ်အိတ်တို့ကို လွယ်ကြသည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကို စွပ်ကြသည်။

ပဉ္စမအဆင့်သည် ယခုမျက်မှောက်ခေတ်တွင် ဝတ်ဆင်နေသော ဝတ်စုံဖြစ်သည်။ အမျိုး

သားများသည် အနက်ရောင်ပေါ်တွင် အဝါရောင်နှင့်နီနီရောင်လေးထောင့်ကွက်ကျား ရက်လုပ်ထားသော (၆ ပေ) အရှည်ရှိသည့် ခေါင်းပေါင်းကိုပေါင်းကြသည်။ ကော်လံမပါသောရုပ်အင်္ကျီအဖြူပေါ်တွင် တိုက်ပုံ အင်္ကျီအဖြူနှင့်အနက်ကို ထပ်၍ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အနက်ရောင်ပေါ်တွင် အစိမ်း(၃)လှိုင်း စင်း ကားသော ဆမ်ခရော်မိုင်(Sam Khyo: Mai) ခေါ် လုံချည်နှင့် အနက်အပေါ် အပြာရောင်လှိုင်းစင်းနှစ်ခုကို (၂ လက်မ) ခြား၍ လုံချည်အလယ်တွင်စင်းထားသော ရစ်ဖောင်မိုင် (Qid Phaung Mai) ခေါ် ကျားဝတ်လုံချည်ကို အဆင့်(၃) နှင့် (၄) တွင်ပတ်ကြသော ခါးပတ်ဖြင့်ပတ်၍ ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အောက်ခံအနက်ပေါ်တွင် အဝါ၊ အနီ၊ အစိမ်း၊ ပန်းရောင်တို့ဖြင့် အကွက်ဖော်ထားသောလွယ်အိတ်၊ လဘန်ပျော်ခါးလွယ်တွင် (၃)ပင်လိန်ကြိုးဖြင့် ကျစ်ထားပြီး၊ ဓားရိုးတွင် ဆတ်ချို၊ ဆင်စွယ်ဖြင့် ကွပ်ထားသော ခါးလွယ်တို့ကို လွယ်ကြသည်။ အဖြူရောင်ခြေစွပ်ကို စွပ်ကြသည်။

အမျိုးသမီးများတွင် အသက်ကြီးပိုင်းများသည် စတုတ္ထအဆင့်ခေါင်းပေါင်းများကို ပေါင်းနေဆဲဖြစ်သည်။ မိန်းကလေးငယ်များတွင်လည်း အချို့မှာ ရှေးကပုံစံအတိုင်း ခေါင်းပေါင်းကြသည်။ မြစ်ကြီးနားမြို့နှင့်ဝိုင်းမော်မြို့ တစ်ဝိုက်ရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားမိန်းမပျိုများမှာ ခေါင်းပေါင်းကို ဆန်းသစ်တီထွင်လာကြသည်။ အရှေ့ဖက်တွင် ငွေမျှင်ကိုးလှိုင်းဖြင့် ချယ်ဒေါ်(မနောတိုင်)အကွက်ကို လည်းကောင်း၊ အနောက်ဘက်တွင် ကြွေကြယ်သီးများတပ်ဆင်၍လည်းကောင်း၊ အလှဆင်ထားသောအဝါရောင်ခေါင်းစွပ်ကို စွပ်ကြသည်။ ငွေမျှင်(၉)လှိုင်းမှာ လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်ဖြစ်ပေါ်စေသည့် ညီအစ်ကို(၉)ဦးကိုကိုယ်စားပြုပေသည်။ အင်္ကျီနှင့်ထမီမှာ စတုတ္ထအဆင့်ကအတိုင်းဖြစ်သည်။ လူငယ်ပိုင်းတွင် ရင်ကွဲထမီအစား ကွင်းဆက်ထမီကို ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အလျားခြောက်ပေ အနံတစ်ပေခန့်ရှိသည့် ပိတ်စအပြာကို ခါးပတ်အဖြစ် ပတ်ကြသည်။ ထောင်ရှစ်၊ စရံအာ၊ ထောင်စွန်း စသောလွယ်အိတ်များထဲမှ နှစ်သက်ရာကိုလွယ်ကြသည်။ ရှည်ပြဲ ခေါ် လွယ်ခြင်းငယ်ကို လှပအောင်တန်ဆာဆင်၍ လွယ်ကြသည်။ ခြေစွပ်အဖြူရောင်ကို စွပ်ကြသည်။

လော်ဝေါ်ရိုးရာဝတ်စုံ အပြည့်တစ်စုံ၏တန်ဖိုးမှာ (၁၉၉၆) ခုနှစ်တွင် ကျပ်(၃၀၀၀)မှ ကျပ်(၁၀၀၀၀)အထိရှိသည်။ ဗမာတိုင်းရင်းသားများမင်္ဂလာဆောင်လျှင် ဗမာတိုင်းရင်းသားဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်သကဲ့သို့ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည်လည်း မင်္ဂလာဆောင်လျှင် မိမိတို့၏ရိုးရာဝတ်စုံများကို ဦးစားပေးဝတ်ဆင်ကြသည်။

ယခုအခါတွင် စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်အမျိုးသားများသည် ဗမာတိုင်းရင်းသားများကဲ့သို့ရုပ်အင်္ကျီနှင့် ချည်ထည်ပုဆိုးကို ဝတ်ဆင်ကြပြီး အမျိုးသမီးများမှာလည်း ရင်စေ့အင်္ကျီ၊ လုံချည်များကို ဝတ်ဆင်နေကြပြီဖြစ်သည်။ အသက်(၆၀)ကျော်အဘွားအိုများသည် ခေါင်းကို အဝတ်ဖြင့်အမြဲပေါင်းထား

ခေတ်ဟောင်းဝတ်စားဆင်ယင်မှု

ခေတ်သစ်ဝတ်စားဆင်ယင်မှု

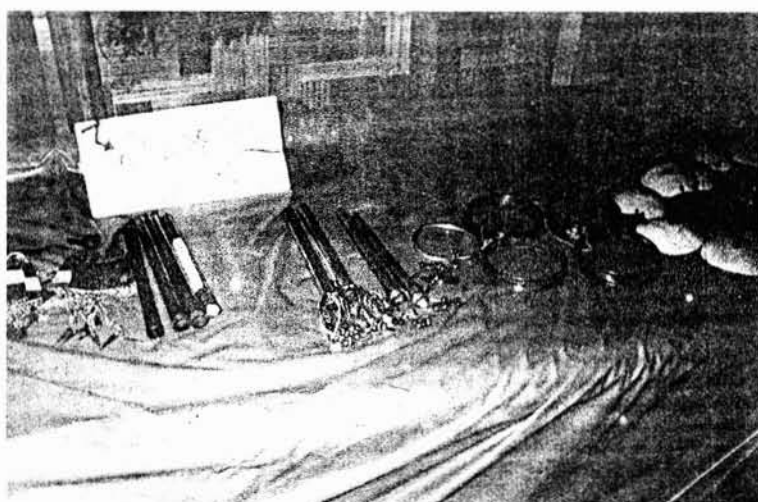
လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုများ

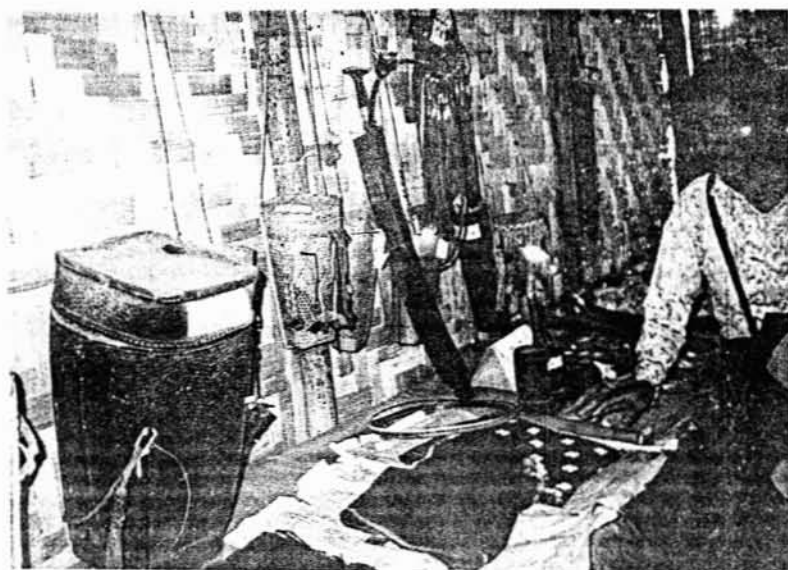

နားပေါက် (၃) ခုရှိသော လော်ဝေါ်အတွားအို

အမျိုးသမီးများ၏ နားတွင်ဆင်ယင်သော
အဆင်တန်ဆာနှင့်လည်ဆွဲများ

ရိုးရာအသုံးအဆောင်များ

ဝါးကြိတ်ခြား

လေ့ရှိသည်။ ရှေးယခင်က ရိုးရာဝတ်စုံကိုအမြဲဝတ်ဆင်လာခဲ့သောအဘွားများအား ယခုအခါတွင် မိမိတို့၏ မြေးများအား ရိုးရာဝတ်စုံကိုအမြဲဝတ်စေချင်သေးလားဟုမေးရာ အဘွားများက ခေတ်အလိုက်ပြောင်းလဲ သွားပြီဖြစ်၍ မိမိတို့ကဝတ်စေချင်သော်လည်း ခေတ်အခြေအနေအရ နေထိုင်ဝတ်ဆင်ရပြီး၊ ရိုးရာပွဲတော် များတွင်သာ အမြတ်တနိုးဝတ်ဆင်သည်ကို သဘောကျကြောင်း ပြောဆိုပါသည်။

ရိုးရာဝတ်စုံများ၊ အဆင်တန်ဆာများ၊ ဝတ်ဆင်ရခြင်းမှာ အခြားတဖက်ရန်သူများနှင့် မိမိတို့အကြား ခွဲခြားသိရှိနိုင်ရေးအတွက်လည်းကောင်း၊ အလှအပအတွက်လည်းကောင်း၊ ရာသီ၊ တုဒဏ်ခံ နိုင်ရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ ဝတ်ဆင်ရာမှတစ်ဆင့် မျိုးနွယ်ရိုးရာဝတ်စုံဟူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာဟန်ရှိပါသည်။

(စ) စိတ်နေသဘောထား ။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် လောဘစိတ်မရှိကြဘဲ ငိုတို့ထံတွင်ရှိသောဥစ္စာပစ္စည်း နှင့်ပင် ရောင့်ရဲတင်းတိမ်ကြသည်။ လုံ့လဝီရိယရှိပြီး နံနက်မိုးသောက်သည်နှင့် တောင်ယာလုပ်ငန်းခွင်သို့ သွားကြသည်။ ဧည့်ဝတ်ကျွပ်နံ့မူလည်းရှိသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့အိမ်သို့လာသော ဧည့်သည်အားဖော်ရွေစွာနှုတ်ဆက်၍ နေရာထိုင်ခင်းပေးခြင်း၊ အစားအစာတည်ခင်းခြင်းဖြင့် မိမိတို့တတ်နိုင် သမျှ ဧည့်ဝတ်ဖြည့်ကြသည်။ အဘိုးအို၊ အဘွားအိုများမှာလည်း စကားပြောလျှင် စိတ်ရော ကိုယ်ပါ အားတက်သရောပြောဆိုတတ်ကြပါသည်။ ဗမာအဘိုးများကဲ့သို့ပင် ဆေးလိပ်သောက်ရင်း၊ ရေခွေး သောက်ရင်းဖြင့် ဒူးခေါင်းများကိုဖော်ကာ အားရပါးရစကားပြောကြသည်။ မရှင်းလင်းသည့်အချက်များ ကိုမေးလျှင်လည်း စိတ်ရှည်စွာပင်ရှင်းပြကြသည်။ ဧည့်သည်ပြန်လျှင်လည်း “ဖြည်းဖြည်းနော်” ဆိုသည့် စကားဖြင့် လမ်းခရီးတွင် ဖြည်းဖြည်းသွားရန်အတွက် သတိပေးပြောဆိုလေ့ရှိသည်။

ဆေးလိပ်သောက်ရာတွင်လည်း လိပ်ပြီးသားဝယ်သောက်ခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲအိမ်တွင်ပင် သတင်းစာစာကျူဖြင့် ဆေးကိုလိပ်၍သောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချက်ကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် လော်ဝေါ် တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရောင့်ရဲတင်းတိမ်မှုကို တွေ့နိုင်ပေသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရဲရင့်မှုနှင့်စွမ်းရည်သတ္တိရှိမှုမှာလည်း မှတ်ကျောက်အတင် ခံနိုင်ပေသည်။ နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံကို ကျူးကျော်ဝင်ရောက်ခဲ့စဉ်က မြန်မာပြည်အထက်ပိုင်း ထော့လန်ဒေသမှ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင် မြော့ခေါင်ဒိုင်သည် အင်္ဂလိပ်တို့ကို တွန်းလှန် တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့စစ်ရှုံးပြီး လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ တောင်းဆိုသည့် အချက်များ၊ စစ်ရှုံး၍ လျော်ကြေးငွေများ စသည်တို့ကိုပေးခဲ့ရသည်။

မြော့ခေါင်ဒိုင် ခေါင်းဆောင်မှုအောက်တွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် တောင်ထိပ်မှ ကျောက်မိုင်းဆင်၍တိုက်ခြင်း၊ လေး၊ မြား၊ ခါး၊ လှံ၊ တူမီးသေနတ်၊ ဒူးလေးတို့ကိုအသုံးပြု၍ နိုင်အောင်တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထော့လန်ဒေသအတွင်းသို့ အင်္ဂလိပ်တို့သည် နှစ်ပေါင်း (၂၀)ကျော်ကြာမှသာ ဝင်ရောက်လာနိုင်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံလွှပ်လပ်ရေးအတွက်တိုက်ပွဲဝင်ရာမှ နိုင်ငံတော်မှချီးမြှင့်သည့် ‘သူရဘွဲ့’ ရသူများလည်းရှိပါသည်။ ‘ပိုလ်ကြီးသူရရစ်နန်ခေါင်ဒေါင်’၊ ‘ပိုလ်ကြီးသူရ ဆယော်ခေါင်လွမ်း’တို့ ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုတို့၏စိတ်တွင် “ကြက်”ကို စံထား၍ပြုမူကြသည်။ ကြက်သည် ဥ၊ ပေါက်သည်နှင့် မိမိခြေထောက်ပေါ်တွင်မိမိရပ်တည်ပြီး၊ မိမိအစာကို မိမိရှာဖွေစားနိုင်သည်။ ကြက်တစ်ကောင်မှ များစွာပွားများနိုင်သကဲ့သို့ မိမိတို့ဆွေမျိုးစုသည်လည်းပွားများရမည်။ ကြက်သည် စုဝေး၍ နေထိုင်သကဲ့သို့ မိမိတို့မျိုးနွယ်စုသည်လည်း အမြဲစုဝေး၍ စည်းလုံးညီညွတ်ကြရမည်ဟု ခံယူကြသည်။

(ဆ) စာပေနှင့် ဘာသာစကား^၁

စာပေ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများတွင် ရှေးယခင်ကာလကတည်းက စာပေအရေးအသားရှိခဲ့သည်ဟုဆိုကြပါသည်။ စာများကို သားရေဖြင့်ရေးမှတ်ခဲ့ပြီး စစ်ပွဲများကြောင့်ပြေးလွှားရင်း ထိုသားရေမှာ ပျောက်ပျက်သွားသည်။

ယနေ့အသုံးပြုနေသောလော်ဝေါ်စာပေသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများကိုယ်တိုင်တီထွင်ဖော်ထုတ်ခဲ့သောစာပေဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်နှစ်ခြင်းခရစ်ယာန်အသင်းတော်နှင့်တကွ လော်ဝေါ်စာပေပေါ်ပေါက်လာရသည်။ ခရစ်ယာန်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းလာစဉ် လိုအပ်လာသောကြောင့်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နတ်ပူဇော်မှုမှ ခရစ်ယာန်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းလာသောအခါ ကျမ်းစာကို မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်စာပေဖြင့် ပြောဆိုနားလည်လိုပြီး ကိုယ်တိုင်ရေးသားချင်လာကြသည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်မှစ၍ လော်ဝေါ်စာပေ တီထွင်ရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

၁၉၆၅ ခုနှစ် ပြည်ထောင်စုနေ့အခမ်းအနားကို မန္တလေးမြို့၌ပြုလုပ်စဉ် တော်လှန်ရေးကောင်စီဥက္ကဋ္ဌ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းက မိမိတိုင်းရင်းသားများ မိမိစာပေကိုဖော်ထုတ်နိုင်သည်ဟု ကြေငြာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့စာပေ ဖြစ်ပေါ်လာရေးအတွက် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ စာပေဖြစ်ပေါ်ရေးအတွက် ကော်မတီတစ်ခု ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ရဝမ်တိုင်းရင်းသားတို့ကို သာသနာပြု

နေသော ရော်ဘာတံမော့စုံထံမှ တီထွင်ထားသောစာပေကို သွားယူခဲ့ကြသည်။ သို့သော်သဘောမကျချေ။
 နောက်ဆုံးတွင်ဘုန်းတော်ကြီး ဆရာတော်ဦးလဟန်ဟောင်းလွမ်း(လုကာဟောင်းလွမ်း) တီထွင်သောစာပေ
 ကို သဘောကျနှစ်ခြိုက်၍ အသုံးပြုခဲ့သည်။ လုကာဟောင်းလွမ်းသည် ဘာသာရေးဆိုင်ရာတွင် (D . D) ဘွဲ့
 ရရှိသူတစ်ဦးဖြစ်သည်။ ၁၉၆၈ ခုနှစ်မှစ၍ စာပေအတိအကျပေါ်ပေါက်လာပြီး လော်ဝေါ်စာပေကို
 လော်ဝေါ်ရပ်ရွာများတွင် စတင်သင်ကြားခဲ့သည်။ ထို့နောက် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ခွင့်ပြုချက်အရ
 (၁၉၇၄)ခု၊ မတ်လ (၃၀) ရက်တွင် လော်ဝေါ်စာပေအပ်နှင်းပွဲကြီးကို ဝိုင်းမော်မြို့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။
 ထို့နောက်ကျမ်းစာများကို မိမိတို့စာပေဖြင့် ဘာသာပြန်နိုင်ခဲ့သည်။ လော်ဝေါ်စာပေဖြင့် သင်ကြားသော
 ကျမ်းစာသင်ကျောင်း တစ်ကျောင်းကို ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။

လော်ဝေါ်စာပေသည် ရောမအက္ခရာကို အခြေခံပြုထားသည်။ မြန်မာအက္ခရာဖြင့်
 တီထွင်၍ မရပေ။ လော်ဝေါ်အက္ခရာတွင် ဗျည်း(၂၁)လုံးရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ B၊ C၊ D၊ F၊ G၊ H၊
 J၊ K၊ L၊ M၊ N၊ P၊ Q၊ R၊ S၊ T၊ V၊ W၊ X၊ Y၊ Z၊ တို့ဖြစ်သည်။ သရမှာ -
 A၊ E၊ I၊ O၊ U ဟူ၍ (၅)လုံး တွေ့ရသည်။ သရပေါင်းမှာ AE၊ AI၊ AO၊ AU၊ AUI၊ EI၊
 OE၊ OI၊ UI ဟူ၍ (၉)လုံး၊ ဗျည်းပေါင်းမှာ - HH၊ JH၊ KH၊ LH၊ MH၊ NYH၊ NH
 VH၊ YH၊ ZH (---- + H) နှင့် BY၊ GY၊ KY၊ KHY၊ MY၊ NY၊ TY၊ THY (---- + Y)
 ဟူ၍ လည်းကောင်းရှိကြသည်။ အသတ်မှာ __B၊ __D၊ __G၊ __M၊ __N၊ __NG၊ ဟူ၍
 လည်းကောင်းရှိကြသည်။ အသံနေအသံထားမှာ - အသံရင်း ၊ - ၊ အသံရှည် ၊ - ' အသံတို ၊

- , အသံနိမ့် ၊ - ၊ အသံတိုနိမ့် ၊ - " အသံမြင့်ဟူ၍ဖြစ်သည်။

ဥပမာ။ ။ Ba = နေ ၊ အသံထွက်မှာ "ဘ" (အသံရင်း)

Ngo: = ငါး ၊ အသံထွက်မှာ "ငေါး" (အသံရှည်)

Nhgo' = ငှက် ၊ အသံထွက်မှာ "ငေါ'" (အသံတို)

Lo, = လက် ၊ အသံထွက်မှာ "လော့" (အသံနိမ့်)

Go; = ကွဲသည်၊ အသံထွက်မှာ "ဂေါ(အော့) (အသံတိုနိမ့်)

Lho " = လ ၊ အသံထွက်မှာ "လော့" (အသံမြင့်)

လော်ဝေါ် တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏ စာပေကို အလွန်တန်ဖိုးထားကြသည်။
 စာပေသည် လူမျိုးတစ်မျိုးနှင့်တစ်မျိုးကို ဆက်သွယ်ပေးသောတံတားဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။
 မိမိတို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုသည် ကိုယ်ခန္ဓာအသွင်ဆောင်ပြီး စာပေသည်အသက်ဖြစ်သည်ဟု ခံယူကြသည်။

ဘာသာစကား

မြန်မာပြည်တွင် ဘာသာမျိုးရိုးကြီး (၂) ခုရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဩစထြစ်မျိုးရိုးနှင့်၊ တိဘက်တရုတ်မျိုးရိုးတို့ ဖြစ်သည်။ ဩစထြစ်မျိုးရိုးသည် တိဘက်တရုတ်မျိုးရိုးထက်ပို၍ ရှေးကျသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာစကားသည် တိဘက်တရုတ်မျိုးရိုးဝင်ဘာသာ ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ စကားသည် မြန်မာစကားနှင့် အဓိပ္ပါယ်တူ၊ အသံထွက်တူသော စကားလုံးပေါင်း မြောက်များစွာပါဝင်ခြင်းကြောင့် လော်ဝေါ်စကားနှင့် မြန်မာစကားသည် အခြေခံတစ်ခုတည်းမှ ဆင်းသက်ပေါက်ဖွားလာကြောင်း ထင်ရှားပေသည်။

ကချင်ပြည်နယ်တွင်လော်ဝေါ်စကားသည် ဒုတိယလူသုံးအများဆုံးသော စကားဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏စကားသည် နေရာဒေသနှင့် ပြောဆိုသုံးနှုန်းသောလူတို့၏ အနွယ်ကိုလိုက်၍ ကွဲပြားခြားနားသည်။ သာမန်လော်ဝေါ်စကား၊ အဇီးစကားနှင့် လရီစကား ဟူ၍ (၃)မျိုးကွဲပြားသည်။

အဇီးစကားနှင့် လရီစကားသည် လော်ဝေါ်စကားမှ ဆင်းသက်လာသောစကား ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်စကားသည် ဒေသန္တရနယ်မြေကိုလိုက်၍ စကား(၅)မျိုးရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ ဘာရေး၊ ရူမော(ဝါ) လောင်ဆူ၊ ဇောင်းဘုတ် (ဝါ) ဇော်ဇော်၊ လကိန်၊ ဂရင်နော်၊ တို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသို့ အနွယ်ကို လိုက်၍ ဒေသကိုလိုက်၍ စကားသုံးနှုန်းမှု ကွဲပြားလျက်ရှိရာ အချို့ဒေသများတွင် လော်ဝေါ် တစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ စကားအသုံးအနှုန်းမတူရုံသာမက တစ်ရွာမှပြောသောစကားကို အခြားရွာမှနားမလည်နိုင်အောင်ရှိလေသည်။ ဇော်ဇော်စကားကိုမူ လော်ဝေါ်စကားပြောသူအားလုံးက နားလည်ကြသည်။

ဝိုင်းမော်တစ်ဝိုက်နှင့်စန်းကားရွာတွင် နေထိုင်ကြသော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့စကား အပြင်ဂျိန်းဖော့စကား၊ အဇီးစကားများကိုလည်း တတ်ကျွမ်းကြသည်။ အချို့မှာလည်း လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအစစ်ဖြစ်သော်လည်း လော်ဝေါ်စကားကိုမတတ်ကျွမ်းဘဲ ဂျိန်းဖော့စကားကိုသာ တတ်ကျွမ်းကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့၏စကားအုပ်စုကို ဘိုးဘွား၊ မိဘ၏ အမွေအနှစ် အနေဖြင့်ထိန်းသိမ်း တည်ဆောက်ထားသောအရာမဟုတ်ဟု လက်ခံခဲ့ကြသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ မိမိတို့သုံးနှုန်းနေသော စကားတစ်မျိုးကို လက်မလွှတ်တမ်း ခုံခုံမင်မင်သုံးသော်လည်း တစ်ခါတစ်ရံ စကားတစ်မျိုးမှတစ်မျိုးသို့ အလွယ်တကူ ပြောင်းကြလေသည်။ ခင်မင်ရင်းနှီးမှုအရ လည်းကောင်း၊ နေရာဒေသအရလည်းကောင်း ပြောင်းလဲသုံးစွဲလေ့ရှိသော်လည်း မိမိတို့၏စာပေကို လူမျိုးတစ်မျိုး၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ထိန်းသိမ်းသည့်အနေဖြင့် ထိန်းသိမ်းလေ့ရှိသည်။

(ဇ) စကားပုံ၊ စကားထာ၊ ပုံပြင်များ

လူကြီးမိဘတို့သည် မိမိတို့၏ သားသမီး၊ မြေးမြစ်တို့၏ အပြုအမူ၊ အပြောအဆို၊ အနေအထိုင်၊ အသွားအလာ၊ အစားအသောက်စသည်တို့ကို အမြဲတစေအကဲခတ်လေ့လာနေသူများဖြစ်သည်။ “မကောင်းမြစ်တာကောင်းရာညွှန်လတ်”ဆိုသည့်စကားအတိုင်း သားသမီးများလမ်းမှားလိုက်နေလျှင် ဆုံးမကြရသည်။ ကောင်းသောလမ်း၊ မှန်ကန်သောကျင့်စဉ်တို့ကို လိုက်နာရန်လည်း နည်းပေးလမ်းပြ သွန်သင်ဆုံးမလေ့ရှိသည်။ လော်တီတိုင်းရင်းသားရေးလူကြီးများသည် မိမိတို့၏ သားသမီး၊ မြေးမြစ်များကို စကားပုံများပြောဆို၍ လည်းကောင်း၊ စကားထာများပြောဆို၍ လည်းကောင်း၊ ပုံပြင်များပြောဆို၍ လည်းကောင်း၊ လိမ္မာရေးခြားရှိရန် သွန်သင်ဆုံးမကြပါသည်။

(၁) စကားပုံများ ၊

စကားပုံများမှာ မိဘနှင့်သားသမီးတို့ကြားတွင်စပ်သော စကားပုံများကို ပို၍တွေ့ရသည်။

ဥပမာ ။ ။ “ယမ်ခုတ်ဇော်မော ၊ ယမ်ထော့ဇော်နိုင်” အဓိပ္ပါယ်မှာ

“အိမ်တွင်းဆုံးမ ၊ အိမ်ပြင်အလိမ္မာရ”

“ဇောမဂိုင် ၊ မောမန်ယူ၊ ဂေါက်မဂိုင်မြစ်မန်ယူ” အဓိပ္ပါယ်မှာ

“သားသမီးမကောင်းမိဘခေါင်း၊ စပါးမကောင်းမြေကြီးအကြောင်း”

“နန်းဇော်ပျုပ် ၊ နော်ဂေါက်ဂိုင်”

“အကျိန်ဆဲခံရသူကျန်းမာ၊ အနင်းခံရသောစပါးပိုထွား”

“ခါဂိုင်ဆူမရေ ၊ ပျူဂိုင်ဆူမဂျိုး” အဓိပ္ပါယ်မှာ

“ခွေးကောင်း လူကိုမဟောင် ၊ သူကောင်း သူများကိုမကဲ့ရဲ့”

(၃) စကားထာများ၊

မြေးများနှင့် အဘိုးများ၊ အပျိုများနှင့်လူပျိုများကြားတွင် အချင်းချင်းစကားထာများ ဖွက်၍ အဖြေရှာသည့်စလေ့ကို တွေ့ရသည်။ စကားထာများမှာ လွယ်မယောင်နှင့်ခက်၊ တိမ်မယောင်နှင့်နက်သည်။ ဥပမာ ။ ။ “မဝေါ့ထောင်းဘူး” (မထမ်းနိုင်သောဝှက်ကြီး)

အဖြေ = လမ်းခွဲ

“မဒေါနွယ်ဒမ်” (မတက်နိုင်သည့် နွယ်ပင်)

အဖြေ = လမ်း

“ဇော်ခေါ်မဝန်ရောင်ဆူ” (ရိက္ခာမပါသောခရီးသည်)

အဖြေ = စိတ်ဆန္ဒ

“ဇင်ကောင်ဇော်ဖြူဇောဂူ” (တစ်ဆယ့်နှစ်ရာသီ ဆန်ဖြူစားသူ)

အဖြေ = ဝါကြိတ်ခြား

“ဗျစ်ဇောဘာဂျမ်ကျော့ခွဲ” (လေးယောက်တစ်နေကုန်ပြေးလိုက်၊ အချင်းချင်းမမှီသူများ)

အဖြေ = ခြားရဟတ်

(၁) ပုံပြင်များ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့ဘိုးဘွားများထံမှ အစဉ်အဆက်ကြားခဲ့သော ပုံပြင်များကို နောင်လာနောင်သားများအား ပြောပြလေ့ရှိသည်။ ရှေးယခင်က နတ်များနှင့်ပတ်သက်သော ပုံပြင်များ၊ ဖုန်းဆင်းရင်က ကမ္ဘာကိုဖန်ဆင်းသည့် အကြောင်းအရာများ၊ မိမိတို့၏မျိုးနွယ်ဆက်သမိုင်းကြောင်းတို့ကို သက်ကြီးစကားသက်ငယ်ကြားဆိုသလို အဆင့်ဆင့်ပြောဆိုလာခဲ့ကြသည်။

ကလေးငယ်များအား လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား သူရဲကောင်းများထံမှ မြော့ခေါင်ဒိုင်၏ အကြောင်းကို ပုံပြင်သဖွယ်ပြောပြလေ့ရှိသည်။ ထို့အပြင် စနယ်ဒေါင်းလွန်းဆိုသည့် လူသန်ကြီးအကြောင်းကိုလည်း ပုံပြင်သဖွယ်ပြောပြလေ့ရှိသည်။ စနယ်ဒေါင်းလွန်းသည် မုဆိုးတစ်ယောက်ဖြစ်ပြီး အလွန်ခွန်အားကြီးသူဖြစ်သည်။ အစားလည်းအလွန်ကြီးသည်။ ကောက်ညှင်း(၆)ပြည်ချက်ကို တထိုင်တည်းစားနိုင်သူဖြစ်သည်။ ပိဿာ(၁၀၀၀)ကျော်ရှိပြီး အရှည်(၈)ပေခန့်ရှိကျောက်တုံးကို တောင်ပေါ်မှ ထမ်းလာပြီး ရွာသို့အရောက်တွင်ပစ်ချရာမြေအတွင်းထက်ဝက်ခန့် မြုပ်သွားသည်။ ထိုနေရာမှာ ချီဖွေ၊ လောခေါင်ဘက်ရှိ ကိုးမောရွာတွင် ယခုတိုင်ရှိသည်။ အခြားသူများတစ်ရက်သွားရသောညအိပ်ခရီးကို သူကနေ့ချင်းပြန်သွားနိုင်သည်။ စုပေါင်းဖမ်းကြရသော နွားနောက်ကိုလည်း သူကတစ်ဦးတည်းဖြင့်ဖမ်းပြနိုင်ခဲ့သည်။ ကလေးများ ခွန်အားပလကြီးထွားမှုကို တန်ဖိုးထားနိုင်ရန်အတွက်ပြောခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အပြင်စန်းကားရွာမှဘုရားဒကာမာခါးသည် ကောက်ညှင်း(၈)ပြည်ကြာရာမှတင်းပေါင်း(၃၀၀)ရသည့်အကြောင်းကိုလည်း ကလေးများအားကျဖွယ်ကောင်းရန်၊ အလုပ်ကြိုးစားရန်တို့အတွက်ပြောပြကြသည်။ ဇုတ်(စော်ဘွားမျိုးနွယ်)ကို ဖြစ်စေသည့် ပညာရှိချော်ခွန်အကြောင်းကိုလည်း ပုံပြင်သဖွယ် ပြောပြလေ့ရှိသည်။

ကလေးငယ်များ စာရိတ္တကောင်းမွန်စေရေးအတွက် သားကိုချစ်သောအမေနှင့်သား အကြောင်းကိုပြောပြလေ့ရှိသည်။ ရှေးအခါက ဆင်းရဲသားသားအမိနှစ်ယောက်ရှိလေသည်။ အမေဖြစ်သူ သည်သားကို အလွန်ချစ်၍ အစစအရာရာအလိုလိုက်လေသည်။ သားဖြစ်သူပြုလုပ်သည့်ကိစ္စမှန်သမျှကိုလည်း မှားသည်မှန်သည် မဝေဖန်ပဲ အမြဲသဘောတူလက်ခံခဲ့သည်။ သားဖြစ်သူသည် ငယ်စဉ်ကလေးဘဝတွင် သူငယ်ချင်းများ၏ ပစ္စည်းများကိုအိမ်သို့ယူလာလေ့ရှိသည်။ မိခင်မှ ဆိုဆုံးမမှုမရှိပဲသား ယူလာသည့်ပစ္စည်း များကို လက်ခံကာနေခဲ့လေသည်။ ထိုအခါသားဖြစ်သူမှာ တစ်ဖြည်းဖြည်းသူခိုးကြီး ဖြစ်လာလေတော့သည်။ တနေ့တွင်ခိုးမှု ဖြင့်အဖမ်းခံရပြီး အချုပ်ခံရလေသည်။ သားဖြစ်သူအချုပ်ခံရသောအခါ အမေဖြစ်သူမှာ ဝမ်းနည်းစွာ ငိုကြွေးလေသည်။ သားဖြစ်သူကအချုပ်ခန်းမှနေ၍ မိခင်အား စကားတိုးတိုးပြောလို၍ အနားကပ်ခိုင်းရာ မိခင်ကနားကိုသား၏ပါးစပ်အနီးတွင်ကပ်၍ နားထောင်လေသည်။ ထိုအခါ သားသည် မိခင်၏နားကို ပြတ်အောင်ကိုက်ဖြတ်လိုက်ပြီး “သားအခုလို သူခိုးဖြစ်ပြီး အချုပ်ခံရတာ အမေကြောင့်ပါ၊ သားငယ်ငယ်တုံးကသာ အမေဆုံးမခဲ့ရင်ဒီလိုဖြစ်မာမဟုတ်ဘူး၊ ဒါ့ကြောင့် အမေနားရွက်ကိုသားကိုက်ဖြတ် တာပါ” ဟုပြောလိုက်လေသည်။ သားဖြစ်သူ၏စကားမှာမှန်ကန်နေသောကြောင့် မိခင်သည် များစွာနောင်တ ရပြီးရင်ကွဲ၍သေလေသည်။ ထိုပုံပြင်သည် လော်ဝေါ်ကလေးငယ်များ၏စိတ်အား များစွာပြုပြင်ပေးနိုင်စွမ်း ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရွာအတွင်း လူယက်မှု၊ ခိုးမှုတို့မှာ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းသားတို့သည် ကလေးငယ်များကို သင်ခန်းစာပေးရန်၊ ကိုယ်ကျင့်တရား ကောင်းမွန်လာစေရန်၊ ရဲစွမ်းသတ္တိရှိလာကြစေရန်၊ ရှာဖွေစွန့်စားလိုစိတ်ရှိလာကြစေရန်၊ အပျင်းပြေစေရန်နှင့် ကြည်နူးဖွယ်ပုံပြင်များကိုနားထောင်ရင်း ကလေးများအိပ်ပျော်သွားကြစေရန် တို့အတွက် ရည်ရွယ်၍ ပုံပြင်များကိုပြောကြပါသည်။

အခန်း ၂

လူမှုရေး ဖွဲ့စည်းပုံ

လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ^၁ ဟူသော ဝေါဟာရ၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုလူမှုရေးရာပညာအဘိဓာန်၂ တွင် လူ့အဖွဲ့စည်းတစ်ခု၌ အသက်၊ လိင်၊ ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း၊^၃ အလုပ်အကိုင်၊^၄ နေထိုင်ရာအရပ်၊^၅ ပိုင်ဆိုင်သည်၊ ပစ္စည်း၊^၆ အခွင့်အရေး၊ အခွင့်အာဏာ၊^၇ နှင့် အဆင့်အတန်း^၈ တို့အပေါ်တွင် မူတည်၍ ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်းငယ်များရှိသည်။ လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံသည် ထိုအဖွဲ့အစည်းငယ်များ စုပေါင်း ဖွဲ့စည်းထားပုံပင် ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

“A.R. Radcliffe Brown” က လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံသည် “လူတို့၏ပြုမူကျင့် ကြံခြင်း တို့ကို စနစ်တကျစီစဉ်ထားခြင်းဖြစ်သည်” ဟုဆိုသည်။ တစ်နည်းဆိုရသော် လူ့အဖွဲ့စည်းတစ်ခုတွင် ပါဝင် သောအဖွဲ့ဝင်တို့၏ ဓလေ့ထုံးစံများ၊ လိင်အစုများ၊ အသက်လိုက်၊ အဆင့်အတန်းအလိုက်ခွဲခြားသောအစုများ၊ မိသားစုဆွေမျိုးစုများ၊ အစရှိသောအသင်းအဖွဲ့များနှင့် ထိုအဖွဲ့ဝင်အချင်းချင်း ဆက်သွယ်ပုံ၊ ပေါင်းသင်း ဆက်ဆံပုံ၊ လိုက်နာကျင့်သုံးကြသည့် စည်းမျဉ်းများ၊ ဆောင်ရွက်ရသည့် တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ ခံစားရသည့် အကျိုးကျေးဇူးများ၊ အုပ်ချုပ်သူတို့၏ တာဝန်များနှင့်အကျိုးခံစားခွင့်များ၊ အစရှိသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။

လူ့အဖွဲ့အစည်းဆိုသည်မှာ လူအများစုဝေးပြီးလျှင် စနစ်တကျစည်းကမ်းတကျနေထိုင်ကြ သည့်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ မနုဿဗေဒပညာရှင် Robert Lowie က “လူအုပ်စုတစ်စုရှိလူများသည်စည်းမျဉ်း ဥပဒေများကိုလိုက်နာပြီးလျှင် တူညီသောရည်ရွယ်ချက်ထားကာ တူညီသောအပြုမူများကို ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့လူမှုရေးဘဝအား စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားခြင်းကို လူ့အဖွဲ့စည်းဟုခေါ်သည်” ဟုရှင်းလင်းထားသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် ယဉ်ကျေးမှုပေါ်တွင်မူတည်၍ ဖွဲ့စည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ အဖွဲ့အစည်းကကျင့်သုံးနေသော ဓလေ့ထုံးစံယဉ်ကျေးမှုများကို လက်ဆင့်ကမ်းအမွေပေးခြင်းဖြင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုတည်တံ့ခိုင်မြဲစေသည်။

-
- ၁။ Social Organization
 ၂။ Dictionary of Sociology
 ၃။ Age
 ၄။ Sex
 ၅။ Kinship
 ၆။ Occupation
 ၇။ Locality
 ၈။ Property and Ownership
 ၉။ Rights and Privileges
 ၁၀။ Status

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းသည် မြန်မာလူ့အဖွဲ့အစည်းကြီး^၁ တွင်ပါဝင်သော လူ့အဖွဲ့စည်းငယ်၂ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့အစည်းတွင် အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ယောက်ျားရော မိန်းမပါ အရွယ်အမျိုးမျိုးပါဝင်ပေသည်။ မွေးဖွားခြင်း၊ အိမ်ထောင်ပြုခြင်း၊ အမွေဆက်ခံခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း၊ အတည် တကျနေထိုင်ခြင်း၊ ပြောင်းရွှေ့ခြင်း၊ တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦးရင်းနှီးစွာဆက်ဆံခြင်း၊ စသည့်အကြောင်းအရာများ ရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။ လူ့အဖွဲ့စည်းတစ်ခုကို လေ့လာရာတွင် အခြေခံဖြစ်သည့် မိသားစုအဖွဲ့အစည်းကို ဦးစားပေးလေ့လာရမည်ဖြစ်သည်။

မိသားစုဝင်များ၏ ပြုမူနေထိုင်မှုများကို အခြေခံထား၍လေ့လာပြီးမှသာ လူ့အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုလုံးကို လေ့လာနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

(က) မိသားစုဖွဲ့စည်းနေထိုင်ပုံ၊

မိသားစုသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အခြေခံလူမှုရေးတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ မနုဿဗေဒပညာရှင် ဂျီပီမာဒေါက်၏ အဆိုအရ လက်ထပ်ပြီးသောဇနီးမောင်နှံ နှစ်ဦးတို့တွင် သားသမီးမရသေးလျှင် ၎င်းတို့ နှစ်ဦးမှာ မိသားစုစာရင်းမဝင်သေးပေ။ သို့မဟုတ် မိသားစုဟုမခေါ်ဆိုနိုင်သေးပေ။ အိမ်ထောင်စု ဟုသာ ခေါ်နိုင်သည်။ မိသားစုဆိုသည်မှာ ခင်ပွန်း၊ ဇနီးနှင့် ၎င်းတို့မှမွေးဖွားသောသားသမီးများ၊ သို့မဟုတ် မွေးစား သားသမီးများပါဝင်သော လူမှုရေးအစုငယ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ အမိက တစ်ဘက်၊ အဖက တစ်ဘက်၊ သားသမီးများက တစ်ဘက်၊ သုံးဘက်ဆက်စပ်မှုရှိနေသည့် ထာဝရကြိတ်ပုံသဏ္ဌာန် ဖြစ်နေသည်။

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မိသားစုများကို မနုဿဗေဒ ပညာရှင်များ လေ့လာသောအခါ --

- အခြေခံမိသားစု (သို့မဟုတ်) ရိုးရိုးမိသားစု၊^၃
- အိမ်ထောင်တွဲမိသားစု၊^၄
- တိုးချဲ့မိသားစု၊^၅
- ထပ်တိုးမိသားစု၊^၆ ဟူ၍တွေ့ရှိရသည်။

စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ မိသားစုများကိုလေ့လာသောအခါတွင် အခြေခံမိသားစုနှင့် အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုများကိုသာ အတွေ့များသည်။

၁။	Myanmar Great Society
၂။	A Society
၃။	The Basic Family
၄။	Joint Family
၅။	Extended Family
၆။	Compound Family

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရိုးအခြေခံမိသားစုတွင် ဖခင်၊ မိခင်၊ သားသမီးများပါဝင် နေထိုင်ကြသည်။ မိဘနှင့် သားသမီးတို့သည် စည်းလုံးမှုရှိကြပြီး အေးချမ်းသောမိသားစုအဖြစ် တွေ့ရသည်။ ထိုအခြေခံမိသားစုသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြီးကို တည်ဆောက်ပေးရုံမျှမက လူ့အဖွဲ့အစည်းကိုအကျိုးပြုသည် လုပ်ငန်းများကိုလည်း လုပ်ဆောင်ပေးသည်။ သမိုင်းဦးဘုံမြေခေတ်မှစ၍ ယခုတိုင် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏အခြေခံ စုငယ်အဖြစ်ရပ်တည်လျှက်ရှိပြီး နောင်တွင်လည်း လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ထာဝရရပ်တည်နေမည် ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အခြေခံမိသားစုတွင် ဖခင်ကဦးစီးသောစနစ်^၁ ကိုတွေ့ရ သည်။ မိသားစုတစ်စုလုံးတွင် ဖခင်သာဩဇာအရှိဆုံးဖြစ်သည်။ စီးပွားရေးကိုလည်းဦးဆောင်ရပြီး ရပ်ရွာ ကိစ္စများကလည်းပါဝင်ရသူဖြစ်သည်။ မိသားစု၏အရေးကိစ္စများကိုဆုံးဖြတ်ရာ၌ ဖခင်ကသာဆုံးဖြတ်သည်။

အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတို့မှာလည်း ဖခင်ဦးစီးသော အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုကို တွေ့ရသည်။ ရိုးရိုးအခြေခံမိသားစုအတွင်းမှ သားများသည် လက်ထပ်ပြီးသောအခါ ၎င်းတို့၏ဇနီးများကိုမိဘအိမ်သို့ခေါ် ဆောင်လာကြပြီး မိဘများ၏မိသားစုများနှင့်အတူ တစ်အိမ်တည်းတွင် စုပေါင်းနေထိုင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ယောက်ျားဘက် လိုက်နေသောစနစ်^၂ ကိုတွေ့ရပါသည်။ လော်ဝေါ်တို့ ၏ အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတွင် မိဘနှစ်ပါး၏မိသားစု၊ သားများ၏မိသားစုတို့ စုပေါင်း၍နေထိုင်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သားများက အိမ်ထောင်ခွဲထွက်သွားကြပြီး သားအငယ်ဆုံးနှင့် မိဘနှစ်ပါးသာကျန်ရစ်တော့ သည်။ စန်းကားရွာတွင် မိဘများနှင့် သားများမခွဲပဲနေသောအိမ်ထောင်တွဲမိသားစုမျိုး အိမ်ထောင်စု (၁၂)စု ရှိသည်။ ထိုမိသားစုများတွင် မိသားစုဝင်အများဆုံး (၂၂)ယောက်ခန့်ရှိသည်။

အိမ်ထောင်ဦးစီးသူဖခင်သည် ဘာသာရေးပူဇော်ပွဲများကိုဦးဆောင်ကျင်းပသကဲ့သို့ စီးပွား ရေးကိုလည်း ဦးဆောင်ရှာဖွေရသည်။ မိသားစုတို့သည် စီးပွားရေးကို စုပေါင်းလုပ်ကိုင်ကြပြီး တစ်အိုးတည်း စားကြသည်။ စီးပွားရေးမှာလည်း တစ်စီးပွားတည်းဖြစ်သောကြောင့် အိမ်ယာ၊ မြေယာများကိုလည်းစုပေါင်း ပိုင်ဆိုင်ကြသည်။ အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတွင် ဖခင်သေဆုံးလျှင် သားအကြီးဆုံးက ဖခင်၏နေရာကိုယူ၍ စီးပွားကိုဆက်လက်ဦးစီးရသည်။ သားကြီးများကအိုးခွဲထွက်သွားလျှင် အိမ်ရှိသားဖြစ်သူကဦးဆောင်ရသည်။

ရှေးယခင်နတ်ပူဇော်သောအချိန်၌ လော်ဝေါ်အမျိုးသားတစ်ယောက်သည် မိမိ၏ဇနီး ကလေးမထွန်းကားလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မျိုးရိုးဆက်ခံမည် သားယောက်ျားမမွေးလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ညီ(သို့မဟုတ်)အကိုသေဆုံး၍ ကျန်ရစ်သောမုဆိုးမကိုလက်ထပ်ယူနိုင်ခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ မိန်းမများများ ယူပိုင်ခွင့်ရှိကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ဖခင်ဦးစီးသော

၁။ Patriarchal System
၂။ Patrilocal Residence

ထပ်တိုးမိသားစု^၁ များကိုတွေ့နိုင်ပေသည်။ မယားအများယူစနစ် ပေါ်တွင်အခြေခံ၍ ပေါ်ပေါက်လာသော မိသားစုဖြစ်သည်။ ထပ်တိုးမိသားစုသည် မယားပြိုင်စနစ်ပေါ်တွင်အခြေခံသည့်မိသားစုဖြစ်သည်။ မယားအကြီးဆုံးက မယားများထဲတွင်ဩဇာအရှိဆုံးဖြစ်သည်။ တစ်အိမ်တည်းမှာပင် စုဝေးနေကြရသည်။ ပွဲလမ်းသဘင်များတက်လျှင် ခင်ပွန်းဖြစ်သူက သူ့အချစ်ဆုံးသောဇနီးကိုသာ ခေါ်သွားလေ့ရှိကြသည်။ လက်ဆောင်ပစ္စည်းများပေးလိုလျှင်လည်း မယားကြီးအမည်ဖြင့်ပေးခိုင်းပါသည်ဟု မယားအငယ်က ပြော၍ပေးရသည်။ ရရှိသောလက်ဆောင် အစားအစာများကိုလည်း မယားအကြီးကစားပြီးမှ ကျန်အငယ်များကစားကြရသည်။ မယားကြီးက အိမ်မှုကိစ္စအားလုံးကိုစီမံခန့်ခွဲပေးရပြီး အငယ်များကဩဇာမခံလိုလျှင် အိမ်ခွဲဆင်းကြသည်။ သို့ရာတွင်အလွန်နည်းပါးသည်။ အကြီးဖြစ်သူ အသက်အရွယ်ကြီးရင့်၍ အလုပ်မလုပ်နိုင်လျှင် အငယ်ဖြစ်သူက အကြီးနေရာတွင်ဝင်ရပြီး အကြီးကိုပြုစုရသည်။ မယားပြိုင်အချင်းချင်း မညီမညွတ်ဖြစ်၍ ရန်ဖြစ်ခြင်းစကားများခြင်းတို့မှာ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ကလေးများစွာမွေးလျှင် ကောင်းမွန်သည်ဟုယုံကြည်သည်။ မိမိတို့၏မျိုးရိုးစဉ်ဆက် အရှည်ရပ်တည်နိုင်ရန်ရည်ရွယ်ကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာရှိ မိသားစုတစ်စုလျှင် သားသမီးမှာ အနည်းဆုံး(၆)ယောက်ခန့်ရှိပြီး၊ အများဆုံး(၁၂)ယောက်ခန့်အထိရှိကြသည်။ အချို့မိသားစုများတွင် မိမိတို့၏သားသမီးအရင်းများအပြင် မွေးစားသားသမီးများပါရှိသည်။ ကလေးများလွန်း၍ ညည်းညူခြင်း၊ စိတ်ပျက်ခြင်းမရှိဘဲမိသားစုအားလုံး ပျော်ပျော်ပါးပါးနေထိုင်စားသောက်ကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

မိသားစုအတွင်း အလုပ်ခွဲဝေလုပ်ကိုင်မှု နှင့်ပတ်သက်၍ ရှေးယခင်ကာလကပင် အမျိုးသားအလုပ်၊ အမျိုးသမီးအလုပ်ဟူ၍ လိင်အလိုက် အလုပ်တာဝန်ခွဲဝေမှု^၃ တိတိကျကျမရှိပေ။ သို့ရာတွင် တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ အိမ်ဆောက်ခြင်း၊ အမဲလိုက်ခြင်း တို့ကိုအမျိုးသားများက ဦးဆောင်လုပ်ကိုင်ကြပြီး ပျိုးကြခြင်း၊ ပျိုးထောင်ခြင်း၊ မြက်နှုတ်ပေါင်းသင်ခြင်း၊ ရိတ်သိမ်းခြင်း၊ ငါးဖမ်းခြင်းတို့ကို အမျိုးသမီးများက ပြုလုပ်ကြသည်။

တောင်ယာမစိုက်မီ အမျိုးသားများက အလုပ်လုပ်ရပြီး စိုက်ပြီးသည်နှင့်တပြိုင်နက်အမျိုးသမီးများသာ တောင်ယာဆင်းကြသည်မှာယခုတိုင်ဖြစ်သည်။ အိမ်ထောင်ဦးစီးမရှိသောမုဆိုးမများ သားမရှိလျှင်၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်တောင်ယာခုတ်ကြရသည်။ အသက်အရွယ်အလိုက် အလုပ်တာဝန်ခွဲဝေမှု^၄ မျိုးကိုလည်း တိတိကျကျမတွေ့ရပေ။ မိသားစုအတွင်း တတ်နိုင်သူများက ဝိုင်းဝန်းကူညီသောခလေ့ကိုတွေ့ရသည်။ မိသားစုအားလုံး ဝိုင်းလုပ်ဝိုင်းစားစနစ်ဖြင့် ကျင့်သုံးနေထိုင်ကြသည်။ သားများ၏ မိသားစုရှိသော

^၁ " Compound Family
^၂ " Division of Labour
^၃ " Division of Labour based on Sex
^၄ " Division of Labour based on Age

အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတွင်လည်း စီးပွားခွဲခြားထားသည့်ခလေးမရှိပေ။ သားများ၏မိသားစုသည် အခြားသို့ ပြောင်းရွှေ့လျှင် မိဘများက မိမိတို့ပိုင်ဆိုင်သောမြေယာများထဲမှ တစ်ချို့ကို ခွဲဝေလုပ်ကိုင်စေသည်။

(၁) အိုးအိမ်ဖွဲ့စည်းပုံ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ မူလရိုးရာပုံစံရှိသောအိမ်ကို လော်ဝေါ်ဘာသာစကားဖြင့် “ကြောင်ရမ်း”(Jhaung: Yham)ဟုခေါ်သည်။

ကြောင်ရမ်းမှာခေါင်တန်းသုံးခုပါသော ခေါင်ဖြောင့် အိမ်ရှည်ပုံစံဖြစ်သည်။ အလယ်မှခေါင်တန်းသည် ဘေးတစ်ဘက်တစ်ချက်စီမှ ခေါင်တန်းထက် ပိုမြင့်သည်။ အိမ်အကျယ်မှာ ပေ(၃၀)ရှိပြီးအရှည်မှာ ပေ(၆၀)မှ ပေ(၁၀၀)ကျော်အထိရှိသည်။ အိမ်တိုင်လုံးကြီးမှာလည်း အလွန်ကြီးမားသည်။ အိမ်ရှေ့ အဝင်ဝဘက်တွင် ကျွဲ၊ နွားများထားရန်နှင့် စပါးထောင်းရန်နေရာကို အနည်းဆုံးပေ(၃၀)ခန့်အထိ ချန်ထားသည်။ အိမ်ခန်းများကို (၆)ခန်းမှ (၁၅)ခန်းအထိ ဖွဲ့လေ့ရှိသည်။ မိသားစုအခန်း၊ အဖေအမေနေရန်အခန်း၊ မဒိုင်နတ်စင်အခန်း၊ အပျိုလူပျိုအခန်း၊ မီးဖိုချောင်အခန်းဟူ၍ ဖွဲ့စည်းထားလေ့ရှိသည်။ ရိုးရာအိမ်တိုင်းတွင် အဖေအမေအခန်းကိုတွေ့ရသည်။ အိမ်ရှင်၏အဖေအမေ လာရောက်သောအခါတွင် အိပ်ရန်ဖြစ်သည်။ အခန်းတိုင်းတွင်မီးဖိုရှိသည်။

အိမ်၏ အပြင်ဘက်ထိပ်ခေါင်တိုင်တွင် ကျွဲချိုများ ချိတ်ဆွဲထားလေ့ရှိသည်။ ထိုတိုင်ကိုလည်း အမျိုးသမီးကိုယ်လုံးပုံသဏ္ဌာန်တွင်းထုထားလေ့ရှိသည်။ အိမ်ရှေ့ဘက်ရှိ အမိုးတန်းတွင် လလော်ဝက် ပြောလောင် (ခေါ်) တစ်ပေခန့်ရှည်ပြီး သေးသွယ်သည့်ဝါးခလောက်များကို ချိတ်ဆွဲထားသည်။ ပျားအုံပုံသဏ္ဌာန် ပန်းချီရေးဆွဲထားခြင်းကိုလည်း တွေ့ရသည်။

အမျိုးသမီးကိုယ်လုံးပုံသဏ္ဌာန် တွင်းထုထားခြင်းမှာ မိန်းမမှနေ၍ လူဦးရေပွားများစေသဖြင့် မိမိအိမ်တွင်လည်း လူဦးရေတိုးတက်များပြားလာရန်၊ ပျားအုံကဲ့သို့ အုံနှင့်သင်းနှင့် မျိုးဆက်ပြန့်ပွားလာစေရန်၊ စီးပွားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန်၊ ကြက်၊ ဝက်၊ ကျွဲနွားများတိုးပွားလာစေရန်တို့ဖြစ်သည်။ လလော်ဝက် ပြောလောင်များ ချိတ်ဆွဲထားခြင်းမှာလည်း မိမိတို့၏ပင်မမိသားစုမှ ခွဲထွက်သွားသော အိမ်ထောင်ခွဲမိသားစုများကို အချိန်မရွေးပြန်လာနိုင်ကြောင်း ဖိတ်ခေါ်သည့်အနေဖြင့် ချိတ်ဆွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။

ဝါးများကို အလုံးလိုက်၊ အချောင်းလိုက်နှီးဖြာပြီးကျစ်ထားသောကြိုးကိုလည်းတွေ့ရသည်။ မျိုးနွယ်ဆက်အဆက်မပြတ်စေဘဲ စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိစေရန်အတွက် ရည်ရွယ်၍ပြုလုပ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။

အိမ်သည် အောက်ခြေမြေပြင်မှ (၄)ပေခန့်မြင့်သည်။ အိမ်ရှေ့တွင်လှေကားတစ်စင်း၊ အိမ်နောက်တွင် လှေကားတစ်စင်း ပြုလုပ်ထားသည်။ ပြူတင်းပေါက်မှာ မရှိသလောက်နည်းပါးသည်။

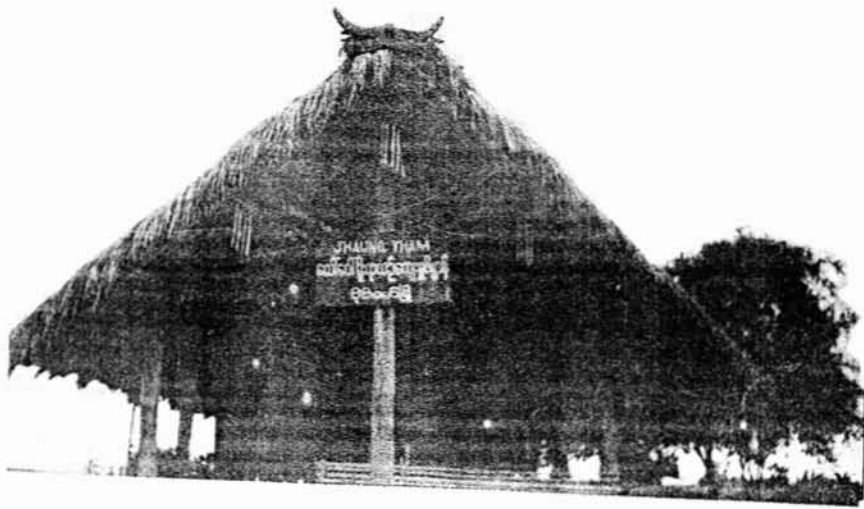
ပြုတင်းပေါက်၏ တံခါးဘောင်အပေါ်ဘက်သည် ခေါင်မိုးနှင့်အနည်းငယ်သာကွာသည်။ ထို့ကြောင့် ပြုတင်းပေါက်တွင် မတ်တပ်ရပ်လျှင် ခေါင်မိုးနှင့်ဦးခေါင်းမလွတ်ပေ။ ပြုတင်းပေါက်ကိုပိတ်လိုလျှင်၊ (သို့မဟုတ်) ဖွင့်လိုလျှင် ထိုင်၍ပြုလုပ်ရသည်။ အိမ်ကို ဝါး၊ သစ်တို့ဖြင့် တည်ဆောက်ကြသည်။ အမိုးကို သက်ကယ်၊ ယုးခွက်၊ ဝါးခွက်များဖြင့် မိုးကြသည်။ ကြမ်းခင်းနှင့် အကာကို ဝါး၊ ပျဉ် တို့ဖြင့် ပြုလုပ်ကြသည်။ အထက်ပါ အိမ်ပုံစံသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာအိမ်ပုံစံစစ်စစ်ဖြစ်ပြီး ယခုအခါတွင် ဝေးလံခေါင်သီသော တောင်ပေါ်ဒေသများတွင်သာ တွေ့နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ယခုအခါ စန်းကားကျေးရွာနှင့် ဝိုင်းမော်မြို့နယ်တစ်ဝိုက်တွင် တွေ့ရသော အိမ်များမှာ ဧကဝက်ခန့်ကျယ်သောမြေကွက်ပေါ်တွင် ဆောက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အိမ်ဝင်းအတွင်းတွင် ကျွဲ၊ နွားများ ထားရန်နေရာ၊ ကြက်ခြံ၊ ဝက်ခြံတို့အပြင် စပါးကျီများကိုပါတွေ့ရသည်။ အချို့အိမ်များ၌ စပါးကြိတ်စက် အငယ်စားများရှိသည်။ မီးစက်ဖြင့် အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။

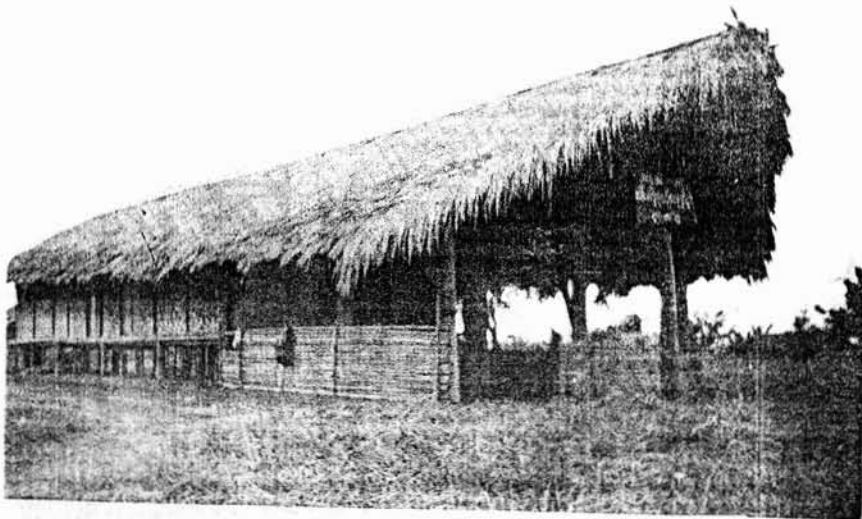
အိမ်ပုံစံမှာ ခြေတံရှည်အိမ်ပုံစံဖြစ်သည်။ အိမ်ပေါ်တွင် အနည်းဆုံး အိမ်ခန်း(၃)ခန်း ဖွဲ့ထားသည်။ မီးဖိုချောင်နှင့် ဧည့်ခန်းဟူ၍ သီးခြားရှိသည်။ အိမ်ရှေ့တွင် လှေကားတစ်စင်း၊ အိမ်နောက် တွင်လှေကားတစ်စင်း ရှိသည်။ ဧည့်ခန်းတွင်မီးဖို တစ်ခုပြုလုပ်ထားသည်။

အချို့မိသားစုများသောအိမ်များတွင် အိမ်အောက်၌ အိမ်ခန်းများထပ်ဖွဲ့ထားသည်။ အချို့အိမ်များတွင် ဧည့်သည်အတွက် ကုလားထိုင်များထားရှိသော်လည်း အချို့အိမ်များတွင် ဖျာများကို ခင်းထားကြသည်။ ဘီဒို၊ စားပွဲများကို အသုံးပြုမှုနည်းပါးသည်။ အဝတ်အစားများကို သေတ္တာတွင် ထည့်၍ သိမ်းဆည်းကြသည်။ မီးဖိုချောင်သုံးပစ္စည်းများမှာလည်းဝါးဖြင့်သာ အလွယ်တကူပြုလုပ်ကြသည်။ ပန်းကန်စင်၊ အိုးခွက်သိမ်းရန်စင်၊ ကျပ်ခိုးစင်များကို စနစ်တကျပြုလုပ်ထားသည်။ ယခုခေတ်အိမ်ပုံစံမှာ ရိုးရာအိမ်ပုံစံနှင့် လုံးဝခြားနားသွားပြီဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ချစ်စရာလေ့တစ်ခု ကျန်နေပေသေးသည်။ ထိုခလေးမှာ အိပ်ခန်းဖွဲ့ရာတွင် အိမ်ရှင်၏အဖေအမေအတွက် သီးခြားတစ်ခန်းဖွဲ့ထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုအခန်းတွင်လည်း မီးဖိုတစ်ခုပြုလုပ်ထားသည်။ အိမ်ကို သက်ကယ်အများဆုံးမိုးကြသည်။ ပျဉ်ခင်း၍ အကာကို ဝါးထရုံ သို့မဟုတ် ပျဉ်ဖြင့်ကာထားသည်။

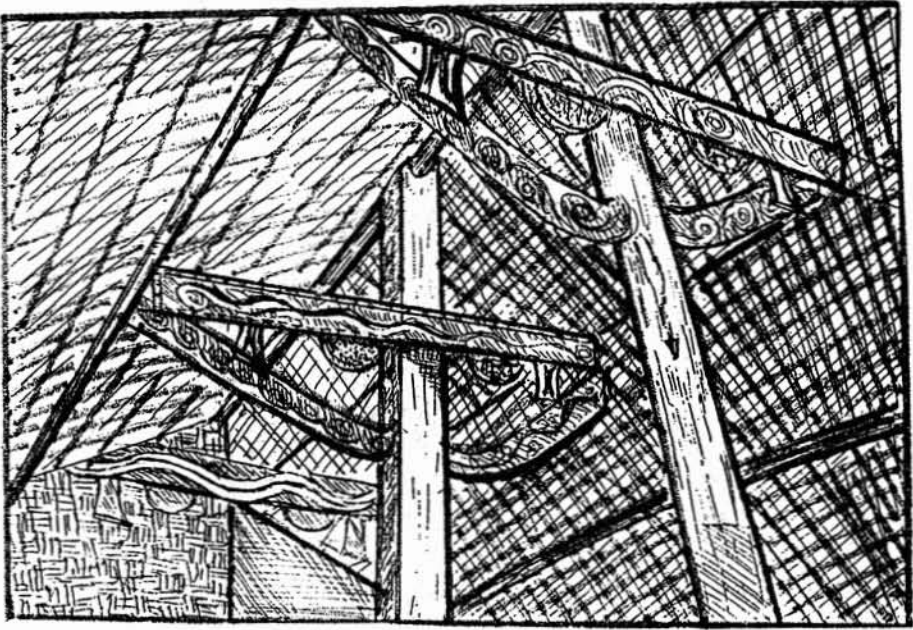
ချိုးရေ၊ သောက်ရေ၊ သုံးရေကို အများအားဖြင့် ဧရာဝတီမြစ်ထဲမှ ခပ်ယူကြသည်။ ရေချိုးလျှင် မြစ်ထဲ၌ဆင်းချိုးသည်များသည်။ အိမ်သာမှာ ကျင်းတူးအိမ်သာဖြစ်ပြီး ဖြစ်သလို ဆောက်လုပ်ထားသည်။ အမိုးအကာပါသော်လည်းမလုံခြုံပေ။ အိမ်နှင့်အလွန်ဝေးပြီး ကွယ်နေသောနေရာ တွင် ဆောက်လုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ စက္ကူနှင့် တုတ်ချောင်းများကိုသာ အသုံးပြုကြသည်။

လော်ဝေါ်ရိုးရာအိမ်ရိုးရာအိမ်ထိပ်တွင်
ကွဲချိုနှင့်လလော်ဝက်ဂျောလောတပ်ထားပုံ

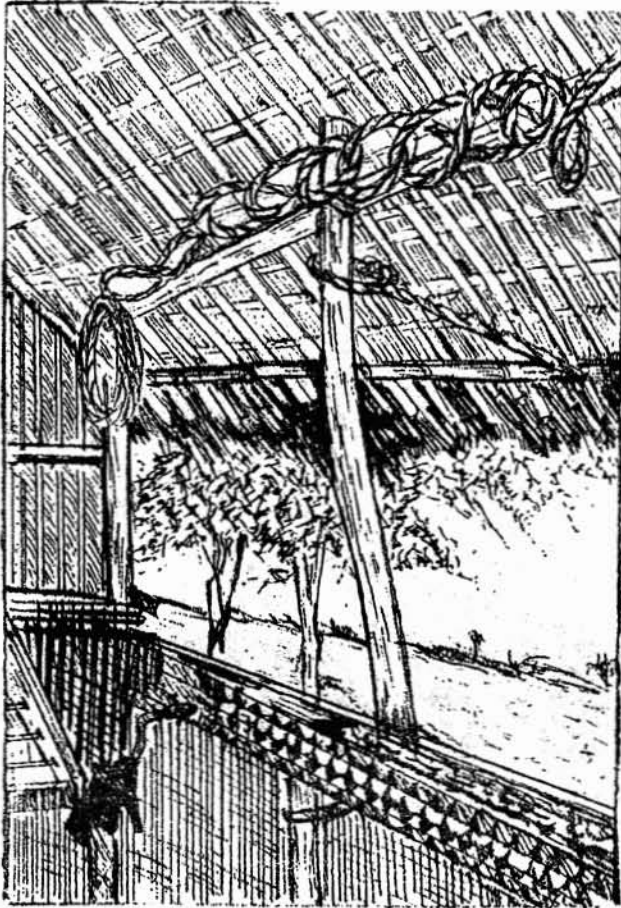

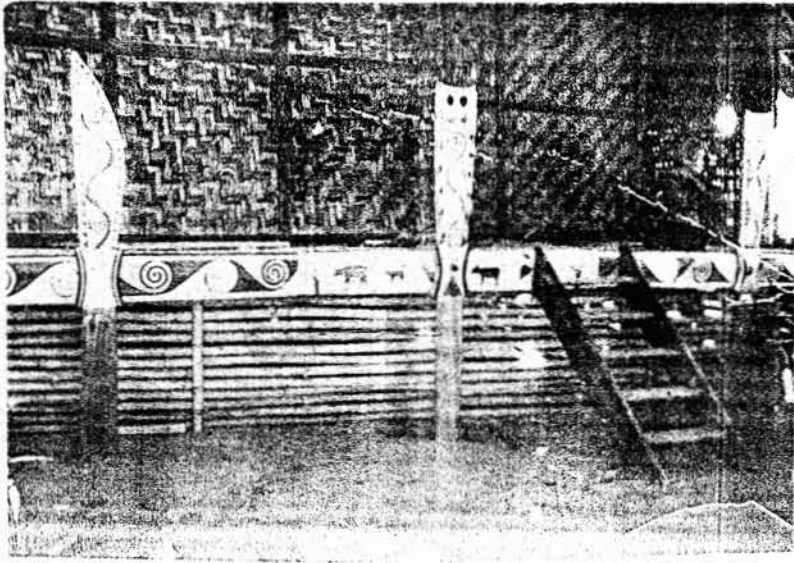
ရိုးရာအိမ် ဘေးတိုက်မြင်ကွင်း

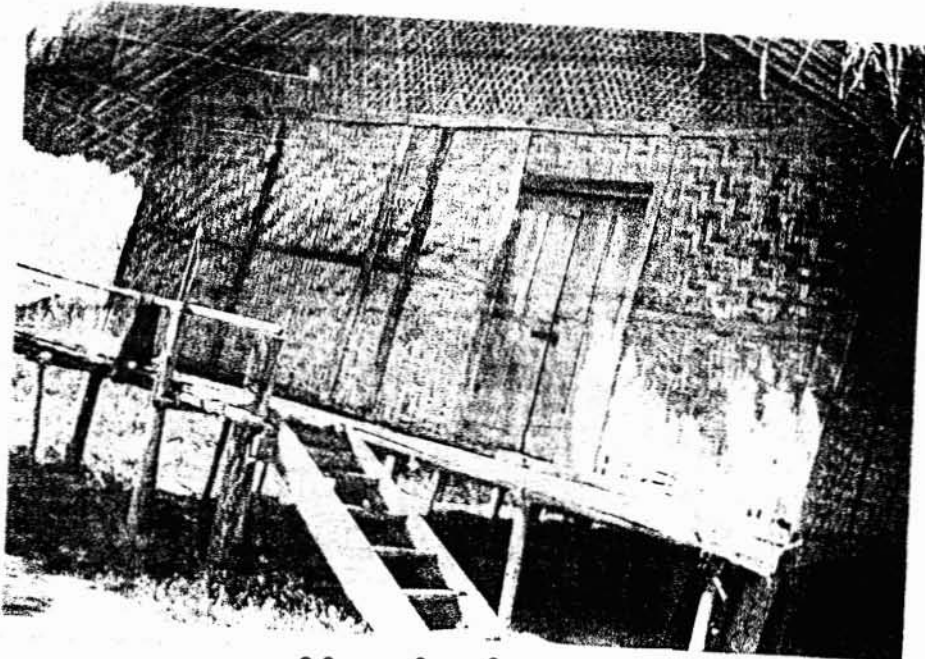
အိမ်တွင် ပျားအုံပုံများ၊ ပန်းချီများဖြယ်သထားပုံ

ဝါးအချောင်းလိုက်နီးဖြာပြီးကျစ်ထားသောကြိုး

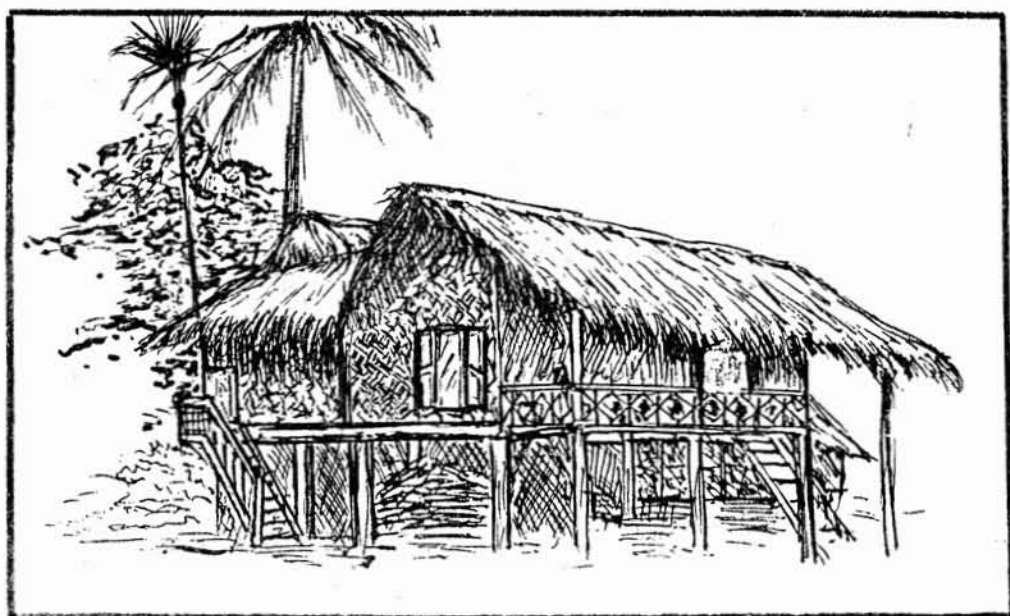
ရိုးရာအိမ်အတက်လှေကား

အိမ်နောက်ဘက်လှေကား

စန်းကားရှိလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအိမ်

(၂) ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ်များ^၁

မိသားစုတစ်စုပေါ်လာသည်နှင့် ထိုမိသားစုတွင် အခြားမိသားစုများနှင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုများရှိလာရသည်။ ရှေးယခင်စဉ်းကမ်းမဲ့ကာမဆက်ဆံမှု၊ အချိန်ကဆွေမျိုးတော်စပ်မှုစနစ်များအတိအကျပေါ်ပေါက်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ နောက်ပိုင်းစဉ်းကမ်းကျနစွာဖြင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုရှိလာသောအခါ ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုစနစ်များဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံများအရ သွေးနီးလွန်းသူများလက်ထပ်ခြင်းကိုဟန့်တားနိုင်သည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင်နေထိုင်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများအပါအဝင် အားလုံးသော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ်များကို လေ့လာကြည့်သောအခါ သွေးသားအားဖြင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း၊^၂ လက်ထပ်မှုဖြင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း၊^၃ မွေးစားခြင်းဖြင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း၊^၄ တို့ကို တွေ့ရှိရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံအရ -

- ညီအစ်ကိုမျိုး: Mao: Nhaung
- ယောက္ခမမျိုး: Yaug Pho
- သားမက်မျိုး: Za Mo,
- မယားညီအစ်ကိုမျိုး: My hi" Bag
- ယောက်ဖတ်မျိုး: Yaug Phug' ဟူ၍ဆွေမျိုးအုပ်စုများတွေ့ရသည်။

ညီအစ်ကိုမျိုးသည် ဖခင်ဘက်မှညီအစ်ကိုများကို ဆိုလိုသည်။ ဖခင်၏မျိုးနွယ်ဘက်သို့ဆင်းသက်တော်စပ်ခြင်းကိုသာတွေ့ရသည်။ ဖသားစုမျိုးနွယ်^၅ ဖြစ်သည်။ ညီအစ်ကိုမျိုးသည် သွေးသားအားဖြင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ မိခင်ဘက်သို့ သွေးသားတော်စပ်ခြင်းကိုမတွေ့ရပေ။ တဖက်လိုက်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းစနစ်^၆ ကိုသာတွေ့ရသည်။

ယောက္ခမမျိုးသည် မိခင်ဘက်မှဆွေမျိုးများကို ဆိုလိုသည်။ ဖခင်ဘက်မှဆွေမျိုးအုပ်စုက မိခင်ဘက်မှဆွေမျိုးအုပ်စုကို ယောက္ခမမျိုးဟု သတ်မှတ်ပြီး၊ မိခင်ဘက်မှဆွေမျိုးအုပ်စုက ဖခင်ဘက်မှဆွေမျိုးအုပ်စုကိုသားမက်မျိုးဟုပြန်၍သတ်မှတ်သည်။ မယားညီအစ်ကိုမျိုးဆိုသည်မှာ ညီအစ်မများ၏ယောက်ျားများ

၁ "	Kinship System
၂ "	Promiscuity
၃ "	Dynastic Incest
၄ "	Kinship by Blood
၅ "	Kinship by Marriage
၆ "	Kinship by Adoption
၇ "	Patrilineal Descent System
၈ "	Patrilineal Descent
၉ "	Unilineal Kinship System

ကိုဆိုလိုသည်။ ယောက်ဖတ်ဆိုသည်မှာ မိမိဇနီးသည်၏ ယောက္ခမမျိုးများကိုဆိုလိုပါသည်။ ယောက္ခမမျိုး၊ သားမက်မျိုး၊ မယားညီအစ်ကိုမျိုး၊ ယောက်ဖတ်မျိုးတို့သည် လက်ထပ်မှုဖြင့်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းအရ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ကလေးမွေးစားသည့် ဓလေ့ကိုတွေ့ရှိရသည်။ မိန်းကလေး ရောယောက္ခားလေးပါ မွေးစားလေ့ရှိသည်။ အများအားဖြင့် ယောက္ခားလေးကို ပို၍ မွေးစားလေ့ရှိသည်။ မွေးစားသားကို သားအရင်းနှင့်မခြား ဆက်ဆံကျွေးမွေး၍ အမွေလည်း ခွဲဝေပေးလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် မွေးစားခြင်းအားဖြင့်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းကိုလည်းတွေ့ရှိရခြင်းဖြစ်သည်။ အထက်ပါအချက်အရလော်ဝေါ်တို့ သည် မျိုးသွင်းလက်ခံခြင်း ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏ ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုများအရ တစ်နည်းမဟုတ် တစ်နည်း ဆွေမျိုးတော်စပ်နေကြသည်။ ထို့ကြောင့် နယ်မြေခွဲဝေခြင်း၊ ရွာတည်ထောင်ခြင်း၊ အခင်းဖြစ်ပွား၍ ပြဿနာဖြေရှင်းခြင်းတို့ကို ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ဖြေရှင်းလေ့ရှိကြသည်။ တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး ဆွေမျိုးတော်စပ်သည်၊ ဟုသိလျှင် တင်းမာမှုများပြေပျောက်သွားကြရသည်။

ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း ၏ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်သည်အထိ အထောက်အကူပြုနိုင်သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

(၃) ဆွေမျိုးအခေါ်အဝေါ်များ ၁

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဖခင်ဘက်မှဆွေမျိုးများကို သွေးရင်းဆွေမျိုး များဟု သတ်မှတ်သည်။ သွေးရင်းဆွေမျိုးသည် မိမိတို့၏ဝါအလိုက်ရိုသောစွာဆက်ဆံကြသည်။ တခါတရံတွင် ဦးလေးဖြစ်သူသည် တူမတူများထက်အသက်ငယ်သော်လည်း ဝါအရိုသောစွာဆက်ဆံကြသည်။ ဆွေမျိုးများနှင့် ပတ်သက်သော အခေါ်အဝေါ်များကိုကြည့်၍ ဖခင်ဘက်မှအမျိုး (သို့မဟုတ်) မိခင်ဘက်မှအမျိုးကို ခွဲခြားသိနိုင်သည်။ မနုဿဗေဒပညာရပ်တွင်ဆွေမျိုးအခေါ်အဝေါ်နှင့်ပတ်သက်၍တိကျအခေါ်အဝေါ်? နှင့် တင်စားအခေါ်အဝေါ်? ဟူ၍ခွဲခြားထားသည်။ တင်စားအခေါ်အဝေါ်တွင်လည်း ဟာဝေယံ၊ အမျိုးအစား နှင့် ဆီနီကာအမျိုးအစား^၁ ဟူ၍ ခွဲခြားထားပြန်သည်။

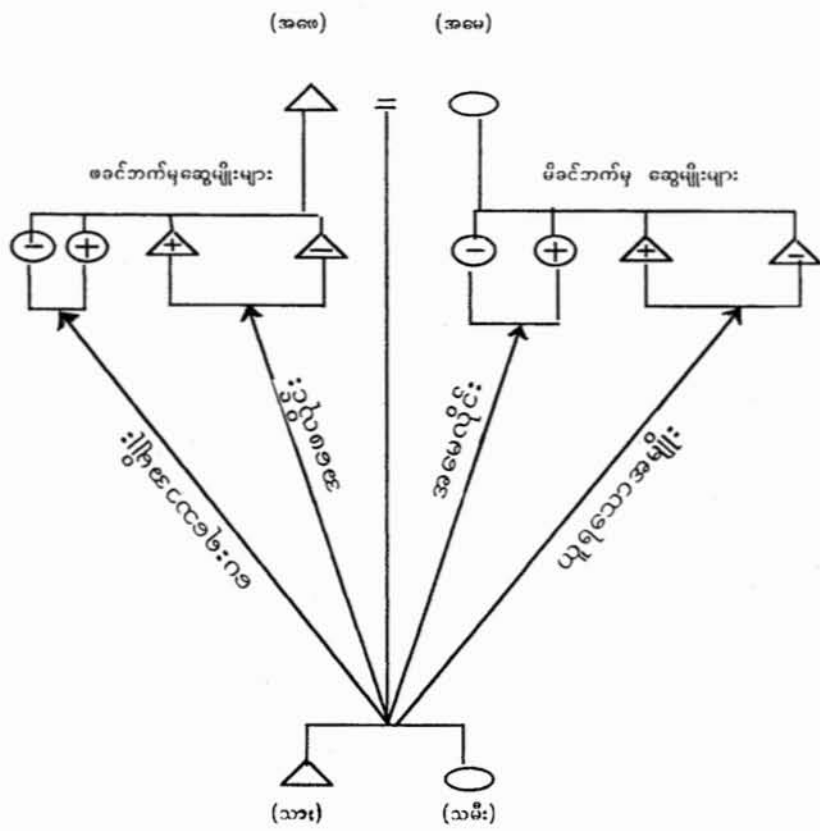
၁။ Kinship Terminology
၂။ Consanguinity
၃။ Descriptive Term
၄။ Classificatory Term
၅။ Hawaiian
၆။ Seneca

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဆွေမျိုးအခေါ်အဝေါ်ကို လေ့လာသောအခါ တိကျအခေါ်အဝေါ်နှင့် တင်စားအခေါ်အဝေါ်ထဲမှ ဆီနီကာအမျိုးအစားကို တွေ့ရှိရသည်။ အမေဘက်မှအမျိုးနှင့် အမေဘက်မှအမျိုးတို့ကို များသောအားဖြင့်တိကျအခေါ်အဝေါ် ဖြင့်ခေါ်ဆိုကြသည်။

မြန်မာ	လော်ဝေါ်	ရေးထုံး
အဖေ	အဖေါ	Apho"
အမေ	အမီး	Amyhi"
အကို	အမော	Amao;
မောင်	အနှောင်	Anhaung;
ညီ	အနှောင်	Anhaung;
အမ	အဘိုင်	Abai:
ညီမ	နှောင်	Nhaung:
သားမက်	ဇော်အို	Zo Ug
ယောက်ျားထီး	ယောက်ဖော	Yaug Pho"
ယောက်ျားမ	ယောက်မြီး	Yaug Myhe"
ချွေးမ	ဒေါင်မော	Dau Mo"
ယောက်ျားထီး	အဝေါ်	Avao
ယောက်ျားမ	အနာ	Ana
အဖေ၏အစ်ကိုကြီး	ဖမော	Phamo"
အမေ၏အစ်ကို	ယောက်ဖော	Yaug, pho"
အမေအစ်ကို၏မိန်းမ	အမော	Amo"
အမေအစ်ကို၏ မိန်းမ	ယောက်မြီး	Yaug myhi"
အဖေ၏ညီလတ်	အလှေ	Ale,
အဖေ၏ညီအငယ်ဆုံး	အဂိုင်	Agan
အမေ၏မောင်	ယောက်ဖော	Yaug, pho"
အဖေ၏ညီမ	နာမော	Namo"
အမေ၏ညီမ	အာမော	Amao

သားသမီးများနှင့် ဖခင်၊မိခင်ဘက်မှဆွေမျိုးများအကြားဆက်နွယ်မှု

- ⊖ ညီမ
- ⊕ အစ်မ
- △+ အစ်ကို
- △- ညီ /မောင်

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဖခင်ဘက်မှ ညီအစ်ကိုများကို မိမိ၏ ဖခင် ကဲ့သို့ပင် သတ်မှတ်ပြီး အလေးထားကြသည်။ ဖခင်ဘက်မှ တော်စပ်သောဦးလေးများကို ငယ်စဉ်ကစ၍ အဖေကြီး၊ အဖေလတ်၊ အဖေထွေး၊ စသည်ဖြင့် တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ မိခင်ဘက်မှ တော်စပ်သော ဦးလေးများကို ထိုသို့မခေါ်ပေ။ ဖခင်ကလည်း မိမိတို့၏ညီအစ်ကိုများမှမွေးသော သားသမီးများကို မိမိ၏သားသမီးကဲ့သို့ သတ်မှတ်ကြသည်။

ဖခင်ဘက်မှဦးလေးများကို ဖမော် (အဖေကြီး)၊ အလေ (အဖေလတ်)၊ အဂိုင် (အဖေထွေး) ဟူ၍တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ မိခင်ဘက်မှအစ်မ၊ညီအမများကိုလည်း အမော (အမေကြီး)၊ အလေ (အမေလတ်)၊ အဂန် (အမေငယ်) ဟူ၍တင်စားခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ယင်းသည်မနုဿဗေဒဝေါဟာရ ဆီနီကာ အမျိုးအစားဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုအလိုက်အုပ်စုဖွဲ့ခြင်း^၁ ကိုတွေ့ရှိရသည်။ အရေးကြီးသော သာရေး၊ နာရေးကိစ္စရပ်များတွင် ဆွေမျိုးများကိုသာ ပါဝင်လုပ်ကိုင်ခွင့်ပေးသည်။ ဆွေမျိုးများကလည်း တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ကူညီရိုင်းပင်း လုပ်ကိုင်ပေးရမည်၊ အပြန်အလှန်ဝတ္တရားကို မပျက်မကွက်ဆောင်ရွက်ရမည်တို့ကို လက်ခံသဘောပေါက် နားလည်ပြီးဖြစ်သည်။ ဆွေမျိုးစုသည် တစ်နည်းတစ်ဖုံအားဖြင့် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်အား မိသားစုစိတ်ဓာတ်ခိုင်မြဲအောင် ဖန်တီးပေးနိုင်စွမ်းရှိသည်။

(ခ) ကလေးငယ်ဘဝ

လော်ဝေါ်မိခင်များသည် ကလေးမွေးဖွားပြီး အလုပ်လုပ်နိုင်သောအချိန်တွင် တောင်ယာသို့ ဆင်း၍ အလုပ်လုပ်ကြသည်။ ကလေးကိုလည်းကျောတွင် အဝတ်ဖြင့်ပိုး၍ ခေါ်သွားလေ့ရှိသည်။ ကလေးငိုလျှင်လည်း ချက်ချင်းနို့ချိုတိုက်ကျွေးကြသည်။ မိခင်မှ နို့တိုက်ချိန်ကို သေချာစွာသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိသော်လည်း ကလေးများငိုသည်ဖြစ်စေ၊ မငိုသည်ဖြစ်စေ မိခင်နို့ကို ဂရုပြု၍တိုက်ကျွေးလေ့ရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားကလေးငယ်များသည် ငယ်စဉ်ကပင် စိတ်ကျေနပ်မှုကို အပြည့်အဝရခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ (၂)နှစ်အရွယ်ကို ကလေးကိုနို့တိုက်ပြီးမှ နို့ဖြတ်လေ့ရှိပါသည်။ နို့အစားထမင်းကို အစားထိုးကျွေးလာကြသည်။ (၂)နှစ်အရွယ်တွင်လူကြီးမှ ခွန်ကျွေးသော်လည်း (၃)နှစ်အရွယ်တွင် မိမိဖာသာစားစေသည်။ နို့ဖြတ်ရာ၌လည်း ခန်းတောက်မြစ်ကို နို့တွင်လိမ်းထားပြီး နို့ဖြတ်လေ့ရှိသည်။ ခန်းတောက်မြစ်သည် ခါးသောအရသာရှိ၍ ကလေးများသည် နို့မစို့တော့ပေ။

(၂)နှစ်အရွယ်နို့ဖြတ်သောကလေးကို တောင်ယာသို့မခေါ်ဘဲ ဂိမ်း၌ပင် အဘိုးအဘွားများ

^၁ " Social grouping Based on Kinship

နှင့်ထားခဲ့လေ့ရှိသည်။ စကားပြောတတ်စအရွယ်ဖြစ်၍ အဖတ်(အဘိုး)၊ အဖြစ်(အဘွား)၊ အဖေါ(အဖေ)၊ အမီး(အမေ)၊ အမော်(အစ်ကို)၊ အဘိုင်(အစ်မ) စသည်ဖြင့် သင်ကြားပေးလေ့ရှိသည်။ လမ်းကောင်းစွာ လျှောက်တတ်သောအရွယ်တွင် မိမိထက်အသက်ကြီးသူ သုံးလေးငါးနှစ်အရွယ်များနှင့်ရောနှော၍ကစားတတ်လာကြသည်။ ကလေးငယ်များသည် မိမိတို့သိသမျှတတ်သမျှ ကစားနည်းအမျိုးမျိုးကိုစော့ကစားကြသည်။

အသက်(၁၀)နှစ်အထက်အရွယ်ရောက်သောအခါယောက်ျားလေးများသည် အခြားမိသားစုဝင်များနှင့်ရောနှော၍ ကစားတတ်လာကြသည်။ နပန်းသတ်ခြင်း၊ လွန်ဆွဲခြင်း၊ လက်ဆုပ်ဖြေခြင်း၊ ဂျင်ပေါက်ခြင်း၊ လုံး၊ ဒူးလေး၊ လောက်လေး စသည်တို့ဖြင့် လက်တည့်စမ်းခြင်း၊ ဘောလုံးကန်ခြင်း၊ ခြင်းခတ်ခြင်း၊ ရေကူးပြိုင်ခြင်း စသည်ဖြင့်ကစားနည်းအမျိုးမျိုးကိုကစားကြသည်။ ရော်ဘာဘောလုံးမပေါ်မီခေတ်က ဝါဂွမ်းကို လျှော်အောင်ပင်ဆိုသည့် နွယ်ပင်တစ်မျိုးမှထွက်သောအစေးဖြင့် စေးကပ်စေပြီး ဘောလုံးပြုလုပ်ကြသည်။ မိန်းကလေးများမှာ ဇယ်ခုပ်ခြင်း၊ ဒိုးပစ်ခြင်းတို့ကို ကစားကြသည်။ ယောက်ျားလေးများနှင့် မိန်းကလေးများစု၍ ထုပ်ဆီးတိုး၊ ချိဒ်ကက်(Kyid Kag)ခေါ် ခြေချိတ်၍ခုန်ဆွဲခုန်ဆွဲကစားနည်းများကိုကစားကြသည်။ များသောအားဖြင့် မိန်းကလေးများမှာ (၆)နှစ်၊ (၇)နှစ်အရွယ်မှစ၍ မိမိတို့၏မောင်ငယ်ညီမငယ်များကို ထိန်းကြရသည်။ ရေခပ်၊ ထင်းခွေအလုပ်များ၊ ကြက်စာဝက်စာကျွေးခြင်း၊ တောင်ယာတွင် ကူညီစေခြင်း၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်ခုတ်ခြင်း တို့ကိုပြုလုပ်ကြရသည်။

ရှေးယခင်ကမိန်းကလေးများသည် ငယ်စဉ်ကပင် ဝါဖတ်၊ ဗိုင်းငင်၊ ဆန်ဖွပ်၊ မောင်းထောင်းရသည်။ အသက်(၁၁)နှစ်မှ (၁၄)နှစ်အရွယ်တွင် ယက်ကန်းရက်ခြင်းကိုမိခင်ထံမှ သင်ယူကြရသည်။ မိန်းကလေးများသည် ကောက်စိုက်ခြင်း၊ စပါးလှေ့ခြင်း၊ ကောက်ရိတ်ခြင်း၊ ခေါင်ရည်တည်ခြင်း၊ အရက်ချက်ခြင်း စသည့်အလုပ်များကိုပါတတ်ကျွမ်းလာကာ အသက်(၁၈)နှစ်၊ (၂၀)တွင် အိမ်ထောင်ပြုရန်အရွယ်သို့ရောက်လာတော့သည်။ မိန်းကလေးများအပျိုဘော်ဝင်စအချိန်တွင် မိခင်များက အနေအထိုင်၊ အပြောအဆို၊ အပြုအမူများကို သင်ကြားပြုပြင်ပေးရသည်။

ယောက်ျားလေးများမှာလည်း (၅)နှစ်၊ (၆)နှစ် အရွယ်ခန့်မှစ၍ ကျွဲနွားကျောင်းခြင်း၊ ယာတောသို့ဖခင်နှင့် အတူလိုက်၍ ငှက်ထောင်ခြင်း၊ အမဲပစ်ခြင်း၊ ငါးဖမ်းခြင်းတို့ကို တစ်စတစ်စသင်ကြားတတ်မြောက်လာကြသည်။ ဖခင်နှင့်အတူတောလိုက်၍ စားကောင်းသောအပင်များ၊ မစားကောင်းသောအပင်များကို ဖခင်မှတစ်ဆင့် သိရှိလာပြီး၊ တောလမ်းသွားလာခြင်းကို ကျွမ်းကျင်လာကြသည်။ ထို့အပြင် တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ တောင်း၊ ဖျာ၊ ခြင်းရက်လုပ်ခြင်း၊ သက်ကယ်ရိတ်ခြင်းတို့ကို တတ်ကျွမ်းလာကြပြီး၊ အသက်(၁၂)နှစ်၊ (၁၃)နှစ်အရွယ်တွင် ဓါးတစ်လက်ကိုကောင်းစွာအသုံးပြုလာနိုင်သည်။ အဘိုးနှင့်ဖခင်ဖြစ်သူကလည်း သားအား ရဲစွမ်းသတ္တိရှိစေရန်၊ လိမ္မာယဉ်ကျေးစေရန်တို့အတွက် ပုံပြင်၊ စကားပုံများပြောဆို၍

ဆုံးမကြသည်။ နတ်ပူဇော်သော အချိန်ကာလက ယောက်ျားလေးများသည် အသက်(၁၆)နှစ်၊ (၁၇)နှစ် အရွယ်တွင် ခေါင်ရည်သောက်ခြင်း၊ လူပျိုလှည့်ခြင်းအထိ ကျွမ်းကျင်လာကြသည်။

ရှေးယခင်နတ်ပူဇော်သည့် အချိန်ကာလက ကလေးငယ်များကို အသိပညာဗဟုသုတများ ကြွယ်ဝစေရန်အတွက် မိသားစုမှ ပညာပေးသောနေရာမှာ ဥခင်းအချိန် အိမ်ရှိမီးဖိုဘေးနားတွင်ဖြစ်သည်။ တနေကုန်၊ တောင်ယာအလုပ်၊ အိမ်မှုကိစ္စအလုပ်များကို လုပ်ကိုင်ပြီးနောက် မိသားစုဝိုင်းဖွဲ့ နားနေစရာ၊ စကားလက်ဆုံပြောရာနေရာဖြစ်သည်။ အဘိုးဖြစ်သူက မြေးငယ်များကို စကားပုံ၊ စကားထာ၊ လင်္ကာများ၊ ပုံပြင်များပြောပြ၍ဆုံးမကြသည်။ မြေးငယ်များနှင့် အဘိုးတို့အပြန်အလှန် လင်္ကာဆိုသောလေ့ကို လည်းတွေ့ရသည်။ ဥပမာ။

မြေး - ငါးဖုတ်အေးဒွမ်ဗျစ်ပေါ့ (အဘိုးသံဆူးပေးပါ)

အဘိုး - ပဲကပ်ဒွမ် (ဘာလုပ်ဖို့ဆူးလဲ)

မြေး - ပျော်ဒေါင်းဒွမ် (စကောအနားချုပ်ရန်)

အဘိုး - ပဲကပ်ပျော် (ဘာစကောလည်း)

မြေး - ဂေါက်ဂျွယ်ပျော် (စပါးလှေ့ရန်)

အဘိုး - ပဲကပ်ဂေါက် (ဘာစပါးလဲ)

မြေး - ဇမ်မုန်ဂေါက် (ဇမ်ဂေါပွဲပြုလုပ်ရန်)

အဘိုး - ပဲဇမ် (ဘာဇမ်ဂေါပွဲလဲ)

မြေး - မီးယူဇမ် (မိန်းမယူရန် ဇမ်ဂေါပွဲ)

အဘိုး - ပဲမီး (ဘာမိန်းမလဲ)

မြေး - လောက်ဝင်မီး (ကျောက်ခဲထမ်းရန်)

အဘိုး - ပဲလောက် (ဘာကျောက်ခဲလဲ)

မြေး - ရှယ်သွယ်လောက် (ဒါးသွေးကျောက်)

အဘိုး - ပဲရှယ် (ဘာဒါးလဲ)

မြေး - နွယ်ဖြစ်ရှယ် (နွယ်ကြိုးခုတ်ရန်)

အဘိုး - ပဲနွယ် (ဘာနွယ်လဲ)

မြေး - ခါထွယ်နွယ် (ခွေးချည်ရန်)

အဘိုး - ပဲခါ (ဘာခွေးလဲ)

မြေး - ယောင်ခဲခါ (တောကြောင်လိုက်ရန်)

အဘိုး - ပဲယောင် (ဘာတောကြောင်လဲ)

မြေး - ရော့ယူယောင် (ကြက်ဖမ်းသည့် ကြောင်)

အဘိုး - ပဲရော့ (ဘာကြက်လဲ)

မြေး - ဒိုင်ဗျက်ရော့ (တီကောင်ကိုယက်စားသည့်ကြက်)

အဘိုး - ပဲဒိုင် (ဘာတီကောင်လဲ)

မြေး - ငေါ်နော်ဒိုင် (ငါးမျှားရန်)

အဘိုး - ပဲငေါ် (ဘာငါးလဲ)

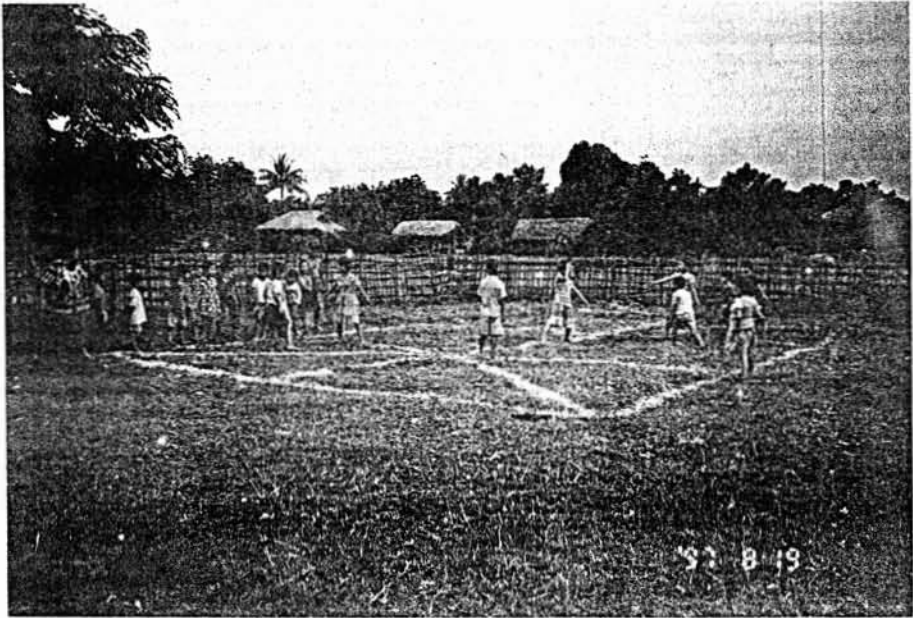
မြေး - ပန်ဇော်ငေါ် (ဝါးကျဉ်တောက်ထဲထည့်ပြီးမီးဖုတ်ရန်ငါး)

စသည်ဖြင့် အဘိုးသည် မြေးများကို ဉာဏ်ရည်ထက်မြက်စေရန်အတွက် လက်တမ်းလင်္ကာများသီဆို၍ ဉာဏ်စမ်းလေ့ရှိသည်။ ကလေးငယ်များကို တစ်စတစ်စနှင့် ယဉ်ကျေးမှုပညာပေးခြင်း၊ လူမှုရေးပညာ ပေးခြင်းတို့ဖြင့် အဘိုး၊ အဘွား၊ မိဘများက သင်ကြားပေးကြသည်။ မိမိတို့၏ လူ့ဘောင်အဖွဲ့အစည်း အတွင်း ကလေးငယ်များဝင်ဆန့်နိုင်ရေး၊ အံဝင်ဝင်ကျဖြစ်ရေး၊ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် စရိုက်? တို့ကောင်းမွန် လာရေးတို့ အတွက်ဆောင်ရွက်ကြရသည်။

ယခုအခါစန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်ကလေးငယ်များကို(၅)နှစ်အရွယ်တွင် အတန်းပညာ ကိုသင်ကြားစေသည်။ ကျောင်းအားသည့်အချိန်တွင် မိဘလုပ်ငန်းကို ဝိုင်းဝန်းကူညီ လုပ်ကိုင်စေသည်။ အထက်ပါအချက်များကိုကြည့်၍ လော်ဝေါ်ကလေးငယ်များသည် မိမိတို့၏ လော်ဝေါ်လူ့အဖွဲ့အစည်း အတွင်း ဝင်ဆန့်နိုင်ရေးအတွက် အသိဉာဏ်၊ အတတ်ပညာဉာဏ်တို့သည် မသင်ဘဲအတွေ့အကြုံဗဟု သုတများကြောင့် တတ်သိနားလည်ခြင်း၊ မိဘဆွေမျိုးများမှသင်ကြားပေး၍တတ်မြောက် လာခြင်း၊ တို့ကြောင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာရပေသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား မိဘများသည် ကလေးများကို အတင်းအကျပ်ချုပ်ချယ်ခြင်း၊ ရိုက်နှက်ဆုံးမခြင်းမျိုးမရှိလှပေ။ ကလေးများ၏ အသက်အန္တရာယ်နှင့်မတွေ့နိုင်သော ကိစ္စမှန်သမျှကို လိုက်လျော၍ ကြည့်နေလေ့ရှိသည်။ ဥပမာ။ ။ ကလေးလမ်းလျှောက်တတ်ခါစတွင် ချော်လဲသွားလျှင် ထူပေးခြင်းမျိုးမရှိပေ။ ကလေးမှသူ့ဖာသာထ၍ ဆက်သွားသည်ကို ကြည့်နေလေ့ရှိသည်။ လော်ဝေါ်ကလေး ငယ်တို့၏ဘဝသည် လွပ်လပ်မှု၊ ပျော်ရွှင်မှုအပြည့်အဝရှိပြီး မိသားစုလုပ်ငန်းများကိုလည်း တတ်နိုင်သ၍ ဝိုင်းဝန်းကူညီကြရကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

၁။	Enculturation
၂။	Socialization
၃။	Character
၄။	Informal Education
၅။	Formal Education

ကလေးများဆော့ကစားနေပုံ

(ဂ) အပျိုလူပျိုဘဝ

လော်ဝေါ်အမျိုးသမီး (၁၄)နှစ်၊ (၁၅)နှစ်အရွယ်၊ အမျိုးသား (၁၅) နှစ် (၁၆)နှစ် အရွယ် ရောက်လျှင် အပျိုလူပျိုဖြစ်ပြီဟု သတ်မှတ်ကြသည်။ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုမှာလည်း ထူးခြားမှုရှိလာသည်။ အရွယ်ရောက်ပွဲ^၁ ဟူ၍ သီးသန့်ဆောင်ရွက်မှုမျိုး မတွေ့ရပေ။

မိန်းကလေးများသည် ဝတ်စားဆင်ယင်မှု၌ လှပအောင်ပြင်ဆင်တတ်လာသည်။ ယခင်က ခါးနှင့်ခြေတွင်ကြိမ်ကွင်းများစွပ်ခြင်း၊ အင်္ကျီများတွင်ခြုံလုံးများဆွဲခြင်းတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ယင်လာကြသည်။ အရွယ်ရောက်လာသော မိန်းကလေးများသည် ငွေဆွဲပြားနှင့်ငွေနားဒေါင်းကို ဆင်မြန်းကြသည်။ မျက်နှာနှင့် ကိုယ်ခန္ဓာလှပအောင် ထူးထူးခြားခြားပြုပြင်မှုမရှိခဲ့ပေ။ လူကြီးမိဘများက စည်းကမ်းတင်းကျပ်လာသောကြောင့် စိတ်ကျဉ်းကျပ်မှုများရှိလာသည်။ အသက်(၈)နှစ်(၉)နှစ်အရွယ်မှစ၍ ငိုငိုငင်ငင်၊ ယက်ကန်းရက်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြရ၍ အပျိုအရွယ်တွင် နိုင်နင်းစွာရက်လုပ်နိုင်ပြီဖြစ်သည်။ မိမိတို့၏ အဝတ်အထည်များကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ရက်လုပ်ကြသည်။ ဧမဂေါပွဲတွင် မိမိတို့ရက်လုပ်သော ဝတ်စုံများကို ဂုဏ်ယူဝင့်ကြွားစွာ ဝတ်ဆင်ကြသည်။

ယောက်ျားလေးများမှာလည်း လူပျိုဘော်ဝင်ချိန်တွင် အမဲလိုက်ခြင်း၊ တောင်ယာခုတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်နေပြီဖြစ်သည်။

ယခုခေတ်တွင် လော်ဝေါ်အမျိုးသမီးများသည် သနပ်ခါးလိမ်းခြင်း၊ မိတ်ကပ်လိမ်းခြင်း၊ နှုတ်ခမ်းနီဆိုးခြင်းတို့ဖြင့် အလှပြင်လာကြပြီဖြစ်သည်။ ခေတ်နှင့်အညီ လိုက်လျောညီထွေအောင်ဝတ်ဆင်ပြီး အလှပြင်ကြသည်။ အမျိုးသားများမှာလည်း အနောက်တိုင်းဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်နေကြပြီဖြစ်သည်။

(၁) အပျိုလူပျိုဆက်ဆံရေး

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် အပျိုလူပျိုဘဝတွင် လွပ်လပ်ပျော်ပါးစွာ နေထိုင်ခွင့်ရှိကြသည်။ သို့သော်မိဘများ၏ ထိမ်းချုပ်မှု၊ ဘာသာတရား၏ ထိမ်းချုပ်မှုများရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ လက်မထပ်မီ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံခြင်း၊^၂ ကိုမတွေ့ရပေ။ အပျိုလူပျိုများအတွက် အပျိုဂေဟာ၊ လူပျိုဂေဟာ^၃ဟူ၍ သီးသန့်မရှိပေ။

ရှေးယခင် နတ်ပူဇော်ခေတ်တွင် အိမ်တိုင်း၏အိမ်အဝင်ဝ ပထမတွေ့ရသော ညာဘက်အခန်းသည်အပျိုလူများမိတ်ဖွဲ့ရန်၊ တွေ့ဆုံပျော်ပါးရန်အတွက် ကထော့ရဲ့ (Katho' Qe)ခေါ်သီးသန့်အခန်း

၁။	Initiation	Ceremony	
၂။	Premarital	Sexual	Relation
၃။	Bachelor	House	

ဖြစ်သည်။ အပျိုလူပျိုလှည့်ရာတွင် ကြားမှအောင်သွယ်^၁ ကဆောင်ရွက်ပေးရသည်။ မိန်းကလေးဘက်မှ အောင်သွယ်အဖြစ် အပျိုဟိုင်းအမျိုးသမီးကြီးကဆောင်ရွက်ပေးရသည်။ သူမအား လော်ဝေါ်အခေါ်အဝေါ် အရ ဗျစ်ရင်း(Byid: Yin")ဟု ခေါ်သည်။ ယောက်ျားလေးဘက်မှ လူပျိုဟိုင်းအမျိုးသားကြီးက ဆောင်ရွက်ပေးရသည်။ လော်ဝေါ်အခေါ်အရ လောင်ရင်း(Lau: Yin") ဟုခေါ်သည်။ အောင်သွယ်ခ အနေဖြင့် သီးသန့်သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပေ။ အပျော်သဘောဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးသည့် ဓလေ့ကိုသာ တွေ့ရှိရသည်။

(၂) လူပျိုလှည့်ပုံ^၂

ရေးယခင်ကာလက လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အပျိုလူပျိုလှည့်ပုံမှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ်၊ ပျော်ရွှင်ဖွယ်ကောင်းလှသည်။ အိမ်တစ်အိမ်၌ အပျိုရှိလျှင်(သို့မဟုတ်)အခြားရွာမှ ဧည့်သည်အပျိုရှိလျှင် လူပျိုများသည် အပျိုခေါင်းဆောင်အောင်သွယ် ဗျစ်ရင်းကိုအောင်သွယ်လုပ်စေပြီး ထိုအပျိုငယ်ကို ကွမ်းအစ်ပေးခိုင်းသည်။ အပျိုကလည်းနားလည်ပြီး ၎င်းကွမ်းအစ်ကို လက်ခံလျှင် လူပျိုလှည့်ရန် အခွင့်ရရှိသည်။ ညအခါတွင် လူပျိုများသည် ကွမ်းအစ်လက်ခံသော အပျိုအိမ်သို့လာလည်ကြသည်။ အိမ်တွင် သီးသန့်အပျိုခန်းလူပျိုခန်း၌ စကားပြောခြင်း၊ စကားနိုင်လှခြင်း၊ စကားထာဝှက်ခြင်း၊ သီချင်းဆိုခြင်းများ ပြုလုပ်ပြီး အပျိုလူပျိုများစုပေါင်း၍ ထိုအခန်း၌ပင်အိပ်ကြသည်။ ထိုသို့အိပ်ရာတွင် ယောက်ျားတစ်ယောက်၊ မိန်းမတစ်ယောက် စီခြား၍အိပ်ကြသည်။ နောက်တစ်နေ့မိုးမလင်းခင် လူကြီးများမနိုးမီ အချိန်တွင် လူပျိုဧည့်သည်များပြန်ရသည်။ အကယ်၍ လူကြီးများနိုးလာသည်အထိ မပြန်လျှင်အိမ်ရှင်မှ ရေဖြင့် လောင်းလွှတ်သည်ဟုဆိုသည်။

အပျိုများကလည်း မိမိတို့ရွာသို့ အခြားရွာမှ ဧည့်သည်လူပျိုရောက်ရှိပါက ယောက်ျားအောင်သွယ် လောင်ရင်း မှ တစ်ဆင့်မိတ်ဆက်ခြင်းပြုကြပါသည်။ အကယ်၍ဧည့်သည်လူပျိုရောက်ရှိလာသည်ကိုသိသော်လည်း ရွာခံအပျိုများကလာရောက်မိတ်ဆက်ခြင်း၊ ပျော်ပါးခြင်းမရှိပါက ဧည့်သည်လူပျိုသည် အပြန်၌ ရွာထိပ်တွင် ထာဝီကိုအလံလွှင့်ထူခဲ့လေ့ရှိသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ ရွာခံအပျိုများသည် အသုံးမကျ နှိမ်ချင်၍ ထူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အပျိုလူပျိုများ လွတ်လပ်စွာပျော်ပါးကြသော်လည်း လက်မထပ်မီကျူးလွန်ခြင်းအလွန်နည်းသည်။ လက်မထပ်မီကျူးလွန်ခြင်းကို နတ်များကမကြိုက်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ကျူးလွန်မိလျှင် နတ်များက အိမ်ထောင်စုအတွင်း ဒုက္ခရောက်အောင်ပြုလုပ်တတ်သည်ဟု အစွဲအလန်းရှိသည်။

^၁။ go-between
^၂။ Court Ship

ယခုအခါတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၌ ရှေးကကဲ့သို့ အပျိုလူပျိုလှည့်ခြင်းကို မတွေ့ရတော့ပေ။ ရှေးက တောင်ယာလုပ်ငန်း တစ်ခုတည်းကိုသာ လုပ်ကိုင်နေရ၍ အချိန်ပိုများ ရှိပေသည်။ ယခုအခါတွင် တောင်ယာလုပ်ငန်းအပြင် အခြားစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများလုပ်ကိုင်ရခြင်း၊ ပညာသင်ကြားရခြင်း တို့ကြောင့် အချိန်ပိုမရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ မိမိတို့အချင်းချင်းချစ်ကြိုက်၍ ယူလိုသည်အမျိုးဖြစ်ပြီး မိဘများက သဘောတူလျှင် အိမ်ထောင်ပြုကြသည်။

ရှေးခေတ်ကိုမိသော ဦးကြီးများ၏ ပြောဆိုချက်အရ ယခုခေတ် အပျိုလူပျို ဘဝသည် မိမိတို့တွေ့ကြုံ ဖြတ်သန်းခဲ့ရသော လူပျိုဘဝကဲ့သို့ ပျော်ရွှင်ဖွယ်၊ ရင်မောဖွယ်၊ တမ်းတဖွယ်မကောင်း ဟု ဆိုပါသည်။

အပျိုလူပျိုများသည် အပြန်အလှန် လက်ဆောင်ပေးသည့် ဓလေ့လည်းရှိသည်။ ရှေးယခင် ကအပျိုများသည် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ရက်လုပ်သော လွယ်အိတ်၊ ခြေစွပ်၊ ခါးပတ်၊ အိပ်ယာခင်းများကို မိမိတို့ ချစ်သူအားလက်ဆောင်အဖြစ်ပေးကြသည်။ လူပျိုများကလည်း မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပြုလုပ်ထားသော ကွမ်းအစ်၊ ထုံးပူး၊ ဝါးခြင်း၊ ပုလွေတို့ကိုပေးကြသည်။ ယခုအခါတွင် ခေတ်ပေါ်ပစ္စည်းများဖြစ်သည့် ရေမွှေး၊ ပေါင်ဒါ၊ ဒိုင်ယာရီ၊ ဘောလ်ပင် အစရှိသဖြင့် အပြန်အလှန် လက်ဆောင်ပေးကြသည်။

(ဃ) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း^၁

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား အပျိုလူပျိုတို့သည် မိမိတို့မျိုးနွယ်ဆက်ပြန့်ပွားရေးအတွက်သော် လည်းကောင်း၊ မိမိတို့၏ သွေးသားဆန္ဒအရသော်လည်းကောင်း၊ အိမ်ထောင်ပြုကြရသည်။ အိမ်ထောင်ဘက် ရှေးရာ၌ လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုစနစ်ပေါ်တွင် အခြေခံ၍ ရွေးချယ်ကြသည်။

အပျိုလူပျိုဘဝတွင် မိမိတို့နှစ်သက်သောသူ၊ လက်ထပ်၍ရသော မျိုးနွယ်ကိုသာရွေးချယ် ကြသည်။ ရှေးအခါက လူပျိုများသည် မိမိတို့နှစ်သက်သော မိန်းမပျို၏ပစ္စည်းတစ်ခုကို ထိုအပျိုမသိအောင် တိတ်တဆိတ် ယူဆောင်၍ နတ်ဆရာ ဒမ်ဆာ အားပေးပြီး ပေဒင်ဟောစေသည်။ နတ်ဆရာက ဖက်ထုံး ပေဒင်ဖြင့် ဟောက်နိုးထုတ်၍ ပေါင်းသင့်မပေါင်းသင့်ကိုတွက်ချက်ပေးရသည်။ ပေါင်းသင့်သည်ဟု အဖြေ ရသည်နှင့် အပျိုကိုသွားရောက်တောင်းရမ်းခြင်းအမှုကို စတင်လေသည်။

လက်ထပ်မင်္ဂလာပြုရန်အတွက် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင်တားမြစ်ထားသောရာသီမရှိ ပါ။ များသောအားဖြင့် မိသားစုတာဝန်ပြီးစီးချိန် သွားလာမှုလွယ်ကူသော ခြောက်သွေ့သည့်ပွင့်လင်း ရာသီ တွင်ကျင်းပကြသည်။ ရက်ပိုင်းအားဖြင့်လဆန်းပိုင်းကိုရွေးချယ်ပြီး လကွယ်ပိုင်းတွင် လက်ထပ်ခြင်းမပြုကြပေ။

ရှေးယခင်က မိမိတို့၏မိသားစုတွင်သားယောက်ျားလေးများမွေးဖွားလာပါက ထိုသားများ အတွက် မိန်းမတောင်းပေးရန် မောင်း၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး တို့ကိုအသင့်ရှာထားရသည်။ ယခုအချိန်တွင်လည်း ထိုခလေ့ကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးဆဲဖြစ်သည်။

(၁) လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုစနစ်များ ၁

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုစနစ်များသည် ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ် ပေါ်တွင်များစွာအခြေခံနေသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။ ဖခင်၏ညီအစ်ကိုမွေးဝမ်းကွဲမောင်နှမများ၊ လက်ထပ်ခွင့်မရှိဟူသော ဟားမြစ်ချက်စည်းမျဉ်း၊^၁ ကိုတွေ့ရသည်။ အကယ်၍ အကြောင်းအရာ တစ်စုံတစ်ရာအရ မဖြစ်မနေယူရတော့မည်ဆိုလျှင် ယောက်ျားလေးဘက်မှ မျိုးဆက်ခြောက်ဆက်၊ မိန်းကလေးဘက်မှမျိုးဆက် ခုနစ်ဆက်ခြားရပြီးဖော်ဖျော့ (Fao Phyo) ခေါ်သောလျော်ကြေးပေး၍ ယူရသည်။ လျော်ကြေးအဖြစ် အသုံးပြုသောပစ္စည်းများမှာ ကျွဲ၊ (သို့မဟုတ်) နွားတို့ ဖြစ်သည်။ ညီအစ်ကို မျိုးရိုးခြင်း ယူမိလျှင်ဆွေမျိုးစု အသိုင်းအဝိုင်းမှဖယ်ကျဉ်သည်အထိ ပစ်ဒဏ်ပေးကြသော်လည်း နောက်ပိုင်း တွင် လျော်ကြေးဖြင့်အေးငြိမ်းကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏လေ့ထုံးမူအရ ယောက္ခမမျိုးမှသတို့သမီးကို သားမက်မျိုး မှသတို့သားက တောင်းရမ်းလက်ထပ်ယူခြင်းကို ဦးစားပေးစည်းမျဉ်း၊^၂ အဖြစ်လက်ခံကျင့်သုံးကြ ကြောင်းတွေ့ရှိရပါသည်။ အကယ်၍ ယောက္ခမမျိုးမှ အမျိုးသားသည် သားမက်မျိုးမှ မိန်းမလေးကိုယူလျှင် ဇော်ကျောဖတ် (Zo: Kyao" Fag) အရှက်ကိုပြင်ဆင်သည့် အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ကျွဲ၊ ကိုးထွာမောင်း၊ (သို့မဟုတ်) တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ သင့်ရာတစ်မျိုးမျိုးပေးပြီးမှ ယူရသည်။

ရှေးယခင်နတ်ပူဇော်ခေတ်တွင်သားမက်မျိုးမှယောက်ျားလေးမိဘများသည် ယောက္ခမမျိုးရိုး မှမိန်းမလေးကို ငယ်စဉ်ကပင်အိမ်၌ခေါ်ယူ မွေးစားထားခြင်း၊^၃ (သို့မဟုတ်) နှုတ်ကတိဖြင့်ပြောဆိုခြင်း ကိုပြုလုပ်ပြီး အရွယ်ရောက်လာလျှင် ပေးစားလေ့ရှိကြသည်။ ညီအစ်ကိုများအိမ်ထောင်ကျပြီးနောက် ညီ (သို့မဟုတ်)အစ်ကိုဖြစ်သူသေဆုံးလျှင် ကျန်ရစ်သူမုဆိုးမကို ခဲအို (သို့မဟုတ်) မတ်ကလက်ထပ်ယူခြင်း၊^၄ ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ခဲအို(သို့မဟုတ်)မတ်ကို လက်ထပ်ယူသောစနစ်သည် ကျန်ရစ်သောမိသားစုကို အခြားအုပ်စု

^၁ Marriage Systems

^၂ Parallel Cousins

^၃ Prohibition

^၄ Preference

^၅ Marriage by adoption

^၆ Levirate

အတွင်းသို့မရောက်စေဘဲ မိမိတို့၏ဆွေမျိုးစုအသိုင်းအဝိုင်း၌ပင် စည်းစည်းလုံးလုံးရှိစေနိုင်သည် ကိုတွေ့ရသည်။ အဖေ(သို့မဟုတ်)အမေမောင်နှမမွေး ဝမ်းကွဲမောင်နှမများလက်ထပ်ခြင်း^၁ ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဖခင်ဘက်မှအမည်မများသို့ ပေးရသောအမျိုးဟုသတ်မှတ်ပြီး၊ မိခင်ဘက်မှ အစ်ကို၊ မောင်များထံမှ ယူရသောအမျိုးဟု သတ်မှတ်သည်။

မယူရသည့်အမျိုးချင်းယူမိလျှင် ပထမလျော်ကြေးပေးပြီးမှ သားမက်မျိုးနာမည်ကို ပြောင်းကြရသည်။ ဥပမာ။ ။ A နှင့် B သည်ညီအစ်ကိုမျိုးဖြစ်ပြီး C သည် A ၏သားမက်မျိုးဖြစ်သည် ဆိုပါလျှင် A နှင့် B သည်အချင်းချင်းယူ၍မရပေ။ အကယ်၍ A မှ အမျိုးသမီးကို B မှ အမျိုးသားက ယူမိလျှင် B သည် A ၏သားမက်မျိုးဖြစ်သည့် C မျိုးရိုး၏အမည်ကို ပြောင်းရသည်။ တနည်းအားဖြင့် C သည် B ကိုမွေးစားလိုက်ရသည်။ B သည် C အမျိုးဖြစ်သွားပြီး A ၏သားမက်မျိုးဖြစ်သွားသည်။ ထိုအခါ A ကိုလက်ထပ်ခွင့် ရရှိသွားသည်။ လော်ဝေါ်အမျိုးသမီးကို အခြားတိုင်းရင်းသားများမှ လက်ထပ်လျှင်လည်း သားမက်မျိုးတွင်အမွေးစားခံ၍ သားမက်မျိုးနွယ်အမည်သို့ပြောင်းရသည်။

လော်ဝေါ် ဓလေ့ထုံးစံအရ ယောက္ခမျိုးသည် သားမက်မျိုးအတွက် အိမ်ထောင်ဘက် မပေးနိုင်လျှင် အခြားမျိုးနွယ်ထဲမှ သတို့သမီးကို မိမိ၏သမီးအဖြစ်မွေးစားခြင်း၊ တာဝန်ယူ၍ရှာပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးရသည်။

ဖခင်ဘက်မှမျိုးနွယ် အုပ်စုတူသူအချင်းချင်းပေါင်းသင်းလက်ထပ်ခြင်းကို တားမြစ်ထားပြီး မျိုးနွယ်အုပ်စု အပြင်ရှိ မျိုးနွယ်ကိုသာလက်ထပ်ရသော မျိုးပုဒ်အိမ်ထောင်စနစ်^၂ ကို တွေ့ရှိရသည်။ မယူရ သည့်မျိုးရိုးဖြစ်နေ၍ ခိုးပြေးကြရသည့် သူများလည်းရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ခိုးယူပေါင်းသင်းခြင်းဖြင့်လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း^၃ ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ထိုအခါ မိဘများကမိမိ၏သားသမီးများကို ပြန်ခေါ်ခြင်းမရှိပေ။ ဆွေမျိုးစုအသိုင်းအဝန်းမှ ဖယ်ကြဉ်ထားလေ့ရှိသည်။ လေးငါး နှစ်ကြာ၍ကလေးများ ရလာသော အခါမှလျော်ကြေးပေး၍မင်္ဂလာဆောင်ကြရသည်။ မူလမင်္ဂလာကြေး အပြင်ကွဲတစ်ကောင် (သို့မဟုတ်)မောင်းတစ်လုံးကို အပိုဆောင်း၍ပေးရသည်။ ၎င်းအပိုကို ‘ဝလရပ်’ (Vola Qab) ဟုခေါ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့ကချင်မျိုးနွယ်အတွင်း၌သာ အချင်းချင်းလက်ထပ်လိုကြသည်။ အခြားတိုင်းရင်းသားများနှင့် လက်ထပ်လိုမှုနည်းပါးသည်။ ၁၉၉၆ ခု ဧပြီလ ၄ ရက်နေ့တွင် ဝိုင်းမော်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုနှီးနှောဖလှယ်ပွဲ၊ ဇမိနီပွဲတွင်

^၁ ။ Cross Cousins Marriage
^၂ ။ Clan
^၃ ။ Exogamy
^၄ ။ Marriage By Elopement

မန္တလေးတက္ကသိုလ်မှ တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတစ်ဦးက မိမိတို့ ကချင်မျိုးနွယ် အချင်းချင်းအပြင် အခြားတိုင်းရင်းသားများနှင့်လည်း လက်ထပ်စေလိုကြောင်းကို ထောက်ခံသည့်စာတမ်း တစ်စောင်ကို ဖတ်ကြားတင်သွင်းသွားသည်။ ထိုကျောင်းသားက မိမိတို့ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း ကိုသာလက်ထပ်လျှင် နောက်ဆုံးသွေးနီလွန်းပါက ဦးနှောက်ဖွံ့ဖြိုးမှု နှေးကွေးသွားနိုင်ကြောင်း၊ အခြား မြန်မာပြည်ဖွား တိုင်းရင်းသားများနှင့် လက်ထပ်လျှင်လည်း လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ အနေဖြင့် လက်ခံ စေလိုကြောင်း တင်ပြဆွေးနွေးသွားခဲ့သည်။

လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းနှင့်ဆိုင်သော ရိုးရာဓလေ့တွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် သတို့သားဘက်မှ သတို့သမီးကို မင်္ဂလာကြေး^၁ များပေး၍ တောင်းရမ်းယူသည့်ဓလေ့ကို ကျင့်သုံးသည်။ သတို့သားမှ သတို့သမီးကို သွားရောက်မတောင်းရမ်းမီ မိခင်ဘက်မှ မိဘများ(အဖေ၏ ယောက္ခမမျိုး)ထံမှ မိန်းမတောင်းရမ်းခွင့်ကို အရင်သွားတောင်းရသည်။ ကျွဲတစ်ကောင်၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး တစ်အုပ်၊ မောင်းတစ်လုံး၊ ကောက်ညှင်း၊ ကြက်ဥ၊ အရက်နှင့်အသားများကိုယူ၍ အမေ၏မိဘများဖြစ်သည့် ယောက္ခမမျိုးထံတွင် ခွင့်ပြုချက်ရယူရသည်။ အဖေ၏ယောက္ခမမျိုးကိုသား၏ယောက္ခမဟောင်း(မွန်ဆုတ်ခိုင်) အဖြစ်သတ်မှတ်သည်။ ယောက္ခမဟောင်းမှ ခွင့်ပြုပြီး မောင်းတစ်လုံးပြန်ပေးရသည်။

အကယ်၍ ပြန်မပေးလျှင် ခွင့်မပြုသည့်သဘောဖြစ်သည်။ ထိုအခါယောက္ခမဟောင်းမှ ကျေနပ်မှုရှိစေရန် လက်ဆောင်ပစ္စည်းများထပ်ပေးရသည်။ ယောက္ခမဟောင်းထံမှ မောင်းတစ်လုံးရမှ မိမိ ယူမည့် အမျိုးသမီးကို တောင်းရမ်းခွင့်ရှိသည်။ ရည်ရွယ်ထားသော သတို့သမီးကို စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းပြီးမှ လက်ထပ်ထိမ်းမြားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

(၂) စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း (မြီမော့ပွဲ - Myi: Mho' Poe)

မိန်းမတောင်းရမ်းခွင့် ရရှိသည်နှင့် ယောက္ခမအသစ်အိမ်(သတို့သမီး၏ မိဘအိမ်)သို့ အောင်သွယ်ဖြင့်စေ့စပ်ရသည်။ အောင်သွယ်သည် အသက်ကြီးကြီး အမျိုးသားတစ်ဦးနှင့် အမျိုးသမီးတစ်ဦး ဖြစ်ပြီး အပြောအဆိုကျွမ်းကျင်လိမ္မာကာ သတို့သမီး၏မိသားစုနှင့်လည်း ရင်းနှီးသူဖြစ်ရမည်။ လက်ဆောင် ပစ္စည်းအဖြစ် တောင်ရှည်ပုဆိုးနှင့် သန္တာပုတီးတစ်ကုံးကိုပေးရသည်။ မိန်းကလေးဘက်မှ သဘောတူပါက ထိုပစ္စည်းများကို လက်ခံယူထားပြီး ဂဖျစ်ခေါင်ရှည်(Gaphyid' Khau: Shae)ခေါ် ဓါးတစ်လက်ပေးကာ ရက်ကောင်းရက်မြတ်ရွေးပြီး လာရောက်ကြရန်မှာကြားသည်။ သဘောမတူပါက ထိုပစ္စည်းများကို ပြန်၍ပေးလေ့ရှိသည်။

^၁ " bride price

သတို့သမီးမှလက်ခံသည်နှင့် သားမက်ဖက်မှ ကွမ်းဖိုးနှစ်ကြိမ်သွားပို့ရသည်။ ပထမအကြိမ် တွင်နှစ်စုံယူသွားရသည်။ ဖုတ်ဆုတ်(Phug' Xug') နှင့် ထန်ခဲတော်(Thang Khae' Tao) ဟုခေါ်သည်။ ဖုတ်ဆုတ်ဆိုသည်မှာ သတို့သမီးမိဘများ ကျေနပ်စေရန်ဖြစ်ပြီး ထန်ခဲတော်မှာ သတို့သမီးအတွက် အဆင်တန်ဆာများ^၁ ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ဖုတ်ဆုတ်တွင် ကျွဲတစ်ကောင်၊ မောင်းတစ်လုံး၊ ပိုးတောင်ရှည် တစ်အုပ်၊ ကောက်ညှင်း၊ ကြက်ဥ၊ အရက်၊ အသားများပါဝင်သည်။ ထန်ခဲတော်တွင် ကျွဲတစ်ကောင်၊ (၁၀)ထွာမောင်းတစ်လုံး၊ ပိုးတောင်ရှည်တစ်အုပ်၊ သန္တာပုတီးတစ်ကုံး၊ ဂုတ်ကပ်(Quag; Kag) ခေါ် ကြက်သို့မဟုတ် ငါးခြောက် နှစ်ကောင်နှင့် ဆန်တစ်ပြည်၊ ဘုတ်ဆူ(Bug, Su)ခေါ်ကြေစေ့ ခါးပတ်တစ်ကုံး၊ ငွေသို့မဟုတ် ကြေးလက် ကောက်တစ်စုံ၊ ကောက်ညှင်း၊ ကြက်ဥ၊ အသား တို့ပါရသည်။ ကောက်ညှင်းနှင့်အသားကို ထောင်းပြီးကြက်ဥနှင့်စားကြသည်။ ကောက်ညှင်းမှာ ဆွေမျိုးအချင်းချင်း ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစေရန်နှင့် ကြက်ဥမှာလည်း အဆုံးအစမရှိ မေတ္တာရှိကြစေရန်ရည်ရွယ်သည်။ ထို့အပြင် ကြက်သည် တစ်ကောင်မှ များစွာထွန်းကားသကဲ့သို့ သတို့သားနှင့်သတို့သမီးတို့ ကလေးများစွာ ထွန်းကားစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဒုတိယအကြိမ်ထပ်မံသွားရာတွင် ထန်ခဲပေါက်(Thang Khe' Paug')နှင့် ဇမောဒိုင်း(Za Mo dai")ဆိုသော ကွမ်းဖိုးနှစ်စုံကို ယူသွားရသည်။ ထန်ခဲပေါက်မှာ ယခင်ပေးပြီးသော ထန်ခဲတော်ကို ထပ်မံ၍ အပိုဆောင်းပေးသည့် သဘောဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် ကျွဲတစ်ကောင်၊ မောင်းတစ်လုံး၊ တောင်ရှည် ပုဆိုးတစ်အုပ်၊ ကောက်ညှင်း၊ ကြက်ဥ၊ အရက်များပါဝင်သည်။ ဇမောဒိုင်းသည် သတို့သားကိုပို့ဆောင်ပြသ သည့် အထိမ်းအမှတ်ကွမ်းဖိုးဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတွင်မောင်းတစ်လုံး၊ တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်တို့ပါရသည်။

ထိုသို့ ဒုတိယအကြိမ်သွားရာတွင် ယောက္ခမများမှ သတို့သမီးပေးအပ်သည့် အထိမ်း အမှတ်အဖြစ် အောက်ပါတို့ကိုပေးလိုက်သည်။

-ဖုတ်ဆုတ်ရှုပ်(Phug' xug' Shug')ခေါ် သတို့သားဘက်မှပေးသော ဖုတ်ဆုတ်ကို အသိအမှတ် ပြုသည့် အနေဖြင့် မောင်းတစ်လုံး၊

-ဆွမ်လီဒန်း(Sum Li Dam) ခေါ်သတို့သမီးအပ်နှင်းခြင်းအတွက်မောင်းတစ်လုံး၊

-ဇမောဆဲ (Zamo, Se") ခေါ် ခုနစ်ထွာ ရှစ်ထွာရှိသော မောင်းတစ်လုံး၊

-ထောက်ဘောက်ရောက်(Thaug' Baug, Hhaug') ကွမ်းဖိုးသယ်ယူလာသူများအတွက် ခါးတစ်လက်၊ နှင့် ငွေအချို့၊

-စေ့စပ်ကမ်းလှမ်းကတည်းက ယခုအချိန်အထိ ဦးဆောင်ခဲ့သောအမျိုးသားကြီးအတွက် ဝဲချပ်(Fe'

Khayag')ခေါ် ခါးတစ်လက်၊ နှင့် အမျိုးသမီးကြီးအတွက် ဝပ်ဒေါင်ဘောင်း(Vag, Dau: Bao") ခေါ် လှဲတစ်ချောင်းတို့ကို ပေးလိုက်ကြရသည်။

ထိုနေ့တွင် မင်္ဂလာဆောင်မည့်နေ့ကို ညှိနှိုင်းသတ်မှတ်ယူကြသည်။ မင်္ဂလာဆောင်ရာတွင် လဆန်းပိုင်းတွင်ပြုလုပ်ပြီး စုံရက်ကိုသာ ရွေးလေ့ရှိသည်။ သတို့သမီးအား စေ့စပ်ကမ်းလှမ်းရာတွင်လည်း ကောင်း၊ ကွမ်းဖိုးသွားပေးရာတွင်လည်းကောင်း၊ သတို့သားဘက်မှ သွားရသောလူအရေအတွက်သည် စုံကိန်းဖြစ်ရပေမည်။ ထိုခလေ့ကို ယနေ့တိုင်ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ စေ့စပ်ကြောင်းလမ်း ပြီး တစ်ပတ်ခန့်အကြာတွင် မင်္ဂလာပွဲကိုပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။

(၃) လက်ထပ်မင်္ဂလာပွဲ (လော့ဆော့ပွဲ - Lo, So' Poe)

မင်္ဂလာဆောင်အခမ်းအနားကို သတို့သားအိမ်တွင်ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ သတို့သမီးအိမ်တွင် ကျင်းပရိုးထုံးစံမရှိချေ။ မင်္ဂလာပွဲနေ့သို့ရောက်သောအခါ ယခင်သွားနေကြ အောင်သွယ်လူကြီးနှစ်ဦးကပင် ယောက္ခမများနှင့် သတို့သမီးကိုသွားရောက်ခေါ်ယူရသည်။ ထိုသို့ခေါ်ယူခြင်း ကို နော်ချယ်ခိုင်(No, Khyae Khai) ဟုခေါ်သည်။ တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊ ကောက်ညှင်းထမင်းထုပ်များ ယူသွားရသည်။

မင်္ဂလာပွဲနေ့ပထမပိုင်းတွင် အောက်ပါကွမ်းဖိုးများကို ယောက္ခမနှင့် သားမက်တို့အကြား အပြန်အလှန် ကွမ်းဖိုးပေးရသည်။

-ယောက္ခမများရောက်ရှိချိန်တွင် သားမက်ဘက်မှ ရွေးသုတ်ပဝါပေးသည့်အနေဖြင့် တောင်ရှည်ပုဆိုး တစ်အုပ်နှင့် စားသောက်ဖွယ်ရာများပေးရသည်။

-သားမက်ဘက်မှလပ်ဒေါ့ရှိတ်(Lab Do, Shid')ခေါ်ညှော်ခမ်းပြသည့်အနေဖြင့်မောင်းတစ်လုံးပေးရသည်။

-ယောက္ခမဘက်မှ လပ်ဒေါ့ဝိုင်(Lab Do, Vai)ခေါ်ညှော်ခန်း လက်ခံသည့်အနေဖြင့် တောင်ရှည်ပုဆိုး (၁)အုပ်ပေးရသည်။

-သားမက်ဘက်မှဝက်တစ်ကောင်ပေးရပြီး ယောက္ခမဘက်မှဝက်ခုတ်ရန် ဝေါ့ဇိန်ရှယ်(Vo, Zin:Shae) ခေါ်ဝက်ခုတ်ရန် ခါးတစ်လက်ကို ပေးရသည်။

-သားမက်ဘက်မှ ဝေါ့ဆာဆပ်(Vo, Sa, Sad') ခေါ်ဝက်သွေးသုတ်သည့် အနေဖြင့် တောင်ရှည် ပုဆိုးတစ်အုပ်ပေးရသည်။

-သားမက်ဘက်မှ 'နော်ချဲ့ကျိတ်'(No: Khye' Jhid) ခေါ်ပြောမှားဆိုမှားရှိလျှင် ခွင့်လွှတ်ရန် ကြိုတင် တောင်းပန်သည့်အနေဖြင့် တောင်ရှည်ပုဆိုး သို့မဟုတ် ငွေကြေးအချို့ကိုပေးရသည်။

ဒုတိယပိုင်းအနေဖြင့် ယောက္ခမဘက်မှ သားမက်ဘက်သို့ပေးသော ပစ္စည်းများမှာ -

- ဂေါင်ချော်ရွှေ(Gaung, Cao Qui) ခေါ် သန္တာပုတီးတစ်ကုံး၊
- အောင်ခေါက်(Au: Khaug)ခေါ် ပိုးတောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊
- ဘန်ဒေါင်း(Ban: Dao:) ခေါ် မိဘများ၏မင်္ဂလာဆု ပို့ပေးသည့် အနေဖြင့် ပုလိင်းတစ်လုံးနှင့် မောင်းတစ်လုံး၊ တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊ အိုးခွက် ပန်းကန်တစ်စုံစီ၊ ဒါးတစ်လက်၊ မိန်းမအဝတ် တန်ဆာတစ်စုံစီနှင့်၊ ဒေသ၌စိုက်ပျိုးသည့် သီးနှံမျိုးစုံ အနည်းငယ်စီ၊
- မွမ့် (Mum,)ခေါ် ဦးလေးတော်သူမှ သန္တာပုတီးတစ်ကုံး၊
- မော (Mo") ခေါ် ဘကြီးမှ မျိုးအဖြစ် ကျွဲ သို့မဟုတ် နွားတစ်ကောင်၊
- မောင့် (Maung,) ခေါ် သတို့သမီး၏ အစ်ကိုသို့မဟုတ် မောင်မှ အိုးတစ်လုံး၊ ဖိုခနောက်တစ်ခု ပေးရသည်။

သားမက်ဘက်မှ ယောက္ခမဘက်သို့ပေးရသော ပစ္စည်းများမှာ-

- ဝတ်ကျောင်ကျော (Vag, Jaung Kyao") ခေါ် ကွမ်းဖိုးများထည့်ရာ မောင်းတစ်လုံး၊
- တော်လင့် (Tao: Lhin) ခေါ်မိခင်အတွက် နို့ဖိုးအဖြစ် သန္တာပုတီးတစ်ကုံး၊
- ဂေါင်လတ်နံ (Gaung Lag' Nung:)ခေါ် နွားမသို့မဟုတ် ကျွဲမတစ်ကောင်၊
- မွမ့် ခေါ် ဦးလေးတော်သူကို ကျွဲတစ်ကောင်၊
- မော ခေါ် ဘကြီးတော်သူကို ကျွဲတစ်ကောင်၊
- မောင့် ခေါ် အစ်ကို သို့မဟုတ် မောင်ကိုကျွဲတစ်ကောင်၊
- မြီးဒိုင်းဖော (Myhi" Dai" Pho") သတို့သမီးလာပို့သူလူကြီးကို တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊
- မြီးဒိုင်းမြီး (Myhi" Dai" Myhi") ခေါ် သတို့သမီးသို့သူအမျိုးသမီးကြီးကို တောင်ရှည်ပုဆိုး(၁)အုပ်၊
- သတို့သမီးလိုက်ပို့သူအားလုံးကို ငွေသားပေးခြင်း၊
- ကွမ်းဖိုးအဆုံးသတ်သည့်အနေဖြင့် နွားတစ်ကောင်၊
- ပွဲသိမ်းအထိမ်းအမှတ်ခေါ် ယိတ်ထော်ဇော်ထော်ဒိုင်း (Yhid Thao Zothaodai")အတွက် တောင်ရှည် ပုဆိုးတစ်အုပ်၊ အသားပေါင်တစ်ခု၊ ကောက်ညှင်းပေါင်း၊ ကြက်ဥ၊ ခေါင်ရည်များ၊
- ယောက္ခမများအပြန် ခြေကြွေအဖြစ် တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်ကို ပေးရသည်။

ယောက္ခမများမှလည်းနောက်ဆုံး မိမိတို့အိပ်ရာပြန်သိမ်းသွားသည့် အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ဓါးတစ်လက်ပေးထားခဲ့ရသည်။ သားမက်များဘက်မှ ဇန်ဘောခွဲ (Zang: Bao" Khoe') ခေါ် မထိုးလှံ တစ်ချောင်းကို တောင်ဝှေးအဖြစ်ပေးလိုက်ရသည်။ သားမက်ဘက်မှ ကွမ်းဖိုးတင်လိုက် ယောက္ခမဘက်မှ

ပြန်ပေးလိုက်ဖြင့် အစားအသောက်များကိုညှော်ခံရင်း မင်္ဂလာပွဲကိုကျင်းပကြသည်။ ချစ်ကြည်ရင်းနှီးမှုကို ရယူကြသည်။

နတ်ပူဇော်သောခေတ်တွင် နတ်ကြီးနတ်ငယ်အားလုံးကို အသိပေးသည့် အနေဖြင့် နတ်ပူဇော်ပသရသည်။ ထိမ်းမြားမင်္ဂလာပွဲတွင် လူရှေ့၊ နတ်ရှေ့ အသိမှတ်ပြုသည့်အနေဖြင့် တောကြိပ်ကို ခုတ်ယူ၍ မြေမှာစိုက်ထားကာအလယ်တွင် နှစ်ခြမ်းခွဲထားပြီး ကြက်ဥတစ်လုံးခွဲကာ သတို့သားနှင့် သတို့သမီး နှစ်ယောက်ကို ထိုအလယ်မှ ဖြတ်ကျော်စေရသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ပြီးပါက လူရှေ့၊ နတ်ရှေ့ အသိအမှတ် ပြုပြီးဖြစ်၍ လင်မယားကွဲမရတော့ကြောင်း အတည်ပြုကြသည်။

ယခုအခါတွင် ကွမ်းဖိုးများပေးရာ၌ ကျွဲ၊ နွားများကို အကောင်လိုက်ပေးသည်ထက် အများအားဖြင့် ကျွဲတန်ဖိုး၊ နွားတန်ဖိုးများကို ငွေဖြင့်သာအစားထိုး၍ပေးကြတော့သည်။ တခါတရံတွင် နွားဖိုးမတတ်နိုင်လျှင် နွားချည်သောကြိုးဖြင့် ကျောနပ်ရသည်လည်းရှိသည်။ သန္တာပုတီးအစား ရွှေဆွဲကြိုးကို အသုံးပြုလာကြသည်။ မောင်း၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ ဓါးလုံ၊ ပလိင်းတို့ကိုမူ ငွေဖြင့် အစားထိုး၍ ပေးလေ့ မရှိပေ။ ဘာသာရေးအပြောင်းအလဲများရှိလာသော်လည်း ရိုးရာအရ ကွမ်းဖိုးပေးခြင်းကိုမူ ဆက်လက် ကျင့်သုံးနေဆဲဖြစ်ပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည်ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်နေကြ၍လက်ထပ်ထိမ်းမြား ခြင်းကို ခရစ်ယာန်ဘာသာအရဆောင်ရွက်ကြသည်။ အပျို၊လူပျိုစစ်သူများသည်ဘုရားကျောင်းတွင် လက်ထပ် ထိမ်းမြားကြသည်။ စေ့စပ်ကြောင်းလမ်းခြင်း၊ ကွမ်းဖိုးပေးခြင်းတို့ကို မိမိတို့၏ ရိုးရာအရဆောင်ရွက်ပြီး သင်းအုပ်ဆရာကတာဝန်ယူ၍ ဘာသာရေးထုံးစံအတိုင်း ဆောင်ရွက်ပေးရသည်။ ဝတ်ပြုခြင်း၊ ကျမ်းသဒ္ဓါကျိန်ဆိုစေခြင်း၊ လက်စွပ်လဲ၍ဝတ်ဆင်ပေးခြင်း၊ လက်ထပ်စာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း သက်သေပြုခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးရသည်။

မင်္ဂလာဆောင်ရာတွင်လိုအပ်သောငွေ၊ ပစ္စည်းများကိုကြိုတင်ရှာဖွေစုဆောင်းကြရသည်။ မင်္ဂလာဆောင်ရာတွင်လည်း မိမိတို့ရိုးရာဝတ်စုံကို ဝတ်စုံအပြည့် ဝတ်ဆင်ကြသည်။ အမျိုးသမီးဝတ်စုံ တစ်စုံ၏တန်ဖိုးမှာ (၃၀၀၀)ကျပ်မှ (၁၀၀၀၀)ကျပ်အတွင်းရှိသည်။ အမျိုးသားဝတ်စုံတစ်စုံ၏ တန်ဖိုးမှာ (၅၀၀၀)ကျပ် ပတ်ဝန်းကျင်ခန့်ရှိသည်။ အချို့မှာအတူနေပြီး ကလေးသုံးယောက်၊လေးယောက်ရမှ မင်္ဂလာ ဆောင်ကြရသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ နှစ်ဘက်ဆွေမျိုး ပြေလည်အောင်ညှိနေရသဖြင့် ကြာသည်လည်း ရှိသည်။ မင်္ဂလာပွဲတစ်ခုပြုလုပ်ရန်အတွက် လိုသောငွေမှာ (၈၀၀၀၀)ကျပ်မှ (၁၀၀၀၀၀)ကျပ်အတွင်းရှိသည်။

မင်္ဂလာဆောင်ပြီးနောက် မိန်းကလေးဘက်မှ ယောက်ျားလေးအိမ်သို့လိုက်နေရသည်။

ချွေးမတက်သည့်ခလေး^၁ ကိုသာလက်ခံကျင့်သုံးကြသည်။ သားမက်မှ ယောက္ခမအိမ်သို့တက်နေပါက မင်္ဂလာပွဲ ကျင်းပရခြင်းမရှိသည့်အပြင် ဆွေမျိုးအသိုင်းအဝန်းတွင် လွန်စွာမျက်နှာငယ်ရသည်။ သားမက် တက်သည့်ခလေး၊ မှာမရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ တခါတရံတွင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် သားမက် သည် ယောက္ခမအိမ်သို့လိုက်နေရသည်လည်းရှိသည်။ ထိုအခါယောက္ခမကျေနပ်စေရန် သားမက်ဖြစ်သူမှ အိမ်မှုကိစ္စများကို ဝိုင်းဝန်းလုပ်ကိုင်ပေးရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် 'မွန်ဂျူ ဇော်လော ဖြစ်ကျူဂေါက်ဂိုင်'(Mum Ju: Zo: Lho" Myid Ju: Gang, Gai:) ဟူသောဆိုရိုးစကားရှိပေသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ ယောက္ခမစိတ်ချမ်းသာစေရန်၊ မိဘစိတ်ချမ်းသာစေရန် ပြုမှုဆောင်ရွက်နေထိုင်ပါမှ မိမိတို့ မိသားစု စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်၍ အိမ်ထောင်ဘဝသာယာမည်၊ ရေခဲမြေခဲကောင်းမှ စပါးအောင်နိုင် မည်ဟု ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ကွမ်းဖိုးပေးခြင်းမှာလည်း ယောက္ခမများဘက်မှ ကျေနပ်မှုရှိစေရန်အဓိကထား၍ ပေးကြ သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ လူမှုရေးနယ်ပယ်တွင် ကွမ်းဖိုးမပေးနိုင်ဘဲ အိမ်ထောင်ပြုခဲ့သူသည် လူရာမဝင်ပေ။ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု သို့မဟုတ် ရပ်ရွာအကြီးအကဲခန့်လိုလျှင် ထိုလူသည် ကွမ်းဖိုးပေး၊မပေး ကိုစုံစမ်း၍ ကွမ်းဖိုးမပေးရသေးလျှင် အကြီးအကဲ အဖြစ်မခန့်တော့ကြောင်းကို တွေ့ရသည်။ ကွမ်းဖိုးပေး ခြင်းဖြင့် ဆွေမျိုးစုအားလုံးစည်းလုံးညီညွတ်၍ ခင်မင်မှုကိုရရှိစေပြီး လူမှုရေးနယ်ပယ်တွင် ဝင်ဆန့်နိုင် ကြောင်းကို တွေ့ရသည်။ မင်္ဂလာကြေးသည် သတို့သားမိသားစုနှင့် သတို့သမီးမိသားစုတို့၏ စီးပွားရေး များကိုလည်းပေါင်းစပ်ပေးသည်။ ဤသို့ပေါင်းစပ်ပေးခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏အိမ်ထောင်ရေးမှာ ပိုမိုခိုင်မြဲမှု ရှိလာသည်။ သတို့သမီး၏မိသားစုတွင် မိမိ၏သမီးကို သားမက်အိမ်သို့ထည့်လိုက်ရသဖြင့် သမီး၏ လုပ်အားလျော့သွားသည်။ သို့သော်သမီးအတွက်ရလိုက်သော မင်္ဂလာကြေးက ၎င်း၏လုပ်အားကို ပြန်လည် ဖြည့်စွက်ပေးသောကြောင့် သတို့သမီး၏မိဘဘက်မှ စီးပွားရေးမှာ ထိခိုက်နစ်နာမှု မရှိတော့ပေ။ ထို့အပြင် သမီးအတွက်ရလိုက်သော မင်္ဂလာကြေးကို သားများအတွက် ချွေးမတောင်းရန်သုံးနိုင်သည်။ သမီးလက်ထပ် စဉ်က ရရှိထားသော ကျွဲနွားများသည် တိုးပွားလာသည်အတွက် ကျွဲနွားရှာဝယ်ရန်မလိုတော့ပေ။ သားနှင့် ပါလာသောချွေးမက သမီးအစားအိမ်ထောင်စုလုပ်ငန်းများကို ကူညီလုပ်ကိုင်ပေးသောကြောင့် သမီး လုပ်အားအစား ချွေးမလုပ်အားကိုပြန်လည်ရရှိသည်။ သတို့သားမိသားစုမှလည်း မင်္ဂလာကြေးပေးလိုက်ရ သော်လည်း သတို့သမီးမှသတို့သားအိမ် သို့လိုက်နေရ၍ သတို့သမီး၏လုပ်အားကို ပြန်လည်ရရှိပေသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏မင်္ဂလာကြေးသည် နှစ်ဖက်ဆွေမျိုးတို့၏ ဂုဏ်ဒြပ်ကိုမြှင့်တင်ပေးနိုင်သည်။

၁။ လက်ထပ်ပြီးသော မိန်းမလေးမှ မိမိ၏အမျိုးသားအိမ်သို့ တက်ရောက်နေထိုင်သောခလေး

၂။ လက်ထပ်ပြီးအမျိုးသားမှ မိမိ၏ ဇနီးအိမ်သို့လိုက်နေသောခလေး

ယောက္ခမများကိုကွမ်းဖိုးတင်နေပုံ

မင်္ဂလာအခမ်းအနားတွင်
ဝတ်ပြုဆုတောင်းနေပုံ

သတို့သားနှင့် သတို့သမီးအား တရားဝင်လင်မယားအဖြစ်သတ်မှတ်ပေးသည်။ ယခုတိုင် မင်္ဂလာကြေးကို မပျက်မကွက်ပေးကြပြီး နောင်တွင်လည်း ထိုလေ့သည် ဆက်လက်တည်ရှိဦးမည်ဟု ခန့်မှန်းရပါသည်။

(င) အိမ်ထောင်သည်ဘဝ

ရှေးယခင် နတ်ပူဇော်ခေတ်က တစ်လင်တစ်မယားစနစ်အပြင် မယားပြိုင်စလေ့^၁ ကို ကျင့်သုံးခဲ့၍ အသက်(၈၀)ကျော် အဖိုးများတွင် အနည်းဆုံး မိန်းမနှစ်ယောက်ခန့် ရှိကြသည်။ ယခုအချိန်တွင် စန်းကားကျေးရွာ၌ တစ်လင်တစ်မယားစနစ်ကိုသာကျင့်သုံးကြသည်။ လွပ်လပ်ရေးရရှိပြီးနောက် ရွာလုံးကျွတ် ခရစ်ယာန်ဘာသာသို့ ကူးပြောင်းချိန်မှစ၍ ဘာသာတရား၏ ပစ်ညတ်ချက်အရ တစ်လင်တစ်မယားစနစ်ကိုကျင့်သုံးကြခြင်းဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော စည်းမျဉ်းများကို ယခုတိုင် လိုက်နာကျင့်သုံးဆဲဖြစ်သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီမတက်မီကာလအထိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် အိမ်ထောင်မကျသူမရှိစေရပေ။ စကားမပြောတတ်သူ အသံများပင်လျှင် သင့်တော်ရာဖြင့် ပေးစားလေ့ရှိသည်။ “လူ့ဘဝတွင်လူလာဖြစ်ပြီး အိမ်ထောင်မပြု၊ မျိုးဆက်မပြန့်ပွားစေဘဲ သေဆုံးသည့်သူမှာ လူဖြစ်ကျိုးမနပ်” ဟုဆိုကာကဲ့ရဲ့လေ့ရှိသည်။ နှုနာရောဂါသည်၊ ဝက်ရူးပြန်ရောဂါသည်နှင့် စုန်းမျိုးရိုးမှလွဲ၍ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား အားလုံးသည် အိမ်ထောင်ပြုခြင်း၊ သားသမီးမွေးခြင်း၊ မျိုးဆက်ပြန့်ပွားစေခြင်း၊ တို့ကို အလေးထားကြသည်။ မုဆိုးဖို၊ မုဆိုးမ၊ တစ်လင်ကွာ၊ တစ်မယားကွာများ အနေဖြင့်လည်း မျက်နှာငယ်မှု၊ အောက်ကျမှု မရှိစေရပေ။ အားလုံးက ဝိုင်းဝန်းကူညီ ဖေးမကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအယူအဆကို လက်ခံထား၍ သားသမီးများစွာကိုလိုချင်ကြသည်။ ဖောက်လိုက်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသောကြောင့်အထူးသဖြင့် သားယောက်ျားလေးကို ပို၍လိုချင်ကြသည်။ အိမ်ထောင်သည်ဘဝတွင် ဖခင်သည် မိသားစုအပေါ်တွင်ဩဇာအာဏာအရှိဆုံးဖြစ်သည်။ တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ အိမ်ဆောက်ခြင်းအလုပ်ကို ဖခင်ကသာဦးစီးလုပ်ပြီး၊ ပျိုးကြဲခြင်း၊ ပေါင်းသင်ခြင်း၊ ရိတ်သိမ်းခြင်း အလုပ်တို့ကို မိခင်ကဦးဆောင်ပြီးပြုလုပ်သည်။ ကလေးများရလာ၍ နို့တိုက်ချိန်တွင် မိခင်သည် ကလေးငယ်ကိုအဝတ်ဖြင့်ပိုး၍ တောင်ယာသို့ခေါ်သွားလေ့ရှိသည်။ နို့ပြတ်လျှင် အဘိုး၊ အဘွားနှင့်အတူ အိမ်တွင်ထားခဲ့သည်။ အသက်လေးနှစ်၊ ငါးနှစ်အရွယ်တွင်တောင်ယာသို့ လိုက်စေသည်။ ဖခင်မရှိတော့လျှင် သားအကြီးဆုံးက မိသားစုတာဝန်ကိုယူရသည်။

၁။ Polygyny
၂။ Monogamy

ယခုထိတိုင် စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ၏ အိမ်ထောင်သည် ဘဝသည် ရှေးယခင်ကအတိုင်းပင်တွေ့ရသည်။ အသက်(၆၀)ကျော်အဘွားအိုများသည် ယခုတိုင်တောင်ယာ သို့သွား၍ ပျိုးနွတ်ပေါင်းသင်အလုပ်ကိုလုပ်နေကြပြီး အဘိုးအိုများသည် အိမ်တွင်အိမ်စောင့် အဖြစ်နေခဲ့ကြသည်။ အိမ်ထောင်ကျပြီးသော အမျိုးသမီးများသည် မိမိတို့၏ ဆံပင်ကိုထုံးထားခြင်း၊ အဝတ်ဖြင့် ခေါင်းကိုပေါင်းထားခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။

အပျိုလူပျိုဘဝမှ အိမ်ထောင်သည်ဘဝသို့ ကူးပြောင်းသည့်အခါတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်း သားတို့သည် ရောင့်ရဲတင်းတိမ်မှု၊ စိတ်အေးချမ်းသာယာမှုတို့ဖြင့် ဘဝကိုရင်ဆိုင်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

(၁) ကိုယ်ဝန်ဆောင်ခြင်းနှင့် မီးဖွားခြင်း

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် သားသမီးအလွန်လိုချင်ကြ၍ တားမြစ်ခြင်း၊ ဖျက်ချခြင်း၊ ဓလေ့မရှိကြပေ။ ကိုယ်ဝန်စရိပ်ဟုသိသည်နှင့် အစားအသောက်၊အနေအထိုင်များတွင် ရှောင်ကြဉ်မှုများပြုလုပ် လာကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ကိုယ်ဝန်ဆောင်များ ဖြူသားစားလျှင် ကိုယ်ဝန်လျှောစေသည်ဟု မှတ်ယူ၍ ဖြူသားစားခြင်းမှရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ မျောက်သားစားမိလျှင်ကလေးမွေးရခက်သည်ဟု ယုံကြည်၍မစားကြ ပေ။ တက်စာစားခြင်းမှလည်း ရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ကိုယ်ဝန်ဆောင်နေစဉ်ကာလအတွင်း ခင်ပွန်းသည်များ အမဲလိုက်ထွက်ခြင်းမှရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ငှက်ပျောဖူးကိုလည်းမခုတ်ရပေ။ ခုတ်မိလျှင် မွေးလာသောကလေး မှာ သားယောက်ျားလေးဖြစ်ပါက ယောက်ျားလေးအင်္ဂါအရေပြားပြတ်တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ကလေးမီးဖွားရာတွင် လက်သည်ဖြင့်သာ မွေးဖွားလေ့ရှိ ကြသည်။ တခါတရံ တောင်ယာတဲသွားရင်း တောင်ယာတဲတွင် မိမိတို့ဖာသာမွေးကြသည်လည်းရှိသည်။ ချက်ကြိုးဖြတ်ရာတွင် ဝါးနက်ကြောကို အသုံးပြုသည်။ ချက်ကြွေဆေးအဖြစ် တစေးနှင့် ငှက်ပျောဖြူရွက် မှ အမှုန့်တို့ကို အသုံးပြုကြသည်။ တတ်နိုင်သူများက ဝိုင်းမော် သို့မဟုတ် မြစ်ကြီးနား ဆေးရုံတွင် မွေးဖွားကြပြီး အချို့မှာ ရွာအနီးရှိ ခတ်ချိုရွာမှ ကျေးလက်ဆေးပေးခန်းတွင် မွေးဖွားကြသည်။

ရှေးယခင် နတ်ပူဇော်ချိန်တွင် ကလေးမွေးဖွားနေစဉ်အိမ်၌ ဧည့်သည်လက်မခံပေ။ မိန်းကလေးမွေးလျှင် (၇) ရက်၊ ယောက်ျားလေးမွေးလျှင် (၆)ရက်အိမ်အောင်းရသည်။ ထိုရက်များလွန်ပြီးမှ အိမ်မှထွက်လျှင် ရေခပ်သည်ဖြစ်ဆိပ်အထိထွက်ရသည်။

သားယောက်ျားလေးမွေးဖွားခြင်းမရှိပါက ရောင့်ရဲတင်းတိမ်မှုမရှိတတ်ကြပေ။ အမြွှာပူး မွေးခြင်း၊ အချင်းစလွယ်သိုင်းဖြင့်မွေးခြင်း၊ မျက်နှာဖုံးစွပ်ဖြင့်မွေးခြင်းတို့ကို ကောင်းသည်ဟုယူဆကြသည်။

(၂) အမည်ပေးခြင်း

လော်ဝေါမျိုးနွယ်စုတို့၏ ဓလေ့အရ ကလေးတစ်ဦးမွေးဖွားလျှင် အမိဝမ်းအတွင်းမှ ကျွတ်လျှင်ကျွတ်ခြင်း ချက်ကြီးမဖြစ်ခင် မိန်းမ၊ ယောက်ျားအလိုက် အမည်နာမ ချက်ချင်းပေးရသည်။ ထိုသို့မပြုလုပ်လျှင် နတ်ဆိုးများက လာ၍ မကောင်းသောအမည်များ ပေးတတ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ ထိုထုံးစံမှာ ယခုထိတိုင်လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများ ကျင့်သုံးနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ မိမိ၏ ကလေးကို နတ်ဆိုးက မကောင်းသော မင်္ဂလာမရှိသော နာမည်များပေးသွားမည်ကို ယခုထိတိုင် စိုးရိမ်နေကြဆဲဖြစ်သည်။ ဤအချက်ကိုကြည့်ခြင်းအားဖြင့် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားမိဘတို့က သားသမီးများအပေါ်ထားရှိသော မေတ္တာကိုတွေ့နိုင်ပေသည်။

အမည်ပေးရာတွင် ဖခင်အမည်၏နောက်ဆုံးစာလုံးကို သားသမီးတို့၏ အမည်ရှေ့တွင်ထည့်ကာ နှုတ်စဉ်အလိုက်မညီလေ့ရှိပါ။ ထိုထူးခြားချက်ကြောင့်ပင် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့၏ ဆွေစဉ်မျိုးဆက်ကို အလွယ်တကူမှတ်သားနိုင်သည်။ ဥပမာ-ဖခင်၏အမည်မှာ 'ဟောင်းဇယ်' ဆိုလျှင် သားသမီး၏ အမည်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

သား	သမီး
ပထမသား - ဇယ်ခေါင်(ဝါ) ဇယ်လွမ်း	ပထမသမီး - ဇယ်နော
ဒုတိယသား - ဇယ်ဒေါင်	ဒုတိယသမီး - ဇယ်ညွယ်
တတိယသား - ----ဇယ်	တတိယသမီး - ဇယ်နန်း
စတုတ္ထသား - ဇယ်ဇောင်း	စတုတ္ထသမီး - ဇယ်လမ်
ပဉ္စမသား - ဇယ်ဟောင်း	ပဉ္စမသမီး - ဇယ်စိုင်း
ဆဋ္ဌမသား - ဇယ်ဂျုံး	ဆဋ္ဌမသမီး - ဇယ်စဲ
သတ္တမသား - ဇယ်ဒိုင်	သတ္တမသမီး - ဇယ်ယန်း
အဋ္ဌမသား - ဇယ်ခမ်	အဋ္ဌမသမီး - ဇယ်ညီး
နဝမသား - ဇယ်ရယ်	နဝမသမီး - ဇယ်တန်း

ဖခင်၏အမည် ဟောင်းဇယ်တွင် ဇယ်ဆိုသည့်စာလုံးနှင့် တတိယမြောက်သား ဇယ်ဆိုသည်တို့ တူနေ၍ တတိယမြောက်သားကို ဇယ်ဇယ်ဟုမမှည့်ရပဲ ဇယ်ဇောင်းဟူ၍ခေါ်လေ့ရှိသည်။

ကင်ပွန်းတပ်ပွဲ ။ (ချော်ဖြစ်ချမ်းထောင်ပွဲ - Co' Phid Cao: Htaung Poe)

ဈေးယခင်က အိမ်ထောင်သည်တစ်ဦး ကလေးမွေးဖွားခါနီးရေမွှာပေါက်သည်နှင့် တပြိုင်နက် လက်သည်များသည် ကြိုတင်စီစဉ်ထားသည့် ဂျင်းတက်(၄) တက်အား တစ်ခုစီကိုတံစိုးဖြင့်ထိုး၍ မီးဖို၏ ထောင့်လေးထောင့်တွင် စိုက်ထူထားရသည်။ ချက်ကြီးကို ဝါးကြောဖြင့် ဖြတ်ပေးရသည်။ မီးဖွားပြီး ကလေးမိခင်အား မြေကြွက်ခြောက်ပြုတ်ကို ဦးစွာတိုက်ကျွေးရသည်။ ကလေးမွေး၍ ခံစားရသောနာကျင်ခြင်း ကိုပျောက်ကင်းစေရန်ဖြစ်သည်။ ရက်အနည်းငယ်ကြာမှ ကလေးငယ်၏ ကင်ပွန်းတပ်ပွဲကို ပြုလုပ်ပေးသည်။

အမည်ပေးပွဲအတွက် ခေါင်ရည်အိုးကိုပြင်ဆင်ပေးရသူမှာ အိမ်ထောင်ကျပြီးသော်လည်း ကလေးအဖေမဟုတ်သူအမျိုးသားကစ၍ ပြုလုပ်ပေးရသည်။ ထမင်းချက်ရာတွင်လည်း ကလေးမမွေးဖူးသေးသော အမျိုးသမီးက အိုးတည်၊ ရေထည့်၊ ဆန်ထည့်ပြီးစချက်ရသည်။ မသန်မစွမ်းကလေး မွေးဖွားဘူးသည့် မိခင်၊ ဖခင်များ မပြုလုပ်ပေးရပေ။

ထမင်းနှင့်ခေါင်ရည်ရပါက ယခင်မီးဖိုတွင်စိုက်ထူထားသော ဂျင်းတက်များကိုယူပြီး ကြွက်ခြောက်၊ ရှဉ့်ခြောက်၊ အမဲခြောက်များနှင့် ထောင်းပြီး စကောတစ်ချပ်၌ ပွဲပြင်၍ နတ်ဆရာမှ အိမ်ဦးနတ်၊ နတ်ကောင်းနတ်မြတ်များထံ ကလေးကိုအပ်နှံကာ ဆုမွန်ကောင်းတောင်းပေးရသည်။ ဧည့်သည် ဆွေမျိုးများကိုလည်း ဖိတ်ကြား၍ ငါးခြောက်သို့မဟုတ် အမဲသားနှင့် ဂျင်းတို့ကိုထောင်းကာ ကောက်ညှင်းပေါင်းဖြင့် ကျွေးလေ့ရှိသည်။

ကလေးချက်ကြွေ၍ ချက်မြုပ်သည့်အခါ ယောက်ျားလေးဖြစ်ပါက အိမ်ခေါင်တိုင် အလယ်ထိပ် အရင်းတွင် မြုပ်နှံပြီး ဝါးခြမ်းခြောက်ခြမ်းကို အဝိုင်းပုံစိုက်၍ ကြိမ်နီးဖြင့် ခြောက်ပက်ပက် ရသည်။ မိန်းကလေးဖြစ်ပါက ဘေးဘက်တိုင်ခြေရင်းတွင်မြုပ်၍ ဝါးခြမ်း (၇)ခြမ်းဖြင့်အဝိုင်းပုံ စိုက်ကာ ထိုဝါးခြမ်းများကို နီးဖြင့် (၇) ပတ်ပတ်ရသည်။ ဝါးခြမ်းများစိုက်ကာ ကာရံကားခြင်းမှာ ကြက်ငှက်များမှ လာရောက်ဖျက်ဆီးခြင်း၊ တိရစ္ဆာန်များမှဖြတ်ကျော်ခြင်း မပြုလုပ်နိုင်စေရန်ဖြစ်သည်။ အရေအတွက်မှာ လိပ်ပြာအရေအတွက်ပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားထားခြင်းဖြစ်သည်။

မီးထွက်သည့်အခါ ဖက်ထုံးဗဒင်တွက်၍ နေ့ကောင်းရွေးကာမီးထွက်လေ့ရှိသည်။ ထိုနေ့တွင် ယောက်ျားလေးဖြစ်ပါက မိခင်ကခါးလွယ်လွယ်၍လည်းကောင်း၊ မိန်းကလေးဖြစ်လျှင် ဂျပ်ခုတ်သည့် ဂျပ်ပြားကိုင့်၍ လည်းကောင်း၊ ရေဆိပ်သို့သွားရသည်။ ထို့နောက် ဓါးနှင့် ရေကို (၆)ကြိမ် သို့မဟုတ် ဂျပ်ပြားနှင့် ရေကို(၇)ကြိမ်ခုတ်ဖြတ်၍ အဝတ်လျှော်ရသည်။ ထိုသို့ ရေကိုခုတ်ဖြတ်ခြင်းမှာ မကောင်း

ဆိုဝါးများ နတ်ဆိုးများ ကပ်မပါလာစေရန်၊ မနောင့်ယှက်နိုင်စေရန် ဖြစ်သည်။ မီးဖွားချိန်တွင် ဂျင်းကို အသုံးပြုခြင်းမှာ မွေးဖွားသည့်ကလေးသည် ဂျင်းအတက်ကဲ့သို့ ကောင်းကျိုးများစွာပွားများလာစေရန်၊ မျိုးဆက်များဆက်လက်ထွန်းကားပြန့်ပွားစေရန်၊ ကောက်ညှင်းပေါင်းမှာလည်း လူ့အဖွဲ့အစည်း ဆွေမျိုးများနှင့် သိုက်သိုက်ဝန်းဝန်း စည်းလုံးညီညွတ်စွာ နေထိုင်နိုင်ရန် တို့အတွက်ဖြစ်သည်။

ယခုအခါတွင် ခရစ်ယာန်ဘာသာအရ ဘုရားသခင်ထံ ကလေးကိုအပ်နှံကာ ဆုတောင်းပြီး ကလေးအား အမည်ပေးကြသည်။ ထိုအလုပ်ကိုသင်းအုပ်ဆရာက ဦးဆောင်ပြီးပြုလုပ်သည်။ ယခုတိုင် ကလေးကင်ပွန်းတပ်ပွဲများတွင် ဂျင်းကိုအသားခြောက်နှင့်ထောင်းပြီး ကောက်ညှင်းပေါင်းနှင့်ကျွေးသည့်လေ့ကို ကျင့်သုံးနေဆဲဖြစ်သည်။ ကင်ပွန်းတပ်ပွဲပြုလုပ်ခြင်းသည် ကလေးငယ်အားသူ၏ မိဘဆွေမျိုးအသိုင်းအဝိုင်းထဲသို့ လူသစ်တစ်ယောက်တိုးလာခြင်းနှင့် မိသားစုမှလည်းလက်ခံခြင်းကို ပတ်ဝန်းကျင်ကအသိအမှတ်ပြုရန်ဖြစ်သည်။ ထိုကလေးသည် မိသားစုအတွင်း ဆွေမျိုးစုအတွင်းမှာ အဖွဲ့ဝင်အဖွဲ့သားတစ်ယောက်အနေဖြင့် ရသင့်ရထိုက်သောအခွင့်အရေးနှင့် ရှေ့တွင်ဆောင်ရွက်ရမည့် ဝတ္တရားများကို အပ်နှံခြင်းသဘောလည်းပါဝင်ပေသည်။

(၃) လင်မယားကွာရှင်းခြင်း^၁

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အိမ်ထောင်သည်ဘဝတွင် ကွာရှင်းပြတ်စဲခြင်းကို အနည်းငယ်သာတွေ့ရသည်။ လူမှုရေးဖောက်ပြန်မှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ စိတ်သဘောထားခြင်း၊ ကိုက်ဆိုင်၍သော်လည်းကောင်း ကွာရှင်းပြတ်စဲကြသည်။ စီးပွားရေးအဆင်မပြေ၍ ကွာရှင်းပြတ်စဲခြင်းမျိုးကို လုံးဝမတွေ့ရပေ။

ကွာရှင်းပြတ်စဲရာတွင် ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံအတိုင်းပြုမူကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ နှစ်ဦးသဘောတူကျေနပ်၍ ကွာရှင်းလိုပါက မည်သည့်လျော်ကြေးမျှပေးမရန်မလိုပေ။ အကယ်၍ အမျိုးသမီးဘက်မှ ကွာရှင်းလိုပါက အမျိုးသားအားလက်ထပ်စဉ် လက်ခံထားခဲ့သောမင်္ဂလာကြေးကို လျော်ကြေးအဖြစ်ပေးရသည်။ ထို့အပြင် မိမိယောက်ျားနောက်ထပ်မိန်းမရှာရန် ဓါးလွယ်တစ်ခုပေးလိုက်ရသည်။

ယောက္ခမများဘက်မှ ဆွေမျိုးမပြတ်ကြောင်း ချွေးမဆက်လက်ပေးသွားမည်ဖြစ်ကြောင်း အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် သေနတ်တစ်လက်ကို ‘ဇမ်ထော့ဇောင့်’ (Zam Thao Zhaung,) ဟုမည်ခေါ်ကာ ပေးရသည်။

အမျိုးသားဘက်မှ မိမိမယားကိုကွာရှင်းလိုပါက မိမိထည့်ထားသောကွမ်းဖိုးအားလုံးကို

အဆုံးရှုံးခံရသည်။ မိမိမယားကို မျက်နှာပြင်ကြေးအဖြစ် သန္တာပုတီးတစ်ကုံး၊ ကျွဲကြီးတစ်ကောင်၊ ယောက္ခမများကို ‘မွမ်လော့လော်’ (Mum, Lo! Lao:) အဖြစ် တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်ကို ပေးရသည်။ မွမ်လော့လော်မှာ လင်မယားနှစ်ဦးကွာရှင်းသော်လည်း နှစ်ဖက်ဆွေမျိုး မိတ်ဝတ်မပျက်ကြောင်း မပြတ်စဲကြောင်း အထိမ်းအမှတ်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် အိမ်ထောင်သည်ဘဝ၌ လင်မယားကွာရှင်းခြင်းကို ခွင့်ပြုထားသော်လည်း သားမက၊ ယောက္ခမ၊ ဆွေးမ ဆွေမျိုးစသည့် လူမှုရေးမေတ္တာနှောင်ဖွဲ့မှုဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားကြသည်။ ထို့အပြင် ကွမ်းဖိုးများ၊ လျော်ကြေးများဖြင့်လည်း ထိန်းချုပ်ထားကြောင်းတွေ့ရသည်။ လင်မယားကွာရှင်းမှုဖြစ်လာလျှင် နှစ်ဖက်လူကြီးများက အတတ်နိုင်ဆုံး စေ့စပ်ပေးကြသည်။ နောက်ဆုံး စေ့စပ်၍မရမှသာ ကွာရှင်းကြခြင်းဖြစ်သည်။

(စ) ကလေးမွေးစားခြင်း^၁

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ကလေးမွေးစားသည့်လေ့ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ မိမိတို့ဆွေမျိုးများထဲမှသော်လည်းကောင်း၊ အခြားမိဘမဲ့ ကလေးများအားလည်းကောင်း၊ မွေးစားယူလေ့ရှိသည်။ ထိုသို့မွေးစားရာတွင် ကလေး၏မိဘများအား မောင်း(သို့မဟုတ်) အခြားရိုးရာလက်ဆောင်များ ပေး၍ ရပ်ရွာလူကြီးများရှေ့တွင် အသိအမှတ်ပြုစေပြီးမှ မွေးစားလေ့ရှိကြသည်။ မွေးစားကလေးများကို မိမိတို့၏ကလေးအရင်းများနှင့် ခွဲခြားမှုမရှိဘဲ တန်းတူထားသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ ကလေးမွေးစားရာတွင် မိန်းခလေးထက်ယောက်ျားလေးကို ပို၍မွေးစားကြသည်။ ဖောက်လိုက်စံနစ်ကိုကျင့်သုံးသည်ဖြစ်၍ မွေးစားသားသည် မွေးစားဖခင်၏အရိုက်အရာကို ဆက်ခံပိုင်ခွင့် ရှိသည်။

(ဆ) အမွေဆက်ခံခြင်း

အမွေဆက်ခံရာတွင် မျိုးရိုးအမွေဆက်ခံခြင်း၊^၂ ၊ ရာထူးအမွေဆက်ခံခြင်း၊^၃ ၊ ပစ္စည်းအမွေဆက်ခံခြင်း၊^၄ ၊ တို့ကိုတွေ့ရပါသည်။

ဖခင်၏မျိုးရိုးအမွေကို သားများကသာဆက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ သမီးများသည်အိမ်ထောင်ပြုသောအခါ သူမတို့ရရှိသည့် ခင်ပွန်းသည်၏ မျိုးရိုးအတွင်းသို့ ရောက်ရှိသွားကြသည်။

၁။	Adoption		
၂။	Rule	of	descent
၃။	Rule	of	succession
၄။	Rule	of	inheritance

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ကလေးမွေးဖွားလာပါက ယောက်ကျားလေးဖြစ်လျှင် အချင်းကိုအိမ်၏ခေါင်တိုင်တည့်တည့်တွင်မြှုပ်နှံရသည်။ ထိုသို့မြှုပ်နှံခြင်းမှာ ဖခင်၏မျိုးရိုးအမွေကို ဆက်ခံစေပြီး မျိုးရိုးပြန့်ပွားစေရန် မျိုးနွယ်ဆက်ပေးနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ မိန်းခလေး၏အချင်းကိုမူ ဘေးတိုင်တွင်သာမြှုပ်နှံလေ့ရှိသည်။ မိန်းကလေးသည်မိမိ၏မျိုးရိုးအတွက် မည်သို့မျှမစွမ်းဆောင် ပေးနိုင်ဘဲ အခြားမျိုးရိုးအတွင်းသို့ ပါသွားသောကြောင့် ဘေးတိုင်တွင်မြှုပ်နှံရခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပမာ။ ။ ဖော်ယူးမျိုးနွယ်မှမွေးသောသားများသည် ဖော်ယူးအမည်ကိုဆက်လက်သုံးစွဲခွင့်ရှိသည်။ ဖော်ယူးမှမွေးသောသမီးများသည် လယောက်မျိုးနွယ်မှ သားနှင့်ယူလျှင် မွေးသောကလေးမှာ လယောက်မျိုးနွယ်ဖြစ်သွားသည်။

ဖခင်၏ရာထူးအမွေကို ဆက်ခံရာတွင် သားအငယ်ဖြစ်သူကသာ ဆက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ အကယ်၍သားများမမွေးဖွားခဲ့လျှင် ဖခင်၏ညီဖြစ်သူကဆက်ခံရသည်။ ပစ္စည်းအမွေကိုဆက်ခံရာတွင် အမွေခွဲဝေခြင်းကို တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိသော်လည်း အများအားဖြင့်မိဘအမွေကို သားဦးနှင့်သားထွေးတို့အား ဦးစားပေးခွဲဝေလေ့ရှိသည်။ သမီးမိန်းကလေးများသည် သမီးဦးနှင့် သမီးထွေး ဖြစ်စေကာမူသားဦး၊ သားထွေးများကဲ့သို့ အမွေကိုခံစားခွင့်မရှိပေ။ မိဘများသည် သားထွေးမိသားစုနှင့်အတူ နေထိုင်တတ်ကြ၍ သားထွေးများသည် မိဘအိမ်ကိုအမွေအဖြစ်ရရှိကြသည်။

သားသမီးများကို အမွေခွဲဝေခြင်းပြုလုပ်ရာ၌ မိဘသဘောအရသာဖြစ်ပြီး မိဘပေးချင်လျှင်ပေးနိုင်ပြီး မပေးချင်လျှင်လည်း မပေးလိုရသည်။ အတင်းအကျပ်ပေးရမည်ဟူ၍ စည်းကမ်းသတ်မှတ်ထားခြင်းမျိုးကိုမတွေ့ရပေ။ အမွေခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသော သားသမီးများ မရှိပါက ယောက်ျားဖက်မှ ညီအစ်ကိုမျိုးရိုး အလိုက်နီးစပ်သောသူက ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဇနီးဖက်ကမူ အမွေဆက်ခံပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ အဘိုးများသေဆုံး၍ မြေးများကိုအမွေခွဲဝေပေးရာ၌ အဘိုးချစ်သောမြေးသည် ပို၍အမွေရလေ့ရှိသည်။ အဘိုးသေဆုံးပြီးနောက် မြေးများကို ပိုင်းထိုင်စေကာ မြေးများ၏ အမည်အလိုက်ဆန်တစ်ပြည်ကိုခြင်၍ ထိုဆန်တစ်ပြည်ကို နို့ဆီခွက်ဖြင့်ပြန်၍ခြင်တွယ်ကြည့်ရသည်။ အဘိုးချစ်သောမြေး၏ ဆန်ပုံမှာ အခြားသူများထက် အနည်းငယ်ပိုနေလေသည်။ ထိုမြေးကို အဘိုးမှ ပို၍အမွေပေးလိုသောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။

ယနေ့စန်းကာကျေးရွာတွင် မျိုးရိုးအမွေဆက်ခံခြင်း ပစ္စည်းအမွေဆက်ခံခြင်း တို့ကိုတွေ့ရသည်။ ရာထူးအမွေဆက်ခံခြင်းကို ရှေးယခင် မြေပိုင်ရှင်အုပ်ချုပ်သော အချိန်ကသာတွေ့ရှိရပြီး ယခုအခါ ရ ၀ တ ဥက္ကဋ္ဌရာထူးကို ကျေးရွာမှသာ တင်မြှောက်ပိုင်ခွင့် ရှိလေသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မျိုးရိုးအမွေဆက်ခံခြင်း၊ ပစ္စည်းအမွေဆက်ခံခြင်းတို့ကို ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံအရသာ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိနေသေးကြောင်းတွေ့ရပါသည်။

(၉) နာမကျန်းဖြစ်ခြင်းနှင့်သေဆုံးခြင်း

(၁) ကျန်းမာရေး

နတ်ပူဇော်သည့်ကာလတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဖျားနာထိခိုက်မှုဖြစ်လျှင် နတ်ကိုက်သည်။ နတ်ပြုစားသည်ဟူ၍သာယုံကြည်ပြီး ထိုပြုစားသောနတ်ကိုပူဇော်ပသမှသာ ပျောက်ကင်းနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် လူတစ်ယောက်ဖျားနာလျှင် နတ်ကြောင့်ဟုယူဆပြီး မည်သည့် ဖုတ်ဖြစ်သည်ကို နတ်ဆရာထံတွင်မေးမြန်းကြသည်။ ပြုစားသည့် နတ်အမည်ကိုသိလျှင် ထိုနတ်ကို ကျွဲ၊ နွား၊ ဝက်၊ ကြက်တို့ကိုသတ်၍ ပူဇော်ပသကြသည်။ ဖျားနာမှုမပျောက်မချင်း၊ ပူဇော်မြပူဇော်နေကြရသည်။ ထိုအခါလူသည် မကျန်းမာသည့်အပြင် စီးပွားရေးတွင်ပါထိခိုက်လာသည်။

တောတောင်များတွင် ပေါက်နေသော သဘာဝပေါက်ပင်၊ သစ်မြစ်၊ နွယ်ပင်၊ သစ်ခေါက်၊ သစ်ရွက်၊ သစ်ဥ၊ သစ်ဖုများ၊ တိရစ္ဆာန်တို့၏ အသွေး၊ ဦးနှောက်တို့ဖြင့် ဖော်စပ်ထားသော တိုင်းရင်းဆေးများကိုလည်းသုံးစွဲကြသည်။ ဆင်တုံးမနွယ်၊ ခန်းတောက်မြစ်၊ မဂျစ်ဥ၊ ဂရိတ်ဖရု၊ ပျားရည်တို့ မှာ တိုင်းရင်းဆေးဖော်ရာတွင် အလွန်အသုံးဝင်ပေသည်။ ကလေးငယ်များကိုယ်ပူလျှင် ကွမ်းရွက်ဖြင့်အုံ၍ အပူထုတ်ကြသည်။ ခါချဉ်ဥကိုထောင်း၍ ရေနနှင့်ဖျော်သောက်ခြင်း၊ ဆူးပုပ်ရွက်ပြုတ်သောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ကျောက်ရောဂါကိုကာကွယ်နိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် အသက်အရည် ဆုံးအဖြစ် (၈၀)နှစ်ဝန်းကျင်အထိရှိကြသည်။

ယခုအခါ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်လာပြီး ဖျားနာလျှင် ခေတ်မီဆေးဝါးများကိုသုံးစွဲ တတ်လာကြသည်။ သို့ရာတွင် မိမိတို့၏တိုင်းရင်းဆေးကိုမူ အလွန်အားထားယုံကြည်စွာ အသုံးပြုကြသည်။ တိုင်းရင်းဆေးများမှာလည်း အစွမ်းထက်လှပေသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအများစုသည် ငှက်ဖျားရောဂါ ဖြစ်ခဲ့ဖူးကြသည်များသည်။ နေထိုင်မကောင်းသလိုဖြစ်လျှင် ကိုယ်ခန္ဓာတွင်ဆီလူးပြီးတစ်စုံတစ်ခုနှင့် ကိုယ်ကို ခြစ်ကြသည်။ မက်ကလောင်ခြစ်သည်ဟုခေါ်သည်။ တစ်ချို့က ရေအေးဖြင့်ကိုယ်ကိုရိုက်လက်ဖြင့် အသား များကိုဆွဲကာအပူထုတ်ကြသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများတွင် လည်ပင်းကြီးရောဂါ အဖြစ်များသည်ကို လည်းတွေ့ရသည်။ လည်ပင်းကြီးရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးကို မြို့နယ်ကျန်းမာရေးအဖွဲ့မှ ထိရောက်စွာ နှိမ်နင်း နိုင်အောင် ကြိုးစားနေဆဲဖြစ်သည်။ စန်းကားရွာတွင် ကျေးလက်ဆေးပေးခန်းမရှိပေ။ ရွာနှင့်အနည်းငယ် ဝေးသောနောင်ယိမ်းရွာသို့သွားရသည်။ နောင်ယိမ်းရွာမှ ကျေးလက်ဆေးပေးခန်းသည် ပတ်ဝန်းကျင်ရွာများ မှ အားထားဖွယ်ရာဖြစ်သည်။ မွေးကာစကလေးများ သေဆုံးမှု နည်းပါးရေး၊ ပိုလီယို ရောဂါကာကွယ်ရေး၊ ကလေးများအသက်အလိုက် ကာကွယ်ဆေးမှန်မှန်ထိုးရေး၊ တို့အတွက် ဆောင်ရွက်နေပြီဖြစ်ပါသည်။

(၂) သေဆုံးခြင်း၏အယူအဆ

ရှေးဦးလူသားခေတ်တွင် လူသည် အခြားကမ္ဘာသားများနှင့် ကူးလူးဆက်ဆံမှုများရှိခဲ့ပြီး အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်း တရားတို့မှ လွတ်ကြသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ထိုကာလတွင် အထက် ကမ္ဘာတစ်ခုမှ ‘မှတ်ထော့တောင်ကျောင်းခိုး’(Mug: Tho' Taung gyaung: Zo) ခေါ်နတ်သားများက ၎င်းတို့ထံတွင်ကျင်းပသော ဂဘန်ဂေါ(Gaban, Go) ခေါ် အသုဘ အကတစ်မျိုးကို ရှေးဦးလူသားများ အားခေါ်ယူ၍ ကစေလေသည်။ ကရုဏ်များသောအခါ ရှေးဦးလူသားတို့သည် ထိုအကမျိုးကို မိမိတို့ ကမ္ဘာတွင် ကျင်းပလာကြသည်။ သို့ရာတွင်မိမိတို့သည် သေမျိုးမဟုတ်သဖြင့် အသုဘပွဲကနိုင်ရန် အကြောင်း တစ်ခုကိုဖန်တီးခဲ့ကြသည်။

တစ်နေ့တွင် လော်ဆော့(Lao So') ခေါ် အကောင်ငယ်တစ်ကောင်၏ အသေကောင်ကို ကောက်ရ၍ ထိုအသေကောင်ကို ဝိုင်းပတ်၍ ကကြလေသည်။ အထက်ကမ္ဘာသားများ(နတ်များ) ကိုလည်း ဖိတ်ကြား၍ ကစေသည်။ နတ်များမှာ အသုဘအကကို ကနေရသော်လည်း အလောင်းကောင်ကို မတွေ့ရ ပေ။ ထို့ကြောင့် အသေအချာစုံစမ်းရာမှ လော်ဆော့ (Lao So') အသေကောင်ကိုတွေ့မြင်သွားပြီး နတ်တို့က “သင်တို့သည် မသေမျိုးဖြစ်သော်လည်း သေခြင်းသဘောကိုဆောင်ယူလို၍ ယခုကဲ့သို့ ကနေခြင်း ဖြစ်တယ် ယနေ့မှစ၍ ဆံပင်ဖြူပြီးသောသက်ကြီးရွယ်အိုများ သေကြပါစေ”ဟု ကျိန်ဆိုပေးခဲ့လေသည်။ တို့သို့နတ်တို့ကကျိန်ဆိုခဲ့ကြောင်းကို လူတို့က ပုတ်သင်ညိုအားပြန်ပြောပြရာ ပုတ်သင်ညိုက “ငါ့သားလေး ကျောင်းဆုံးပင်သေသည့်အတွက် ဆံပင်ဖြူသည်၊ နက်သည်မရွေး အရွယ်မရွေးသေရမည်”ဟု ကျိန်ဆိုပြန် လေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ လူတို့သည် အိုခြင်း၊ နာခြင်း၊ သေခြင်းဟူသော သင်္ခါရသဘော တရားများကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ကြရပြီး အရွယ်မရွေးသေဆုံးကြရသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

(၃) အသုဘအခမ်းအနား (ဗျူရှစ်ပွဲ - Byu Shid Poe)

နတ်ပူဇော်သောအချိန်က လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အသုဘအခမ်းအနားသည် လွန်စွာမှ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။ နတ်ပူဇော်သောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား၏အိမ်တွင် လူ တစ်ယောက်သေဆုံးပါက အိမ်ရှေ့ရှိကွင်းပြင်အလယ်တွင် မီးမွှေးကြရသည်။ မီးခိုးထွက်အောင်ပြုလုပ်ပြီးလျှင် မောင်းတီးခြင်း(သို့မဟုတ်) သေနတ်ဖောက်ခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်သည်။ အမျိုးသားသေဆုံးလျှင်(၆)ချက်၊ အမျိုးသမီးသေဆုံးလျှင်(၇)ချက် ပစ်ဖောက်သည်။

လူသေကြောင်းအချက်ပြပြီးသည့်နှင့် သံစဉ်မတူသော မောင်း(၃)ချပ်ကို အသုဘတီးလုံး အဖြစ်သတ်မှတ်ထားသော သံစဉ်အတိုင်းတီးရသည်။ ထို့နောက်လူသေစာအတွက် စပါးထောင်းရသည်။ ဘယ်ဘက်လက်ဖြင့်ထောင်းပြီး ပါးစပ်မှလည်း ဒေါနှင့်မောနှင့် “ဘယ်တော့မှမထောင်းချင်ဘူး၊ မထောင်းချင် ဘဲနဲ့ထောင်းနေရတယ်” ဟုပြောဆိုပြီး ထောင်းပြီးသားစပါးများကိုလက်ဖြင့်ဆုပ်၍ ကြဲပက်ရသည်။ ထို့နောက် လူသေအလောင်းကို ရေချိုးပေးရသည်။ နာမည်ကြီးဂုဏ်သရေရှိလူကြီးလူကောင်းများ၊ အကြီးအကဲများဖြစ် လျှင် နာမည်ကြီးချောင်း(သို့မဟုတ်) မြစ်မှရေဖြင့်မျက်နှာသစ်ပေးခြင်း၊ ထိုနေရာမှသဲကိုယူခင်းပြီး အခေါင်း ထားခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်သည်။ အင်္ကျီလုံချည်များထဲမှ အကောင်းဆုံးဝတ်စုံကိုဝတ်ဆင်ပေးကြသည်။ ထိုအပေါ်မှ တောင်ရှည်ပုဆိုးကို လွှမ်းပေးလေ့ရှိသည်။ သေသူအခေါင်း၏ခေါင်းရင်းဘက်တွင် ကြက်ဥအစိမ်းတစ်လုံးကို ထားရသည်။ ထိုကြက်ဥသည် သေသူအတွက်မြေနေရာရွေးရာတွင် အသုံးပြုရန်ဖြစ်သည်။

အိမ်ရှေ့ကွင်းပြင်တွင်လည်း ဝါးတိုင်များကိုအဝိုင်းပုံစံစိုက်ထူထားပြီး တိုင်များကိုနွယ်ပင်များ ဖြင့် ချည်ထားရသည်။ တိုင်ထိပ်ဖျားတွင် တောင်ရှည်ပုဆိုး သို့မဟုတ် ပိတ်စအဖြူ၊ အနီ၊ အညို၊ အဝါတို့ ဖြင့် အလံသဖွယ်လွှင့်ထူထားသည်။ ထို့နောက်နတ်ဟောဆရာ ဒမ်ဆာကိုသွားခေါ်ရသည်။ ဒမ်ဆာ၏ အိမ်တွင်းသို့ ဦးစွာမဝင်ရပေ။ အိမ်ဘေးမှနေ၍ “ဒမ်ဆာ” ဟု သုံးခါအော်ခေါ်ပြီးမှ အိမ်ထဲသို့ဝင်ရသည်။ ဒမ်ဆာ၏အမည်ရင်းကိုလည်းမခေါ်ရပေ။ အိမ်ထဲသို့ရောက်သောအခါ ဒမ်ဆာကိုအကြောင်းစုံ ပြောပြရ လေသည်။ ဒမ်ဆာကသေသူ၏အိမ်သို့လိုက်လာပြီးအလောင်းနားတွင် “ငါမင်းဆီကိုလာတော့ ငှက်ဆိုးသံကြား ရတယ်၊ လမ်းလယ်ခေါင်မှာလည်းတောကြောင်ဖြတ်တယ်၊ ဒါကြောင့်မင်းသေရတယ်” ဟုပြောနေ ရသည်။ လောဝေါ်စကားအရ ‘ပျောထုတ်’ သည်ဟုခေါ်သည်။ ထို့နောက် မောင်းတီးပြီး အိမ်ပေါ်တွင် အသုဘအက ကို ကနေကြရသည်။

အသုဘအကကို ‘ဂဘန်ဂေါ’ ဟုခေါ်သည်။ ၎င်းအကတွင် ကကွက်ပေါင်း (၄၀)ကျော် (၅၀)နီးပါးရှိသည်။ ကကွက်များကိုကြည့်လျှင် ပျောထုတ်စစ်ချင်း ကရသောအကသည် လူသေပြီဟူသော အထိမ်းအမှတ်ဖြစ်သည်။ အသုဘမချမချင်း ကရသောအကကို ‘ဆူရှိုက်ဂေါ’ ဟုခေါ်သည်။ ညလုံးပေါက် ကလေ့ရှိသည်။ ထိုကကွက်တွင် လူဖျားနာခြင်း၊ လူနာကြည့်ခြင်း၊ သေဆုံးခြင်း၊ အသုဘပြင်ခြင်း၊ ဆွေမျိုး များထံအသုဘပွဲဖိတ်ခြင်း စသည်တို့အပါအဝင် လူမွေးသည်မှသေဆုံးသည်အထိ လုပ်ကိုင်စားသောက်ခဲ့ပုံ သေဆုံးသူ၏ လူ့ဘဝတစ်ခုလုံးကို သရုပ်ဖော်ထားသည့် ကကွက်များဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံးကရသော အက ကို ‘ပျောညမ်’ ဟုခေါ်သည်။ ၎င်းအကသည် အသုဘပွဲပြီး၍ပွဲသိမ်းခြင်း၊ ကျန်ရှိသောမိသားစုကျန်းမာချမ်းသာ ရေးအတွက်ရည်ရွယ်ခြင်းတို့ကို သရုပ်ဖော်ထားသည့်ကကွက်ဖြစ်သည်။ ‘ဂဘန်ဂေါ’ အကတွင် သံစဉ်မတူသော မောင်းသုံးလုံးကို သံစဉ်တစ်မျိုးစီထွက်အောင် ပြိုင်တူတီးခတ်ရသည်။ သီဆိုသောတေးများမှာလည်း -

ဘန်ဂုတ်ဂျီ - ၎င်းတေးသည် အသုဘပွဲတွင်ဝမ်းနည်းကြေကွဲသည့်အကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ဖော်သည့် တေး ဖြစ်သည်။ မည်သူမဆိုသီဆိုနိုင်ပြီး သီးခြားသံစဉ်မျိုး(အသုဘသံစဉ်)ဖြင့် ဆိုရသည်။

ဂုတ်ဂျီ - ၎င်းတေးသည် ငိုချင်းဖြစ်သည်။ အသုဘဘေးတွင်ငိုရင်းဆိုရသည်။

ပျော်ကော်ဂျီ - နတ်ဆရာကြီးက သေသူ၏လိပ်ပြာကို မျှော်မှန်းရာနေရာသို့ ဖြောင့်ဖြူးစွာရောက်ရှိ စေရန်အတွက် ခရီးစဉ်ညွှန်ပြသည့်တေး ဖြစ်သည်။

ဆွတ်မော့ဂျီ - ၎င်းတေးသည် လူကြီးသူမများသေဆုံးချိန်တွင် ကျန်ရစ်သူသားသမီးမြေးမြစ်များအတွက် စီးပွားဥစ္စာကောင်းမွန်စွာပေးခဲ့ရန် သီဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

အသုဘပွဲတွင် သေဆုံးသူ၏ဝိညာဉ်ကိုရည်စူး၍ ညဉ့်သန်းခေါင်ခန့်အချိန်တွင် ပြောင်းပြန် ဖြတ်ထားသော ဝါးပူးတွင်ရေထည့်ပြီး၊ တောင်စွန်ဖက်ပြောင်းပြန်ပေါ်တွင် ပြောင်းပြန်ဖြတ်သောထင်းချောင်း ဖြင့်ချက်ထားသောထမင်းကို တင်၍ အိမ်အောက်တွင် အသုဘစာကျွေးကြသည်။ ယောက်ျားဖြစ်လျှင် (၆)ရက်မြောက်ညတွင် ပြုလုပ်ပြီး၊ အမျိုးသမီးဖြစ်လျှင် (၇)ရက်မြောက်ညတွင် ပြုလုပ်သည်။

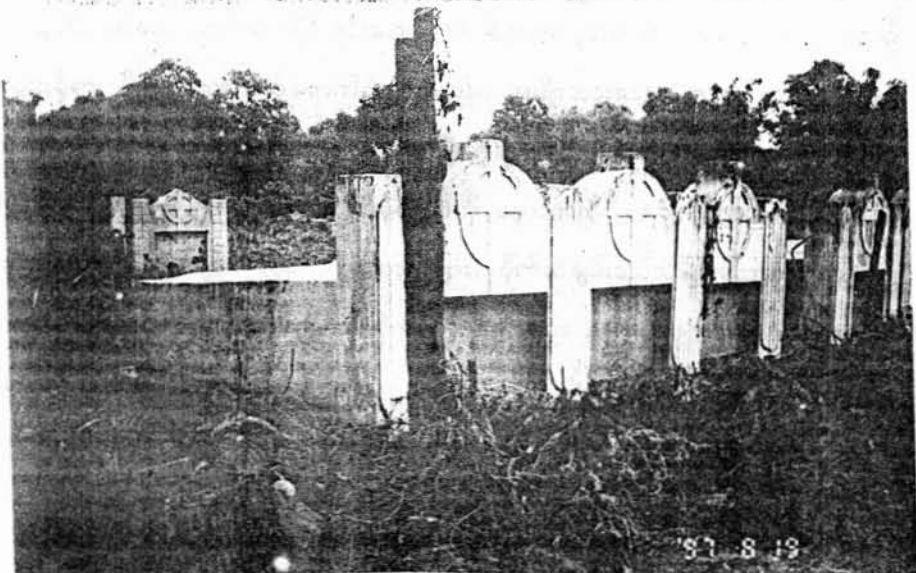
အလောင်းကိုအိမ်တွင်အနည်းဆုံး (၂)ရက်ခန့်ထားပြီး အများဆုံး(၁၀)ရက်ခန့်အထိထား သည်။ ဆွေမျိုးများကိုစောင့်ပြီးမှ သင်္ဂြိုဟ်လေ့ရှိသည်။ အလောင်း၏ဘေးနားတွင် ကြိုးတန်းပြီး မောင်း၊ တောင်ရှည်ပုဆိုးတို့ကိုပြသခြင်းဖြင့် သေသူ၏ဂုဏ်ပုဒ်ကိုဖော်ပြကြသည်။ မောင်း၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး အရေ အတွက်သည် သေဆုံးသူလူမှုရေးတွင် ဆောင်ရွက်လုပ်ကိုင်ခဲ့သည်များကို ညွှန်ပြသည့်သဘောပင်ဖြစ်သည်။ သင်္ဂြိုဟ်မည့်နေ့တွင် အိမ်ပေါ်၌ဦးဆောင်ကနေသောသူသည် တုတ်တစ်ချောင်းကိုကိုင်ကာ အိမ်အပြင် ဘက်ကွင်းပြင်ရှိ ဝါးတိုင်အထိ ဦးဆောင်ကရင်းသွားရသည်။ ဝါးတိုင်များကို(၆)ပတ် သို့မဟုတ်(၇)ပတ် အထိပတ်ပြီး တုတ်ကိုလွှင့်ပစ်လိုက်ရသည်။ မောင်းတီးသံပြောင်းပြီး ဝါးတိုင်များကိုလည်း နှုတ်ပစ်လိုက်ရ သည်။ အလောင်းကို ဝရောင့်(Vaqaung)ခေါ်သစ်ပင်ငယ်မှ ကောက်ကွေးသောအကိုင်းဖြင့် စတင် ချိတ်ဆွဲနှိုးယူပြီးမှ သင်္ချိုင်းသို့ပို့သည်။ အလောင်းကိုရှေ့မှထမ်းပြီး လိုက်ပို့သူများက နောက်မှလိုက်ရသည်။ နွားလည်းအိမ်ပေါ်တွင်တင်၍ လူများက ရှေ့မှဆွဲသွားခြင်းမျိုးလည်းရှိသည်။ သင်္ချိုင်းတွင် ဒမ်ဆာက သေသူမြှုပ်နှံရန် နေရာကိုရွေးယူသည်။ သေသူ၏ဦးခေါင်းနားတွင် ယခင်ကထားသော ကြက်ဥကို ဘယ်လက်ဖြင့်ကိုင်ကာ မြေတွင်ပစ်ပေါက်ပြီး ကြက်ဥကွဲသည့်နေရာတွင်မြှုပ်နှံသည်။ ကြက်ဥမကွဲလျှင် သင်္ချိုင်းတွင်မြှုပ်နှံမရပေ။ ကြက်ဥကွဲသည့်နေရာတွင်သာမြှုပ်နှံကြသည်။ ထိုသို့မြှုပ်နှံရာတွင် မြေမြှုပ်သော နေရာနှင့် ဘေးပတ်ဝန်းကျင်နေရာတို့အကြားတွင် မြေကြောဖြတ်ထားသကဲ့သို့ ပတ်ပတ်လည် မြောင်းတူး ထားရသည်။ ဂုဏ်သရေရှိလူကြီးများ သေဆုံး၍မြှုပ်နှံလျှင် ထိုမြောင်းမှာ ပို၍နက်ပြီးကျယ်သည်။

မီးသင်္ဂြိုဟ်သည့် အလေ့အထကိုလည်းတွေ့ရသည်။ မီးရှို့သည့်အခါ အသုဘရှိရာအိမ်ထဲမှ

ဝဘန်ဝေါအက

အသုဘပို့နေပုံ

စန်းကားသီချိုင်း

မီးတုတ်နှစ်ခုကို ပြိုင်တူမီးရှို့ယူပြီး တစ်ခုကိုအိမ်ဦးမှလည်းကောင်း၊ ကျန်တစ်ခုကိုအိမ်ခြေရင်းမှလည်းကောင်း ထုတ်ယူသွားရသည်။ အိမ်ဦးမှထုတ်သောမီးတုတ်ကိုသာ အသုဘမီးသင်္ဂြိုဟ်ရာ၌ ထင်းပုံစတင်မီးရှို့ပေးရာတွင် သုံးပြီး၊ အိမ်ခြေရင်းမှထုတ်သောမီးကို အသုဘပို့သူများအပြန်ခရီးတွင် အိမ်ထဲအထိပြန်ယူလာရသည်။ ယောက်ျားဖြစ်ပါက ထင်းပုံ(၇)ဆင့်ပြုလုပ်၍လည်းကောင်း၊ မိန်းမဖြစ်ပါက ထင်းပုံ(၆)ဆင့်ပြုလုပ်၍လည်းကောင်း၊ မီးရှို့သင်္ဂြိုဟ်ကြသည်။ ထင်းပုံအဆင့်မတူခြင်းမှာ လိပ်ပြာအရေအတွက်ကိုရည်စူး၍ ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

အလောင်းကိုသင်္ဂြိုဟ်ပြီးနောက် အမျိုးသားဖြစ်လျှင် (၆)ရက်အကြာ၌ရွာသားများကို ထမင်းကျွေးသည်။ အမျိုးသမီးဖြစ်လျှင် (၇)ရက်အကြာ၌ထမင်းကျွေးသည်။ ထိုအချက်မှာလည်း လိပ်ပြာအရေအတွက်ပေါ်တွင်မူတည်၍ကွာခြားသွားခြင်းဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ရှေးရိုးရာအယူအဆအရ အမျိုးသားသည် လိပ်ပြာ(၆)ပါးရှိပြီး၊ အမျိုးသမီးများသည်လိပ်ပြာ(၇)ပါးရှိသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

၁၄ နှစ်၊ ၁၅ နှစ်၊ ၁၆နှစ်အရွယ်အပျိုလူပျိုများသေဆုံးလျှင် သေသူနှင့်အရွယ်တူသူများသည် သေသူ၏အသုဘသို့မသွားရပေ။ ထိုအရွယ်တွင် သေဆုံးသောသူများမှာ အပေါင်းအသင်းမက်၍ အသက်ရှင်ကျန်ရစ်ခဲ့သော သူငယ်ချင်းများ၏ဝိဉာဉ်ကိုပါ ခေါ်သွားနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

အပျိုဟိုင်း၊လူပျိုဟိုင်းများသေဆုံးလျှင်မောင်းမတီးမီ စကောကိုအရင်တီးရသည်။ စကောတီးနေရင်းပင် ပူးသီးခြောက်ရေတခေါင်းဖြင့် အလောင်းပေါ်သို့ ရေလောင်းချရသည်။ ပါးစပ်မှလည်း “လူ့ဘဝတွင်လူလာဖြစ်ပြီး အိမ်ထောင်မပြုဘူး၊ လူ့ဘဝဆုံးတယ်၊ လူဖြစ်ရကျိုးမနပ်ဘူး၊ နောက်ထပ်ဒီလိုဘဝမျိုး၊ ဒီလိုအဖြစ်မျိုးမလိုချင်ဘူး၊”ဟုပြောပြီးမှမောင်းကိုတီးရသည်။ ထို့အပြင် အပျိုဟိုင်း၊လူပျိုဟိုင်းများသေဆုံးလျှင် အစိမ်းသေနီပါးသတ်မှတ်ကြသည်။ ဤအချက်ကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏မျိုးဆက်ထွန်းကားရေးကို အလွန်ပင်အရေးထားကြောင်းသိနိုင်သည်။

နတ်ပူဇော်သောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာအယူအဆအရ လူသေဆုံးလျှင်ဝိဉာဉ်သည် ဘိုးဘွားများရှိရာ ဝိဉာဉ်လောကသို့ရောက်ရှိသွားသည်။ အမျိုးသားသေဆုံးလျှင် သေပြီး(၆)နှစ်အကြာတွင်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသမီးသေဆုံးလျှင် သေဆုံးပြီး(၇)နှစ်အကြာတွင်လည်းကောင်း၊ ကျန်ရစ်သူများက ဇမ်ဂေါပွဲကြီးတစ်ခု ပြုလုပ်ပြီး ဘိုးဘွားများထံရှိဝိဉာဉ်ကို နေကမ္ဘာသို့ပို့ဆောင်ကြသည်။ အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစားများ၊ လယ်ရှင်မြေရှင်များ၊ လူကြီးလူကောင်းများ၊ ပိုက်ဆံချမ်းသာသူများသေဆုံးသောအခါ သေပြီးပြီးချင်း ဇမ်ဂေါပွဲပြုလုပ်နိုင်လျှင် နေကမ္ဘာသို့တိုက်ရိုက်ပို့နိုင်သည်။ နေကမ္ဘာမှတစ်ဆင့် ဖန်ဆင်းရှင်ထံသို့ ရောက်နိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

အစိမ်းသေများ၊ မွေးမွေးချင်းသေဆုံးသောကလေးများ၊ အမည်မမှည့်မီသေဆုံးသော

ကလေးများ၊ အိမ်ထောင်မပြုမီသေဆုံးသွားသော အပျိုဟိုင်းလူပျိုဟိုင်းများကို နေကမ္ဘာသို့ပို့ဆောင်ခြင်း မရှိချေ။ ထိုသူတို့သည် ငရဲပြည်သို့ရောက်ရှိသွားကြသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

(၄) အစိမ်းသေခြင်း

အစိမ်းသေ သေသူနှင့်ပါတ်သက်၍ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ယူဆချက်မှာ ပြင်းထန်လွန်းလှပေသည်။ လူ့ဘဝတွင်လူလာဖြစ်ပြီး ကောင်းကောင်းမသေဘူးဟု ဆိုသည်။ အစိမ်းသေ သေသူများမြှုပ်နှံသည့်သင်္ချိုင်းကို သီးခြားပြုလုပ်ကြသည်။ လူအရောက်နည်းသော လျှိုမြောင်တောထဲတွင် မြှုပ်နှံကြသည်။

အိမ်တစ်အိမ်တွင် လူတစ်ယောက်သည် ရေနစ်ခြင်း၊ သစ်ပင်ပေါ်မှလိမ့်ကျခြင်း၊ ကျား ကိုက်ခြင်း၊ ကလေးမွေးရင်းသေခြင်းစသည်ဖြင့် အကြောင်းအရာတစ်ခုကြောင့် အစိမ်းသေသေလျှင် “ဒီအိမ်မှာမိုးကြိုးပစ်ထားတယ်” ဟုပြောဆိုရပါသည်။ ထိုစကားကိုပြောဆိုသည်နှင့် ကြားသူများသည် အစိမ်း သေပြီဟု အလိုလျောက်သဘောပေါက်ပြီးသားဖြစ်သည်။ ထို့နောက် ဒမ်ဆာကို ရိုးရာအတိုင်းခေါ်ဆိုပြီး ချက်ချင်းမြှုပ်နှံသည်။ သေသူ၏ခြေထောက်တွင် သံ သို့မဟုတ် စူးဖြင့်ရိုက်၍ မြှုပ်နှံရသည်။ အစိမ်းသေ မြှုပ်နှံရာအသုဘသို့ လိုက်ပို့သောသူများက သေဆုံးသူအား ရက်စရာ၊ ရွံ့စရာစကားလုံးများဖြင့် ဆဲဆိုပြော ခြင်း၊ မကြားဝံ့မနာသာစကားလုံးများပြောဆိုခြင်း တို့ကိုပြုလုပ်ကြသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ လူ့ဘဝသို့ပြန်လာ ချင်စိတ်မရှိစေရန်နှင့် လန့်သွားစေရန်အတွက် ပြောဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အလောင်းဘေးနားတွင် ဓားယမ်းပြီးသွားရသည်။ ကျန်ရှိနေသောသူများ၏ဝိညာဉ်ပါ မသွားစေရန်ဖြစ်သည်။ သံ(သို့မဟုတ်)စူး ရိုက်ရ ခြင်းမှာ အစိမ်းသေသူများကို နေကမ္ဘာဆီသို့မပို့ဘဲ ငရဲပြည်သို့ပို့လိုက်ပြီ၊ “နောက်နောင် ဒီလူ့ပြည်ကို မလာနဲ့တော့၊ ဒီလိုအဖြစ်မျိုးနဲ့မကြုံနဲ့တော့” ဟုပြောပြီး လူ့ဘဝသို့ ထပ်မရောက်စေရန်ဖြစ်သည်။

ထို့နောက် အသုဘလိုက်ပို့သူများသည် ဝါးလက်ခုပ်သဏ္ဌန်ရှိသောဝါးတိုင်မှ ဝါးကိုဟပြီး ဖြတ်ရသည်။ တစ်ယောက်ဖြတ်တိုင်း ဝါးလက်ခုပ်မှအသံတစ်ချက်မြည်သည်။ သေသူ၏ဝိညာဉ် လိုက်မလာ စေရန် ခြောက်လှန့်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ အစိမ်းသေအိမ်မှပြန်လာလျှင်လည်း အိမ်ထဲသို့မဝင်ရပေ။ ရှာလုံးကျွတ်သန့်စင်ပြီးမှသာ အိမ်ပြန်ရသည်။

အစိမ်းသေမြှုပ်နှံပြီးသည်နှင့် တစ်ရှာလုံးသန့်ရှင်းစေရန်အတွက် ကျွဲနွားများကိုသတ်၍ ရွာနတ်ကိုပူဇော်ရသည်။ ရွာလူကြီးများဦးဆောင်၍ စုပေါင်းလုပ်ကြသည်။ ကုန်ကျစရိတ်ကို အစိမ်းသေ သေသောအိမ်မှ ပို၍အကုန်အကျခံရသည်။ အစိမ်းသေ၏ပစ္စည်းများကိုလည်း ဆွေမျိုးထဲမှအသက်ကြီးသူကို

ပေးကြသည်။ သေဆုံးသူ၏ပစ္စည်းလုံးဝမရှိတော့စေရန်နှင့် ထိုကဲ့သို့အစိမ်းသေခြင်းထပ်မံဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်၍ ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ လက်ခံရသူအဘိုးကြီး အဘွားကြီးများကလည်း အစိမ်းသေသူ၏ပစ္စည်းများကို ဆူးခြံပေါ်တွင်တင်၍ ကြက်များကြောက်မကြောက်စမ်းသပ်ပြီး ကြက်မကြောက်လျှင် လက်ခံအသုံးပြုကြသည်။

ရွာနတ်ကိုပူဇော်ခြင်းမပြုမီ ရွာထဲရှိအိမ်တိုင်းတွင် ကလေးများကို တံခါးပိတ်ထားကြသည်။ လူကြီးများက အရေးကြီး၍အိမ်ပြင်သို့ထွက်လိုလျှင် တံတွေးထွေးပြီး ဓါးယမ်းကာထွက်ကြရသည်။

အသုဘတွင်ဆောင်ရွက်ပေးရသောနတ်ဆရာ(ဒမ်ဆာ)နှင့် နတ်ပွဲပြင်ပေးရသူ(ခင်ကျောင်)တို့သည် လုပ်အားခအဖြစ် တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ ဒယ်အိုး၊ သေနတ်၊ ဓါး၊ မောင်း စသည်တို့ကိုရရှိသည်။ အစိမ်းသေအတွက် ဆောင်ရွက်ပေးရလျှင် ပို၍ရရှိသည်။

(၅) ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များသေဆုံးခြင်း

ယခုအခါတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်နေကြ၍ အသုဘအခမ်းအနားကို ဘာသာရေးထုံးစံအတိုင်း မြှုပ်နှံကြသည်။ ဂုဏ်သရေရှိလူကြီးများကိုမြှုပ်နှံလျှင် မောင်းပုလွေ၊ လင်ကွင်း၊ ပုံတို၊ ပုံရှည် စသည်တို့ကိုတီးခတ်ပြီး သေသူ၏ဂုဏ်ကိုဖော်ဆိုသောသီချင်းများကို ကျူးရင်ကြသည်။ လိုက်ပါပို့ဆောင်သူများကလည်း သေသူမြှုပ်နှံသောကျင်းထဲသို့ မြေကြီးလက်တစ်ဆုပ်စီ ထည့်ကြသည်။ ဘာသာရေးဆရာကြီးများ၏ပြောဆိုချက်အရ ဘုရားသခင်က မြေကြီးဖြင့်ဖန်ဆင်းပြုလုပ်သောလူသားများသည် မြေကြီးပြန်ဖြစ်သည် ဆိုသည့်သဘောကိုထင်ရှားစေလိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု သိရပါသည်။ ထို့နောက်သေဆုံးသူအတွက် ဆုမွန်ကောင်းများတောင်းကြသည်။

ရိုးရာဓလေ့အရ အမျိုးသားသေဆုံးလျှင် သေပြီး(၆)ရက်၊ အမျိုးအမီးသေဆုံးလျှင် သေပြီး(၇)ရက်တွင် မိတ်ဆွေများကို ထမင်းဖိတ်ကျွေးပြီး ဆုတောင်းကြသည်။ အစိမ်းသေအတွက်မူ ရက်လည်ဟူ၍မလုပ်ဘဲ မြှုပ်ခါနီးတွင်သာ ဆုတောင်းခြင်းကိုပြုလုပ်ကြသည်။ နတ်ပူဇော်သောကာလကပင် အသုဘအခမ်းအနားတွင် ယောက္ခမမျိုးနှင့်သားမက်မျိုးတို့သည် လက်ဆောင်အပြန်အလှန်ပေးကြရသည်။

ယောက္ခမမျိုးက သေဆုံးသူသားမက်မျိုးအတွက် မောင်း (သေသူအတွက်မောင်းတီးရန်)၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး (အလောင်းကိုရစ်ပတ်ရန်)၊ ဓါး (သင်္ချိုင်းတွင်ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းရန်) တို့ကိုပေးကြရသည်။ သားမက်မျိုးမှပြန်ပေးရသောပစ္စည်းများမှာ - ရရှိသောမောင်းအတွက်ကျွဲတစ်ကောင်၊ မီးရှို့သောပြာစုသိမ်းရန် အတွက် တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊ လက်ဆေးရန်အတွက် မောင်းတစ်ခု၊ ရရှိသောတောင်ရှည်ပုဆိုးအတွက် ဓါးတို့ကိုပြန်ပေးရသည်။ ယင်းဓလေ့ကို ယနေ့ထိတိုင်အောင်ဆက်လက်ကျင့်သုံးဆဲဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ကိုးကွယ်သောဘာသာတရားပေါ်တွင်မူတည်၍ ယင်းတို့၏ ယုံကြည်ချက်နှင့် ခံယူချက်များပြောင်းလဲသွားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မိမိတို့၏လုပ်ဆောင်ချက်များသည်လည်း ဘာသာရေးအရပြောင်းလဲသွားရသည်။ သို့သော် ချစ်စရာလေ့ဖြစ်သော လက်ဆောင်ပေးခြင်းလေ့ကိုမူ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

သေဆုံးခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မနက်မှီးလင်းသေလျှင် ကျန်ရစ်သောမိသားစုအတွက် ကောင်းမွန်သည်။ နေဝင်ချိန် သေဆုံးလျှင် ကျန်ရစ်သောမိသားစုအတွက်မကောင်းဟု ယူဆကြသည်။ လော်ဝေါ်တို့သည် သင်္ချိုင်းကို ရွာ၏ဘေးနှင့် အနောက်ဘက်နိမ့်သောနေရာများတွင်သာပြုလုပ်ကြသည်။ တခါတရံတွင် ရိုးရိုးသာမန်သေဆုံးသူများကို အိမ်အင်း၊ ခြံဝင်း၊ ယာခင်းထဲတွင်မြှုပ်နှံကြသည်။ သေသူနှင့်နီးကပ်စွာနေလိုသောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။

(ဈ) လူမှုရေးဆိုင်ရာတွင်အသုံးပြုသောရိုးရာပစ္စည်းများ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မောင်း၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ မနုတ်မီး၊ မထိုးလုံ၊ သန္တာပုတီး၊ ကျွဲ တို့ကိုရိုးရာအရ လူမှုရေးကိစ္စတွင် အထွတ်အမြတ်ထား၍ အသုံးပြုဆဲဖြစ်သည်။

မောင်းမှာ (၉)ထွာမောင်း၊ (၁၀)ထွာမောင်းဟူ၍ အကြီးအသေးရှိသည်။ တောင်ရှည်ပုဆိုးမှာလည်း ပိုးထည်နှင့် ချည်ထည်နှစ်မျိုးရှိသည်။ သန္တာပုတီးမှာလည်းအမျိုးမျိုးရှိ၍ သန္တာစစ်လျှင် တစ်ကုံးလျှင် (၁၀၀၀၀)ကျော်ရှိသည်။ ပိုက်ဆံတတ်နိုင်သော်လည်း ပစ္စည်းရှားပါးသွားပြီဖြစ်၍ သန္တာပုတီးနေရာတွင် ရွှေဆွဲကြိုးကို အစားထိုးအသုံးပြုကြသည်။ အထက်ပါရိုးရာပစ္စည်းများကို လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအိမ်တိုင်းလိုပင် စုဆောင်းသိမ်းဆည်းထားကြသည်။

အစားအစာများအနေဖြင့် ကောက်ညှင်းပေါင်း၊ ဂျင်းနု၊ အသားထောင်း၊ ကြက်ဥ၊ ခေါင်ရည်နှင့် အရက်တို့ကို ရိုးရာအစားအစာအဖြစ်အသိအမှတ်ပြုပြီး အထွတ်အမြတ်ထားအသုံးပြုနေဆဲဖြစ်သည်။ ကရော (Kya'o)ခေါ် ရိုးရာအသုံးအဆောင်မှာ ဒေါင်းလန်းသဘောမျိုးဖြစ်သည်။ ရိုသေရမည့်အကြီးအကဲများကို အလေးဂရုပြုသည့်အနေဖြင့် ရိုသေသည့်အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ထမင်းထုပ်နှင့်ဟင်းထုပ်ကို ၎င်း 'ကရော'တွင်ထည့်၍ ကျွေးလေ့ရှိသည်။ လူမှုရေးများကိစ္စတွင် ကျွဲများကိုအသုံးပြုကြဆဲဖြစ်သည်။ မင်္ဂလာဆောင် သို့မဟုတ် အသုဘ တစ်ခုတွင် အနည်းဆုံး ကျွဲတစ်ကောင်သတ်၍ကျွေးလေ့ရှိသည်။

အခန်း ၃

ဘာသာရေးနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများ^၁

မနုဿဗေဒပညာရှင်ကြီးတစ်ဦးဖြစ်သော တိုင်လာ^၂ ၏ လေ့လာပြောဆိုချက်အရ^၃ ဘာသာတရား၏အစသည် နတ်ကိုးကွယ်ခြင်း^၄ မှစခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ယခုလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ဘာသာရေးအစတွင်လည်း နတ်ပူဇော်ခြင်းမှစတင်ခဲ့သည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် နတ်များကို ချစ်ခင်၍ ပူဇော်ခဲ့ကြခြင်းမဟုတ်ပေ။ နတ်များသည် ကောင်ကျိုး သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးကို ပေးနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ပြီး နတ်များဒုက္ခပေးမည်ဆို၍ ကြောက်ရွံ့မှုကြောင့် နတ်ပူဇော်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာရေးကိုလေ့လာသောအခါတွင် နတ်များကို ပူဇော်ပသခြင်း၊ နေနတ်ကိုးကွယ်ခြင်း၊ ခရစ်ယာန်ဘာသာကိုးကွယ်ခြင်းနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာကိုးကွယ်ခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။ အချို့လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် နတ်ပူဇော်မှုမှတိုက်ရိုက် ခရစ်ယာန် သို့မဟုတ် ဗုဒ္ဓဘာသာသို့ကူးပြောင်းကြသည်။ တစ်ချို့က နတ်ကိုးကွယ်မှုမှ နေနတ်၊ နေနတ်မှတစ်ဆင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ သို့မဟုတ် ခရစ်ယာန်သို့ကူးပြောင်းကြသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

ဝိုင်းမော်ဖြူပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် နှစ်ချင်းခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် သူများပြားသည်။ နတ်ကိုးကွယ်သူ(၂) အိမ်ခန့်၊ နေနတ်ကိုးကွယ်သူအိမ်ခြေ (၄)အိမ်ခန့်ရှိပြီး၊ ဗုဒ္ဓဘာသာကိုးကွယ်သူများကိုမတွေ့ရပေ။ တနိုင်း၊ရွှေကူဒေသများတွင်နေထိုင်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကိုးကွယ်သူများကိုတွေ့ရသည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင်နေထိုင်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများမှာ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသည်။

၁။ Religion and Religious Beliefs
၂။ Edward Burnette Tylor
၃။ Animism

(က) နတ်ပူဇော်ပသခြင်း

(၁) နတ်ပူဇော်ခြင်းအစ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ရှေးယခင်ကာလက လူနှင့်နတ်တို့ရောနှော၍ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်ဆိုသည့်အချက်ကို လက်ခံခဲ့ကြသည်။ လူတို့သည်နတ်တို့နှင့် ရောနှောနေထိုင်ရာမှ နတ်တို့နှင့် လမ်းခွဲပြီး ဟိမဝန္တာတောင်မှ အောက်ဘက်သို့(မြန်မာပြည်)ဆင်းလာသောအခါ ‘ယထောင်း’(Yathau) ခေါ် ဂျီပေါက်နေသောနတ်တစ်ပါးပါလာသည်။ ထိုနတ်ကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ချန်ခဲ့သော်လည်းမရပေ။ နောက်ဆုံးတွင် လူတို့ရှေ့ဆက်သွားမည့်လမ်းတွင် တံတိုင်းကြီးကာရံထားသဖြင့် ရှေ့ဆက်၍မရပေ။ ဂျီပေါက်နေသောနတ်ကြီးအား တံတိုင်းဖြိုခွင်းပေးလျှင် နတ်ကြီးအားပူဇော်ပသပါမည်ဟု လူသားတို့က ကတိပေးခဲ့သည်။ နတ်ကြီးက ၎င်း၏ဂျီဖြင့် တအားတော့လိုက်ရာ တံတိုင်းကြီးပျက်စီးသွားသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ နတ်ပူဇော်ပသခြင်းစခဲ့ပါသည်။ အထက်ပါအကြောင်းအရာများသည် ရှေးခေတ်လူကြီးများမှ လက်ဆင့်ကမ်းပြောဆိုချက်များအရသိရှိရခြင်းဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ ပူဇော်ပသသောနတ်များမှာ အလွန်များပြားလှပါသည်။

အဆင့် မြင့် အရေးပါသောနတ်များအဖြစ် -

- ဘာယွီ (Ba Yui)ခေါ် နေနတ်
- ချော်ဝေါ် (Khyao Vo)
- မုတ်ယွီ (Mug! Yui)ခေါ် မိုးနတ်
- ဆမ်လေ (Sam Le,)
- မော်ယွီ (Mao: Yui)
- မဒိုင်ယွီ (Madai: Yui)
- မြစ်ယွီ (Myid Yui) ခေါ်မြေနတ် တို့ကိုတွေ့ရပါသည်။ အထက်ပါနတ်များမှာကောင်းကျိုးပေးသော နတ်များအဖြစ်ယုံကြည်ကြပါသည်။ ဆိုးကျိုးပေးသောနတ်များမှာ -
- မင်ယွီ (Min: Yui)
- ဂျန် (Jan :) ခေါ်စုန်း
- ရယ်ပျော် (Yae: Byo)
- ဘာဂျန် (Ba Jan:)
- မရှော် (Ma Shao)

- ရယ်ထောင် (Yathau")
- အဆော (Aso')
- ဖျရတ် (Phya Qug)တို့ဖြစ်ကြသည်။

နတ်ကောင်း၊နတ်မြတ်များကို ပွင့်လင်းရာသီဖြစ်သော ဆောင်းဥတု၊ဧပြီဥတုများတွင်ပူဇော်ပြီး နတ်ဆိုးများကိုအချိန်အခါမရွေး ဖျားနာသည့်အခါတိုင်း၊ဒုက္ခအန္တရာယ်ကင်းလွတ်ရန်ပူဇော်ပသကြသည်။ နတ်ပူဇော်သော အချိန်ကာလကို လော်ဝေါ်အခေါ်ဖြင့် ယွီစော်(Yui Zho:)ခေါ်ဟုခေါ်သည်။ ယွီစော်ခေါ်ကာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်သောဆောင်ရွက်ပေးသူများ^၁ ကိုတွေ့ရသည်။ လော်ဝေါ်အခေါ်အရ ဒမ်ဆာ(Dam Sa:)၊ လပါ(Lapa)၊ ခင်ရှောင်(Khin Jaung)၊ ဂျီဇန်(Ji: Zang) တို့ဖြစ်ကြသည်။

ဒမ်ဆာသည် နတ်ဟောဆရာဖြစ်ပြီး အားလုံးထဲတွင် အဆင့်အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။ ဒမ်ဆာတွင် အဆင့်အတန်း(၄)မျိုးတွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ -

- (၁) သရဲ၊တစ္ဆေ၊ မကောင်းဆိုးရွားကို မောင်းထုတ်နိုင်သောအဆင့် ၊
- (၂) ကျွဲနွားများကိုသတ်၍ နတ်ပူဇော်ပသပေးရသောအဆင့်၊
- (၃) သေသူ၏ဝိညာဉ်ကိုချုပ်ထိန်းနိုင်၊ အမိန့်ပေးနိုင်ပြီး သေသူ၏ဆန္ဒကို လမ်းကြောင်းပေးနိုင်သောအဆင့်၊
- (၄) နတ်ရာဇဝင်၊ လူသားရာဇဝင်၊ ကမ္ဘာအစအဆုံးရာဇဝင်တို့ကို ပြောနိုင်ခြင်း၊ နတ်မင်းများကို တိုက်ရိုက်ပြောဆိုနိုင်ခြင်း၊ နတ်နှင့်လူသားအကြားဖြစ်ပေါ်မှုအားလုံးကို လုပ်ပေးနိုင်ခြင်း စသည့်အရည်အချင်းများရှိသည်။ စတုတ္ထအဆင့်မှာ အဆင့်အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။

ဒမ်ဆာအလုပ်ကိုမျိုးရိုးအလိုက် အမွေဆက်ခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ဒမ်ဆာမျိုးရိုးဖြစ်ရန်အတွက် နေနတ်မင်းက ရွေးချယ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ် မပေါ်ပေါက်မီအချိန်က ဒမ်ဆာမျိုးရိုးသည် အမြင့်ဆုံးဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများအားဒမ်ဆာမလုပ်ရဟု ကန့်သတ်ထားခြင်း မရှိသော်လည်း ဒမ်ဆာလုပ်သူများမှာ အမျိုးသားများကိုသာတွေ့ရသည်။

လပါဆိုသည်မှာ နတ်ဝင်သည်ကိုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ လပါဖြစ်ရန်အတွက် နတ်ကပင် ရွေးချယ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် အမျိုးသားများသာ လပါအလုပ်ကိုလုပ်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ မိမိအမြင်တွင်ထင်ဟပ်လာသော နိမိတ်များ၊ အမြင်များ၊ အနံ့ဝတ်ကိုကြုံမြင်သော၊ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော အရာများကို ရွတ်ဆိုပေးရသည်။

^၁ ။ Religious Practitioners

ခင်ကျောင်းသည် နတ်ပူဇော်မည်သားကောင်းကို သတ်ဖြတ်၍ အသားများကိုပြင်ဆင်ပေးရသူ ဖြစ်သည်။ ခင်ကျောင်းအလုပ်ကိုမည်သူ မဆိုကျွမ်းကျင်လျှင် လုပ်ကိုင်နိုင်သည်။

ဂျီဇန်ဆိုသည်မှာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ချီးရာပွဲများတွင်ပြုလုပ်သော သီချင်းဆိုခြင်း၊ ကခုန်ခြင်းတို့ကိုဦးဆောင်ပေးရသူဖြစ်သည်။ ပွဲပြုလုပ်သောအိမ်ရှင်၏မျိုးနွယ်ဆက်အကြောင်း၊ စိတ်နေသဘောထားအကြောင်းတို့ကိုပြောဆို ၍ သီချင်းဖွဲ့ဆိုနိုင်သည့် အရည်အချင်းရှိရပေမည်။ ဂျီဇန်နံဘေးတွင် ဂျီထောက်(၂)ယောက်ရှိရသည်။ ဂျီထောက်ဆိုသည်မှာ ဂျီဇန်နှင့်အတူသီချင်းကို အသံကျယ်စွာ သီဆိုပေးကြရသောသူများဖြစ်သည်။ သီချင်း လိုက်ဆိုနိုင်လျှင် မည်သူမဆိုပြုလုပ်၍ရသည်။

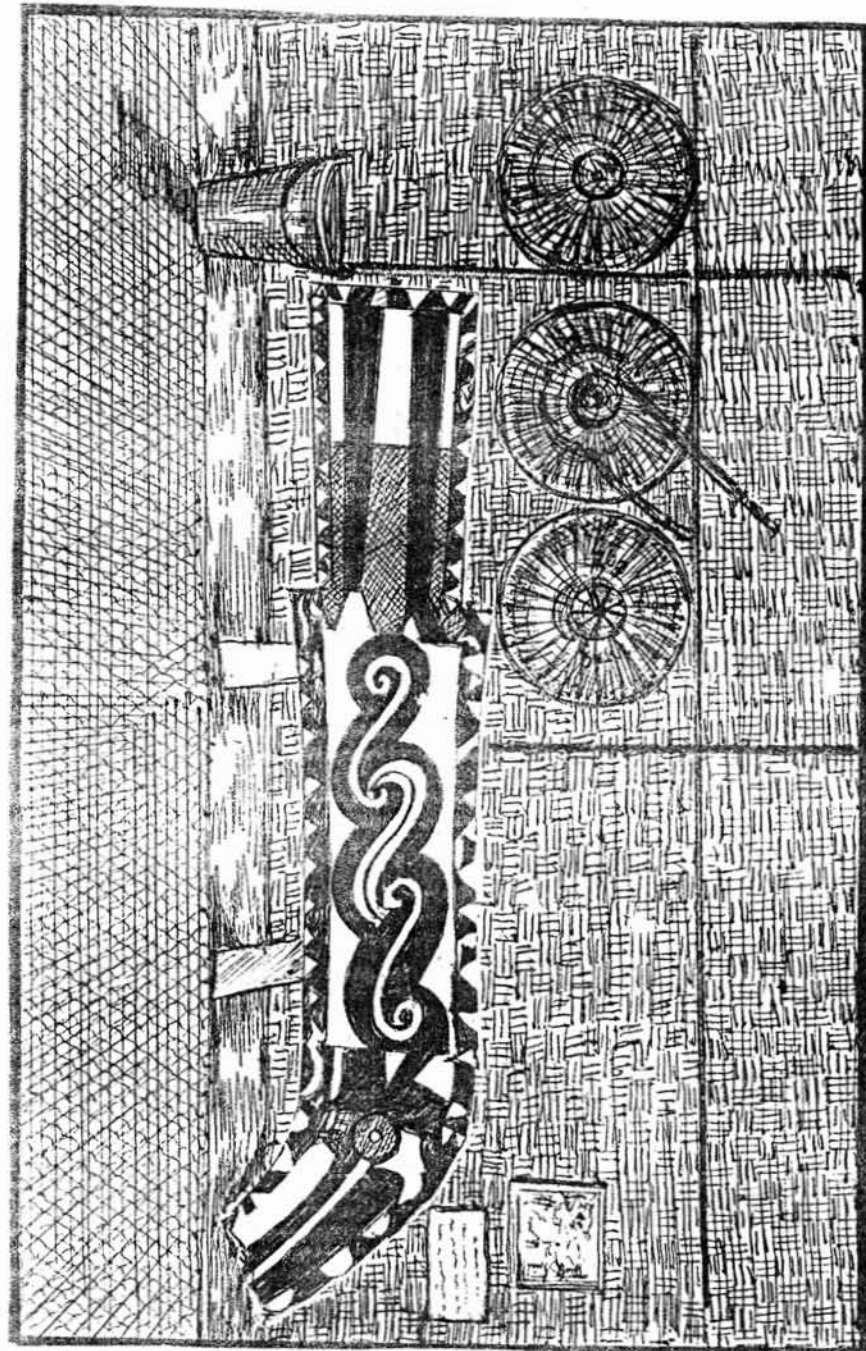
ဒမ်ဆာ၊ လပါ၊ ခင်ကျောင်း၊ ဂျီဇန်၊ ဂျီထောက်တို့သည် ဘာသာရေးနှင့်ပါတ်သက်၍ အချိန်ပိုင်းလုပ်ဆောင်သူများဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏အဓိကဝမ်းစာရှာဖွေမှုမှာ တောင်ယာစိုက်ပျိုးရေးပင်ဖြစ်သည်။ နတ်ဆရာများတွင် ပွဲတော်များ၌ဝတ်ရသော ဝတ်စုံသီးသန့်ရှိသည်။

ရေးယခင်ကာလက လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စစ်ရေးတို့တွင် အောင်မြင်မှုရှိစေရန်၊ ကောင်းမွန်စေရန်တို့အတွက် နတ်များကိုပူဇော်ပသကြသည်။ ငှာဦးတွင် ကျောက်တုံးများဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ သစ်ဝါးများဖြင့်သော်လည်းကောင်း ရွာနတ်စင်ကို ပြုလုပ်ထားကြသည်။ မိုးကြိုးပစ်လျှင်ကောင်းသည့်ဟု ယူဆကြပြီး မိုးကြိုးပစ်သောနေရာမှ နတ်ကို သွားခေါ်ကြသည်။ ဂမြစ်ရွက်(ငှက်ပျောဖြူရွက်)ကိုဆောင်း၍ ရွာသားတစ်ဦးကသွားခေါ်ရပြီး ရွာထဲမှ ဒမ်ဆာ(နတ်ဟောဆရာ)က ကြက်ဥဖြင့်ပေါက်ပြီးကြိုဆိုရသည်။ မိုးနတ်ကိုကောင်းစွာကြိုဆိုလျှင် ဆန်ရေစပါးနှင့်ကျွဲနွားများပေါ်ပြီး၊ ကောင်းစွာမကြိုဆိုလျှင် ဘေးရောဂါအန္တရာယ်ကျရောက်တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

စစ်တိုက်ထွက်ရာတွင်လည်း ယော်ထောင်းကိုပူဇော်ပသကြသည်။ ကြက်ဖကိုလည်ဖြတ်ပြီး ၎င်းမှရသောသွေးကို ဝါးကျည်တောက်ထဲသို့ထည့်ကာ ဒမ်ဆာက သွေးကိုမြေတွင်လောင်းပြီးခေါ်သွားလျှင် ရန်သူတပ်ကိုအလွယ်တကူပင်ဖမ်းဆီးရမည်။ ထို့အပြင် အမဲလိုက်ရာတွင်လည်း တောကောင်၏ခြေရာကို ဖနောက်ဖြင့်ပေါက်ပြီး ယော်ထောင်းကိုမောင်းခိုင်းရာ မိမိအနီးသို့တောကောင်ရောက်လာသည်ဟုဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့သောအဖြစ်အပျက်များ မှန်မမှန်တကယ်ရှိမရှိကို ရှေ့မီနောက်မီလူကြီးများအား သေချာစွာ မေးမြန်းခဲ့ရာ အမှန်တကယ်ရှိခဲ့ပြီး၊ သူတို့ကိုယ်တိုင် တွေ့ကြုံခံစားခဲ့ရကြောင်း ပြောဆိုရှင်းပြပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ပူဇော်ပသသည့် မဒိုင်နတ် (Madai: Yui) သည် ဘိုးဘွားများနှင့် သက်ဆိုင်သောနတ် (သို့မဟုတ်) ဘိုးဘွားဝိဉာဉ်နတ်ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

မဒိုင်နီတိအထိမ်းအမှတ်

ဘိုးဘွားဝိဉာဉ်ကိုပူဇော်ပသခြင်း၊ ဖြင့် ကောင်းကျိုးများရရှိနိုင်သည်။ ကျန်ရစ်သောမျိုးနွယ်စုတို့ကို လည်း ဘေးအန္တရာယ်မှကာကွယ်ပေးနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ နတ်များထဲတွင် မိုးနတ်နှင့်နေနတ်သည် တရားမျှတသည်ဟု ယုံကြည်၍ အားကိုးအားထားပြုကြသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

(၂) ဇမ်ဂေါပွဲနှင့် ကွမ်းဖိုးစတင်ပုံ

နတ်များကိုပူဇော်ပသရာ၌ ဇမ်ဂေါပွဲသည် အကြီးကျယ်ဆုံး၊ အခမ်းနားဆုံးဖြစ်သည်။ မနောပွဲဆိုသည်ကို လူတိုင်းကြားဘူးပေလိမ့်မည်။ စင်စစ် မနောပွဲဆိုသည်မှာဂျိန်းဖောတိုင်းရင်းသားတို့၏ မူပိုင် ရိုးရာပွဲဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ဇမ်ဂေါပွဲဆိုသည်မှာလည်း လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ မူပိုင်ရိုးရာပွဲဖြစ်သည်။

ဇမ်ဂေါပွဲသည် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားဟူ၍ အမည်တွင်လာကတည်းကရှိခဲ့ခြင်းမဟုတ်ပေ။ ယုတ်မုံချောက်၏မြေး ဖောက်နေမျိုးနွယ်စုဖြစ်သော အောင်ဖောင်ဒန်ဒမ်ဆာအကြီးဆုံးဖြစ်လာမှ ဇမ်ဂေါပွဲ ဟူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။

အောင်ဖောင်ဒန်၏မြေး ဂင်မုန်တော်နှင့် သူ၏အမေတို့ ချောင်းထဲသို့ရေချိုးသွားကြရာ နဂါးတစ်ကောင်က ကလေးအားဆွဲသွားသည်။ ဂင်မုန်တော်၏အမေက သူမ၏ကလေးနှင့်နဂါး တို့၏ အလောင်းကို ကုန်းပေါ်တင်ပေးလျှင် ကျွဲဖြူတစ်ကောင်ပေးမည်ဟု မိုးနတ်ထံ ကတိပြုတိုင်တည်သည်။ ထို့နောက် ပူးသီးချောက်ရေတကောင်းဖြင့် ရေလောင်းချပြီးသစ္စာဆိုလေသည်။ ထိုအခါချက်ချင်းမိုးကြိုးပစ်၊ မိုးရွာလာပြီး နဂါးအလောင်းနှင့် ကလေးအလောင်းတို့သည် ကုန်းပေါ်တွင်လာတင်နေသည်။ ဂင်မုန်တော် ၏အမေသည် သူမ၏သစ္စာပြုချက်အရ မိုးနတ်အားဆက်သရန် ကျွဲဖြူကိုရှာမရသောကြောင့် ကျွဲမဲအထီးကို ဆန်မှုန့်ဖြင့်လိမ်းပေးပြီး မိုးနတ်ထံဆက်သသည်။

ဂင်မုန်တော်၏အဘိုး နတ်ဆရာအောင်ဖောင်ဒန်က ကျွဲဖြူအတူကို မိုးနတ်လက်ခံစေရန် တောင်းပန်ပြောဆိုသည်။ မိုးနတ်က အောင်ဖောင်ဒန်၏ပြောဆိုတောင်းပန်ချက်ကို လက်ခံသော်လည်း မိမိမှာ နေကမ္ဘာတွင်ကျင်းပမည့် ဇမ်ဂေါပွဲအတွက်ကျွဲဖြူကိုဆက်သပါမည်ဟု နေနတ်မင်းကိုကတိပြုထား သောကြောင့် နေနတ်မင်းလက်ခံရန်အတွက် နေနတ်မင်းထံတက်၍ပြောပါဟု ဆိုလေသည်။

အောင်ဖောင်ဒန်လည်း နေနတ်မင်းထံသို့ဆက်၍သွားရပြန်သည်။ နေနတ်မင်းထံမသွားမီ သူ၏အိမ်ရှိလူများအား “ငါသေဆုံးသည်ဟု ယူဆလျှင် ငါ၏ခန္ဓာကိုယ်အား (၆)ရက်အထိထားပြီးမှ သင်္ဂြိုဟ်ပါ” ဟုမှာခဲ့သည်။ အောင်ဖောင်ဒန်နေနတ်မင်းထံသွားသည်ဆိုသည်မှာ လူခန္ဓာကိုယ်ဖြင့် သွား ရောက်ခဲ့ခြင်း မဟုတ်ဘဲ သူ၏လိပ်ပြာဝိဉာဉ်က ခန္ဓာကိုယ်မှခွဲထွက်၍သွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အောင်ဖောင်ဒန်

သည် နေကန္တာသို့ရောက်ပြီး နေနတ်အားတောင်းပန်ပြောဆိုရာ နေနတ်မင်းက လက်ခံကာ နေကန္တာမှ ဇမ္ဗူဒီပုံကို ဖိတ်ကြားလိုက်လေသည်။ နေကန္တာတွင်ပြုလုပ်သောဇမ္ဗူဒီပုံ၌ တိုင်စိုက်ပုံ၊ ချယ်သပုံ၊ တိရစ္ဆာန် များအားလုံးလာရောက်၍ ပျော်ရွှင်ကခုန်ပုံတို့ကိုမြင်ခဲ့ရသည်။ ထိုမှမြင်ခဲ့ရသော ကကွက်များ၊ ဟိုင်များ ချယ်သပုံ၊ အပြင်အဆင်များကိုသေချာစွာမှတ်သားခဲ့သည်။ ထို့နောက်နေမင်းက သူ၏ညာဘက်နှင့် ဘယ် ဘက်ကိုကြည့်ခိုင်းသည်။ ညာဘက်တွင် ဝါဂွမ်းများစိုက်ထား၍ စိမ်းလမ်းစိုပြေပြီး၊ အိမ်များလည်းတပြေး ညီရှိနေသည်။ ဘယ်ဘက်တွင်သွေးအိုင်တို့ကိုမြင်ပြီး အိမ်အနိမ့်အကြီးအငယ်တို့ကိုမြင်ခဲ့ရသည်။ နေမင်းက “မည်သည့်ဘက်ကိုကြိုက်သလဲ” ဟုမေးရာ အောင်ဖေါင်ဒန်က “ညာဖက်ကိုကြိုက်ပါတယ်” ဟုဆိုသည်။ မိမိ လူ့ပြည်ပြန်လာလျှင်လည်း ဤကဲ့သို့အုပ်ချုပ်မည်ဟုမှတ်သားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုသည် မှာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ညာဖက်ကတပြေးညီတိုးတက်ခြင်းဆိုသည်မှာ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်ကို ပြောဆိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု ရှေးလူကြီးများကယူဆ၍ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်သည် မိမိတို့လောကတိုင်းရင်းသားတို့ တွင်တည်ရှိခဲ့သည်မှာ ထိုအချိန်ကပင်စခဲ့သည်ဟုပြောပါသည်။

နေနတ်မင်းထံမှ အပြန်တွင် လက်ဆောင်အဖြစ် ဟေမိညောင်ရွက်ဖြင့်ထုပ်ထားသော ထမင်းတစ်ထုပ်၊ ဝါးကျည်တောက်တစ်ခုဖြင့်ခေါင်ရည်၊ အစိမ်းရောင်ကျောက်နှစ်လုံးတို့ကိုပေးလိုက်သည်။ မိုးနတ်မင်းက အောင်ဖေါင်ဒန်ကို လိုက်ပို့ပေးသည်။ မိမိအိမ် သို့ပြန်ရောက်သောအခါ အိမ်အဝင်ဝ၌ ဝါးရုံ များထူထပ်စွာပေါက်နေပြီး အိမ်တံခါးမှာလည်းပိတ်ထားသောကြောင့် ဝင်၍မရပေ။ ထို့ကြောင့် မိုးနတ်မင်း ထံပြန်သွား၍ အကျိုးအကြောင်းပြောပြရာ မိုးနတ်မင်းက ဝါးရုံပင်ခုတ်ရန် ‘ခါး’၊ ပိတ်ထားသော ကံခါးကို ထိုးဖောက်ဖွင့်လှစ်ရန် ‘လှဲ’ တို့ကိုပေးလိုက်သည်။ အောင်ဖေါင်ဒန်သည် မိုးနတ်မင်းဆီမှ ရသောခါးဖြင့် ဝါးရုံကိုခုတ်၍ လှဲဖြင့်ကံခါးကိုထိုးဖွင့်လိုက်သည်။ ထိုအချိန်တွင်အိမ်ရှိလူများသည် အောင်ဖေါင်ဒန်သေပြီ ဟုယူဆ၍ သူ၏အလောင်းအား(၆)ရက်ထားပြီး သင်္ဂြိုဟ်ရန်ပြင်ဆင်နေချိန်ဖြစ်သည်။ လှဲဖြင့်ကံခါးကို ထိုးဖွင့်သောအချိန်တွင် အောင်ဖေါင်ဒန်အခေါင်းသည် မိုးကြိုးအပူစိမ့်ရပြီး အောင်ဖေါင်ဒန်အခေါင်းထဲမှ ထထိုင်သည်။ ထို့နောက်အောင်ဖေါင်ဒန်သည် နေမင်းထံမှပေးလိုက်သော ထမင်းထုပ်အားရွာသူရွာသားများ ကိုအားလုံးခွဲဝေပေးရာ မကုန်နိုင်ပဲပိုမိုများပြားလာသည်။ ခေါင်ရည်မှာလည်း ရေရောလေ၊ သောက်ကောင်း လေဖြစ်လာသည်။ လူ့ပြည်တွင် ထိုအရည်အတိုင်းပြုလုပ်ရာမှ ခေါင်ရည်ဖြစ်လာသည်ဟုဆိုနိုင်သည်။ အစိမ်း ရောင်ကျောက်နှစ်လုံးမှာလူ့ပြည်တွင် အုပ်ချုပ်ရေး၊ လူမှုရေး၊ အဆင်ပြေစေရန် အဆောင်အဖြစ် ပေးလိုက် ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းအစိမ်းရောင်ကျောက်နှစ်လုံးမှာ ယနေ့ထိတိုင်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြပြီး တိုင်းရင်းသားများကိုယ်တိုင်ရှာဖွေဆဲဖြစ်သည်။ အောင်ဖေါင်ဒန်သည် နေကန္တာတွင်တွေ့ခဲ့ရသော ပွဲတော်၏ ကကွက်များ၊ ချယ်သထားသောတိုင်များ(ချယ်ဒေါ်)တို့ကိုအတုယူ၍ ဇမ္ဗူဒီပုံကျင်းပလေတော့သည်။

‘ကျယ်ဒေါ’ (Khyae Dao)သည် လော်ဝေါ်အခေါ်ဖြစ်ပြီး အများသိနေသည့် မနောတိုင်းကိုဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းသားတို့၏ ရိုးရာပစ္စည်းများထဲတွင် မခုတ်မီးနှင့် မထိုးလှံ ပါဝင်နေခြင်းမှာ မိုးနတ်မင်းမှပေးသော ဓါးနှင့် လှံတို့မှစခဲ့သည်ဟုခန့်မှန်းကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ယုံကြည်ချက်မှာ ထိုမျှနှင့်ပင်မပြီးသေးပေ။ ဂင်မုန်တော်၏ အလောင်းကိုသူ၏အမေက မီးရှို့၍သဂြိုဟ်ရာ မီးရှို့သောနေရာ၏တည်တည့်ရှိ မီးခိုးများပြာများ လွင့်တက် သောနေရာတွင် စွန်ဖြူတစ်ကောင်က ကလေးငိုသံဖြင့် ပျံဝဲနေသည်။ အမေက ပြာပုံနားတွင် ကြက်ဖြူ တစ်ကောင်ကိုချထားပြီး စွန်ဖြူကိုများခေါ်သည်။ စွန်ဖြူက ကြက်ဖြူကို သုတ်ချီရန်ဆင်းလာသည်။ ထိုအခါ ဂင်မုန်တော်၏အမေကစွန်ဖြူကိုပွေ့ဖက်လိုက်ရာ စွန်ဖြူမှလူအသွင်ပြောင်းသွားပြီး ဂင်မုန်တော်ဖြစ်လာသည်။ ဤသို့ဖြင့် သားအမိနှစ်ယောက်သည် ပြန်လည်ဆုံတွေ့ကြရပြီး တောင်ယာလုပ်ငန်းကို ဆက်လက်လုပ်ကိုင် ခဲ့ကြသည်။

ဂင်မုန်တော်သည် အရွယ်ရောက်လာပြီး တောင်ယာလုပ်ငန်းကို ကျွမ်းကျင်စွာလုပ်ကိုင် တတ်မြောက်လာလေသည်။ တစ်နေ့၌ မိခင်နှင့်အတူတောင်ယာလုပ်ကိုင်ပြီးပြန်လာသောအခါ အိမ်တွင် ထမင်း၊ဟင်းများ အသင့်ချက်ပြီးဖြစ်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ နေ့စဉ် ရက်ဆက်ဆံသလိုဖြစ်လာသောအခါ တစ်နေ့၌ ဂင်မုန်တော်သည် ချောင်းကြည့်ရန်အိမ်၌ တမင်ကျန်နေခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ချောင်းနေစဉ် မိုးပေါ်မှ မိန်းမချောလေးတစ်ဦးဆင်းလာပြီး သစ်ပင်ဝါ(ပိုးစာရွက်ကဲ့သို့ရှိသောအပင်)မှာနားပြီး မြေပေါ်ရှိကသော့ပင် တွင်နားသည်။ ထို့နောက်အိမ်ထဲဝင်ပြီးချက်ပြုတ်လေတော့သည်။ ဂင်မုန်တော်သည် ထိုမိန်းကလေးကိုဖမ်းချုပ် ၍ “ဘယ်ကလာသလဲ” ဟုမေးရာသူမက ဖခင်လွှတ်လိုက်၍လာရခြင်းဖြစ်ပြီး၊ မိုးနတ်မင်း၏သမီးဖြစ်ကြောင်း ကိုပြောပြလေသည်။ ဂင်မုန်တော်နှင့် မိုးနတ်သမီးတို့ချစ်ကြိုက်သွားပြီး လက်ထပ်လိုက်ကြလေသည်။ သားတစ်ယောက်မွေးသောအခါ မိုးနတ်မင်းက သားမက်နှင့် သမီးကိုခေါ်ပြီး သားမက်ထံမှ ကွမ်းဖိုးကို တောင်းသည်။

ကွမ်းဖိုးအဖြစ်တောင်းသောပစ္စည်းများမှာ - နွားထီးတစ်ကောင်၊

- မောင်းတစ်ခု၊

- တောင်ရည်ပုဆိုးတစ်အုပ်၊

- ဝတ်လုံတော်အင်္ကျီ၊

- သန္တာပုတီးတစ်ကုံး

- မိုးပြဒယ်တစ်လုံး၊

- ဖိုခနောင့်တစ်ခု၊

- ဓါးတစ်လက်၊

- ကောက်ညှင်းပလိုင်းတစ်ခု၊

- ခေါင်ရည်ပလိုင်းတစ်ခု၊

- ကြွက်ခြောက်(၂)ကောင်နှင့် ဆန်(၂)ပြည်တို့ဖြစ်သည်။

ဤကဲ့သို့ မိုနတ်မင်းတောင်းသော ကွမ်းဖိုးအတိုင်း သတို့သားတိုင်းသည် သတို့သမီး ဘက်ကိုယနေ့တိုင်ပေးနေရမည်ဖြစ်သည်။ ကွမ်းဖိုးသည် ထိုအချိန်မှ စတင်၍ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ယောက္ခမဖြစ်သူမိုးနတ်မင်းက ဂင်မုန်တော်အား တောကိုခုတ်ဖြတ်နိုင်သောခါး၊ တောင်ကို ဖောက်နိုင်သောလုံး၊ နူးလေး၊ ခရုခွံဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသောခါးပတ်ကိုပေးလိုက်သည်။ ယခုတိုင် ယောက္ခမ ဘက်မှ သားမက်အား မိမိ၏သမီးနှင့် ပေးစားပြီးလျှင် ဓါးတစ်ချောင်းပေးလိုက်လေ့ရှိသည်။ ဓါးမဦးချ လုပ်ကိုင်စားသောက်ဟုဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုခါးဖြင့် တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ ထင်းခုတ်ခြင်း၊ အိမ်ဆောက်ရန် ရှင်းလင်းခြင်း၊ အိမ်တိုင်ခုတ်ခြင်း၊ တို့ကိုပြုလုပ်ကြသည်။ ရှေးယခင်ကာလကတည်းကပင် ဓါးသည်လော်ဝေါ် တိုင်းရင်းသားတို့၏လက်ဆွဲကိရိယာဖြစ်သည်။ လွှဆိုသည်မှာ မပေါ်သေးပေ။ လူ(၂)ယောက်ဖက်ခန့်ရှိသော တိုင်လုံးများ ခုတ်ခြင်း၊ ခွဲခြင်း၊ ထွင်းခြင်းတို့ကိုခါးဖြင့်သာအသုံးပြုကြသည်။ စုပေါင်းအားဖြင့် ဆောင်ရွက် ကြရခြင်းဖြစ်သည်။

ဂင်မုန်တော် နဂါးစွဲရာမှဖြစ်ပေါ်လာသောအခြေအနေများမှနေ၍ ဇမ်ဂေါပွဲ၊ ချယ်ဒေါ် ဇမ်ဂေါအက၊ ကွမ်းဖိုး၊ အုပ်ချုပ်ရေးစသည်ဖြင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုအခြေခံ အချက်များ^၁ ပေါ်ပေါက်လာသည်ကိုတွေ့နိုင်ပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် နတ်ကိုးကွယ်ခဲ့သည်ဟုပြောလျှင်မကြိုက်ပေ။ နတ်ကို ကိုးကွယ်ခြင်းမဟုတ်၊ နတ်အားကြောက်၍ စားစရာများပေးခြင်း၊ ကျွေးခြင်း၊ ပသခြင်းသာဖြစ်သည်ဟု ခံယူကြသည်။ တို့ကြောင့် နတ်ပူဇော်သောခေတ် သို့မဟုတ် ယွီစော် ဟူ၍သာပြောဆိုသုံးနှုံးရပေသည်။ ဤသည်မှာ မနုဿဗေဒပညာရှင်တစ်ယောက်အနေဖြင့် သတိထားရမည့်အချက်ဖြစ်သည်။

(၃) နောင်တမလွန်ဘဝယုံကြည်ခြင်း၂

ယွီစော်ခေတ်ကလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အယူအဆတွင် လူသည် ဘဝတစ်ခုသာရှိ၍ တစ်ကြိမ်သေသည်နှင့် ရုပ်ခန္ဓာပျက်သုန်းသွားသည်ဟု ခံယူကြသည်။ သို့သော် ထိုသူ၏ ဝိဉာဉ်သည်ကျန်ရစ်

^၁။ Cultural Elements
^၂။ Belief in Life after death

ပြီး အခြားဘဝသို့ပြန်လည်ဝင်စားခြင်းအယူမရှိပေ။ လူတစ်ယောက်သေဆုံးလျှင်ဝိညာဉ်ကို ၎င်း၏ သေဆုံးပြီး သောဘိုးဘွားဝိညာဉ်များပို့ရာနေရာ မဝေါ်(Ma Vo)သို့ခေတ္တပို့ထားရသည်။ နောက်နှစ်များတွင် ဂျစ်တော့မမ်(Gyid! To' Zam) ခေါ်နတ်ပွဲတစ်ပွဲပြုလုပ်၍ သေဆုံးသူ၏ဝိညာဉ်ကိုယခင်ပို့ထားရာနေရာမှ ပြန်ခေါ်ယူပြီး နေစကြာလောကသို့ နတ်ဆရာများက ပို့ဆောင်ပေးရသည်။ နတ်ကိုပူဇော်ခြင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာလည်း ထိုနေရာသို့ရောက်ရန်ပင်ဖြစ်ကြောင်းလေ့လာတွေ့ရှိရသည်။

(၄) နတ်ဟောဆရာဝတ်စုံ

နတ်ဟောဆရာဒမ်ဆာများဝတ်သည့် အခမ်းအနားဝတ်စုံမှာ သီးသန့်ရှိသည်။ ဦးထုပ်မှာ ကြိမ်ဖြင့်ရက်လုပ်ထားပြီး အပေါ်မှအောက်ချင်းငှက်၏ ဦးခေါင်းကိုတပ်ဆင်ထားသည်။ ထို့နောက် ဒေါင်းတောင် များကိုထိုးစိုက်၍ အလှဆင်ထားသည်။ အောက်ချင်းငှက်သည် သစ္စာရှိသည်။ ရဲရင့်သည်ဟုယူဆ၍ ဦးထုပ်တွင် အမြတ်တနိုးတပ်ဆင်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဦးထုပ်ကိုလော်ဝေါ်အခေါ်အရ ရမ့်ကောမော(။(Qam' Ko: Maug)ဟုခေါ်သည်။ ဝတ်စုံမှာလည်းတရုတ်ပြည်မှ လာသောပိုးဖဲများကို ချုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ကျီသည် ဒူးဆစ်အောက်ထိရည်လျား၍ လက်ရှည်အင်္ကျီဖြစ်သည်။ အနောက်တိုင်းမှ ညဝတ်အင်္ကျီပုံစံမျိုးဖြစ်သည်။ အင်္ကျီသည် နဂါးရုပ်များ၊ ပန်းများပါသည့်အဆင်ဖြစ်သည်။ ရိုးရာဝတ်စုံကိုဝတ်ဆင်ပြီး အပေါ်မှထပ်ဝတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

(၅) လူနှင့် နတ်များအကြားဆက်သွယ်မှု

လူနှင့်နတ် မျက်စေ့ဖြင့်မမြင်ရသောအခါတွင် လူဘက်တွင်ဗေဒင်ဖြစ်လာသည်။ နေမင်းကြီးက ဂျိန်းဖော့တိုင်းရင်းသားများအတွက် ဝါးကိုမီးထဲထည့်၍ ထွက်လာသောအသံကိုနားထောင်၍ တွက်ရသောဗေဒင်၊ ရဝမ်တိုင်းရင်းသားများအတွက် ကျောက်ခဲကိုကြိုးဖြင့်ချည်စွဲ၍ တွက်ရသောဗေဒင်၊ တရုတ်လူမျိုးတို့အားစာချသောဗေဒင်၊ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့အားဖက်ထုံးဗေဒင် ဟူ၍ပေးခဲ့သည်။

လူနှင့်နတ်ဆက်သွယ်ရေးအတွက်“ဖက်ထုံးဗေဒင်”ဖြင့်တွက်ချက်ကာနတ်တို့၏ သဘောကိုရယူကြသည်။ ဖက်ထုံးဗေဒင်သည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ မူပိုင်ဗေဒင်ဖြစ်ပြီး လော်ဝေါ်အခေါ် ‘ဘွဲ့.ဖြစ်’(Boephid)ဟုခေါ်သည်။ ဂဖြစ်ရွက်ခေါ်ငှက်ပျောဖြူပင်မှ အရွက်ကို အခြေခံ၍ တွက်ယူထားခြင်းဖြစ်သည်။ ပွဲတွင်ပသရမည့် နတ်အရေအတွက်၊အမျိုးအစား၊ ကျန်းမာရေး၊ စီးပွားရေး၊ အိမ်ဆောက်လုပ်ရေး၊ လူမှုရေး၊ တောင်ယာရွေးရေး၊စသည်ဖြင့် ကိစ္စကြီးငယ်တိုင်းတွင် ဖက်ထုံးဗေဒင်ပြုလုပ်၍ မေးမြန်းကြသည်။

ဥပမာ- အိမ်ဆောက်ရန်အတွက်မြေကြီးကောင်းမကောင်း ရွေးရာတွင် နတ်ဟောဆရာက နေထွက်ရာဘက်ကိုမျက်နှာမူနေသော ဂြိုဟ်ရွက်ကိုခူး၍ အကြောလိုက်(၆)ခုဖြစ်အောင်ခွဲရသည်။ ထိုခွဲခြမ်းထားသောအကြောများကို လက်တွင်ရောနှောသွားအောင်ရစ်ပတ်ပြီး အကြောနှစ်ခုစီကို အထုံးတစ်ထုံး ပြုလုပ်ပြီး စုစုပေါင်း နှစ်ထုံးပြုလုပ်ရသည်။ ထိုသို့အထုံးပြုလုပ်ရင်းဖြင့် နတ်ဟောဆရာက “ဟိုဘက်တောင်မှာရှိပြီး ဒီဘက်တောင် အကြောင်းကိုသိနေတဲ့သူ၊ ဒီဘက်ကအဖြစ်အပျက်ကို မြင်တဲ့လူဒီဖက်ထုံးမှာ လာပြပါ။ ဝါးဆစ်နှစ်ဖက်ပိတ် ကိုကြည့်လျှင် ဒိုးယိုပေါက်မြင်နိုင်တဲ့သူမြေကြီးကောင်းမကောင်းလာပြပါ”ဟု ရွတ်ဆိုနေရသည်။ ထို့နောက် မိမိထုံးမိသောဖက်ထုံးပုံစံတွင် ထုံးမိသောအကြောနှစ်ခုစီသည် ဆက်တိုက် အကြော သို့မဟုတ် တစ်ခုခြားစီ အကြော၊ ဖက်ထုံးပုံစံကိုဖြေလိုက်သောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော ပုံစံတို့ကို ကြည့်၍ ကောင်းမကောင်း သိကြရ သည်။ ဖက်ထုံးပုံစံတွင် (၃၃)မျိုးဖြစ်ပေါ်ပြီး မည်သို့ဖြစ်ပေါ်လျှင် ကောင်းသည်။ မည်သို့ဖြစ်ပေါ်လျှင် မကောင်းဆိုသည်တို့ကို အတိတ်နိမိတ်ကောက်ယူကြသည်။ အလွန် ကျွမ်းကျင်သည့် ဒမ်ဆာကြီးများမှသာ တွက်ချက်ဟောပြောနိုင်သည်။

ချင်လောင်ရှယ်(Cin Lhao: She) ဆိုသည့် ဆန်လုံးစီပေဒင်နည်းကို အသုံးပြုကြ သည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ၎င်းပေဒင်မှာ ဝါးအဆစ်နှစ်ဖက်ပိတ်အပိုင်းငယ်တစ်ခုကို ထက်ခြမ်းခွဲ၍ ဝါးတစ် ခြမ်းတွင် ကောက်ညှင်းစပါးမစုကိုအခွံနှာထားသော ကောက်ညှင်းဆန် သို့မဟုတ် တောင်ယာစပါးစေ့ကို အခွံနှာထားသော တောင်ယာဆန်စေ့တို့ကို ရေတွက်၍ ထည့်ရသည်။ ထို့နောက်ကျန်ဝါးတစ်ခြမ်းဖြင့် အုပ်ကာ နီးကြီးဖြင့် ချည်ပြီး မြေကြီးထဲတွင်(၇)ရက်ခန့် မြှုပ်ထားရသည်။ ရက်စေ့၍ ပြန်ဖော်သောအခါ ဆန်စေ့များပျောက်ခြင်းရှေ့ခြင်းမရှိဘဲ မူလအတိုင်းရှိလျှင် ကောင်းသည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ စုသွားလျှင် ကောင်းသည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဆန်စေ့များကြဲသွားလျှင် (သို့မဟုတ်) ပျောက်သွားလျှင် မကောင်းဟု အတိတ်နိမိတ်ကောက်ယူကြသည်။ ချင်လောင်ရှယ်ပေဒင်ကို အထူးသဖြင့် မြေနေရာရွေးချယ်ရာတွင် အသုံးပြုသည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် ‘ကြက်ဥပေဒင်’ကြည့်၍သူခိုးရွေးလေ့ရှိသည်။ ထိုပေဒင် ဖြင့်သူခိုးရွေးလျှင် မှန်ကန်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ သူခိုးဟုယူဆထားခံရသူများ၏ရှေ့တွင်ပန်းကန်တစ်ခု ခွံကြက်ဥကိုခွဲ၍ထည့်ကာ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကြက်ဥအကာနှင့် အမျှင်များကို ကြည့်၍ရွေးခြင်းဖြစ်သည်။ အကာနှင့် အမျှင်တန်းများသည် သူခိုးရှိရာဘက်သို့ညွှန်ပြရန် သစ္စာဆိုသောအခါညွှန်ပြပေးသည်။

ကိုင်းပင်ပေဒင်ဖြင့် အိပ်မက်နိမိတ်ကောက်ယူသည့် အလေ့အထကိုလည်းတွေ့ရသည်။ တောထဲမှ ကိုင်းပင်ကိုယူ၍ ခေါင်းအုံးအောက်တွင်ထည့်အိပ်ပြီး ညအခါအိပ်မက်မက်လျှင် အိပ်မက်ကိုကြည့် ၍ပေဒင်တွက်ကြသည်။

(ခ) နေကိုးကွယ်ခြင်း ၁

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် ရှေးယခင်ကာလက ဘိုးဘွားဝိဉာဉ်ဆိုင်ရာနတ်၊ တောတောင်နတ်၊ လနတ်၊ နေနတ်၊ မြေနတ်၊ မိုးနတ်စသည်ဖြင့် နတ်အမျိုးမျိုးကို ပူဇော်ပသခဲ့ကြသည်။ နတ်များကိုကြောက်ရွံ့၍ပူဇော်ပသခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့နတ်အမျိုးမျိုးကိုပူဇော်ပသခဲ့ရာမှ နတ်များအားလုံးထဲတွင် နေနတ်သည်တန်ခိုးအကြီးဆုံးဖြစ်သည်ဟု လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားအချို့က ယုံကြည်လက်ခံကာ နေနတ်တစ်ခုတည်းကိုသာ ကိုးကွယ်လာကြသည်။

‘နေ’ ကိုးကွယ်မှုသည် ၁၉၄၇ - ၄၈ ခုနှစ်ကစတင်ခဲ့သည်။ နေကိုးကွယ်မှုကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့သူမှာ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသား မယော်ထောဒေါင်(Mayo Thao" Dau:) ဆိုသူဖြစ်သည်။ သူသည် နတ်ဝင်သည် (လပါ)တစ်ဦးဖြစ်ပြီး ကချင်ပြည်နယ်၊ ဆော့လော်မြို့နယ်၊ မယော်ရွာတွင် နေထိုင်သူတစ်ဦးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နေကိုးကွယ်မှုသည် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ မူပိုင်ဘာသာ တစ်ခုဟုဆိုလျှင်မမှားပေ။ မယော်ထောဒေါင်သည် နေနတ်နှင့် အဆက်အသွယ်မရခင် အချိန်တွင် သူ၏ ခန္ဓာကိုယ်မှာ ထိခိုက်ဒဏ်ရာရပြီး (၃)နှစ်ကြာခန့်ဖျားနာသတိလစ်ခဲ့သည်။ ပြန်လည်သတိရသောအခါ ကျေးလက်တိရစ္ဆာန်များ၏ စကားကိုပင် နားလည်နိုင်စွမ်းရှိလာပြီး နေမှပေးသောအာရုံကို ရရှိလာခဲ့သည်။ နေနတ်တစ်ခုတည်းကိုသာကိုးကွယ်လာခဲ့သည်။

တစ်ရွာလုံးမှ အသိအမှတ်ပြုစရာအဖြစ်အပျက်တစ်ခုမှာ တစ်နေ့၌ ရွာအနီးတွင် နေ့လည် (၁၂)နာရီခန့်အချိန်ဝယ်တောမီးလောင်ရာ တစ်ရွာလုံးကသွား၍ဝိုင်းဝန်းမီးငြိမ်းကြသည်။ မယော်ထောဒေါင်ကိုလည်း သူ၏ ယောက်ဖများကမီးငြိမ်းရန်အတွက်လာခေါ်သောအခါ မယော်ထောဒေါင်က “မီးသွားငြိမ်းရန်မလို၊ ငါ့နောက်လိုက်ခဲ့ပါ” ဟုပြန်ပြောပြီး ဝါးကျည်တောက်ထဲတွင်ရေထည့်ကာ ရွာအနီးရှိ ‘ဟန်းဂေါရောတော်’ခေါ်ကျောက်တောင်အမြင့်ပေါ်တွင် ကြက်ဝပ်ကျင်းလိုဖြစ်နေသည့် ကျောက်ခွက်ထဲသို့ ရေလောင်းပြီးနေနတ်ထံဆုတောင်းသည်။ ဆုတောင်းပြီးသည်နှင့် သူ၏ ယောက်ဖများကို “မိုးရွာတော့မယ်၊ ရွာကိုအမြန်ပြန်စို့”ဟုဆိုကာရွာသို့ပြန်လာခဲ့ကြသည်။ ရွာရောက်ပြီးသည်နှင့် မိုးများရွာချလာပြီး မီးငြိမ်းသွားသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ရွာရှိလူများသည် မယော်ထောဒေါင်ကို လက်ခံကာ နေနတ် ကိုးကွယ်သူများဖြစ်လာကြသည်။ ယခုအခါတွင် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများတွင် ရွာ(၂၆)ရွာခန့်တွင် နေကိုးကွယ်သူများရှိသည်။ အစီးတိုင်းရင်းသားများတွင် အိမ်ခြေ(၅၀)ခန့်၊ ဂျိန်းဖေါတိုင်းရင်းသားများတွင် အိမ်ခြေ(၆၀)ခန့် နေကိုးကွယ်ကြသည်။ ၁၉၅၀ ခုနှစ်တွင် နေအသင်းတော်ကိုဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။

နေနတ်ကိုးကွယ်သူများသည် နေပူဇော်ပွဲကို (၆)လတစ်ကြိမ် ပြုလုပ်သည်။ ပထမပွဲကို ‘ဇိမ်ခမ်ပြစ်’ (Zin Kham: Pyid) ဟုခေါ်ပြီး ဝါခေါင်လဆန်းတစ်ရက်တွင်ပြုလုပ်သည်။ ဒုတိယပွဲကို ‘ဆောင်ခမ်ဖုန်း’ (Xaung: Kham: Phung) ဟုခေါ်ပြီး တပေါင်းလဆန်းတစ်ရက်တွင်ပြုလုပ်သည်။ ထိုနေ့များမှာ နေကိုးကွယ်သူများ၏ ဥပုသ်နေ့ဟုသတ်မှတ်ကြသည်။ ထိုနေ့များတွင် အမဲလိုက်ခြင်း၊ အစာရှာခြင်း၊ မေထုန်မှီဝဲခြင်းတို့မပြုလုပ်ကြရပေ။ တစ်နှစ်လျှင်(၂)ရက်သာဥပုသ်နေ့ဖြစ်သည်။

‘ဇိမ်ခမ်ပြစ်’တွင်ကျွဲနွားများကိုသတ်၍ မိတ်ဆွေများကိုဖိတ်ကြားကာ ပျော်ပျော်ပါးပါးစားသောက်ကြသည်။ နေကို ကျွဲပေါင်၊ ခေါင်ရည်၊ ဂျင်းတို့ဖြင့် နေ့လည် (၁၂) နာရီတိတိတွင် ပူဇော်ပသပြီး နေထံတွင် ဆုတောင်းကြသည်။ မိသားစုအလိုက်၊ ရွာအလိုက်ပြုလုပ်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေးကောင်းမွန်စေရန်၊ ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရှင်းစေရန်အတွက်ဆုမွန်ကောင်းတောင်းကြသည်။ သတ်သော အကောင်ကြီးလေးလှလေးပိုကောင်းလေဆိုသောယူဆချက်မရှိပေ။ မိမိတို့အိမ်သို့လာရောက်သော ဧည့်သည်များကို ထမင်း၊ ဟင်း၊ ကွမ်း၊ ဆေးလိပ်၊ အရက်၊ ခေါင်ရည်တို့ဖြင့်ဧည့်ခံကြသည်။ ‘ဆောင်ခမ်ဖုန်း’ ပွဲမှာလည်း ‘ဇိမ်ခမ်ပြစ်’ ကဲ့သို့ပင် ကျွေးမွေးဧည့်ခံကြခြင်းဖြစ်သည်။ နေကိုပူဇော်သောကျောင်းရှိလျှင် ထိုကျောင်းမှာပင် ပြုလုပ်သည်။ နေနတ်အတွက် ဇမ်ဂေါပွဲကြီးပြုလုပ်လိုလျှင်လည်း မည်သည့်နေ့ရက်ဟူ၍ ကန့်သတ်ချက်မရှိပေ။ ပျော်ချင်လျှင်ပြုလုပ်ကြသည်။

နေကိုးကွယ်သောအဖွဲ့အစည်း၏ဖွဲ့စည်းပုံမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- (၁) နေဝန်ထောက်၊
- (၂) နေအတွင်းရေးမှူး၊
- (၃) နေစာရေး၊
- (၄) နေမှာသောဆရာကြီး၊
- (၅) နေပရောဖက်တို့ဖြစ်ကြသည်။

နေဝန်ထောက်ရာထူးသည် အသက်(၄၀)အထက် ဦးဆောင်နိုင်သောအရည်အချင်းရှိသူကိုသာခန့်အပ်သည်။ နေဝန်ထောက်သည် နေကိုးကွယ်သူများ၏ ပွဲတိုင်းကိုဦးဆောင်ပေးရသည်။ နေအတွင်းရေးမှူးမှာ ပွဲ၏စားသောက်ရေး၊စီမံခန့်ခွဲရေးကိုတာဝန်ယူရသည်။ နေစာရေးက မှတ်တမ်းမှတ်ရာရေးရသည်။ နေမှာသောဆရာကြီးက နေကိုမှာ၍ဆုတောင်းပေးရသည်။ နေပရောဖက်က နေမှာသောဆရာကြီးကို ကူညီပေးရသည်။ ခေါင်ရည်အသားများပြင်ဆင်ပေးရသည်။ ဧည့်ခံကျွေးမွေးရသည်။ ဘဏ္ဍာရေးအဖွဲ့အစည်းဟူ၍ သီးခြားမရှိပေ။ ပွဲတစ်ခုပြုလုပ်လျှင် အသင်းဝင်များစုထားသော စားနပ်ရိက္ခာကိုသာအသုံးပြုသည်။ တစ်အိမ်လျှင်အနည်းဆုံး ဆန်တစ်တင်းခန့်စု၍သုံးကြသည်။

နေဘာသာဆရာတော်ကြီး လပါယောခေါင်

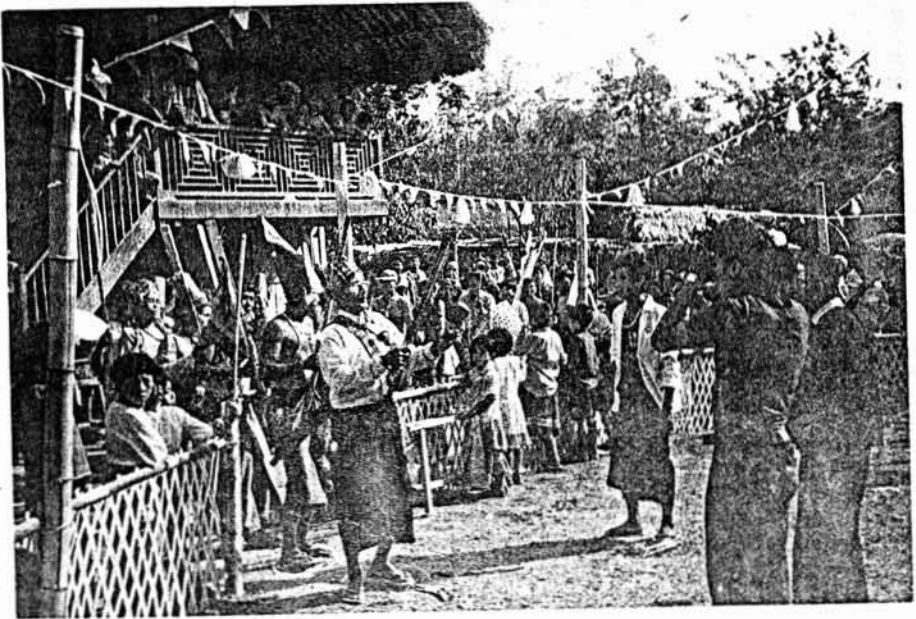

နေမင်းပူဇော်ပွဲတွင် နတ်ဆရာကြီးမှနေနတ်မင်းကိုပူဇော်ပသနေပုံ

နေဇမ်ဂေါပွဲတွင်ကျွေးမွေးသောညှိခံမဏ္ဍပ်

ချက်ပြုတ်ရေးဇမ်ဂေါ

နေနတ်ကိုးကွယ်သူများသည် ပေ(၃၀)ခန့်မြင့်သော နတ်ဟောစင်ကိုပြုလုပ်ပြီး နေနတ်ထံတွင်ဆုတောင်းကြသည်။ တစ်နေ့လျှင်(၂)ကြိမ်ခန့်ဆုတောင်းကြသည်။ အချိန်မရွေးဆုတောင်းနိုင်သည်။ အရေးကြီးသော လူနာရှိလျှင်လည်း လူနာအတွက်ဆုတောင်းပေးရသည်။ နတ်ဟောစင် မရှိလျှင်လည်း ဆုတောင်း၍ရသည်။

နေမှာသောဆရာကြီးမရှိသောရွာတစ်ရွာမှ နေကိုးကွယ်သူတစ်ဦးဖျားနာ၍ အခြားရွာမှ နေမှာသောဆရာကြီးကိုပြောကြားလျှင် ဆုတောင်းခြင်းကို အခြားရွာမှ နေမှာသောဆရာကြီးက ပြုလုပ်ပေးရသည်။ နေမှာသောဆရာကြီးသည် မိမိရွာမှနေ၍ ဖျားနာသူ၏အမည်ကို ရွတ်ဖတ်ကာ ကြက်ဥပြတ်တစ်လုံးအားကိုင်၍ မနုဿိတ်ဆုတောင်းပေးရသည်။ ကြက်ဥကိုကိုင်ထားခြင်းမှာ နေနတ်မှကြက်ဥထဲသို့ ဆေးဝါးများထည့်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ ထိုကြက်ဥကို နေမကောင်းသူစားလျှင် ရောဂါပျောက်နိုင်သည်ဟုလည်းယုံကြည်ကြသည်။ လက်တွေ့တွင်လည်း ပျောက်ကင်းကြောင်း နေကိုးကွယ်သူများကပြောဆိုသည်။ နေနတ်ထံမှ တန်ခိုးစွမ်းအားများကြောင့် ပျောက်ကင်းသည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ အမဲလိုက်ခြင်း၊ တောင်ယာစိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်လျှင်လည်း နေမှာသောဆရာကြီးမှတစ်ဆင့် နေဆီသို့ပြောကြားပြီး နေမှလမ်းညွှန်ချက်ကို စောင့်ယူရသည်။

နေကိုးကွယ်သူများသည် အခြားနတ်များ၏ အလုပ်ကိုလုံးဝမလုပ်ရပေ။ ဖက်ထုံးဗေဒင်၊ ဆန်လုံးစီဗေဒင်ဖြင့် အတိတ်နိမိတ်ကောက်ခြင်းမပြုလုပ်ရပေ။ ပြုလုပ်မိလျှင် နေပရောဖက်၏ အာရုံတွင် ပေါ်လာပြီး နေနတ်မှလာပြောကာ နေအဖွဲ့အစည်းမှ ထုတ်ပယ်ခြင်းခံရသည်။

နေကိုးကွယ်သူများတွင် ကံမြင့်သည်၊ ကံနိမ့်သည် ဆိုသောယူဆချက်မျိုးကိုတွေ့ရသည်။ ကျန်းမာရေးချူချာလျှင်ကံနိမ့်၍ နတ်ဆိုးများနှင့် ယှက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟုယုံကြည်ကာ နေထံတွင်ဆုတောင်းကြသည်။ နေကိုမှာ၍ဆုတောင်းသည့်စကားမှာ သီးသန့်စကား^၁ ရှိသည်။ လော်ဝေါ်တို့၏စကားအရ ‘ဘာပြန်’(Ba Pyang)သည်ဟုခေါ်သည်။ ‘ဘာ’(Ba)ဆိုသည်မှာ ‘နေ’ဖြစ်ပြီး၊ ‘ပြန်’(Pyang) ဆိုသည်မှာ ‘မှာသည်’ ဟုအဓိပ္ပါယ်ရသည်။ နေမှာသည်စကားမှာ ရှေးလော်ဝေါ်ပါဠိ စကားအသုံးအနှုန်း ဖြစ်သည်။ ယခုခေတ် အချို့ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများပင်နားမလည်ချေ။

နေနှင့်ဆက်သွယ်ပေးသူများသည် အမျိုးသမီးများ၏လုံချည်တန်း အောက်မှဖြတ်လှားခြင်း၊ ဓမ္မတာလာနေသောအမျိုးသမီးများနှင့်ထိတွေ့ခြင်းမပြုရပေ။ ဓမ္မတာလာနေသော အမျိုးသမီးချက်ထားသည့်ထမင်းဟင်းကိုပင်မစားရပေ။ စားမိလျှင် ဘုန်းတန်ခိုးနိမ့်သွားသည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။

နေနှင့် လူတို့ဆက်သွယ်ရာတွင် နေနတ်က နေပရောဖက်၏ နားထဲတွင်လာပြောသည်ဟု ဆိုသည်။ နေကိုမှာထားလျှင်လည်းလာပြောသည်။ မမှာလျှင်လည်းလာပြောသည်။ ထိုသို့နေထံမှ အဆက် အသွယ်ရအောင် နေပရောဖက်များမှ စိတ်တည်ငြိမ်အောင်ကြိုးစားခြင်း၊ လူတို့နှင့်ဝေးရာသို့သွား၍ အာရုံခံ ဆက်သွယ်ခြင်းတို့မပြုလုပ်ရပေ။ နေပရောဖက်ကတောင်ယာခုတ်ရင်း၊ သစ်ဝါးခုတ်ရင်းဖြင့် နေစဉ်တွင် နေနတ်က လာရောက်ဆက်သွယ်သည်။ နေနတ်ကိုးကွယ်သူများတွင် ကလေးငယ်များကိုနေနတ်နှင့် ရင်းနှီး အောင်သွန်သင်ပြသပေးခြင်း မရှိပေ။ ကလေးများက သူ့အလိုအလျောက် စိတ်ဝင်စားလာကာ ရှေးပါရမီ ကံအရလည်းကောင်း၊ နေနတ်၏ရွေးချယ်မှုအရလည်းကောင်း၊ နေနတ်ဖြင့်ဆက်သွယ်နိုင်ပြီး နေကိုးကွယ်သူ များဖြစ်လာကြသည်။

နေကိုးကွယ်သူများတွင် တမလွန်ဘဝနှင့်ပတ်သက်၍ ယုံကြည်ချက်၊ မျှော်လင့်ချက်များရှိ သည်။ နေကိုးကွယ်သူများသေဆုံးလျှင် ပထမဆုံးလကမ္ဘာသို့ ရောက်သွားပြီးနောက် နေကမ္ဘာသို့ရောက်သည်။ နေမှတစ်ဆင့် နေနတ်က ဂျယ်စော် ခေါ် ဖန်ဆင်းရှင်ထံသို့ပို့ပေးသည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ ဤကဲ့သို့ ပြုလုပ်ခြင်းသည် ဂျယ်စော် ခေါ် ဖန်ဆင်းရှင်၏မိန့်မှာချက်အရပြုလုပ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

နေကိုးကွယ်သူများသည် လတွင်နတ်သမီးရှိသည်ဟုယုံကြည်ပြီး လနတ်သမီးသည် နေနတ် ၏သမီးဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ လနတ်သမီးကိုချစ်ခင်ကြသည်။ မိုးအကုန်၊ ဆောင်းဦးပေါက် ကာလများတွင် ယာခင်း၊ လယ်ခင်း၊ ကွင်းပြင်များ၌ လနတ်သမီးခေါ်ပွဲကိုပြုလုပ်ကြသည်။

လနတ်သမီးခေါ်ပွဲမှာ လက်ကိုင်နိုင်ရန် တုတ်လျှိုထားသောဝါးကျည်တောက်တွင် ငွေဒင်္ဂါး တစ်ပြားထည့်ပြီး ဝါးကျည်တောက်ကို အမျိုးသမီးလုံချည်အသစ်တစ်ထည် ပတ်ထားပေးရသည်။ ထို့နောက် လနတ်သမီးခေါ်တတ်သူက လနတ်သမီးဟုအမည်တတ်လျှင်“လနတ်သမီး ဝေဟင်မှ တောတောင်၊ တောတောင်မှ သစ်ပင်သစ်ရွက်များ၊ ထိုမှတဆင့် လူစုလူဝေးရှိရာဒီဝါးကျည်တောက်အတွင်းသို့လာပါ”ဟု မြင့်ရာမှနိမ့်ရာသို့ တဆင့်ပြီးတဆင့်ဖိတ်ခေါ်ရသည်။ နေနတ်သမီးဟုအမည်တတ်၍ခေါ်မိလျှင် “နေနတ်သမီး ဝါးရုံထဲမှ ဤလူစုလူဝေးရှိရာ ဝါးကျည်တောက်သို့ဆင်းခဲ့ပါ”ဟုဖိတ်ခေါ်ရသည်။

ဖိတ်ခေါ်ပြီးသည်နှင့်“လနတ်သမီး သို့မဟုတ် နေနတ်သမီးဝင်လာလျှင် ဝါးကျည်တောက် ကိုဘယ်သို့ရမ်းပါ၊ သို့မဟုတ် ညာသို့ရမ်းပါ”ဟုပြောရသည်။ ဝါးကျည်တောက်ကို ကိုင်ထားသော လူနှစ် ယောက်ကဒိုင်ခံမေးပေးရသည်။ ကျန်လူများကလည်း မိမိတို့သိချင်သည့်အရာများကို ပျော်ရွှင်ဖွယ်မေးမြန်း ကြသည်။ အပျိုလူပျိုအရွယ်များအတွက် ပျော်ရွှင်ဖွယ်ရာပွဲတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။

လနတ်သမီး သို့မဟုတ် နေနတ်သမီးကိုပြန်ပို့လျှင်လည်း နိမ့်ရာမှတဆင့် မြင့်ရာသို့ အဆင့်ဆင့် ပြန်ပို့ပေးရသည်။ လနတ်သမီး သို့မဟုတ် နေနတ်သမီးကို မခေါ်တတ်၊ မပို့တတ်လျှင် ဖျားနာ

တတ်သည်ဟု ယနေ့တိုင်ယုံကြည်ကြသည်။

ယနေ့ခေတ်လူသားများ နေကမ္ဘာ၊ လကမ္ဘာသို့ရောက်အောင်သွားနိုင်ရန်၊ နေနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းနေချိန်တွင် နေကိုးကွယ်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် နေနှင့်လတို့ထံမှ စေတမာန်များကို လှမ်းခေါ်နိုင်သည်မှာ အံ့သြဖွယ်ရာပင်ဖြစ်သည်။

(ဂ) စုန်းပြုစားခြင်းအတတ်^၁

စုန်းပြုစားခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ထင်ထင်ရှားရှားမတွေ့ရပေ။ စုန်း၊ ကဝေများရှိသည်ကိုယုံကြည်ကြသည်။ အလွန်ချောမောလှပသော မိန်းကလေးများကို စုန်းပြုစားတတ်သူများဟု ယူဆကာရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ရှေးယခင်ဇုတ်အုပ်ချုပ်ရေးခေတ်က စုန်းမျိုးရိုးကို အမျိုးပြုတ်အောင်သတ်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။

(ဃ) ရှေးဦးရာအယူအဆများ

(၁) ကမ္ဘာကြီးနှင့် လူသားအစ^၂

ကမ္ဘာကြီးကို ဂျယ်စော်(Gyoe So)ခေါ် အနန္တတန်ခိုးရှင်တစ်ပါးက ဖန်ဆင်းခဲ့သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ သယံဇာတပစ္စည်းများ၊ သစ်ပင်၊ဝါးပင်၊ သက်ရှိသက်မဲ့အရာခပ်သိမ်းဝတ္ထုများ၊ လေထုတို့ကိုအဆင့်ဆင့်ဖန်တီးပေးခဲ့သည်။ ထို့နောက်ကမ္ဘာ(၉)လုံး (ဂြိုဟ်ကြီးကိုးလုံး) ကိုဖန်ဆင်းခဲ့သည်။ ကမ္ဘာကြီးတွင် အလင်းထုမရှိသေးဘဲအမှောင်ထု၊ လော်ဝေါ်အခေါ်အရ ခါရယ်ချပ်(Kha Qae: Cad') ဟုခေါ်သည်။ အမှောင်ထုကိုလင်းစေရန် အလင်းထုကိုဖန်ဆင်းပေးခဲ့ပြန်သည်။ အမှောင်ထုကို ချတ်ဒမ် (Cad' Dam:)ခေါ် ညအချိန်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အလင်းထုကို ဘောဒမ်(Bo' Dam)ခေါ် နေ့အချိန်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ခွဲခြားသတ်မှတ်ပေးပြီး နေ့နှင့်ညစတင်ကွဲပြားလာခဲ့သည်။ မြစ်ကြီး(၉)သွယ်ကိုလည်းဖန်ဆင်းခဲ့ပြန်သည်။

ထို့နောက် ရှေးဦးလူသားကိုဖန်ဆင်းခဲ့သည်။ ထိုကာလကို“ကြောင်ဟရမ်ပြုနိုင်ချတ်”ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ရှေးဦးလူသားကို လော်ဝေါ်နတ်ဟောဆရာများက ‘ဂျယ်စော်ဆော်ဇော်’ဟုခေါ်ကြသည်။ ဂျယ်စော်ဆိုသည်မှာ ဖန်ဆင်းရှင်ဟုအဓိပ္ပါယ်ရပြီး ဆော်ဇော်မှာသားဟူ၍အဓိပ္ပါယ်ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဂျယ်စော်ဆော်ဇော်မှာ ဖန်ဆင်းရှင်၏သားဟူ၍အဓိပ္ပါယ်ရပါသည်။

^၁။ Sorcery
^၂။ Origin of earth & man

ထိုရှေးဦးလူသားတို့၏ခေတ်ကာလ၌ ကမ္ဘာကြီးနှင့်အခြားကမ္ဘာများအကြား ကူးလူးဆက်ဆံနိုင်ခဲ့ကြသည်ဟုဆိုသည်။ သို့ဖြစ်၍ ထိုခေတ်ကလူသားများသည် အခြားကမ္ဘာသားများနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ နတ်များနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသတ္တဝါများနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ ပြောဆိုဆက်ဆံမှုရှိခဲ့ကြောင်း၊ စကားနားလည်ခဲ့ကြကြောင်းအဆိုရှိလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ပြည့်စုံကောင်းမွန်သော ကမ္ဘာကြီးကိုဖန်ဆင်းပြီးချိန်တွင် ဖန်ဆင်းရှင်နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်အင်အားစုဖြစ်သော ‘လဟောင်၊လပေါ်’(La Haung ၊ Lapao) ခေါ်ညီနောင်တစ်စု ပေါ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ထိုညီနောင်တို့သည် မြစ်ထဲမှ ငါးများကို ကုန်းပေါ်သို့လည်းကောင်း၊ ကုန်းပေါ်မှ သတ္တဝါများကို မြစ်ထဲသို့လည်းကောင်း၊ လေထဲ၌ပျံသန်းနေသောငှက်များကို မြေပြင်သို့လည်းကောင်း၊ မြေပြင်မှတောသတ္တဝါများကို သစ်ပင်များပေါ်သို့လည်းကောင်း၊ သဘာဝကိုဆန့်ကျင်၍ ဖန်ဆင်းရှင်၏ ကောင်းကျိုးလုပ်သမျှကို ဆိုးကျိုးဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ နေကိုစင်းထွက်အောင်ပြုလုပ်ခဲ့သဖြင့် သတ္တဝါများအပင်များ သေကြေပျက်စီးပြီး ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးခြင်းကို ကြုံကြရသည်။

ရှေးဦးလူသားများသည် လဟောင်နှင့်လပေါ်တို့ကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်လိုလာကြသည်။ ပထမဦးစွာ ဂျော် (Jao)ခေါ် တောင်ပေါ်၌ပေါက်သောသစ်ပင်ကြီးကို ခုတ်လှဲ၍ လဟောင်နှင့်လပေါ်တို့ကို သေစေရန် ထောင်ချောက်ဆင်ခဲ့သည်။ သို့သော် အဖျက်သမားညီနောင်တစ်စုက လဲကျလာသောသစ်ပင်ကို ပန်းဖြင့်ဆီးကြိုထိန်း၍ယူသွားကြလေသည်။ ဒုတိယအကြိမ် လနင်(Lanin)ခေါ်အပင်ကိုခုတ်လှဲ၍ ပိသေစေရန် လုပ်ကြံပြန်သည်။ ထိုအခါ လဟောင်နှင့်လပေါ်ညီနောင်အချို့မှာ ပိ၍သေဆုံးကြပြီး အချို့မှာလွတ်မြောက်သွားကြသည်။ လွတ်မြောက်သူတို့မှာ ဂျော်ပင်မှထွက်သောမူကိုစားသုံးမိ၍ သေဆုံးကြရပြန်သည်။ နောက်ဆုံး တစ်ဦးတည်းသာကျန်နေ၍ ထိုလူကိုသတ်၊ အခြောက်လှမ်း၊ အမှုန့်ကြိတ်ပြီး အမှုန့်အချို့ကို မြောက်အရပ်သို့ပစ်လိုက်ကြရာ ဖြတ်ကောင်များအဖြစ်သို့လည်းကောင်း၊ ကျန်ရှိသောအမှုန့်ကို တောင်အရပ်သို့ပစ်လိုက်ရာ ခြင်ကောင်များအဖြစ်သို့လည်းကောင်း ပြောင်းလဲသွားသည်ဟု ဆိုသည်။

တဖန် ရှေးဦးလူသားတို့သည် ‘လုတ်ဂင်’ခေါ် တောင်ပေါ်ရှိအလွန်မြင့်သော သစ်ပင်ပေါ်တက်၍ မဟာဒူးလေးကြီးဖြင့် နေ(၉)စင်းကိုပစ်ခွင်းရာ နေ(၉)စင်းစလုံး ပျောက်ကွယ်သွားသဖြင့် အမှောင်ထုကြီးဖြစ်သွားပြန်သည်။ ထိုအခါ အလင်းရောင်မရှိသဖြင့် ငှက်၊သင်းခွေချပ်တို့ဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်လွှတ်ပြီး နေမင်းကိုပြန်ခေါ်ရာ နေမင်းသည် ပြန်ထွက်လာတော့ပေ။ နောက်ဆုံး ဘဆွမ်(Basum)ခေါ် ယင်ကောင်ငယ်နှင့်ယင်ကောင်တို့ကို စေလွှတ်ပြန်ရာ နေတစ်စင်းသာ ပြန်ထွက်လာတော့သည်။

လဟောင်းနှင့်လပေါ်တို့၏ ပြောင်းပြန်ဆန်သောလုပ်ရပ်များကြောင့် မျှ ဝီဉာဏ်ပြောင်းလဲမှု များနှင့် အခြားကမ္ဘာနှင့် ဆက်သွယ်ရေးပြတ်တောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ အဖျက်သမားများ ကင်းရှင်းသွားပြီးနောက် ကမ္ဘာမြေကြီးသည် (၃)နှစ်တိုင်မငြိမ်းတမ်း မီးလောင်ကျွမ်းခြင်းခံခဲ့ရသည်။ ထိုမီးများသည် (၃)နှစ်တိုင်လောင်ကျွမ်းပြီး မီးကြွင်းမီးကျန်များမှာ ကမ္ဘာအတွင်းပိုင်း (ကမ္ဘာမြေလွှာ (၁၀)ထပ်လွှာအတွင်း)သို့လည်းကောင်း၊ ကောင်းကင်လွှာ (၁၀)ထပ် အတွင်းသို့လည်းကောင်း ရောက်ရှိ သွားပြီး ယနေ့တိုင်ရှိနေသေးသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ၎င်းမီးဘေးကြီးမှ လွတ်မြောက်နိုင်ရန် လူသားများ သည် ဖန်ဆင်းရှင်၏စေခိုင်းချက်အရ ငှက်ပျောတိုင်(၉၉)ထပ် ပတ်လည်ကာရံပြီး အထဲတွင်ခိုအောင်းနေကြ သည်။ ထိုလူသားမျိုးနွယ်မှပေါက်ဖွားလာသောလူသားမျိုးနွယ်တို့သည် ကာလတစ်ခုသို့ရောက်ရှိသောအခါ ထိမ်းမနိုင်သိမ်းမရနှင့်၊ ရှုပ်ထွေးလှသော လူ့အဆောက်အဦကြီးအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲရောက်ရှိလာခဲ့သည် ဟုဆိုသည်။ ထိုခေတ်ကိုလော်ဝေါ်အခေါ်အရ ‘ဆမ်ဆော်ဆမ်တောင်ခေတ်’ဟု သတ်မှတ်ထားကြသည်။

ထိုအခါ ဖန်ဆင်းရှင်သည် ကမ္ဘာမြေကြီးကို ပြန်လည်သန့်စင်စေရန် ရေလွှမ်းမိုးစေခဲ့ ပြန်သည်။ (၃)လကြာရေလွှမ်းမိုးခံရပြီး ကိုယ်ကျင့်တရားကောင်းမွန်သည့် လူမျိုးနှင့်လနေ ဇနီးမောင်နှံကို ဖောင်ကြီးတစ်ခုတွင်ထား၍ အခြားသတ္တဝါဖိုမစုံတွဲများကိုပါ ထိုဇနီးမောင်နှံနှင့်အတူထားခြင်းဖြင့် ရေဘေးမှ လွတ်မြောက်စေခဲ့သည်။ ထိုဖောင်ပေါ်ရှိ သတ္တဝါများမှ ယနေ့မျက်မှောက်ခေတ်လူသားများ၊ သတ္တဝါများ ဖြစ်ပေါ်လာရသည်ဟု ယုံကြည်ကြလေသည်။

အထက်ပါအကြောင်းအရာများသည် နတ်ဟောဆရာများ၏နှုတ်တိုက်ပြောဆိုမှုများမှ သိရှိ ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နတ်ဆရာအဆက်ဆက်မှ နှုတ်ဖြင့်လက်ဆင့်ကမ်းသင်ကြားစွတ်ဆိုခဲ့မှုကြောင့်ဖြစ်သည်။

(၂) ငလျင်လုပ်ခြင်း

ကမ္ဘာမြေကြီးသည် (၃)နှစ်တိုင် မီးလောင်ကျွမ်းခံရပြီး မီးကြွင်းမီးကျန်အချို့မှာ မြေကြီး အတွင်းသို့ ရောက်ရှိသွားခဲ့သည်။ ထိုမီးကြွင်းမီးကျန်များသည် ကမ္ဘာမြေကြီးပေါ်၌ နောက်ထပ်လူသားများ ရှိမရှိသိလိုသဖြင့် ကမ္ဘာမြေကြီးကို လှုပ်ခါပြီးရှာဖွေသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့လှုပ်ခါခြင်းကို ငလျင်လှုပ်သည်ဟုခေါ်ကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။ ရှေးယခင်က ငလျင်လှုပ်သည်အချိန်တွင် ကလေးသူငယ် များကို စကားမပြောရ၊ မလှုပ်ရှားရဟု သတ်မှတ်လေ့ရှိသည်။ အကယ်၍ လှုပ်ရှားပြောဆိုမိလျှင် မီးကြွင်းမီးကျန်များက သိရှိသွားမည်စိုးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

(၃) မိုးကြိုးပစ်ခြင်း

အထက်ကောင်းကင်လွှာ(၁၀)ထပ်အတွင်းရှိသော မီးကြွင်းမီးကျန်များသည် မိုးနတ်၏ လက်နက်ဖြစ်သွားပြီး မိုးကြိုးပစ်ခြင်းဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ မိုးနတ်သည် တရားမျှတမှုရှိပြီး မတော်မတရား သူကို မိုးကြိုးပစ်ခြင်းဖြင့်ဆုံးမသည် ဟုယုံကြည်ကြသည်။

(၄) နေကြပ်ခြင်း လကြပ်ခြင်း

နေကြပ်ခြင်း လကြပ်ခြင်းသည် အတိတ်နိမိတ်မကောင်းဟုယူဆကြသည်။ နေကြပ်လကြပ် ဖြစ်ပါက သေနတ်များပစ်ဖောက်ပြီး ခြောက်လှန့်ကြသည်။

(၅) ဝိဉာဉ်လိပ်ပြာအယူအဆ^၁

အမျိုးသားများတွင် လိပ်ပြာ(၆)ပါး၊ အမျိုးသမီးများတွင် လိပ်ပြာ(၇)ပါးရှိသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ထိုယူဆချက်၏မူလအစကို မေးမြန်းသောအခါတွင် သေချာစွာဖြေဆိုနိုင်သောသူမရှိပေ။ “ရှေးလူကြီးများ၏ ပြောဆိုမှုကြောင့်သိရသည်” ဟု ဆိုကြသည်။ လိပ်ပြာများမှာ -

၁- လူနှင့်ကပ်လျက်ရှိသောလိပ်ပြာ

၂- ကောင်း၏၊ မကောင်း၏ စဉ်းစားနိုင်သောလိပ်ပြာ

၃- ကောင်းသောလိပ်ပြာ

၄- စဉ်းစားနိုင်ပြီး သွားနိုင်သောလိပ်ပြာ

၅- မကောင်းဘက်သို့ ဦးတည်သောလိပ်ပြာ

၆- လိပ်ပြာ (၅)မျိုးစလုံးကို မှတ်တမ်းတင်သောလိပ်ပြာ

၇- မိခင်၊ ဖခင်တို့၏ ပီဖပေါ်တွင်မူတည်၍ ပါလာသောလိပ်ပြာ(အများအားဖြင့် ဖခင်၏ပီဇက ပို၍လွှမ်းမိုးသည်)ဟုဖြစ်ကြသည်။ (၁)မှ(၆)အထိလိပ်ပြာများသည် အမျိုးသားတို့ရှိလိပ်ပြာများ ဖြစ်ပြီး၊ (၇)ပါးလုံးမှာ အမျိုးသမီးများထံတွင်ရှိသည်။

အမျိုးသားတွင်ရှိသောလိပ်ပြာ(၆)ပါးတွင် (၃)ပါးသည်ကိုယ်တွင်ရှိပြီး ကျန်(၃)ပါးသည် တောထဲတွင်ရှိသည်ဟုဆိုပါသည်။ အမျိုးသမီးများ၏လိပ်ပြာ(၇)ပါးတွင် (၃)ပါးသည်ကိုယ်တွင်ကပ်၍ (၃)ပါးသည်တောထဲတွင်ရှိပြီး ကျန်(၁)ပါးက အလယ်တွင်ဖြစ်နေသည်။ အလယ်(၁)ပါးက တောထဲမှ

လိပ်ပြာနှင့် ကိုယ်တွင်ကပ်နေသော လိပ်ပြာများကို ရန်တိုက်ပေးခြင်း၊ နောက်ယှက်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးသည်ဟုဆိုပါသည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသမီးများမှာ ကြောက်ရွံ့ခြင်း၊ ထိတ်လန့်ခြင်းတို့ဖြစ်ရသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

လိပ်ပြာခေါ်ခြင်း

လူကြီးများ၊ ကလေးငယ်များ နာမကျန်းဖြစ်ခြင်း၊ လန့်ဖြုန်ခြင်း၊ မေ့မြောသွားခြင်းတို့ ဖြစ်ပါက လိပ်ပြာလွင့်သည်ဟုယူဆပြီး လိပ်ပြာခေါ်ယူသောလေ့ကို နတ်ပူဇော်ခေတ်ကပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။

လိပ်ပြာခေါ်ရာတွင် ကြက်ဥ(သို့မဟုတ်)၊ ငါးခြောက်(သို့မဟုတ်)၊ ငါးတို့ကို အသုံးပြုကြသည်။ အဖုံးအပိတ်ပါ၍ ဝါးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသော စောက်နက်သည်စကောထဲတွင် ထမင်း(သို့မဟုတ်)၊ ဆန်ကြမ်း(သို့မဟုတ်)၊ ကောက်ညှင်းအနည်းငယ်ကို ထည့်ရသည်။ ၎င်းအပေါ်မှ ကြက်ဥ(သို့မဟုတ်)၊ ငါးခြောက်ကိုတင်၍ အဖုံးပိတ်ပြီး၊ အိမ်ရှေ့(သို့မဟုတ်)၊ လမ်းဆုံလမ်းခွဲသို့သွားရသည်။ ထို့နောက် စကောကိုလက်ဖြင့်စကောဝိုင်းဝိုင်းရသည်။ ပါးစပ်မှလည်း “-----၏လိပ်ပြာ တောတောင်တွင်ရောက်နေသောလိပ်ပြာလွင့်သွားသောလိပ်ပြာပြန်လာပါ”ဟုခေါ်နေရသည်။ ထိုသို့ပြောဆိုပြီး စကောကိုဖွင့်ကြည့်ရသည်။ ကြက်ဥ(သို့မဟုတ်)၊ ငါးခြောက်၏ဦးခေါင်းက အိမ်ဘက်သို့လှည့်နေလျှင် လိပ်ပြာပြန်လာသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ကြက်ဥ အိမ်ဘက်သို့ဦးမတည်မချင်း စကောဝိုင်းကိုလှည့်နေရသည်။

လိပ်ပြာပြန်လာသည်ဟုသိသည်နှင့် ကလေးပိုးသောတဘက်ကို ကျောတွင်ပိုးပြီး လိပ်ပြာခေါ်လာသည်ပုံဖြင့်ပြန်လာကာ ပိုးလာသောတဘက်ကို ကလေးခေါင်းအုံးအနီးတွင်ထားရသည်။

ယခုအခါတွင် ဓရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်နေကြသဖြင့် လိပ်ပြာခေါ်ခြင်းလေ့ကို မတွေ့ရတော့ပေ။ လိပ်ပြာအယူအဆနှင့်ပါတ်သက်၍ ယုံကြည်ကြဆဲဖြစ်သည်။

(၆) ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအယူ ၁

နတ်ပူဇော်ခေတ်က လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် သားသမီးများစွာထွန်းကားစေရန်နှင့် မျိုးနွယ်မပြတ်စေရန်၊ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များတိုးပွားလာစေရန် တို့အတွက် မိမိတို့၏အိမ်တွင် ပျားအုံပုံများ ရေးဆွဲထားခြင်း၊ ဝါးကိုအချောင်းလိုက်နှီးဖျာ၍ ကျစ်ထားသောကြိုးများထားရှိခြင်း၊ အိမ်တိုင်ကို အမျိုးသမီးကိုယ်လုံးပုံ ထွင်းထားခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြသောကြောင့် ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအယူကို လက်ခံကြကြောင်း တွေ့ရသည်။

(င) လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများနှင့် ခရစ်ယာန်ဘာသာ

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် နတ်များကို မိမိတို့စိတ်ကြိုက်ပူဇော်ပသကြသော်လည်း ယွီဇော်ဆောက်က လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေးတို့မှာ အဘက်ဘက်မှနိမ့်ကျခဲ့ရသည်။ နတ်စိုးမိုးမှု ကာလမှ လွတ်မြောက်လိုလာကြသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် (၁၉၃၀)ခုနှစ်မှ စ၍ ခရစ်ယာန်ဘာသာကို စိတ်ဝင်စားလာကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ပြိတိသျှအစိုးရ လက်အောက်တွင် ကျရောက်နေချိန်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လယ်ရပ်ခြားမှ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများ ၏ကျေးဇူးကြောင့် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် နတ်စိုးမိုးမှု၊ နတ်ကိုကြောက်ရွံ့မှုတို့မှ ကင်းလွတ်ခဲ့ရသည်။

၁၉၄၆ - ခုနှစ်၌ ချီဖွေ - ဆော့လော်မြို့နယ်၊ ယီကျော်ရွာတွင် တရားဟောဆရာ ချော်ဂျယ်ဒေါင်ခေါင်း ဦးဆောင်ပြီး သင်းထောက် ယရော်ဟောင်းဒေါင်၊ လလော်ဇလွန်း၊ ချော်လော် ခေါင်လွမ်း၊ လာဇော်ခေါင်လွန်း၊ ဝေါဖတ်ဒေါင်လွမ်း၊ ဝဘောလွမ်းဒေါင်တို့ပါဝင်သောကော်မတီကို ဖွဲ့စည်း ပြီးကျမ်းစာကိုသင်ကြားပေးလာသည်။ ပင်လယ်ရပ်ခြားသာသနာပြုမိတ်သဟာယအဖွဲ့ (O.M.F)သို့ သာသနာပြု များစေလွှတ်ရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် လီဆူးတိုင်းရင်းသားများကို သာသနာပြုနေသော သိက္ခာတော်ရဆရာ ဆာမူယီဖ၏အကူအညီဖြင့် “ China Inland Missionary”အဖွဲ့မှ သာသနာပြုဆရာကြီး ဂျန်ကွန်းကို တောင်းဆိုသော်လည်းမရခဲ့ပေ။ (O.M.F) အဖွဲ့က ၁၉၅၀ - ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် O.C. Carlson ကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ O.C. Carlson သည် ဇွန်လတွင် သူ၏နိုင်ငံသို့ပြန်သွားခဲ့၍ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ ခရစ်ယာန်အသင်းတော်မှာ မှေးမှိန်ခဲ့ရသည်။

၁၉၄၆ - ခုနှစ်တွင်စတင်ခဲ့သော အသင်းတော်တွင် ရွာပေါင်း(၃၀၀)မှ (၄၀၀)ခန့်အထိ ဝင်လာခဲ့သည်။ ၁၉၅၀ - နောက်ပိုင်းတွင် မှေးမှိန်ခဲ့ပြီး ၁၉၈၉ - ခု၊ ဇွန်လ(၄)ရက်နေ့တွင် မိုင်းနားရွာ၌ အစည်းအဝေးပြုလုပ်ပြီး ပိုင်းမော်တွင် လော်ဝေါနစ်ခြင်းခရစ်ယာန်အသင်းတော် L.B.C ၏ ဌာနချုပ် ပြုလုပ်ရန် အမှုဆောင်(၁၁)ဦးပါသော L.B.C အဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းလိုက်ကြသည်။ L.B.C ၏ ပထမဆုံး အလုပ် အမှုဆောင်အဖွဲ့ဝင်များမှာ -

- ၁။ ဦးလနန်ခေါင်ဒေါင် (ဥက္ကဋ္ဌ)
- ၂။ ဦးလဂျိုင်ခေါင်ဟောင်း (ဒု-ဥက္ကဋ္ဌ)
- ၃။ သိက္ခာတော်ရ ဦးလနန်ခေါင်လွမ်း (အတွင်းရေးမှူး)
- ၄။ ဦးမဟော်ဇောင်းယောင်း (တွဲဘက်အတွင်းရေးမှူး)
- ၅။ ဦးခေါင်ရယ်ခမ်း (ကော်မတီဝင်)
- ၆။ ဦးဌမ်ဇောက်ဇယ်လွမ်း (ကော်မတီဝင်)

- ၇။ ဦးဖောင်ဂေါ်ဇယ်ခေါင် (ကော်မတီဝင်)
 ၈။ ဦးလမောင်ကျုံးဟောင်း (ကော်မတီဝင်)
 ၉။ ဦးလကျန်ဒေါင်းဇယ် (ကော်မတီဝင်)
 ၁၀။ ဦးဝမောကျုံးပွမ်း (ကော်မတီဝင်)
 ၁၁။ ဦးလသယ်လွမ်းခေါင် (ကော်မတီဝင်) တို့ဖြစ်ပြီး၊

- အကြံပေးပုဂ္ဂိုလ်များမှာ - ၁။ သိက္ခာတော်ရ အမ်ဒေါင်ခေါင်
 ၂။ ဦးလကတ်လွမ်းခေါင်
 ၃။ ဦးလမောင်ခေါင်ဟောင်း
 ၄။ ဦးလမောင်ခေါင်ဒေါင်
 ၅။ ဦးဝဘော်ဇေဇောင်း တို့ဖြစ်ကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့၏ ယုံကြည်ချက်မှာ ကချင်နှစ်ခြင်းခရစ်ယာန်အသင်းတော် K.B.C အဖွဲ့မှ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ၊ ဟိုင်းဆင့်သာသနာနှင့် ဂျွန်ကွန်းသာသနာအဖွဲ့တွင် ပါဝင်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားအားလုံးကိုစုစည်းပြီး ကိုယ့်စာပေ၊ ကိုယ်ဘာသာကို တတ်မြောက်စေရန် နှင့် တပါးအမျိုးသားများကို သာသနာပြုနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်နှစ်ခြင်းခရစ်ယာန်အသင်းတော်တွင် သာသနာနယ် (၈)နယ်ပါဝင်ပြီး ဝိုင်းမော် သာသနာနယ်တွင် စန်းကားကျေးရွာပါဝင်သည်။ အသင်းချုပ်ကြီး၏ အမှုဆောင်ကို (၃)နှစ်လျှင် (၁)ကြိမ် ရွေးချယ်ပြီး နယ်များတွင်လည်း ထိုအဟုပင်ပြုလုပ်သည်။ ကျေးရွာများတွင်မူ မိမိတို့နှစ်သက်သလို ရွေးချယ်နိုင်ကြသည်။ သင်းအုပ်ဆရာသည် ကျမ်းစာသင်ကျောင်းတွင် (၄)နှစ်သင်တန်းတက်ပြီးလျှင် နှစ်ချင်းခံပေးနိုင်သည်။ ထို့အပြင်အိမ်ထောင်သည်ဖြစ်ရပြီး သားသမီးလည်းစုံရမည်။ သင်းထောက်သည် နှစ်ချင်းမခံပေးနိုင်ပေ။ တရားဟောသည့်အဆင့်မှာသာရှိပြီး စေတနာ့ပန်ထမ်းဖြစ်သည်။

မင်္ဂလာဆောင်၊ ကလေးကင်ပွန်းတပ်များတွင် ဘာသာရေးဆရာ (သင်းအုပ်) က သက်သေခံခြင်း၊ လက်မှတ်ပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးကြသည်။ အသုဘတွင်လည်း ကျမ်းစာရွတ်ဖတ်ပေးခြင်း၊ ဆုတောင်းခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးရသည်။ လင်မယားကွာရှင်းခြင်းကိုမူ ပြုလုပ်ပေး၍မရပေ။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ခရစ်ယာန်သာသနာသို့ ကူးပြောင်းရာတွင်တစ်ဦးချင်း ကူးပြောင်းသည်ထက် ရွာအလိုက်၊ ဆွေမျိုးစုအလိုက်ကူးပြောင်းကြသည်။ အခြားရွာများကူးပြောင်းလျှင် မိမိရွာမှ ချက်ချင်းမကူးပြောင်းသေးဘဲ ကူးပြောင်းသောရွာ၏အခြေအနေကိုစောင့်ကြည့်သည်။ အခြေအနေ ကောင်းလာမှ လိုက်၍ကူးပြောင်းကြသည်။

(၁) စန်းကားကျေးရွာနှင့်ခရစ်ယာန်သာသနာ

စန်းကားကျေးရွာသည် ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှစ၍ ရွာလုံးကျွတ်နီးပါး ခရစ်ယာန် ဘာသာသို့ကူးပြောင်းခဲ့သည်။ စန်းကားကျေးရွာစတင်သောအချိန်တွင် ရွာပတ်ဝန်းကျင်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာရှမ်း လူမျိုးများရှိပြီး လော်ဝေါ်တို့မှာ မိရိုးဖလာနတ်ကိုပူဇော်လျက်ပင်ရှိသေးသည်။ ယှီစော်ခေတ်က စန်းကားရွာ သည်ရှမ်းမော်ဘွားများ၏ လက်အောက်တွင်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် စန်းကားရွာမှဘုရားဒကာမာခါး ဆိုသည့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတစ်ဦးသည် ဘုရားတစ်ဆူတည်ခဲ့၍ ထူးခြားသည်ဟုဆိုရပေမည်။

ဘုရားဒကာမာခါးသည် ကောက်ညင်း(၈)ပြည်ကြံရာ တင်း(၃၀၀)ထွက်၍ ဇမ်ဂေါပွဲ ပြုလုပ်ရန် ရှမ်းစော်ဘွားများထံ ခွင့်တောင်းခဲ့သည်။ ရှမ်းစော်ဘွားက ဇမ်ဂေါပွဲပြုလုပ်မည့်အစား ပို၍အကျိုး ရှိစေရန် ဘုရားတည်ခိုင်း၍ ဘုရားတည်ခဲ့ရသည်။ ထိုအခါဘုရားဒကာမာခါး ဟူ၍လူသိများလာသည်။ သို့ရာတွင်စန်းကားကျေးရွာသည် ခရစ်ယာန်မကိုးကွယ်မီကာလက ဗုဒ္ဓဘာသာကိုးကွယ်ခဲ့သည် ဆိုသည့် အထောက်အထားကို မတွေ့ရပေ။ ဘုရားဒကာမာခါးသည် ရှမ်းစော်ဘွားများကိုကြောက်၍ ဘုရားတည်ခဲ့ ရသော်လည်း ဗုဒ္ဓဘာသာကိုကိုးကွယ်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။

ထို့အပြင် ယှီစော်ခေတ်က စန်းကားကျေးရွာတွင် သာသနာပြုရန်လာသော ခရစ်ယာန် ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါးကို လေးစွဖြင့်ပစ်၍ ချောက်လုန်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားသားတိုင်းတပါးမှ ဝင်၍ သာသနာ ပြုမှုကိုလွယ်လွယ်ဖြင့် လက်ခံခဲ့ကြခြင်း မဟုတ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင် ခရစ်ယာန်ဘုရားကျောင်း(၅)ကျောင်းရှိသည်။ လော်ဝေါ်၊ လီဆူး၊ ဂျိန်းဖော၊ လရီ၊ ဂေါ်ရခါးတို့ဖြစ်ကြသည်။ မိမိတို့လူမျိုးစုအလိုက် ဘုရားကျောင်းတစ်ခုစီပြုလုပ်ပြီး မိမိတို့ ဘာသာစကားဖြင့်သာ ကျမ်းစာကိုရွတ်ဆိုကြသည်။ လော်ဝေါ်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းမှာ နှစ်ချင်းခရစ်ယာန် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းဖြစ်သည်။ ဘုရားကျောင်းများ၌ တနင်္ဂနွေနေ့တိုင်း နံနက် (၈) နာရီမှ (၉) နာရီအထိ ကလေး များအား ဘုရားကိုချီးကျူးသော ဓမ္မသီချင်းများသင်ပေးခြင်း၊ ကျမ်းစာရွတ်ဖတ်စေခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြသည်။

(၂) ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်သောပွဲတော်များ^၁

ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်သော ပွဲတော်များအနေဖြင့် ခရစ်တော်၏ညစာစားပွဲ၊ ရှင်သန်ထမြောက်ပွဲ၊ ခရစ်စမတ်ပွဲတို့ဖြစ်သည်။

ခရစ်တော်၏ညစာစားပွဲကို လစဉ်လတိုင်းလဆန်းပိုင်းတနင်္ဂနွေနေ့များတွင်ပြုလုပ်သည်။ ညစာစားပွဲအထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ဘုရားကျောင်းတွင်ပွဲသဘောအလှူတစ်ခုပြုလုပ်ကြသည်။ ဘုရား၏အသွေးတော်အသားတော်အဖြစ် ကိတ်မုန့်နှင့်စပျစ်ရည်တို့ကိုစားသောက်ကြရသည်။ “ငါ့အသားမစား၊ ငါ့သွေးမသောက်သူသည် ငါနှင့်မဆိုင်၊ ငါ့အသားစားပြီး၊ ငါ့သွေးသောက်မှသာ ငါနှင့်ဆိုင်မည်”ဟုဘုရားသခင်က ပြောကြားခဲ့ကြောင်း၊ သို့မှသာခရစ်တော်၏ ကယ်တင်ခြင်းကို ခံရမည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ဘုရားသခင်၏ မေတ္တာကိုမမေ့လျော့စေရန်လည်းဖြစ်သည်။ နှစ်ချင်းခံပြီးသူများသာထိုကဲ့သို့ စားသောက်နိုင်သည်။

ရှင်သန်ထမြောက်ပွဲကို ဧပြီလ (၄)ရက်နေ့တွင် နယ်အလိုက်၊ ရွာအလိုက်၊ မြို့အလိုက် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းအနီးကွင်းပြင်တွင် ပြုလုပ်ကြသည်။ ကလေးလူကြီးမရွေးပါဝင်ခွင့်ရှိသည်။ ပွဲမစမီ အကြိုနေ့တွင် လက်ဝါးကပ်တိုင်၊ ခရစ်တော်၏အုတ်ဂူတို့ကို စက္ကူဝါးတို့ဖြင့် အတုပြုလုပ်ပြီး ပွဲနေ့၌သင်းထောက်ဆရာက ခရစ်တော်ပုံစံလုပ်၍ ခရစ်တော်ရှင်သန်ထမြောက်ပွဲကို သရုပ်ဖော်ရသည်။ ကျမ်းစာဖတ်ခြင်း၊ တရားဟောခြင်းတို့ပြုလုပ်သည်။ အခြားတိုင်းရင်းသား ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များနှင့်အတူ ကျင်းပသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

ဒီဇင်ဘာ(၂၅)ရက်တွင် ခရစ်စမတ်ပွဲကို ရွာအလိုက်၊ မိသားစုအလိုက်၊ ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုနေ့ကိုခရစ်တော်၏မွေးနေ့အဖြစ်သတ်မှတ်ပြီး လူအများကိုလှူဒါန်းကျွေးမွေးခြင်း၊ ဘုရားသခင်၏ ဂုဏ်ပုဒ်များကိုတေးသီချင်းများဖွဲ့၍သီဆိုခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။

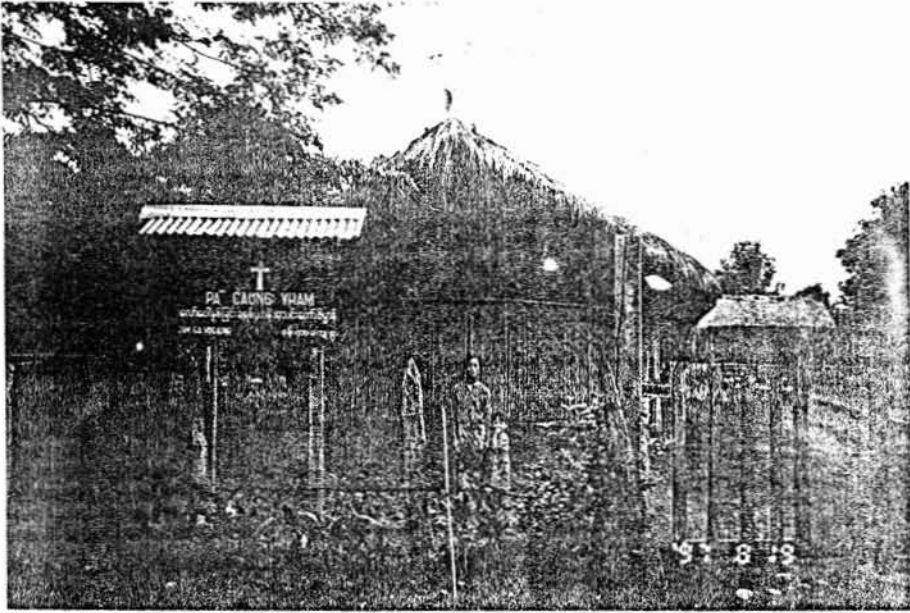
နှစ်ချင်းမင်္ဂလာပြုခြင်းမှာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့အားခရစ်ယာန်ဘာသာသို့တရားဝင်ဝင်ရောက်ခြင်း အထိမ်းအမှတ်ပင်ဖြစ်သည်။ နှစ်ချင်းခံခြင်းဆိုသည်မှာ သိက္ခာတော်ရဆရာ သို့မဟုတ် သင်းအုပ်ဆရာက လူတစ်ယောက်ကို ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်အဖြစ် ဘုရားသခင်ကိုယုံကြည်သောသူအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရသည့် ဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်သည်။ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ကလေးများကို အများအားဖြင့် အရွယ်ရောက်ပြီး ရင့်ကျက်သည့်အချိန်မှ နှစ်ခြင်းမင်္ဂလာပြုလုပ်ပေးလေ့ရှိကြသည်။ နှစ်ခြင်းမင်္ဂလာပြုလုပ်မီ ကျမ်းစာများကို သင်ပေးကြသည်။ နှစ်ခြင်းမင်္ဂလာ ပြုလုပ်ပါကတစ်ရွာလုံးလာကြသည်။ ရေမနှစ်မီ ဓမ္မဆရာတော်နှင့်အတူ လာရောက်သူအားလုံးက ဆုတောင်းပေးကြသည်။ ရေကန်ရှိရေမှာ ခါးသို့မဟုတ် ရင်အထိ မြုပ်နေရသည်။ ဆုတောင်းခန်းတွင် ဆုတောင်းပြီးမှ

ရေကန်သို့တက်ရသည်။ ဆရာတော်ကလက်ခံပြီး ခေါင်းပါမြှုပ်အောင်နှစ်ရသည်။ ၎င်းနောက် နှစ်ခြင်းခံလက်မှတ်ပေးကာ တရားဝင်ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်ဖြစ်သွားသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ပြီးလျှင် အရက် မသောက်ရ၊ မိန်းမနစ်ယောက်မယူရစသည့် မကောင်းသည့်ဒုစရိုက်များကို ရှောင်ရှားကြရသည်။ နှစ်ခြင်းခံပြီးမှသာ ဘုရားကျောင်းများတွင် ဘုရားသခင်၏ အသွေးနှင့်အသားကို တစ်လတစ်ကြိမ်စားကြရသည်။ အသွေးအဖြစ် စပျစ်ရည်၊ အသားအဖြစ် ပေါင်မုန့်ကိုစားခြင်းဖြစ်သည်။ နှစ်ခြင်းမခံထားလျှင် မစားရပေ။ နှစ်ခြင်းမခံထားသူနှင့် အခြားမဆိုင်သူများစားလျှင် အမှားများဖြစ်တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ နှစ်ချင်းမခံရသေးသောသူများ အမှားလုပ်မိလျှင်၊ ဥပမာ- ဘုရားအပေါ်တွင် မယုံကြည်စိတ်ဝင်လာလျှင် အရက်သောက်မိလျှင်အပြစ်မရှိချေ။ နှစ်ချင်းခံပြီးသူက ကျူးလွန်မိပါက ဘုရားကျောင်း၌လူအများရှေ့တွင် အပြစ်ကိုထုတ်ဖော်ပြော၍ ဝန်ချတောင်းပန်ရသည်။ နှစ်ချင်းခံပြီးသူတို့သည် အခြားဘာသာသို့ကူးပြောင်းမှုကိုပြုခဲ့သည်။ အကယ်၍ကူးပြောင်းခဲ့လျှင် ဘုရားသခင်က ဒဏ်ခတ်တတ်သည်။ အပြစ်ကြီးသည်ဟု ယူဆကြသည်။ ဘုရားသခင်မှ လွဲ၍ မည်သူ့ကိုမျှ ကန်တော့ခြင်း၊ ကိုးကွယ်ခြင်းမလုပ်ကြရပေ။ မိမိတို့၏ မိဘကိုပင် မကန်တော့ရပေ။

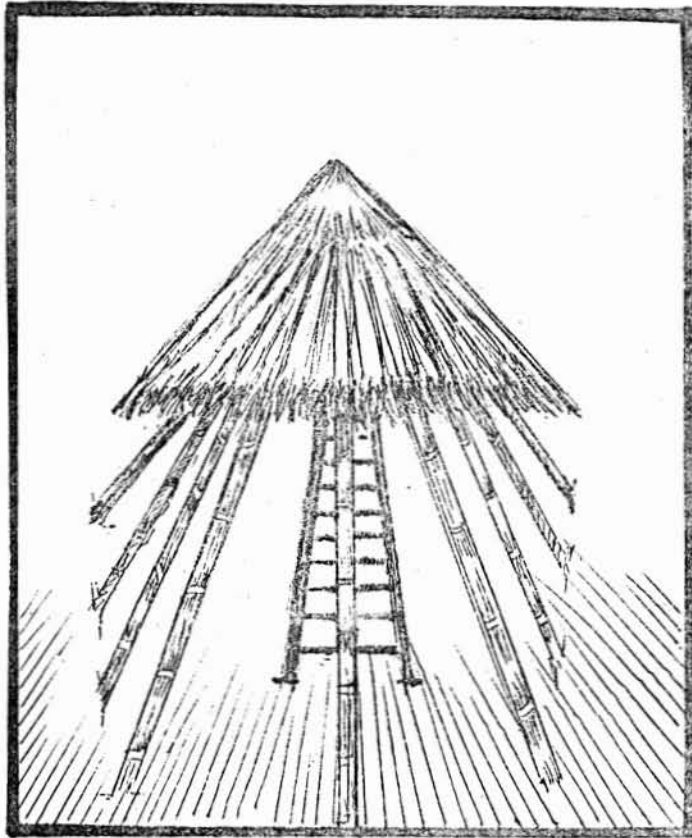
နှစ်ချင်းခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်လော်ဝေါ်မိသားစုတွင် ဝင်ငွေ၏ဆယ်ဘို့တစ်ဘို့ကို လှူဒါန်းလေ့ရှိသည်။ ထို့အပြင် နေ့စဉ်ထမင်းချက်သည့်အထဲမှ လက်တစ်ဆုပ်ယူ၍ဖယ်ထားလေ့ရှိသည်။ ထိုဆန်ကို ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်သောပွဲတော်များတွင် လှူဒါန်းလေ့ရှိသည်။ စနေ၊ တနင်္ဂနွေနေ့များတွင် ဘုရားကျောင်းသို့ ပုံမှန်သွားလေ့ရှိပြီး ထိုနေ့များကို ဘုရားသခင်အတွက်သီးသန့်လိုထားကြသည်။ ဆိုင်ထွက်ခြင်း၊ စီးပွားရှာခြင်းတို့အပြင် သိုးမွေးထိုးခြင်းကိုပါရှောင်ကြသည်။

ယခင်ယွီစော်ခေတ်က နတ်ဆရာများအနေဖြင့် နတ်ကိုကြောက်ရွံ့နေဆဲရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရပါသည်။ နတ်ပူဇော်ခေတ်က ဖန်ဆင်းရှင်ကိုယုံကြည်ကြသော်လည်း ဘုရားဆိုသည့် စကားကို သုံးစွဲခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ သုံးစွဲရန်အတွက်အလွန်ကြောက်ရွံ့ကြသည်။ နတ်ဆရာများ၏ ပြောကြားချက်အရ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့ ခရစ်ယာန်မကိုးကွယ်မီကာလတွင် နတ်များက “ငါတို့သွားရတော့မယ်၊ ဒီနေရာကိုဘုရားရောက်လာတော့မယ်၊ ”ဟုပြောခဲ့ကြောင်း ထိုအချိန်ကနားမလည်နိုင်သေးဘဲ ယခုအချိန်တွင် နတ်များပြောဆိုခဲ့သည့်ဘုရားမှာ ယခုကိုယ်တိုင် ကိုးကွယ်သည့် ဘုရားဖြစ်သည်ဟုဆိုပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ဘာသာတရားပြောင်းလဲမှုကြောင့် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ အဖက်ဖက်မှ တိုးတက်မှုရှိလာပြီး ကြောက်ရွံ့မှု၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ ကင်းရှင်းလာကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ နောင်တမလွန်ဘဝယုံကြည်ချက်အနေဖြင့် မိမိတို့သေဆုံးလျှင် ခန္ဓာကိုယ်သာ သေဆုံးခြင်း

လော်ဝေါ်နစ်ချင်းခရစ်ယာန်အသင်းတော်ဗိမ္ဗာန်

နေကိုးကွယ်သူများ၏ အုတောင်းစင်

ဖြစ်ပြီး မိမိတို့၏ ဝိညာဉ်မှာမူ ဘုရားသခင်၏ ပြည်တော်ထဲတွင် ထာဝရအသက်ဖြင့် ရပ်တည်နိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ခရစ်ယာန်ဘာသာကိုးကွယ်ခြင်းသည် လက်ရှိဘဝသာမက၊ နောင်တမလွန်ဘဝ အတွက်ပါ အာမခံချက်ပေးနိုင်သည်ဟုယုံကြည်ကြပေသည်။

(စ) အယူသည်းခြင်းနှင့် အတိတ်နိမိတ်ကောက်ခြင်း^၁

တိုင်းရင်းသားတို့သည် ခေတ်နှင့်ရင်ဘောင်တန်း၍ မည်မျှပင်တိုးတက်နေစေကာမူ မိရိုးဖလာအရ ဘိုးဘွားစဉ်ဆက်ယုံကြည်မှုများမှာ ကျန်ရှိနေပေသေးသည်။ အထူးသဖြင့် အယူသည်းခြင်း၊ အတိတ်နိမိတ်ကောက်ခြင်းတို့ကို ယခုတိုင်တွေ့ရှိရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် အိမ်တိုင်ရွေးသော အခါတွင် နွယ်ပင်တက်သောအပင်ကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ထိုအပင်ကိုအသုံးပြုမိလျှင် မကြီးပွားဟု အယူရှိသည်။ အိမ်မှကြောင်များသည် သူများအိမ်သို့သွားလျှင် နိမိတ်မကောင်းဟု အယူရှိကြသည်။ အိမ်တွင် လူမမာရှိပြီး အိမ်ရှိကြောင်သည် အခြားသို့ထွက်သွားလျှင် လူနာသေဆုံး တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ အိမ်တွင်တစ်ခုခုဖြစ်ပါက ခွေးသည်လည်း ငိုတတ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ အိမ်တစ်အိမ်ဘက် လှည့်၍ ခွေးအူလျှင် ခွေးမျက်နှာမူသောအိမ်သည် တစ်ခုခုဖြစ်တတ်သည်ဟုယူဆကြသည်။ အိမ်တွင်းကိုဖြတ်ပြီး ငှက်ပျံသွားလျှင် အိမ်သားများ ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ အိမ်တွင် ကျပ်ခိုးများသူ့အလိုလိုကွာကျလာလျှင် လူသေတတ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။

သစ်ခေါင်းပျားတစ်ကောင်သည် အိမ်မှာလာဝဲလျှင် အနီးကပ်ဆုံးဧည့်သည်ရောက်လာမည် သို့မဟုတ် အဝေးမှ သတင်းကြားရမည်ဟုယုံကြည်သည်။ စာကလေးများ၊ အိမ်တွင်အမြဲကျက်စားလျှင် စားသောက်ရန်မရှား သီးနှံဖွံ့ဖြိုးမည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ ဇီးကွက်“ကူး၊ ကူး”အော်လျှင်ကောင်းသည်။ “ကာ၊ကာ၊” သို့မဟုတ်“အဲ့အဲ့”အော်လျှင်မကောင်း၊ တောကျီးကန်းမှ “အ၊အ၊အ”ဟု သုံးခါ ဖြည်းဖြည်းချင်း အော်လျှင်မကောင်း အဝေးမှ လူသေသတင်းကြားရတတ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ အမဲလိုက်သွားရာတွင် လော်ဝေါ်အခေါ် ‘ကောင်းကတ်’ငှက်ဆိုသည့် ငှက်မြီးရှည်အော်သံကြားရလျှင် ဆက်မသွားတော့ပေ၊ ခရီးသွားနေစဉ်မိမိ၏ရှေ့မှ မြွေဖြတ်သွားလျှင် ဆက်မသွားတော့ပေ။ ရွာအတွင်းသို့ သမင်၊ ဒရယ်၊ တောကြက်တို့ ဖြတ်ပြေးလျှင် ရွာမှာမီးလောင်ခံရတတ်သည် သို့မဟုတ် သွေးထွက်သံယိုဖြစ်တတ်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ အိပ်မက်နှင့်ပတ်သက်၍အတိတ်နိမိတ်ကောက်ရာတွင် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးမတူချေ။

^၁။ Superstitions and Omen

(၁) ရောင်စလေ့

တိုင်းရင်းသားများတွင် မိမိတို့ရိုးရာစလေ့အရ ရောင်ရန်ဆောင်ရန်အပြုအမူကိစ္စရပ်များရှိသည်။ အချို့ရောင်ရန်အပြုအမူများသည် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်သာမကအခြားဧည့်သည်များပါလိုက်နာကြရသည်။

လော်ဝေါ်ရိုးရာအိမ်များတွင် အိမ်ရှေ့အဝင်ပေါက်နှင့် နောက်ဖေးမှအပေါက်နှစ်ခုသာရှိသည်။ ဧည့်သည်သည် အိမ်ရှေ့ပေါက်မှသာဝင်ရသည်။ အိမ်ရှေ့ပေါက်မှဝင်ပြီး နောက်ဖေးပေါက် သို့တန်းတန်းမတ်မတ်ထွက်သွားလျှင်လည်းမကြိုက်ပေ။ ပြုလုပ်မိလျှင် လျော်ကြေး၂ ပေးရသည်။ ဘုတ်ထိုင်သည်ဟုခေါ်သည်။

နတ်ပူဇော်သောခေတ်တွင် ကလေးမွေးနေသည့် အချိန်၌ ဧည့်သည်လက်မခံပေ။ အမဲလိုက်ရာ၌ တောဝက်အစွယ်ပိတ်ကိုရရှိခဲ့လျှင် ထိုတောဝက်အစွယ်ပိတ်ရရှိသောနေ့၊ အချိန်တို့ကိုသေသေချာချာမှတ်သားပြီး နောက်ထပ်အမဲလိုက်လျှင် ထိုနေ့ထိုအချိန်တို့ကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ဓါးဖြင့်မီးဖိုမှ ထင်းစများကိုမထိုးရပေ။ ထိုးလျှင် ရန်များတတ်သည်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ မိမိ၏ မိဘသေဆုံးသော နေ့များတွင် စိုက်ပျိုးရေး၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ စတင်လုပ်ကိုင်ခြင်းကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ လဆုတ်ရက်ပိုင်းများတွင် မင်္ဂလာကိစ္စများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ခြင်းကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။

အချင်းချင်း တုတ်ကောက်ဖြင့် လှမ်းချိတ်၍စခြင်းကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ လူသေကိုသာ အသုဘချလျှင် တုတ်ကောက်ဖြင့် ချိတ်နီး၍ အသုဘပို့ရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ မီးတုတ်နှစ်ခုကိုလည်း အိမ်ထဲမှ တပြိုင်နက်တည်း ခွဲမထုတ်ရပေ။ လိုအပ်လျှင်အိမ်ပြင်ရောက်မှသာ မီးခွဲယူရသည်။ အသုဘကိုမီးရှို့မှသာ တစ်ပြိုင်နက်တည်း အိမ်ထဲမှ ထုတ်ယူရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

နီးဖြာမည့် ဝါး၊ ကြိမ်တို့ကိုလည်း ခွကျော်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ ခွကျော်မိလျှင် နီးဖြာ၍ မဖြောင့်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

(၂)ဆောင်စလေ။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် ဗုံဂဏန်းကိုကြိုက်နှစ်သက်ကြသည်။ ကောင်းကျိုးအတွက် ဆောင်သောပစ္စည်းကို လော်ဝေါအခေါ်အရ ‘ကိုင်ဖ’ ဟုခေါ်သည်။ ဆင်စွယ်၊ တောဝက်အစွယ်၊ မိုးကြိုးသွား၊ မြေခေါင်းချောက် စသည့်ပစ္စည်းများကို ကောင်းသောတန်ခိုးစွမ်းအားရှိသည်ဟုယုံကြည်ပြီး အဆောင်အဖြစ်အသုံးပြုကြသည်။ မီးလောင်မှုဖြစ်လျှင် ယင်းပစ္စည်းများကို ရေခွက်ထဲနှစ်ခြင်းဖြင့် မီးတားနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ အိမ်တွင်ပျားအုံများ၊ ကျောက်ဂျက်သီးများချိတ်ထားလျှင် မကောင်းဆိုးဝါး မကပ်နိုင်မပြုစားနိုင်ဟုယုံကြည်ကြသည်။

စစ်တိုက်ထွက်လျှင် မိမိနမအရင်းများ၏ ‘ဖျော်ဇော်’ ခေါ်အတွင်းခံထမိန်စအနည်းငယ်ကို စစ်တိုက်ထွက်မည့် ကာယကံရှင်မသိအောင် ၎င်း၏ ကိုယ်ဝတ်တန်ဆာတစ်ခု၌ချုပ်ကပ်ပေးလိုက်လျှင် ထိုစစ်တိုက်ထွက်သူသည် ထိခိုက်မှုမရှိဘဲအောင်မြင်သည်ဟု ခံယူကြသည်။ ထို့အပြင် မီးလောင်မှုဖြစ်ပွားလျှင်လည်း မိမိအိမ်သို့မီးမကူးစေရန် ကြက်ဥကို ခေါင်မိုးပေါ်မှ ကျော်အောင်ပစ်တင်ခြင်း၊ အမျိုးသမီးအတွင်းခံထမိန်ကို အိမ်ခေါင်မိုးပေါ်သို့ပစ်တင်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ပစ်တင်လျှင် မီးမကူးနိုင်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ခါးသွေးကျောက်ကိုမီးထိလျှင် သီးနှံအတွက်ကျသည်ဟုယူဆကာ မီးမလောင်ရန်အထူးဂရုပြုကြသည်။ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များထဲတွင် ကျွဲကိုအနှစ်သက်ဆုံးဖြစ်သည်။ တောကောင်များထဲတွင် အစွယ်ပိတ်သော တောဝက်ကိုအနှစ်သက်ဆုံးဖြစ်သည်။ အရောင်အနေဖြင့် အနီရောင်ကိုအနှစ်သက်ဆုံးဖြစ်သည်။

အခန်း ၄

စီးပွားရေး^၁

စနစ်ကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် အများအားဖြင့် မိမိတို့၏ဝမ်းစာဖူလုံ စေရန်အတွက်အဓိကထား၍ စီးပွားရှာကြသည်။ အချို့လူနည်းစုခန့်သာ ဝမ်းစာဖူလုံရုံသာမက ပိုလျှံအောင် စီးပွားရှာကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။

(က) စိုက်ပျိုးရေး

စိုက်ပျိုးရေးတွင် (၁) တောင်ယာစိုက်ပျိုးရေး၊

(၂) ဥယျာဉ်ခြံမြေစိုက်ပျိုးရေး၊

(၃) လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး၊ ဟူ၍တွေ့ရှိရသည်။

(၁) တောင်ယာစိုက်ပျိုးရေး

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အဓိကစီးပွားရေးမှာ စိုက်ပျိုးရေးပင်ဖြစ်သည်။ ရွှေ့ပြောင်း တောင်ယာစိုက်ပျိုးရေးစနစ်^၂ ကိုကျင့်သုံးကြသည်။ မိုးရေကိုအဓိထား၍စိုက်ပျိုးကြသည်။ ယခင်က မိုးမရွာလျှင်မိုးခေါ်ခြင်းကိုပြုကြသည်။ ကြောင်ကိုရေချိုးပေးခြင်း၊ ဖားကိုနေပူတွင်ကြိုးချည်ထားပြီးအော်စေ ခြင်းတို့ဖြင့် ရိုးရာအရမိုးခေါ်ကြသည်။ ယခုအခါ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်ကြသဖြင့် ဘုရားသခင်ထံ ဆုတောင်းခြင်းအမှုကို ပြုကြသည်။

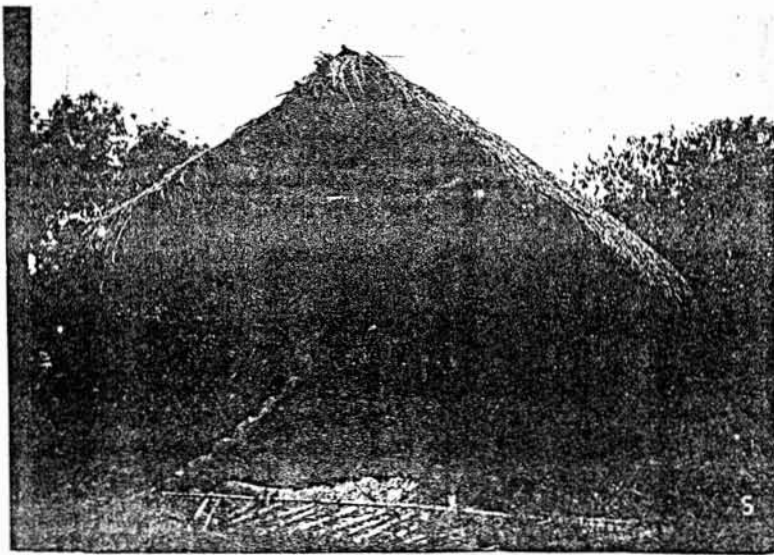
စပါးစိုက်ဧကမှာ (၇၃၀)ဧက ဖြစ်ပြီး အခြားသီးနှံစိုက်ဧကမှာ (၁၃၂၀)ဧကဖြစ်သည်။ တောင်ယာတွင် စပါးကိုအဓိထား၍စိုက်ပျိုးကြသည်။ ဂျုံ၊ နှမ်း၊ ပြောင်း၊ ဝါ၊ ပိန်းဥ၊ ဘူးသီး၊ သခွါး၊ ငရုပ်၊ ကြက်သွန်ဖြူ၊ ကြက်သွန်နီ၊ အာလူး၊ ပန်းဥနှင့် ဆီထွက်မုန်ညင်း၊ လူးဆပ်၊ ဂျင်း၊ ဂျူးမြစ်၊ ကျောက်ဖရုံ၊ ရွှေဖရုံတို့ကိုလည်း စိုက်ပျိုးကြသည်။

နတ်ကိုးကွယ်ခဲ့သည့်အချိန်က မိမိတို့စိုက်ပျိုးမည့်တောင်ယာကို ဖက်ထုံးပေဒင် သို့မဟုတ် ချင်လောင်ချဲ့ပေဒင်တို့ဖြင့် တွက်ချက်ရွေးချယ်လေ့ရှိသည်။ တခါတရံတွင် တောင်ယာစိုက်ပျိုးမည့် မြေကွက်

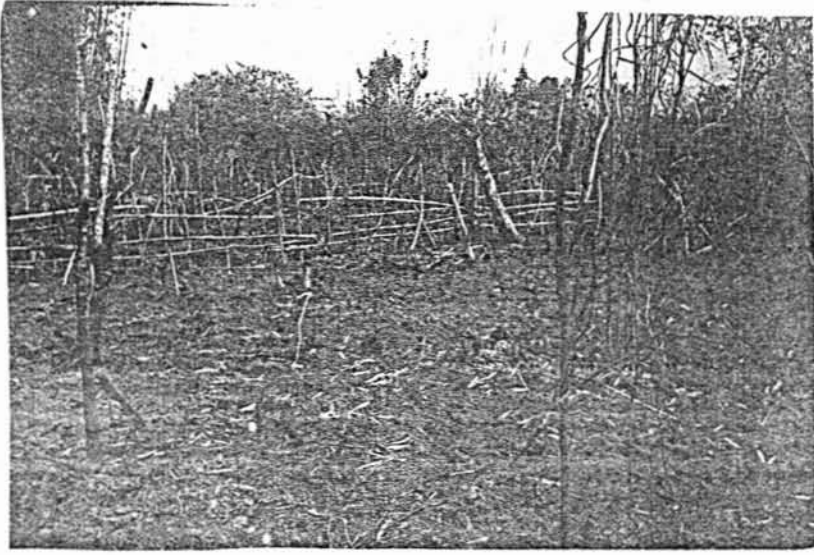
^၁ Economy
^၂ Shifting cultivation

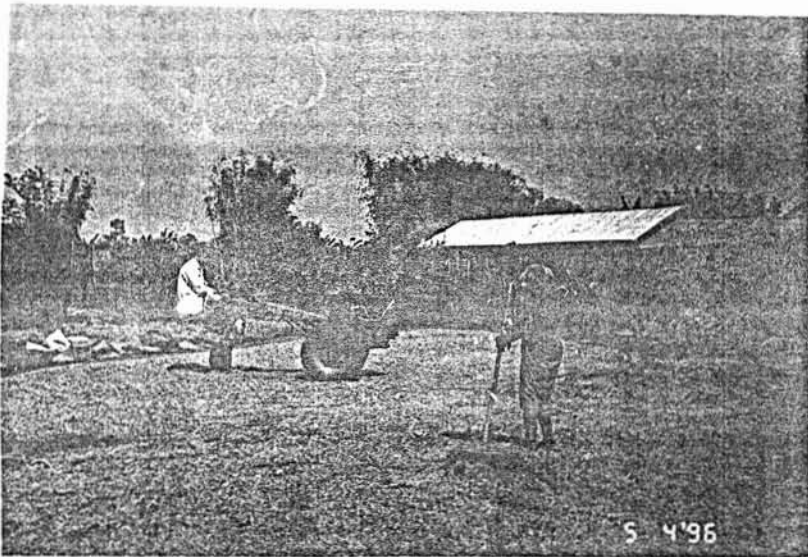
တောင်ယာခုတ်ပြီးပုံ

တောင်ယာတဲ

တောင်ယာခင်း

ဘွန်ဒေါင်းစက်ဖြင့်စပါးနယ်နေပုံ

တစ်နေရာတွင် တွင်းငယ်တစ်ခုတူး၍ ထွက်လာသောမြေကြီးကို ဖက်ရွက်ပေါ်တွင်ပုံထားရသည်။ ထို့နောက် ၎င်းတွင်းကို ဖက်ရွက်ပေါ်မှမြေကြီးဖြင့် ပြန်ဖို့ရသည်။ မြေကြီးများလျော့လျှင် (သို့မဟုတ်) ပိုနေလျှင် မကောင်းဟုယူဆပြီး နောက်တစ်နေရာပြောင်းရသည်။ ကွက်တိဖြစ်နေမှကောင်းသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ ယခုအခါတွင် လူဦးရေတိုးပွားလာခြင်း၊ အိမ်ခြေများလာခြင်းတို့ကြောင့် တောင်ယာကို ရွေးချယ်နိုင်ခြင်း မပြုနိုင်တော့ဘဲ အဆင်ပြေသလိုစိုက်ပျိုးကြသည်။

နတ်ပူဇော်ခေတ်က တောင်ယာလုပ်ငန်းစတင်တော့မည်ဆိုလျှင်လည်း ရွာနတ်စင်၌ နတ်ကိုပူဇော်ပသကြသည်။ မီးဘော်ဘော်(ခေါ်)ဝေါ်ဖော့ချောဟုခေါ်သည်။ ထိုနေ့တွင်တစ်ရွာလုံးခရီးမထွက် အလုပ်မလုပ်ကြရပေ။ ရှောင်ကြဉ်ရက်အဖြစ်သတ်မှတ်ကြသည်။ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ပြုလုပ်ကြသည်။

တောင်ယာကို မတ်လနှင့်ဧပြီလတို့တွင်စတင်ပြီး မီးရှို့ကြသည်။ ဇွန်လတွင် စတင်စိုက်ပျိုးကြသည်။ စိုက်ပျိုးရာတွင် ဂေါက်တံကိုအသုံးပြုပြီး စူးထိုးစိုက်ပျိုးသောစနစ်^၁ ကို အသုံးပြုကြသည်။

လော်ဝေါ်အမျိုးသမီးကြီးများသည် ခင်ပွန်းသည်သေဆုံးပြီးနောက် သားသမီးများ၏ အကူအညီကို မရရှိသော်လည်း မိမိတို့၏စားဝတ်နေရေးအတွက် နွဲအားမာန်ဖြင့် တောင်ယာလုပ်ကိုင်လျက် ရှိကြောင်း တွေ့ရသည်။

ရွာနှင့်ဝေးသောတောင်ယာများတွင် တောင်ယာတဲများပြုလုပ်ပြီး နေထိုင်ကြရသည်။ ပေါင်းရှင်းချိန်တွင်လည်း ပေါင်းရှင်းကြရသည်။ အများအားဖြင့် အမျိုးသမီးများနှင့်ကလေးများသည် တောင်ယာတဲတွင် အနေများကြသည်။ သစ်ပင်ကိုပြုစုယူယရာ၌ အမျိုးသမီးများကပို၍စိတ်ရှည်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ တောကောင်များဖျက်စီးမှုမှကာကွယ်ရန်အတွက် ထောင်ချောက်၊ ညွတ်ကွင်းများဆင်ခြင်း၊ တောင်ယာထိပ်တွင်ကျွဲချုံမှုတ်၍ ငှက်တိရစ္ဆာန်များလန့်စေခြင်း၊ ဝါးလက်ခုပ်၊ ဝါးခလောက်များထားခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။

တောင်ယာစပါးကို အောက်တိုဘာလတွင် ရိတ်သိမ်းကြသည်။ ဆောင်းနှမ်းကို စက်တင်ဘာလတွင်စိုက်၍ ဒီဇင်ဘာလတွင်ရိတ်သိမ်းကြသည်။ မိုးနှမ်းကို ဇွန်လတွင်စိုက်ပျိုး၍ အောက်တိုဘာလတွင် ရိတ်သိမ်းကြသည်။ ပြောင်းကို ဖေဖော်ဝါရီလ သို့မဟုတ် ဧပြီလတွင်စိုက်ပျိုးကြသည်။ ဆီထွက်မုန်ညင်းကို နိုဝင်ဘာလတွင် စိုက်ပျိုးကြသည်။ ဂျုံနှင့်ဝါကို အနည်းငယ်သာစိုက်ပျိုးကြသည်။

တောင်ယာကွက်တစ်ခုကို အများဆုံး(၃)နှစ်ခန့်အထိသာ စိုက်ပျိုးကြသည်။ စန်းကားရွာ တွင်ဧရာဝတီမြစ်ရေကို စိုက်ပျိုးရေးတွင် အသုံးချနိုင်ခြင်းမရှိသေးချေ။ မြစ်ရေကြီးချိန်တွင် ဝင်လာသော ရေ များကိုသာ အသုံးချနိုင်သည်။

အချို့လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် သီးနှံများရိတ်သိမ်းပြီး၍ အိမ်သို့ပြန်ခါနီးတွင် သီးနှံအဖျင်းအသိမ်များကို နတ်အတွက် စုပုံပြီးထားခဲ့သည့်လေ့ကို တွေ့ရှိရသည်။ ရှေးယခင် နတ်ပူဇော် ခေတ်က ယုံကြည်ချက်အရ ပြုလုပ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ စပါးအတွက်နှုန်းမှာ တစ်ဧကလျှင် (၂၅)တင်း ထွက်ရှိ သည်။

(၂) ဥယျာဉ်ခြံမြေစိုက်ပျိုးရေး

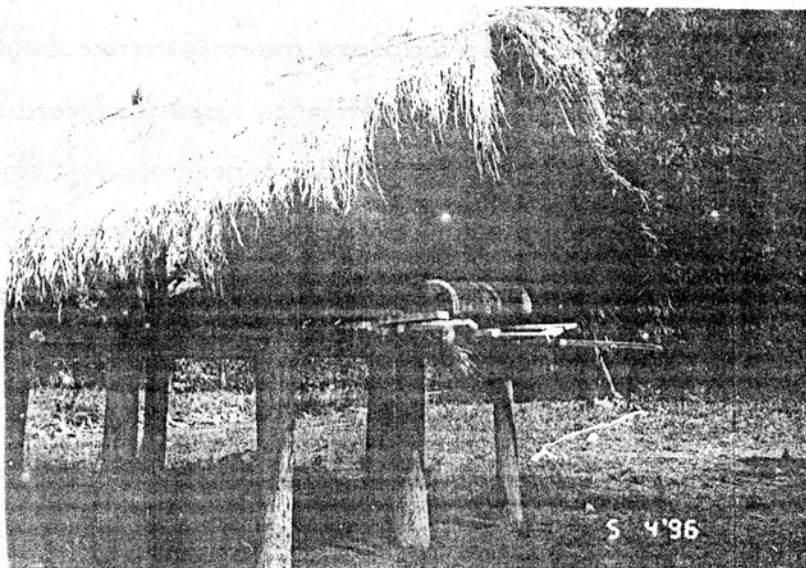
မိမိတို့၏ အိမ်ခြံဝင်းအတွင်းတွင်သာ ဥယျာဉ်ခြံလုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်ကြသည်။ ရှောက်၊ သံပရာ၊ ဂရိတ်ဖရ၊ တယ်သီး၊ ကော်ဖီ၊ သရက်၊ ပိန္နဲ၊ ကျွဲကော၊ နာနတ်၊ လိမ္မော်၊ ငှက်ပျောတို့ကို စိုက်ပျိုး ကြသည်။ ဂရိတ်ဖရ၊ ကော်ဖီတို့ကိုစီးပွားဖြစ်စိုက်ပျိုးကြသည်။ ကွမ်းရွက်၊ ကွမ်းသီးပင်များကိုလည်း စိုက်ပျိုး ကြသည်။ ဥယျာဉ်ခြံမြေစိုက်ပျိုးရေးသည် ယခုမှ စတင်အရှိန်ယူနေရ၍ နောင်တွင်အကျိုးကျေးဇူးများစွာ ရရှိလာမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အိမ်ဝိုင်းအတွင်းတွင်သာ တပိုင်တနိုင်ဆောင်ရွက်ကြခြင်းဖြစ်ပြီး စီးပွားဖြစ် ကြီးကျယ်စွာလုပ်ကိုင်နိုင်သည့် အနေအထားမရှိသေးပေ။

(၃) လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး

စန်းကားရွာတွင် လယ်ဧကမှာ အနည်းငယ်ခန့်သာရှိသည်။ လယ်တွင် စပါးကိုဧသွင်း၍ စိုက်ပျိုးသည်။ နှမ်း၊ ဂျုံ တို့ကိုလည်းစိုက်ပျိုးကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာတွင် လူနေအိမ်ခြေများသာမြေပြန့် တွင်ရှိပြီး စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းကိုမူ အများအားဖြင့် တောင်စောင်း၊ တောင်ခါးပန်း၊ ဆင်ခြေလျောများတွင် သာပြုလုပ်နိုင်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

စိုက်ပျိုးရေးတွင် အသုံးပြုသောကိရိယာများမှာ သစ်သားဖြင့်ပြုလုပ်သော ထွန်လယ်၊ ပေါက်တူး၊ ပေါက်ပြား၊ ကော်ပြား၊ လျော်ဖြင့်ကျစ်ထားသောကြိုးများ၊ လှည်း၊ နွား၊ ကျွဲ၊ ထွန်တုံး၊ ကပ် ခေါ် ထွန်လိမ့်တုံးတစ်မျိုး၊ ထွန်ချစ်၊ ကောက်ဆွ၊ ဂေါက်တံ တို့ကိုအသုံးပြုကြသည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင် အချို့အိမ်များ၌ စပါးစက်အငယ်များ ထားရှိသည်။ မိမိတို့၏ တောင်ယာလယ်တို့မှ ထွက်ရှိသောစပါးများကို ကိုယ်ပိုင်စက်ငယ်ဖြင့်ကြိတ်ခွဲကြသည်။ အချို့က ခတ်ချိုရွာ တွင် သွားရောက်ကြိတ်ခွဲကြသည်။ စပါးကျိုကို သီးသန့် ဆောက်လုပ်ထားလေ့ရှိသည်။ စပါးနယ်ရာတွင် ကျွဲနွားများကို အဓိကထား၍ အသုံးပြုသည်။ ဘွန်ဒေါင်း လယ်ထွန်စက်ကိုလည်း စပါးနယ်ရာတွင် စမ်းသပ်အသုံးချနေကြောင်းကိုလည်းတွေ့ရှိခဲ့ရသည်။

စပါးများသိုလှောင်သောနေရာ

ကြက်ခြံ

နတ်ပူဇော်ပသသောအချိန်ကာလက တောင်ယာလုပ်ငန်းများ စတင်တော့မည့် အချိန်တွင် လည်းကောင်း၊ တောင်ယာစုတ်သည့် နေ့တွင်လည်းကောင်း၊ တောင်ယာမီးရှို့သည့်နေ့တွင်လည်းကောင်း၊ တောင်ယာတွင်စူးထိုးစိုက်သည့်နေ့တွင်လည်းကောင်း၊ တောင်ယာတွင်ပေါင်းလိုက်သည့်နေ့တွင်လည်းကောင်း၊ စပါးသီးနှံစသီးချိန်တွင်လည်းကောင်း၊ သီးနှံများအိမ်သို့သယ်ဆောင်သည့် နေ့တွင်လည်းကောင်း နတ်ပူဇော် ပသကြရသည်။ ထို့နောက်ကောက်သစ်စားပွဲကို ကျင်းပကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာနေ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်း သားတို့သည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်ကြ၍ နတ်ပူဇော်ပသမှုမှာ မတွေ့ရတော့ပေ။ ကောက်သစ်စားပွဲ ကိုမူဘုရားသခင်၏ ကျမ်းစာအရ ဘုရားသခင်အားရည်စူး၍ ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။

ရှေးရိုးရာအယူအဆအရ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများကို လဆန်းပိုင်းစုံရက်တွင်ပြုလုပ်ခြင်း၊ မိမိ၏ မိဘသေဆုံးသောနေ့ရက်များကိုရှောင်ကြဉ်ခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။ မိမိတို့၏ မွေးလ၊ မွေးရက်တွင် ကောက်ပဲသီးနှံစိုက်ပျိုးလျှင် ပိုမိုကောင်းမွန်သည်ဟုယူဆကြသည်။

(ခ) မွေးမြူရေး^၁

စန်းကားကျေးရွာရှိလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့၏အိမ်ဝိုင်းအတွင်းတွင် ဝက်၊ ကြက်၊ ဘဲငန်း၊ နွား၊ ကျွဲတို့ကို တပိုင်တနိုင်မွေးမြူကြသည်။ ကြက်နှင့်ဘဲငန်းများကို ခြင်ယ်တစ်ခု သီးသန့် ပြုလုပ်၍မွေးမြူကြသည်။ ပြောင်း၊ ဆန်ကွဲနှင့် စပါးများကျွေးကြသည်။ တစ်နေ့လျှင် အနည်းဆုံး(၁)ကြိမ်၊ အများဆုံး(၂)ကြိမ်ခန့်ကျွေးကြသည်။ အိမ်တစ်အိမ်လျှင်အနည်းဆုံး ကြက်ထီး(၂)ကောင်၊ ကြက်မ(၂)ကောင် နှင့် ကြက်ငယ်(၁၀)ကောင်အထိမွေးမြူကြသည်။

ဝက်ကို အနည်းဆုံး(၂)ကောင်မွေးမြူကြသည်။ ဟင်းနုနွယ်၊ ငှက်ပျောအူ၊ ဆန်ကွဲ၊ ဖွဲနု တို့ကို ကျိုပြီးကျွေးကြသည်။ ကျွဲနှင့်နွားမှာ ခိုင်းစေရန်အတွက် အဓိကထား၍မွေးမြူကြသည်။ ကျွဲနှင့်နွားကို အနည်းဆုံး(၂)ကောင်မှ (၄)ကောင်အထိမွေးမြူကြသည်။

နတ်ပူဇော်သောအချိန်က လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မွေးမြူရေးကို ဦးစားပေး လုပ်ကိုင်ကြရသည်။ မိမိတို့ဝမ်းစာအတွက်မဟုတ်ပဲနတ်ပူဇော်ပသရန်အတွက်ဖြစ်သည်။ ရွာရှိကျွဲနွားတိရစ္ဆာန် များရောဂါကျရောက်၍ သေဆုံးလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ သားရဲတိရစ္ဆာန်များကြောင့် အပျက်အစီးများလျှင် သော်လည်းကောင်း တစ်ရွာလုံးစုပေါင်း၍ ရွာနတ်စင်တွင်နတ်ပူဇော်ပသကြရသည်။ ယခုအခါတွင် တိရစ္ဆာန် များရောဂါမကျရောက်စေရန် ကြိုတင်ကာကွယ်သောနည်းကိုသာအသုံးပြုကြသည်။ ခွေးများကိုလည်းအိမ် စောင့်ရန်နှင့်အမဲလိုက်ရန်တို့အတွက် မွေးမြူကြသည်။ ကြောင်ကိုကြွက်ခြောက်ရန်အတွက်မွေးမြူကြသည်။

(ဂ) အင်းလုပ်ငန်း

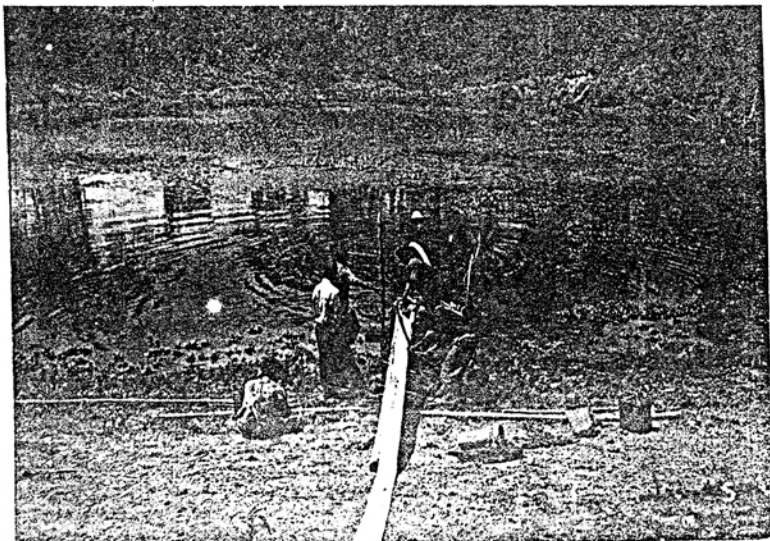
စန်းကားကျေးရွာသည် ဧရာဝတီမြစ်ကမ်းနံဘေးတွင် တည်ရှိသောရွာဖြစ်သောကြောင့် မြစ်ရေကြီးလျှင် မြေနိမ့်ပိုင်းသို့ရေများဝင်လာသည်။ မြစ်ရေပြန်ကျသွားသောအခါတွင် ရေများကျန်ရစ်ခဲ့ပြီးအင်းများဖြစ်လာသည်။ ထိုအင်းများမှ ငါးများစွာရရှိသည်။ မြစ်အတွင်း ငါးဖမ်းခြင်းထက် အင်းလုပ်ငန်းကိုသာလုပ်ကိုင်ကြသည်။ ယခင်ကအင်းများသည် ပုဂ္ဂလိကပိုင်များဖြစ်ပြီး မြေရှင်၊ ယာရှင်၊ စော်ဘွားများပိုင်ဆိုင်ကြသည်။ ယခုအခါတွင် ပြည်သူပိုင်အဖြစ်သတ်မှတ်၍ တစ်နှစ်တစ်ခါ လေလံပစ်သည်။ နီဝင်ဘာလနှင့်ဒီဇင်ဘာလခန့်မှစ၍ အင်းလုပ်ငန်းအတွက် လေလံခွဲနိုင်ရန်ကြိုးစားကြသည်။

မတ်လနှင့်ဧပြီလတွင် အင်းထဲမှရေကိုရေစုပ်စက်ဖြင့်အခြားနေရာသို့ စုပ်ထုတ်၍ရေအနည်းငယ်ကျန်သောအချိန်၌ မြုံးများ၊ ငါးဆောင်းများ၊ ငါးဖမ်း စာများ၊ ခြင်ထောင်ပိုက်များဖြင့် ငါးဖမ်းကြသည်။

နတ်ပူဇော်သောအချိန်ကရွာတွင် လောကော့ဖတ်(Lao: Ko' Phag')ဆိုသည့်ငါးဖမ်းပွဲရှိသည်။ နှစ်စဉ်မတ်လနှင့် ဧပြီလများတွင်ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ တစ်ရွာလုံးရှိ လူထု၊ လူတန်းစားအားလုံးပါဝင်၍ စုပေါင်းငါးဖမ်းကြခြင်းဖြစ်သည်။ ရွာနှင့် ရွာအနီးနားရှိ အင်းအိုင်၊ ချောင်းမြောင်းများတွင် ငါးကိုသေစေနိုင်သော ရဂ်(Quag)ခေါ် သစ်ရွက်၊ သစ်မြစ်၊ သစ်ခေါက်၊ နွယ်ပင်များကို ထောင်းထု၍ ရေထဲသို့ ညှစ်ထည့်ကြသည်။ ငါးများမူးယစ်ပြီး ရေပေါ်သို့ပေါ်လာသောအခါ ဖမ်းယူကြသည်။ ယခုအခါတွင် ထိုစေ့မှာ ပျောက်ကွယ်သွားပြီဖြစ်သည်။

အင်းထဲမှ ငါးလူး၊ ငါးဒိန်၊ ငါးနက်ပြာ၊ ငါးနုံးမ၊ ငါးကြင်းရွှေဝါ၊ ငါးဘတ်၊ ငါးပြတ်၊ ငါးပနော်စသည့်ငါးများကို ရရှိသည်။ အောက်အရပ်တွင်မရှိသော ငါးရဲ့ဒေါင်းကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ငါးရဲ့၏ကိုယ်ပေါ်တွင် ဒေါင်းမြီးကဲ့သို့ အကွက်များပါသည်ကိုအစွဲပြု၍ ငါးရဲ့ဒေါင်းဟုခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

အင်းလုပ်ငန်းများလုပ်ကိုင်စဉ်တွင် စန်းကားကျေးရွာ၌ ငါးအပေါဆုံးအချိန်ဖြစ်သည်။ အင်းထဲမှရရှိသောငါးများကို လေလံခွဲထားသူများမှ တစ်ဆင့် ဖောက်သည်ပြန်ပေးသည်။ ဖောက်သည်များက စန်းကားရွာဈေးတွင် နံနက်(၅)နာရီမှ (၆)နာရီအတွင်းရောင်းပြီးနောက် စက်လှေဖြင့် မြစ်ကြီးနားဘက်ရှိ လေတပ်ရွာသို့ကူးကာ တပ်တွင်းဈေးနှင့်အိမ်များသို့ လှည့်လည်ရောင်းချသည်။ မြစ်ကြီးနားဈေးသို့ မရောက်တော့ပေ။

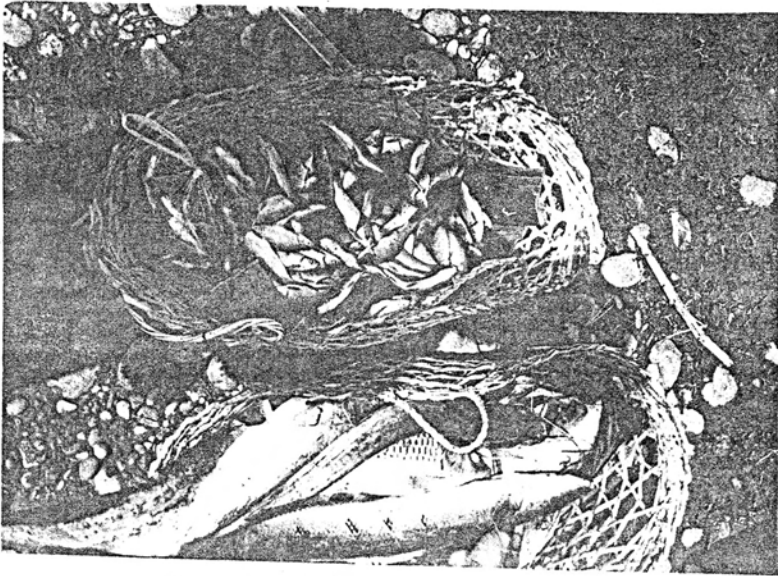
အင်းထဲမှရေကို ရေစုပ်စက်ဖြင့်စုပ်ယူနေပုံ

လော်ဝေါ်အမျိုးသမီးကြီး အင်းထဲ၌ငါးဖမ်းနေပုံ

ငါးရောင်းရန်အတွက်စနိုးကားမှလာသူများ

ငါးရဲ့ဒေါင်း

၁၉၉၆ - ခုနှစ်၊ ဧပြီလအတွင်းက သွားရောက်လေ့လာခဲ့ရာ ထိုအချိန်ကငါးဈေးနှုံးမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

ငါးပနော်	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၀၀ ကျပ်
ငါးခုန်းမ	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၃၀ ကျပ်
ငါးဘတ်	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၂၀၀ ကျပ်
ငါးရုံကြီး	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၈၀ ကျပ်
ငါးကြင်းရွှေဝါ	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၈၀ ကျပ်
ငါးဒိန်	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၆၀ ကျပ်
ငါးလူး	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၆၀ ကျပ်
ငါးနက်ပြာ	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၁၆၀ ကျပ်
ငါးရုံဒေါင်း	(၁)ပိဿာဈေးနှုံး =	၈၀ ကျပ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ငါးကိုအထူးနှစ်သက်ကြသော်လည်း ငါးမွေးမြူရေး လုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ခြင်းကို စောက်ချလုပ်ကိုင်ခြင်းမရှိပေ။

(ဃ) အမဲလိုက်ခြင်း^၁

အမဲလိုက်ခြင်းကို နွေရာသီအလုပ်အားလပ်ချိန်တွင်သာ ပြုလုပ်ကြသည်။ စီးပွားဖြစ် အမဲလိုက်သည်ထက် ဝါသနာအရလည်းကောင်း၊ ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲအဖြစ်လည်းကောင်း အမဲလိုက်ကြသည်။ စီးပွားဖြစ်အမဲလိုက်သည်မှာ တစ်ဦးချင်းအမဲလိုက်သည်များသည်။ အပျော်သဘောဖြင့် ဝါသနာအရ အမဲလိုက်သူများသည် အုပ်စုလိုက်သော်လည်းကောင်း၊ ရွာလုံးကျွတ်သော်လည်းကောင်း အမဲလိုက်ကြသည်။

ရှေးယခင်နတ်ပူဇော်ခေတ်က အမဲလိုက်မည်နေ့တွင် ပျဉ်ပြားဗေဒင်ကြည့်၍ ရွေးချယ်ကြသည်။ ထိုပျဉ်ပြားသည် (၂)လကွပ်တလည်ခန့်ရှိပြီး မိုးကြိုးပစ်သောသစ်ပင်(သို့မဟုတ်)ကျားကုပ်သောသစ်ပင် မှရသောသစ်သားဖြင့် ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ မိုးကြိုးပစ်ခံရသောသူ၏ ဦးခေါင်းဖြင့်လည်း ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ ထိုပျဉ်ပြားကို အမဲလိုက်မုဆိုးများက အဆောင်အဖြစ်ဆောင်ထားလေ့ရှိသည်။ ၎င်းကို လော်ဝေါ်အခေါ်အရ ချိန်ခေါင်(Khyin: Khod)ဟုခေါ်သည်။

အမဲလိုက်ရာ၌ ဒူးလေး၊ တူမီး၊ လုံး၊ လောက်လေး၊ မြွား အစရှိသည်တို့ကို အသုံးပြုကြသည်။ ဒူးလေးကိုကြိမ်လာပင်(ရေခဲတောင်တွင်ပေါက်သောအပင်)မှရရှိသောအသားကို အသုံးပြုပြီး ကြိုးမှာ

^၁ " Hunting

ဆေးခြောက်ပင်လျှော်ကို ကျစ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အဆိပ်လူးမြားကိုလည်းအသုံးပြုသည်။ အဆိပ်မှာ ရေခဲတောင်တွင်ပေါက်သော မြီးနော့ဆိုသည့်အဆိပ်ဥကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။

တိရစ္ဆာန်ကိုပစ်သောမြားတွင် မြီးနော့မှရသောအဆိပ်ကို သုတ်လိမ်း၍ ပစ်ကြသည်။ တိရစ္ဆာန်ကိုမြားထိလျှင်ထိခြင်းသေစေနိုင်ပြီး ဒဏ်ရာတွင်အဆိပ်များစုပြီး အမာလုံးဖြစ်နေသည်။ ထိုနေရာကိုဖယ်ထုတ်ပြီး သားကောင်ကိုစားသောက်နိုင်သည်။

မုဆိုးများဆောင်သော ပျဉ်ပြားပေဒင်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

◦	◦ ◦		×	◦ ◦ ◦ ◦
◦ ◦		×	◦ ◦ ◦ ◦	◦
	×	◦ ◦ ◦ ◦	◦	◦ ◦
×	◦ ◦ ◦ ◦	◦	◦ ◦	
◦ ◦ ◦ ◦	◦	◦ ◦		×

မိမိသွားလိုသောနေ့ရက်သည်(၁၃)ရက်ဖြစ်လျှင် လက်ဝဲဘက်စွန်းမှစ၍(၁၃)အထိ ရေတွက်ရသည်။ (၁၃)ကျသောအကွက်တွင်

◦ ◦ ◦ ◦

 ဟုတွေ့ရလျှင် ထိုအကွက်သည် ကောင်းသည်ဆိုသည့်အဓိပ္ပါယ်ဖြစ်သည်။

◦

 အမဲလိုက်ရာတွင် လူအရေအတွက် မကိန်းဖြစ်ရမည်။
◦ ◦

 အမဲလိုက်ရာတွင် လူအရေအတွက် စုံကိန်းဖြစ်ရမည်။
×

 သွားလျှင်လည်းရသည်။ မသွားလျှင်လည်းရသည်။ ဒဏ်ရာတော့ရနိုင်သည်။

 ဘာမျှ မရနိုင်။ စသည်ဖြင့် ပျဉ်ပြားပေဒင်တွက်၍ အမဲလိုက်သောစလေ့ရှိသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် တောဝက်အစွယ်ပိတ်ကိုအလွန်ပင် တန်ဖိုးထားကြသည်။ တောဝက်အစွယ်ပိတ်မှာ အလွန်ပင်ရှားပါး၍ တွေ့ကြုံရန်အလွန်ခဲယဉ်းသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အစွယ်ပိတ်ရှိသောတောဝက်သည် အလွန်ကံမြင့်သည်ဟုယုံကြည်ပြီး ထိုတောဝက်ကံနိမ့်ပြီး အမဲလိုက်မုဆိုး ကံမြင့်မှသာရနိုင်သည်။ တောဝက်အစွယ်ပိတ်ရသည့်နေ့ကို အထူးမှတ်သားထားပြီး နောက်တကြိမ်အမဲလိုက်လျှင် ထိုနေ့ကိုရှောင်ကြဉ်ကြသည်။ နောက်တစ်ကြိမ်အမဲလိုက်သောနေ့သည် မိမိတောဝက်အစွယ်ပိတ်ရသော နေ့ရက်

ဖြစ်လျှင် ယင်းနေ့ကိုမိမိကံနိမ့်သောနေ့အဖြစ်သတ်မှတ်၍ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းဖြစ်သည်။

မိမိတို့အမဲလိုက်ရာမှရရှိသော သမင်ချို၊ ဆတ်ချို၊ ပြောင်ချိုနှင့် ကျားရေ၊ သမင်ရေတို့ကို ရောင်းချသည်ထက် အမြတ်တနိုးသိမ်းထားကြသည်က များသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် - (၁) တောခြောက်၍ အမဲလိုက်ခြင်း၊

- (၂) ခြောက်မြောင်းပစ်ခတ်၍ အမဲလိုက်ခြင်း နှင့်

- (၃) ထောင်ချောက်ဆင်၍ အမဲလိုက်ခြင်း ဟူ၍

အမဲလိုက် နည်း (၃) နည်းရှိသည်ကိုတွေ့နိုင်သည်။

အုပ်စုလိုက်၊ အဖွဲ့လိုက်၊ ရွာလုံးကျွတ်အမဲလိုက်ရာတွင် တောခြောက်၍အမဲလိုက်ခြင်းကို အသုံးပြုသည်။ (၁)ဖွဲ့လျှင်(၁၀)ယောက်မှ (၂၀)ယောက်ခန့်အထိရှိပြီး တောထဲတွင် (၁၀)ရက် (၁၅)ရက်ခန့် နေပြီး အမဲလိုက်ကြသည်။ အပျော်သဘောအဖြစ်အမဲလိုက်ခြင်းဖြစ်ပြီး ရရှိသောအမဲများကို ညီတူညီမျှ ခွဲဝေယူကြသည်။ တောကောင်ကိုထိမှန်အောင်ပစ်နိုင်သူက တောကောင်၏ဦးခေါင်းကိုရရှိသည်။ အမဲခွဲဝေ ခြင်းနှင့် ပါတ်သက်၍ အငြင်းပွားမှုမျိုးကို တွေ့ရပေ။ အခြားဘက်မှ တောကောင်ကိုပစ်မိလျှင် ထိုရွာမှ ဇုတ်ကို အရက်ထမင်းထုပ်များပေးခြင်းဖြင့် ပြဿနာအေးစေသည်။

ချောင်း၍ပစ်ခတ်ခြင်းမှာ တစ်ဦးချင်းစီးပွားဖြစ်အမဲလိုက်သူများ အသုံးပြုသောနည်း ဖြစ် သည်။ လက်နက်အဖြစ် ၁။ ခူးလေး ၁၊ ၂။ တူးမီး ၂၊ ၃။ လေးခွ ၃၊ ၄။ မြား ၄ စသည်တို့ကိုအသုံးပြုပြီး ချောင်းမြောင်း၍ ပစ်ခတ်ကြသည်။ တစ်ဦးချင်းအမဲလိုက်သောမုဆိုးသည် မုဆိုးတို့တတ်အပ်သောပညာများ ကိုအလွန်ကျွမ်းကျင်နေသောသူဖြစ်သည်။ တောကောင်တစ်ကောင်ကိုရလျှင် တောင်ကောင်၏ပေါင်တစ်ဖက် ကို ဇုတ် ခေါ် ရွာသူကြီးအားပေးရသည်။

ထောင်ချောက်ဖြင့်ဖမ်းခြင်းကို ရွာအနီးအနားတွင်သာ ပြုလုပ်ကြသည်။ ကြီးကြီးမားမား ထောင်ချောက်ဆင်၍ဖမ်းခြင်းမျိုးမရှိပေ။ ယုံ၊ တောကြက်၊ ငှက်၊ ဖွတ်၊ ပတတ်၊ သင်းခွေချပ်၊ လယ်ကြွက် စသည်တို့ကို ကျော့ကွင်း ၅၊ ညွတ်ကွင်း ၆များနှင့်ထောင်ခြင်း၊ ပိုက်ကွန် ၇ ဖြင့်ထောင်ခြင်းတို့ကို တွေ့ရှိရသည်။

၁။	cross bow
၂။	fire arm
၃။	catapult
၄။	bow and arrow
၅။	trap
၆။	snare
၇။	net

လော်ဝေါ်မုဆိုးများသည် မိမိတို့ရရှိသောသားကောင်၏နားရွက်များကို တောထဲတွင် ထားခဲ့လေ့ရှိသည်။ ရိုးရာအယူအဆအရ တောထဲတွင်ရှိသော သားကောင်များ၏အရင်သခင်ကို ပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ မုဆိုးများသည်ကဲ့၊ နား၊ ဝက်တို့၏ ဝမ်းတွင်းအကာကို မစားကြပေ။ စားမိလျှင် တောကောင် မရရှိဘဲ မတောကောင်နှင့်လွဲတတ်သည်ဟု အယူရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

(င) အခြားစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ

စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ထင်းခုတ်၍ရောင်းချခြင်းဖြင့်လည်း စီးပွားရှာကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထင်းခုတ်သွားရာတွင်လည်းများကို ယူဆောင်သွားကြပြီး၊ ခုတ်ပြီးထင်းများ ကိုလည်း ၎င်းလည်းများဖြင့် အိမ်သို့သယ်ယူကြရသည်။ ထို့နောက် စက်လှေဖြင့် မြစ်ကြီးနားတဖက်ကမ်းရှိ အုတ်ဖုတ်သည့်ရွာသို့ ပို့ရသည်။ ကြိမ်များကိုခုတ်၍လည်း စက်လှေဖြင့် မြစ်ကြီးနားသို့တင်ပို့ကြသည်။ ဆေးဘက်ဝင်သစ်ဥသစ်ဖုများနှင့် သစ်မြစ်များကို ရှာဖွေ၍လည်းရောင်းချကြသည်။ ပျားအုံများကို ဖွတ်၍ ရရှိသောပျားရည်များကိုရောင်းချခြင်းဖြင့်လည်း စီးပွားရှာကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင် စက်လှေ(၄)စင်းရှိပြီး ထိုစက်လှေ (၄)စင်းစလုံးမှာ လော်ဝေါ် တိုင်းရင်းသားပိုင်ဖြစ်သည်။ စက်လှေ တစ်စင်း၏တန်ဘိုးမှာ ကျပ်တစ်သိန်းပတ်ဝန်းကျင်တွင်ရှိသည်။

စန်းကားကျေးရွာရှိလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် အခြားဒေသများသို့ စီးပွားရှာဖွေခြင်း အလွန်နည်းပါးသည်။ ဥပမာ- တရုတ်နိုင်ငံသို့သွားခြင်း၊ ဖားကန့်တွင် ကျောက်စိမ်းရှာခြင်း တို့မှာ အနည်းငယ်သာရှိသည်။

(င) သီးသန့်ထူးချွန်လုပ်ငန်းများ ၁

လက်မှုလုပ်ငန်းအနေဖြင့် ခြင်း၊ တောင်း၊ ဖျာရက်ခြင်း၊ ယက်ကန်းရက်ခြင်းတို့ကို တွေ့ရသည်။ အမျိုးသမီးများက ကိုင်းပင်ကိုခွဲ၍ထုရိုက်ပြီးလျှင် ဖျာရက်လုပ်ကြသည်။ အမျိုးသားများက ဝါးကြောများဖြင့် ဖျာကြမ်းရက်လုပ်ကြသည်။ ဒေသထွက်ကြိမ်ကိုအသုံးပြု၍ လော်ဝေါ်ရိုးရာခြင်းတောင်း၊ ပလိုင်း၊ အဖုံးအပိတ်ပါသော ဘမ်း(Bam)ခေါ် အဝတ်ထည့်စရာသေတ္တာနှင့် ဖျာတို့ကိုရက်လုပ်ကြသည်။ တောင်ယာဆင်းရာတွင် အသုံးပြုသည့် မောက်စီးခေါ်နေကာခမောက်၊ မောက်ရောင်ခေါ်မိုးကာခမောက်၊ မောက်တိခေါ်အဝိုင်းခမောက်၊ ကောက်ထန်ခေါ်ကျောကာခမောက်၊ ပုတ်၊ စကော၊ စကာ၊ တို့ကို ဝါး၊

ပိတ်စ၊ ယိုးရွက်၊ ဝါးရွက်၊ ထန်းရွက်တို့ဖြင့်ရက်၍ပြုလုပ်ကြသည်။ မောင်းဆုံ၊ ငရုပ်ဆုံ၊ ကြိတ်ဆုံများကို ထုလုပ်ခြင်း၊ ကျောက်ဆစ်၊ ငွေထည်ကြေးထည်များပြုလုပ်ခြင်း၊ ပန်းတိမ်လုပ်ငန်း၊ ဓါး၊ ဖိုခနောင့်၊ လုံ၊ မောင်း၊ တူမီးသေနတ်များပြုလုပ်ခြင်း (ပန်းဘဲ)လုပ်ငန်း၊ အဝတ်အထည်အမျိုးမျိုးရက်လုပ်ခြင်း(ယက်ကန်းလုပ်ငန်း)ကို အနည်းငယ်စီသာလုပ်ကိုင်ကြသည်။ မိမိတို့ဒေသထွက် ဝါဂွမ်းများကို ကြိတ်၍ ဗိုင်းငင်ပြီး ယက်ကန်းရက်ကြသည်။ အရောင်ဆိုးရန် ဆိုးဆေးအဖြစ် ဒေသရှိ သစ်ပင်ပန်းပင် တို့၏ အနွယ်အခေါက် အရွက်တို့ကိုအသုံးပြုကြသည်။ မှိုင် ခေါ် အပင်ငယ်တစ်မျိုး၏အရွက်ကို အပုပ်ခံ ပြီးအနက်ရောင်ဆိုးဆေး ကိုထုတ်လုပ်ကြသည်။ ရှဲ ခေါ် အနွယ်တစ်မျိုး၏အမြစ်ကိုပြုတ်၍ အနီရောင်ဆိုးဆေးကို ထုတ်လုပ်ကြသည်။ ခဒေါ် ခေါ် အပင်တစ်မျိုး၏ အခေါက်ကိုပြုတ်၍ အစိမ်းရောင် ဆိုးဆေး ပြုလုပ်ကြသည်။ ပင်လွမ်းခေါ် အပင်၏မြစ် နှင့် ရွှေပြတ်ခေါ် အနွယ်၏အမြစ်ကိုပြုတ်ပါက ရွှေဝါရောင် ဆိုးဆေးကိုရသည်။ မိုန့်ချော် ခေါ် နနွင်းတက်ကို အရောင်စွဲစေ သောအခြားပစ္စည်းများနှင့် ရောပြုတ်လျှင် ရိုးရိုးအဝါရောင်ဆိုးဆေးကို ရရှိသည်။ ရွှေရောင်ပန်းပုံဖော်ရာတွင် သစ်ခွပန်းတစ်မျိုး၏အခေါက်ကို ယူ၍သုံးစွဲခြင်းဖြစ်သည်။

မိမိတို့ မိသားစုဖုလုံရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ လက်ဆောင်ပေးရန်အတွက်သော် လည်းကောင်း၊ ကုန်ပစ္စည်းခြင်းဖလှယ်ရန်အတွက်လည်းကောင်း သီးသန့်ထူးချွန်လုပ်ငန်းကိုလုပ်ကိုင်ကြသည်။ ရှေးယခင်ကနတ်ဟောဆရာများသည်လည်း သီးသန့်ထူးချွန်သူများပင်ဖြစ်သည်။ ဒမ်ဆာ၊ လပါ၊ ခင်ကျောင်း၊ ဂျီဇန်၊ လော်ကျော်ဖော့၊ လော်ကျော်မြီးစသည်တို့သည် ရှေးလော်ဝေါ် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် အရေးပါသော သီးသန့် ထူးချွန်လုပ်ငန်းရှင်များပင်ဖြစ်သည်။ ယခင်ကနဂါးရုပ် ပုံများထွင်းထုခြင်း၊ မဒိုင်နတ်ပုံစံထွင်းခြင်း (ပန်းပုလုပ်ငန်း)များလည်းရှိခဲ့သည်။

(၂) အခစားလုပ်ငန်း

ရှေးအခါနတ်ပူဇော်သောခေတ်ကပင် လော်ဝေါ်တို့တွင် ငွေကြေးဖြင့် ပေး၍ငှားရသော အခစားအလုပ်သမားများမရှိပေ။ ငွေကြေးအစား မောင်း၊ တူမီးသေနတ်၊ ဓါး၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ ဒယ်အိုး၊ လုံ၊ ကျွဲပေါင်၊ နွားပေါင်တို့ကိုသာပေးရသည်။

အိမ်ဆောက်လုပ်ရာတွင်လည်း တစ်ရွာလုံးဝိုင်းဝန်း၍ ဆောက်ပေးကြသည်။ စပါးစိုက်ရာ တွင်လည်းကောင်း၊ တောင်ယာခုတ်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ တောင်ယာမီးရှို့ရာတွင်လည်းကောင်း စပါးစိုက် သိမ်းရာတွင်လည်းကောင်း ဝိုင်းဝန်း၍လုပ်ကိုင်ပေးကြသည်။ တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦးအပြန်အလှန် လုပ်အားပေး သောစလေ့ကိုသာတွေ့ရသည်။ လက်စားလိုက်သောစလေ့^၁ ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ခေတ်တိုင်အောင်

^၁။ reciprocity

အခစား လုပ်ငန်းမှာ မရှိသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ ခြံ၊ လယ်ယာများတွင် ကူညီလုပ်ကိုင်ပေးသူများကို ငွေကြေးပေး၍ စေခိုင်းခြင်းမရှိပဲ ဆန်၊ စပါးနှင့် အခြားပစ္စည်းများကိုသာပေးကြသည်။

ထိုသို့ ငွေကြေးဖြင့် အခစားမလိုက်ခြင်းမှာ ငွေကြေးကိုလိုချင်၍ လိုက်ခြင်းမဟုတ်ပဲ အဓိကစားစရာ ဆန်ကိုလိုချင်သောကြောင့်လည်းဖြစ်နိုင်သည်။ ရွာများတွင် ဈေးဆိုင်အတည်တကျမရှိ သဖြင့် ပိုက်ဆံရှိသော်လည်းဆန်ဝယ်ရန် အခက်အခဲဖြစ်နိုင်ပေသည်။

ယခုအခါတွင် အခစားလုပ်ကိုင်သူများရှိလာပြီဖြစ်သည်။ ကလေးငယ်များကျောင်းပိတ်ချိန် တွင် စက်လှေလိုက်ခြင်း၊ ကျွဲနွားကျောင်းခြင်းနှင့် အင်းလုပ်ငန်းများတွင်လုပ်ကိုင်ခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။ အခစားအလုပ်သမားတစ်ဦး၏ ဝင်ငွေမှာ တစ်နေ့လျှင် (၅၀)ကျပ်မှ (၁၀၀)ကျပ်အတွင်းရှိသည်။

(၃) ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး

စန်းကားကျေးရွာသည် မိမိတို့ဒေသထွက်ပစ္စည်းများကို စက်လှေဖြင့်တင်ဆောင်၍ မြစ်ကြီးနားဘက်ကမ်းရှိ လေတပ်ရွာသို့တင်ပို့သည်ကများသည်။

ဇုတ်အုပ်ချုပ်ရေးခေတ်တွင် ရွာအတွင်း ကုန်ပစ္စည်းချင်းတိုက်ရိုက်ဖလှယ်သည်စနစ်^၁ ကိုကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ပစ္စည်းများတန်ဖိုးရှိသည်ဖြစ်စေ၊မရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မိမိတို့လိုအပ်သောကုန်ပစ္စည်း ရရှိရန် သားအမိထား၍ ဖလှယ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်ကြားခံပစ္စည်းကို အသုံးပြုလာကြသည်။ ကြားခံ ပစ္စည်းများအဖြစ် ခရုခွံ၊ ကမာခွံများ၊ သန္တာစေ့၊ ငွေရူများကိုအသုံးပြုကြသည်။ အချိန်အတွယ်အနေဖြင့် လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စု အကြီးအကဲက သတ်မှတ်ပေးသောချိန်ခွင်နှင့် တင်းတောင်းများကို အသုံးပြုကြသည်။ အချိန်အတွယ်အတိုင်းအတာများကို လက်ဆုပ်၊ လက်ထွာ၊လက်တခုပုံ၊ လက်တလံ၊ ဝါးတပြိုက်၊လုံတပစ် စသည်ဖြင့် သုံးစွဲခဲ့ကြသည်။

ယခုအခါတွင် နိုင်ငံတဝှမ်း အသိအမှတ်ပြုထားသော အချိန်အတွယ်၊အတိုင်းအတာများကို အသုံးပြုနေကြပြီဖြစ်သည်။ စန်းကားဈေးသည် နံနက်ဈေးဖြစ်ပြီး နံနက်(၅)နာရီမှ (၆:၃၀)နာရီအထိသာ ရောင်းချကြသည်။ ဈေးတန်းမှာသေးငယ်ပြီးယာယီတဲများသာဖြစ်သည်။ မြစ်ကြီးနားဘက်မှ ကုန်ခြောက်များ အလှကုန်ပစ္စည်းများ၊ အဝတ်အထည်များ၊ လက်ဝက်ရတနာများကို ဝယ်ယူကြသည်။ ကူးသန်းရောင်းဝယ် သည့်လုပ်ငန်းများကို အမျိုးသမီးများကသာဦးဆောင်လုပ်ကိုင်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ သစ်တောထွက်ပစ္စည်း များဖြစ်သည့် ကြိမ်၊ ထင်း၊ သစ်ဥသစ်ဖုများကိုအမျိုးသားများကဦးဆောင်ပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်သည်။

(စ) လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့မျိုးနွယ်စုအလိုက်၊ ဆွေမျိုးစုအလိုက် နေထိုင်သော ဓလေ့ရှိသည်။ ရောက်ရာအရပ်တွင် မိမိတို့၏ဘိုးဘေးအဆက်ဆက်မှဆင်းသက်လာသော ညီအစ်ကိုမျိုး၊ သားမက်မျိုး၊ ယောက္ခမမျိုးတို့ကိုစုံစမ်းရှာဖွေကြသည်။ အရင်းနှီးဆုံးဆွေမျိုးတော်စပ်သူများ၏အသိုက်အဝန်း တွင်နေထိုင်လုပ်ကိုင်စားသောက်လေ့ရှိသည်။ အုပ်ချုပ်သူအကြီးအကဲများနှင့်ဆက်ဆံရေး၊ လူအချင်းချင်း ဆက်ဆံရေးတို့တွင် ကျောထောက်နောက်ခံဆွေမျိုးအသိုက်အဝန်းကို အားကိုးလေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဆွေမျိုးတို့၏စုပေါင်းအင်အားသည် လူမှုရေး၏မဏ္ဍိုင်ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ လုပ်အား ဖွဲ့စည်းပုံကို အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရှိရသည်။

(၁) စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

(၂) လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

(၃) အခစားလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

(၁) စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

ရှေးအခါကစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းတွင် စုပေါင်းလုပ်အားမပါလျှင် မပြီးချေ။ တောင်ယာ ခုတ်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ မီးရှို့ရာတွင်လည်းကောင်း၊ စိုက်ပျိုးရာတွင်လည်းကောင်း၊ ရိတ်သိမ်းရာတွင် လည်းကောင်း၊ ရွာလုံးကျွတ်လုပ်အားဖြင့် ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုသို့ စုပေါင်းလုပ်အားဖြင့် လာရောက်ကူညီရာ တွင်တောင်ယာရှင်ကတစ်နေ့တာလုပ်ငန်းအတွက် နေ့လယ်စာဖြင့်ကျွေးမွေးဧည့်ခံသည်။ အရက်၊ခေါင်ရည် တို့ဖြင့်တည်ခင်းကာဧည့်ဝတ်ပြုရသည်။ အမဲလိုက်ခြင်း၊ ငါးရှာခြင်းတို့တွင်လည်း စုပေါင်းလုပ်အားဖြင့် ရှာကြပြီး ရရှိလာသောအမဲသားငါးကို ညီတူညီမျှ ဝေခြမ်းစားသောက်လေ့ရှိသည်။ အိမ်တည်ဆောက်ရာတွင် လည်းတစ်ရွာလုံးကကူညီဆောက်လုပ်ပေးကြသည်။ စုပေါင်းလုပ်အားပေးသူများကို အိမ်ရှင်က နံနက်စာ၊ ညစာထမင်းကျွေးရသည့်အပြင် ခေါင်ရည်၊ အရက်တို့ဖြင့်ညှော်ခံပြုစုရသည်။

ယခုအခါ ရပ်ရေးရွာရေးနှင့်ဆိုင်သော လမ်းဖောက်ခြင်း၊ တံတားခင်းခြင်း၊ လူမှုရေးပွဲများတွင် ပါဝင်ခြင်းတို့ဖြင့် စုပေါင်းလုပ်အားကိုတွေ့ရှိရသည်။ အသုဘကိစ္စ၊ မင်္ဂလာကိစ္စများတွင် လည်း အားလုံးစုပေါင်းပြီး ဆောင်ရွက်ကြသည်။

အထက်ပါစုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံကို လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားရွာတိုင်းလိုပင်တွေ့ရသည်။

(၂) လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံကို ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများတွင်တွေ့ရသည်။ မိသားစုတစ်စုနှင့် တစ်စု အပြန်အလှန်ကူညီကြခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ မိသားစုတစ်စု၏တောင်ယာလုပ်ငန်းများ၊ အိုးအိမ်တည်ဆောက်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို အခြားမိသားစုတို့မှ လာရောက်ကူညီခြင်းဖြစ်သည်။ လာရောက်ကူညီသူများကို အိမ်ရှင်က နေ့လယ်စာထမင်းဟင်းဖြင့် တည်ခင်းပေးခံရသည်။ အရက်၊ ခေါင်ရည်တို့ဖြင့်လည်း တည်ခင်းပေးခံရသည်။ မိမိတို့မိသားစုကို လာရောက်ကူညီသောမိသားစုအား ကိစ္စကြီးငယ်ရှိလျှင် ပြန်၍ ကူညီရသည်။

အကယ်၍ မိမိလက်စားလိုက်ရမည့်အချိန်တွင် ဖျားနာ၍သော်လည်းကောင်း၊ အဝေးသို့ ရောက်ရှိနေ၍သော်လည်းကောင်း၊ အခြားအကြောင်းအရာများကြောင့်သော်လည်းကောင်း ကိုယ်ထိ လက်ရောက်မကူညီနိုင်လျှင် စားသောက်ဖွယ်ပစ္စည်းပေးပို့ခြင်း၊ ကိုယ်စားလှယ်လွှတ်၍လုပ်အားကူညီစေခြင်း၊ အသုံးဝင်သည့်လက်နက်ကိရိယာများ ငှားယမ်းခြင်း စသည်ဖြင့် လုပ်အားဖွဲ့စည်းရာတွင် ပါဝင်နိုင်သည်။

မိသားစုအလိုက် ကောက်သစ်စားပွဲများ၊ အသုဘအခမ်းအနားများနှင့် မင်္ဂလာဆောင်များတွင် မိသားစုတစ်စုနှင့်တစ်စု အပြန်အလှန်ဖေးမကူညီသောပုံစံကိုတွေ့ရသည်။ ထိုလုပ်အားဖွဲ့စည်းမှုတွင် မိသားစု (၂)စုသာ ပါဝင်နိုင်သည်ဟု မဆိုပေ။ ကူညီခံရသူမိသားစုမှာတစ်စုဖြစ်ပြီး အကူအညီပေးမည့် မိသားစုမှာ အရေအတွက်အများဖြစ်နိုင်သည်။ ဆွေမျိုးစုအချင်းချင်းဆက်ဆံရေးတွင် လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ မျိုးကိုပို၍ တွေ့ရသည်။

(၃) အခစားလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံ

မိသားစုတစ်စုတွင် လူဦးရေများပြားလာခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အိမ်ထောင်ဦးစီးသေဆုံးသွားလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ မိသားစုသည် တောင်ယာလုပ်ငန်းတစ်ခုတည်းဖြင့် မရပ်တည်နိုင်တော့လျှင် မိသားစုဝင်များသည် အခြားလုပ်ငန်းများတွင် အခစားလုပ်ဆောင်ရသည်။

မိမိတို့၏တောင်ယာတွင် လုပ်ကိုင်သည့်အပြင် အခြားလုပ်ငန်းများကိုလည်း ကြားပေါက်လုပ်ကိုင်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာ- စက်လှေလိုက်ခြင်း၊ အင်းပက်လိုက်ခြင်း။

အခစားတစ်ဇယား၏ တစ်နေ့ပျမ်းမျှဝင်ငွေမှာ (၅၀)ကျပ်မှ (၁၀၀)ကျပ်အတွင်းရှိသည်။ ယခုအခါတွင် အစိုးရဝန်ထမ်းအခစားများကိုလည်းတွေ့ရသည်။ မိဘများသည် တောင်ယာလုပ်ကိုင်သော်လည်း သားသမီးများမှာ တောင်ယာလုပ်ငန်းကို ကူညီသည့်အပြင် အစိုးရအမှုထမ်းလည်း လုပ်ကိုင်သည်။

စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံတွင် စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံကို အနည်းငယ်သာ တွေ့ရသည်။ သာရေး၊ နာရေးကိစ္စများ၊ ရပ်ရွာကိစ္စများတွင်သာ စုပေါင်းလုပ်အားကိုတွေ့ရသည်။ လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အခစားလုပ်အားဖွဲ့စည်းပုံတို့ကို ပို၍တွေ့ရသည်။

စန်းကားကျေးရွာတွင်နေထိုင်သောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းတို့၏ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကိုလေ့လာသောအခါ မိမိတို့ဝမ်းစာဖူလုံရုံ၊ အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းလုံလောက်ရုံသာရှာဖွေကြသကဲ့သို့ ပိုလျှံအောင်လည်း ရှာဖွေကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မိမိ၏မိသားစု၊ ဆွေမျိုးစု၊ ရွာနီးချင်းအုပ်စုများ၊ အုပ်ချုပ်သူအကြီးအကဲများဘိုးဘွားအစဉ်အဆက်များအတွက် ဝတ္တရားများဆောင်ရွက်ရာတွင်အသုံးပြုခြင်း၊ ဓလေ့ထုံးစံအလိုက်ညှိဝတ်ကျောပြန်လိုခြင်း၊ သားသမီးတို့အားကျွေးမွေးပြုစုစောင့်ရှောက်လိုခြင်း၊ သားသမီးတို့အတွက်ဝတ္တရား ကျောပြန်လိုခြင်း (ဥပမာ-သားများ၏မင်္ဂလာကြေးပေးနိုင်ရန်) စသောရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် စီးပွားရှာကြခြင်းဖြစ်သည်။ မိမိတစ်ဦးတည်းအတွက် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားလိုမှု၊ ဓနရှင်ဖြစ်လိုမှုမျိုးရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် စီးပွားရှာကြခြင်းမျိုးမဟုတ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ စန်းကားကျေးရွာနေ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတစ်ဦး၏ ပျမ်းမျှဝင်ငွေမှာ တစ်လလျှင် (၂၀၀၀) ကျပ်မှ (၃၀၀၀) ကျပ်အတွင်းရှိသည်။ မိသားစုတစ်စု၏ ပျမ်းမျှဝင်ငွေမှာ တစ်လလျှင် (၅၀၀၀) ကျပ်မှ (၁၀၀၀၀) ကျပ်အတွင်းရှိသည်။

(ဆ) စားသောက်ပုံ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏အဓိကအစားအစာမှာ ထမင်းဖြစ်သည်။ တောင်ယာမှရသောဆန်ကိုသာ စားကြသည်။ ဆန်ကိုရေခန်းချက်ကြသည်။

တစ်နေ့လျှင် ထမင်းနှစ်နပ်သာ စားကြသည်။ အချို့ကလည်း သုံးနပ် စားကြသည်။ တောင်ယာ ဆင်းသူများက နှစ်နပ်စားကြပြီး အိမ်ရှိလူများက သုံးနပ်စားလိုလျှင်လည်း စားကြသည်။

အဓိကဟင်းအဖြစ် ငါးကိုသာ အစားများကြသည်။ ငါးကို ကင်ပွန်းချဉ်ခွက်ဖြင့် အုပ်၍ ချက်သောဟင်းသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာဟင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုဟင်းတွင် ဆီလုံးဝမပါပေ။ ငါးကို ရေဆေးဆတ်ထစ်ပြီး အိုးတွင်ဆားနှင့်နယ်ကာ ကင်ပွန်းချဉ်ခွက်ကို ရေဆေး၍အပေါ် မှအုပ်ကာ မီးဖိုပေါ်တင်လိုက်သည်။ ငါးကျက်သောအခါတွင် စားသောက်၍ရပြီဖြစ်သည်။ ကြက်သွန်ဖြူ၊ ကြက်သွန်နီ ထည့်လိုလျှင်လည်း ထုထောင်း၍ထည့်ရသည်။ မထည့်လည်းရသည်။ ဟင်းချိုမှန် လုံးဝ မသုံးကြပေ။

ငါးခြောက်ကို ငရုတ်သီး၊ ပင်စိမ်းသီးအခြောက်တို့ဖြင့် ထောင်း၍စားတတ်ကြသည်။
ဂေါ်ဖီရွက်၊ ဆလတ်ရွက်၊ မြင်းခွာရွက်၊ ကချင်ရွက်၊ တို့ကို ခရမ်းချဉ်သီး၊ ဆား၊ ငရုတ်သီးတို့ဖြင့် နယ်၍
သုတ်စားလေ့ရှိသည်။

ပိန်းဥ၊ မုန်ညင်းတို့ကို ဟင်းချိုအဖြစ်ချက်ကြသည်။ ရှမ်းနံနံရွက်ကို ခရမ်းချဉ်သီး ငရုတ်သီး
ဆား၊ တို့ ဖြင့်ထောင်းစားလေ့ရှိသည်။ မုန်ညင်းချဉ်၊ မျှစ်သိုခြောက်၊ မျှစ်ချဉ်တို့ကိုလည်းပြုလုပ်စားသုံးကြ
သည်။ ငါးပိကောင်(သို့မဟုတ်)ငါးအစိမ်းကို တောင်စွန်ဖက်ဖြင့်ထုပ်၍ မီးခဲတွင်ထည့်ဖုတ်ပြီး စားလေ့
ရှိသည်။ ချက်ပြုတ်ရာတွင် ထင်းကိုသာလောင်စာအဖြစ်အသုံးပြုကြသည်။

ဆီမှာ မုန်ညင်းဆီကိုသာ အသုံးပြုကြသည်။ မုန်ညင်းဆီသည် မချက်ရသေးသော ဆီစိမ်း
ဆိုလျှင် အလွန်နံ့သည် ဆီကျက်ဖြစ်လျှင် အနံ့မရှိတော့ပေ။ အေးသောအရပ်ဒေသ ဖြစ်၍ မုန်ညင်းဆီစား
ခြင်းသည် ကျန်းမာရေးအတွက်အလွန်ကောင်းမွန်ပါသည်။

ကြက်သား၊ အမဲသား၊ ဝက်သားများ ကိုလည်း၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ၊ နှင့် ရောနှော၍
ချက်လေ့ ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် ဖရုံသီးဖြင့် ရော၍ချက်လေ့ရှိသည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်အဖြစ်
မာဂရမ်း(Magym)ခေါ် သစ်ကျပိုးအနွယ်ဝင်များ၊ ဇဲရီ(Ze, Shi)ခေါ် ကချင်ငရုတ်ကောင်း၊ ခင်ဆော်
(Khin Zao)ခေါ်ကံစိမ်းအရွက်၊ အပွင့်၊ ဆနွင်းတက်၊ ဂျင်းတက်၊ တောင်ယာပန်း၊ ပူစီနံ၊ နံနံမိတ်၊
ပင်စိမ်းရွက်၊ ရှမ်းနံနံရွက်၊ တို့ကိုအသုံးပြုကြသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ထမင်းပိုင်းတွင် ငါးဟင်း
(သို့မဟုတ်)ရွှေဖရုံသီးရောထားသောအသားဟင်းတစ်ခွက်၊ ငါးခြောက်ထောင်းတစ်ခွက်၊ ပိန်းဥ (သို့မဟုတ်)
မုန်ညင်းရွက် ဟင်းချိုတစ်ခွက်၊ အရွက်သုပ်တစ်ခွက် ပါလေ့ရှိကြသည်။ အလွန်ပင်စားကောင်းလှပါသည်။
သဘာဝအရသာကို အဓိက စားရခြင်းဖြစ်၍ အနာရောဂါကင်းရှင်းစေသည်။

ထမင်းစားပြီးလျှင် ခြံတွက်သီးနှံများဖြစ်သည့် ဂရိပ်ဖရုံ၊ ကျွဲကောသီး၊ ကတ္တီပါသီးတို့ဖြင့်
အချိုတည်းလေ့ရှိသည်။ တောင်ယာဆင်းသူများမှာ ထမင်းဟင်းထုပ်ကို တောင်ယာသို့ယူသွား၍ နံနက်(၁၀)
နာရီခန့်တွင်စားလေ့ရှိသည်။ ညနေစာကို အိမ်ရှိလူကချက်ပြုတ်ထားပြီး ညနေ (၅)နာရီခန့်တွင်စားကြသည်။

ထမင်းစားရာတွင် စားပွဲပိုင်းဖြင့် ကြမ်းပေါ်တွင်ထိုင်စားကြသည်။ လက်ဖြင့်သာ စားကြပြီး
တတ်နိုင်သမျှ မိသားစု စုံညီစွာစားကြသည်။ ဟင်းထည့်ရာတွင်အိမ်၌ အသက်အကြီးဆုံးသူကို ဦးချပြီးမှစား
ကြသည်။ ကလေးများမှာလည်း လူကြီးပိုင်းတွင် မဆန့်လျှင် ကြမ်းပြင်တွင် ဖင်ထိုင်ခုံဖြင့် ထိုင်၍ တစ်ပြိုင်
တည်းစားသောက်ကြသည်။ အသက်ငယ်သော (၂)နှစ်ခွဲအရွယ်ကလေးများမှာ ထမင်းကို ဆော့ရင်းစားကြ
သည်။ မသိနားမလည်သေး၍ ပြုမူခြင်းဖြစ်သဖြင့် မိဘများက ကလေးများကို ထမင်းပိုင်းတွင် ရိုက်နှက်ခြင်း
မပြုကြပေ။ ဖျော်ဖျော်ခွင်ခွင်ဖြင့် မိသားစု ထမင်းပိုင်းကို စားသောက်ကြပါသည်။

အခန်း ၅

အုပ်ချုပ်ရေး

(က) ရှေးကျအုပ်ချုပ်ရေး

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရှေးကျအုပ်ချုပ်ရေးတွင် အပိုင်းနှစ်ပိုင်း တွေ့ရှိရသည်။

(၁) ဂျန်းနော့(Gyan" No!)အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်

(၂) ဇုတ်(Zug!)ခေါ် မြေပိုင်ရှင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (သို့မဟုတ်) အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ်ကအုပ်ချုပ်သောစနစ်၊ ဟူ၍ ဖြစ်ကြသည်။

(၁) ဂျန်းနော့အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်

ဂျန်းနော့အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်မှာ ရွာမှအများကြည်ညို၍ အရည်အချင်းပြည့်ဝသူကို ခေါင်းဆောင်အဖြစ် တင်မြှောက်သောစနစ်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးတို့တွင် ဦးဆောင်နိုင်မှုရှိပြီး အုပ်ချုပ်ခံလူတန်းစားရွာသူရွာသားများနှင့် လိုက်လျောညီထွေရှိသူကို ရွေးချယ်ကြသည်။ ခေါင်းဆောင်ရာထူးကိုလည်း သားစဉ်မြေးဆက် ဆက်ခံပိုင်ခွင့်မရှိပေ။ ဘီစီ(၂၄၀)ပတ်ဝန်းကျင်အထိ ဂျန်းနော့စနစ်ကိုကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ထိုစနစ်ကျင့်သုံးစဉ်အတွင်း အကောက်အခွန်မရှိပေ။ ဝိုင်းလုပ်ဝိုင်းစားစနစ် ဖြစ်သည်။ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ကျွန်ုပ်တို့ဆိုင်ရာများ ရှိသည်။ ကုန်ပစ္စည်းချင်းဖလှယ်သည်။ ဘာတာစနစ်ကို ကျင့်သုံးကြသည်။ ဂျန်းနော့အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်ကာလတွင် အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစားနှင့် အုပ်ချုပ်ခံလူတန်းစား ရွာသူရွာသားများဟူ၍ လူတန်းစားနှစ်ရပ်ကို တွေ့ရသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ဆိုင်ရာ တွေ့ရသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ရှင်စနစ်သက်တမ်း မရှိပါ။ ထိုအချိန်ကာလအတွင်းပတ်ဝန်းကျင်၌ ရှမ်း၊ တရုတ်လူမျိုးတို့ရှိကြသော်လည်း ကူးလူးဆက်ဆံမှုမတွေ့ရပေ။

(၂) ဇုတ် ခေါ် မြေပိုင်ရှင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (သို့မဟုတ်)

အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ်ကအုပ်ချုပ်သောစနစ်

ရှေးယခင်ကာလက လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်တွင် အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ် ဟူ၍မရှိပေ။ နောက်ပိုင်းမှ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်တွင်အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ်(စော်ဘွား)မှာဇောဘုတ်မျိုးနွယ်ဖြစ်သည်။ ထိုဇောဘုတ်မျိုးနွယ်တွင် ပထမဆုံးဇုတ်ဖြစ်သူမှာ ဆင်းရဲသားမုဆိုးမ၏သား “ချော်ခွန်” ဆိုသူဖြစ်သည်။

ချော်ခွန့်သည် ဒမ်ဆာမျိုးရိုးဖြစ်သည်။ သူ၏ဦးလေးသည်ဒမ်ဆာကြီးတစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ ချော်ခွန့်အရွယ်ရောက်လာသောခါ ဒမ်ဆာကြီးများပြောဆိုသကဲ့သို့ပင် ဂါထာများ၊ နက်နဲသောစကားများကိုပြောဆိုလာနိုင်သည်။ သူ၏ဦးလေးသည် ချော်ခွန့်ကပို၍သာသွားမည်ကို မလိုလားပေ။ ဇုတ် ခေါ်မြေပိုင် ရှင်ရွေးရာတွင်လည်း ချော်ခွန့်မပါစေရန် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ကြံစည်နေလေသည်။

ချော်ခွန့်ကိုသူ၏ ဦးလေးကအလွန်ရှည်သော ဝါးကျည်တောက်နှစ်ဘက်ပေါက် ဖြင့်ဇမ်မောချောင်းတွင် ရေခပ်ခိုင်းလေသည်။ ထိုသို့ခပ်ရာတွင် ဝါးကျည်တောက်ကို ရေထဲသို့နှစ်၍ပြန်မသောအခါရေသည်အပြည့်မပါပေ။ ထိုအခါပြန်၍နှစ်ရပြန်သည်။ နောက်ဆုံး၌ ငှက်ဖြူတစ်ကောင်သည်ဝါးကျည်တောက်ထဲဝင်လာပြီး အခြားတစ်ဘက်မှ ထွက်သွားသည်ကိုတွေ့ရ၍ ထိုဝါးကျည်တောက်ဖြင့် ရေခပ်၍ မရမှန်းသိလေသည်။ ထို့နောက်ချော်ခွန့်သည် ဝါးကျည်တောက်ကိုမြေသို့စောင့်၍ ဒမ်ဆာကြီးများ ပြောဆိုရန် ခက်ခဲသည်၊ ဂါထာစကားများကို ရွတ်ဆိုလေသည်။ ထိုအခါ ရွာသူရွာသားများသည် ချော်ခွန့်ကို ဒမ်ဆာအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလာကြသည်။ ချော်ခွန့်သည် ဒမ်ဆာကြီးတစ်ယောက်ဖြစ်လာသည်။

ပညာရှိ ဇောဘုတ် ကိုရွေးနိုင်ရန်အတွက် ခေါင်ရည်အိုးများကို တန်းစီပြီး တစ်ယောက်ချင်းသောက်ခိုင်းရာ အခြားသူများက ခေါင်ရည်၏ အရသာကိုသာ ပြောနိုင်ပြီး ချော်ခွန့်က မည်သည့် သီးနှံဖြင့် ဖောက်သည်ကိုပါ ပြောနိုင်သည်။ ထို့အပြင် မေခမြစ်၏တစ်ဘက်ကမ်းမှ လားနှစ်ကောင်ကို ကြိုးဖြင့် ချည်ထားပြီး ကျန်တစ်ဘက်ကမ်းမှ အထီးနှင့် အမ ရွေးခိုင်းရာ ချော်ခွန့်ကရွေးပြနိုင်ခဲ့သည်။ ရေထဲရှိ ဝါးလုံးတစ်လုံး၏ အရင်းနှင့်အဖျားကို ရွေးခိုင်းရာတွင် ရေနစ်သောဘက်သည် အရင်း၊ ရေပေါ်ပေါ်သောအပိုင်းသည်အဖျားဟူ၍လည်း ရွေးနိုင်ခဲ့ပြန်သည်။ နောက်ဆုံးအဆင့်တွင်“ဇုတ်”အရွေးခံရသောသူများကို ညအခါကျောက်ဂူထဲတွင်နေစေပြီး နံနက်ခင်းထွက်လာသော နေရောင်ခြည်ဖြင့်ပထမဆုံးအထိုးခံရသောသူကို “ဇုတ်”ဖြစ်ရမည်ဟုဆိုကာ နေမင်း၏အဆုံးအဖြတ်ကို ရယူသည်။ ထိုအခါလူအများသည် နေရောင်ခြည် ပထမဆုံးအထိုးခံမိစေရန်အတွက် ရှေ့ဆုံးမှနေရာယူကြသည်။ ချော်ခွန့်မှာမူကား ကျောက်ဂူ၏ နောက်ဆုံးချောင်ထဲ၌ နေရာရလေသည်။ သို့သော်နေထွက်လာသောအခါတွင် နောက်ဆုံးတွင်ထိုင်နေသော ချော်ခွန့်၏ နဖူးတည်တည်သို့ နေရောင်ခြည် ထိုးလေသည်။

ချော်ခွန့် “ဇုတ်” ဖြစ်မည်ကို သူ၏ယောက္ခမမျိုးများက မကျေနပ်ကြချေ။ ထို့ကြောင့် ချော်ခွန့် ကိုခြင်းကြားကြီး (၉)ထပ်ဖြင့်အုပ်ထည့်ပြီး ဇမ်မောချောင်း၏ ရေတံခွန်ထိပ်ဖျားရှိသစ်ပင်ထိပ်တွင် ချိတ်ဆွဲထားကာ အစားအငတ်ခံထားပြီး သေစေသည်။ သို့ရာတွင် ငှက်များသည် ခြင်းကြီးပေါ်တွင် နား၍ အသီးအနှံများစားကြသောအခါ အချို့အစာများသည် ခြင်းကြားကြီးထဲသို့ ကျလာသည်။ ထိုအစားအစာများကိုစား၍ ချော်ခွန့်အသက်ရှင်နေခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့်ကိုးရက်မြောက်သောနေ့တွင် ချော်ခွန့်အားလာကြည့်

ကြရာ မသေသေးသည်ကိုတွေ့၍ ချိတ်ထားသောကြိုးကိုခုတ်ချကာ ရေတံခွန်ထဲမျောချလိုက်သည်။ ရေတံခွန်မှ တစ်ဆင့် မေခမြစ်ထဲသို့ရောက်ရှိသွားလေသည်။ မေခမြစ်တွင်ငါးရှာရန်လာသောလူ၏ မိန်းဖြင့် ခြင်းကြားကိုထိုးမိသဖြင့် ထိုလူမှဆယ်ယူလိုက်လေသည်။ ချော်ခွန်ကိုဆယ်ယူသူမှာတရုတ်ပြည်နှင့်ဆက်သွယ်၍ ကုန်ကူးနေသော “ဝဂျူးဆိုင်းဟန်” ဆိုသူဖြစ်သည်။ တရုတ်ပြည်တွင်လည်း ရှင်ဖန်တီ (၂၄၆) ကအုပ်စိုးနေချိန်ဖြစ်သည်။ ဝဂျူးဆိုင်းဟန် ကချော်ခွန်ကို တရုတ်ပြည်သို့ခေါ်သွားပြီး ရှင်ဘုရင်ထံ၌ဆားဖြင့် လဲလှယ်လေသည်။ ရှင်ဘုရင်က ချော်ခွန်ကိုမြင်သောအခါ “ငါ့တိုင်းပြည်မှာ မထားနဲ့၊ ငါ့ထိုင်ခုံကို လုမည့်လူ” ဟုပြောပြီး ပြန်ပို့ခိုင်းသည်။

ထို့နောက်ချော်ခွန်ကို တိတ်တဆိတ်ခေါ်တွေ့၍ လက်ဆောင်များပေးပြီး “ကောင်းမွန်စွာ ပွဲလုပ်ပါ၊ ဦးလေး၊ ယောက္ခမ တို့ကိုခေါ်ပြီး ကျွဲသတ်လျှင် ကျွဲပေါင်ကိုပေးပါ၊ ခေါင်ရည်တိုက်၍ အစားအစာများကို ဒေါင်းလန်(ကရော)ဖြင့်ကျွေးပါ၊ ခင်ဗျားက ဖက်ထုပ်ဖြင့်စားပါ။” ဟုမှာလေသည်။ ထို့နောက် စစ်ဗိုလ်တစ်ယောက်၊ နောက်လိုက် (၅၀) ဖြင့်ပြန်ပို့ခဲ့သည်။ တရုတ်ရှင်ဘုရင် ပြောသည့် အတိုင်းပြုလုပ်ပေးရာ နောက်ဆုံးတွင် ချော်ခွန်ဦးလေးက ချော်ခွန်ကို “ဇုတ်” အဖြစ် ပြုလုပ်ခိုင်းလေသည်။

ချော်ခွန် လည်း ဝဂျူးဆိုင်းဟန်ကို သူ၏ရွာ “ဩန်မိုးလောက်ကွန်ဇမ်” သို့ခေါ်ပြီး ခေါင်မော် အဖြစ်ခန့်အပ်လေသည်။ ထိုသို့ ချော်ခွန်၏အကြောင်းကို တရုတ်ဘုရင် ရှင်ဖန်တီ (၂၄၆)၏ ရာဇဝင်မှာပင် ယခုတိုင် မှတ်တမ်းတင်ထားကြောင်း လော်ဝေါ်အဘိုးအိုများက ဂုဏ်ယူစွာပြောဆိုလျက် ရှိပါသည်။

ချော်ခွန်၏မျိုးနွယ်ဆက်တစ်ခုလုံးသည် အုပ်ချုပ်သူလူတန်းစား စောဘုတ် မျိုးနွယ်ဖြစ်လာပြီး ရွာတစ်ရွာတွင် ထိုဇုတ်ကသာ အုပ်ချုပ်ရသည်။ ဇုတ်မရှိဘဲရွာတည်လျှင် ရွာအဖြစ်မသတ်မှတ်ပေ။ ဇုတ်နှစ်မျိုးရှိသည်။ မုန်းဇုတ်(Mung" Zugl)ခေါ် နယ်ပိုင်ရှင်၊ နှင့် ဝေါ်ဇုတ်(Vo Zugl)ခေါ်ရွာပိုင်၊ ရွာသူကြီးတို့ဖြစ်သည်။ မုန်းဇုတ်ခေါ်နယ်ပိုင်ရှင်သည် နယ်တစ်နယ်တွင် ရွာနှစ်ဆယ်မှသုံးဆယ်အထိအုပ်ချုပ်ရသည်။ ဝေါ်ဇုတ်သည်ရွာတစ်ရွာကိုသာ အုပ်ချုပ်ရသည်။

မုန်းဇုတ်သည် မိမိ၏နယ်ကိုတစ်ပါတ်လျှင် တစ်ရက်ခန့်လှည့်လည်ပြီး နယ်မြေ၏လူမှုရေး စီးပွားရေးတို့ကိုကြည့်ရှုသည်။ ဝေါ်ဇုတ်တို့ တရားဆုံးဖြတ်၍မရသည့်အမှုများကို မုန်းဇုတ်က ဆုံးဖြတ်ပေးသည်။ အုပ်ချုပ်မှုအဆင့်ဆင့်တွင် ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်သော ဗဟိုဦးစီးစနစ်ကိုတွေ့ရသည်။ မုန်းဇုတ်၊ ဝေါ်ဇုတ်တို့သည် အုပ်ချုပ်ရေးကို တာဝန်ယူရသည့်အပြင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင်တောင်ယာလုပ်ငန်းများကိုလည်း လုပ်ကိုင်ကြရသည်။

ရွာတစ်ရွာတွင် ဝေါ်ဇုတ်ခေါ်ရွာသူကြီး ၊ ဝေါ်ဂျီ(Vo Gyi)ခေါ် လက်ထောက်ရွာသူကြီး၊
ခေါင်မော်(Khaung Mhao)ခေါ် ၁၀အိမ်ခေါင်းဟူ၍ရှိသည်။ အားလုံးသည် အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းအပြင်
မိမိတို့၏တောင်ယာ လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ကြရသည်။

ခေါင်မော်က ဝေါ်ဂျီ ကိုအခွန်ကောက်ခံပေးရသည်။ ဝေါ်ဂျီက ဝေါ်ဇုတ်ကို အခွန်
ကောက်ခံပေးရသည်။ ဝေါ်ဇုတ်က မုန်းဇုတ်အတွက် ရွာမှအခွန်ကိုကောက်ခံပေးရသည်။ အခွန်ကောက်သည့်
နှုန်းထားမှာ တောင်ယာတစ်ယာလျှင် စပါးတစ်တင်း၊ ကျွဲတစ်ကောင်လျှင် ပေါင်တစ်ပေါင်၊ ခေါင်ရည်
တစ်အိုးလျှင် ဝါးကျည်တောက်တစ်ခု ပေးရသည်။ ကောက်ခံရရှိသော အခွန်များပေါ်တွင် မူတည်ပြီး
မုန်းဇုတ်က ဝေါ်ဇုတ်၊ ဝေါ်ဂျီ၊ နှင့် ခေါင်မော်တို့အား ခွဲဝေပေးသည်။ ဇောဘုတ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တွင်
ကျွန်ုပ်တို့ဆိုင်ရာ ရှိသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ရှင်စနစ်ဟူ၍ သီးသန့်မရှိပေ။ ယခုအခါတွင် လုံးဝမရှိတော့ပေ။

ဇုတ်အုပ်ချုပ်မှုနည်းလမ်းများမှာ ရွာတစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ၊ နယ်တစ်နယ်နှင့်တစ်နယ် ၊ နယ်ပိုင်
ရွာပိုင်တို့၏ စိတ်သဘောထားတွင် မူတည်ပြီးအနည်းငယ်ကွာခြားမှုများရှိပေသည်။

တခါတရံတွင် ရွာတစ်ရွာ၌မြေယာပိုင်ဆိုင်သူများမှာ ရွာသူရွာသားများဖြစ်ပြီး အုပ်ချုပ်
မည့်သူ ဇောဘုတ်မျိုးနွယ်ကို ရှာ၍ခေါ်ယူရသည်။ ထိုသူသည် ရွာ၏မြေယာကို ပိုင်ဆိုင်သူမဟုတ်သော်လည်း
ရွာသူရွာသားများ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးတို့ကိုစီမံအုပ်ချုပ်ပေးရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား
အားလုံးသည် ဇောဘုတ်မျိုးနွယ် (အုပ်ချုပ်သူမျိုးနွယ်)ကို အလွန်အလေးထားကြောင်း တွေ့ရသည်။ သီးနှံ
စိုက်ပျိုးရာတွင်လည်းကောင်း၊ ရိတ်သိမ်းရာတွင်လည်းကောင်း၊ အုပ်ချုပ်သူဇောဘုတ်မျိုးနွယ်တို့မှ အစောဆုံး
ပြုလုပ်ပြီး တစ်ရွာလုံးကဝိုင်းဝန်းကူညီပေးကြသည်။ မုန်းဇုတ်၊ ဝေါ်ဇုတ်တို့၏အိမ်မှာ အခြားရွာသူရွာသားများ
အိမ်ထက်ထူးခြားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အိမ်ဆောက်သည့်အခါတွင် တိုင်လုံးအကြီးဆုံး၊ အမြင့်ဆုံးဖြင့်
ဆောက်ပြီး အိမ်ခေါင်မိုးတွင် မြေပုံသဏ္ဌာန်ကို အိမ်ရှေ့ဘက်တွင်ခေါင်း၊ အိမ်နောက်ဘက်တွင် အမြီးထားပြီး
ပြုလုပ်ထားသည်။ သစ်သားဖြင့်ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အိမ်ခန်း (၁၆) ခန်းခန့်ရှိပြီး သစ်၊ ဝါး တို့ဖြင့်
ဆောက်လုပ်ကြသည်။ ငှက်ကိုအသုံးများသည်။ တောင်ယာတဲတွင်လည်း တဲထိပ်၌ ကျွဲချုံတပ်ထားပြီး
မြွေအရုပ်ကိုလည်း ပြုလုပ်ထားပါသည်။

ရွာတစ်ရွာတွင် ထိုကဲ့သို့သောတဲတစ်လုံးသာရှိပေသည်။ ဝေါ်ဇုတ်သည် ရွာသူရွာသားများ
၏အမှုကို ဖြေရှင်းပေးလျှင် မောင်းတစ်ချပ်၊ တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ ကျွဲ၊ နွား၊ စသည်တို့ကိုရပြီး ဝေါ်ဂျီ၊
ခေါင်မော်တို့ထက်ပို၍ရသည်။ တရားမျှတမှုရှိအောင်လည်း ဆောင်ရွက်ပေးလေ့ရှိကြသည်။

အင်္ဂလိပ်လက်ထက်တွင် တောင်တန်းဝန်ထောက်၊ တောင်အုပ်၊ တောင်ချုပ် တို့မှတစ်ဆင့်
မုန်းဇုတ်၊ ဝေါ်ဇုတ်၊ ဝေါ်ဂျီ၊ ခေါင်မော်တို့ကရွာကိုအုပ်ချုပ်ပေးရသည်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီး ခေတ်တိုင်အောင်

ဇုတ်အမျိုးအနွယ်တို့၏ဩဇာသည် ထင်ရှားခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများတွင် မုန်းဇုတ်က “ဒီလူကိုမဲပေးပါ” ဟုပြောလျှင် တစ်ရွာလုံးကမဲပေးကြရသည်။

(ခ) တရားစီရင်ရေး

ဇုတ်အုပ်ချုပ်ရေးစံနစ်တွင် အမှုအခင်းများ ပေါ်ပေါက်လာပါက ပြစ်ဒဏ် ပေးခြင်းထက် လျော်ကြေးပေးရခြင်းကိုတွေ့ရသည်။ ဥပမာ။ ။ခိုးမှုဖြစ်လျှင် အခိုးခံရသောပစ္စည်းသာမက နောက်ထပ် ထိုပစ္စည်းမျိုးကို ထပ်ဆောင်း၍ပြန်ပေးရသည်။ မောင်းတစ်လုံးအခိုးခံရလျှင် ခိုးသူသည်ပိုင်ရှင်အား ထိုမောင်း အပြင် နောက်ထပ်မောင်းတစ်လုံး ထပ်ပေးရသည်။

လူသတ်မှုသည် အကြီးလေးဆုံးအမှုဖြစ်သည်။ အကယ်၍ လူတစ်ယောက်သည် အခြားလူ တစ်ယောက်ကို သတ်သည်ဟုသေချာလျှင် လူသတ်သမားသည် အောက်ပါပစ္စည်းများကို သေသူ၏အိမ်သို့ ပေးလျှော်ရသည်။

- ဦးခေါင်းအစား - မောင်းတစ်လုံး
- မျက်စိအစား - Kyi Shi ခေါ် သစ်သီးတစ်မျိုး
- ရင်ဘတ်အစား - မောင်းတစ်လုံး
- သွားအစား - ကြေးစေ့ (၃၂) လုံး
- နံရိုးများအစား - ဒါး (၂၄) လက်
- ဝမ်းဗိုက်အစား - စဉ့်အိုး (၁) လုံး
- ဆံပင်အစား - သိုးမွေး (၁) ပိဿာ
- သားရေအစား - ပိုးပုဆိုးတစ်ထည် နှင့် ဝတ်ရုံရှည်တစ်ထည်
- အူသိမ်အူမအစား - သန္တာပုတီးတစ်ကုံး
- ခြေလက်များအစား - ကျောက်မီးသေနတ် (၄) လက်
- ကိုယ်ခန္ဓာအစား - ကျွဲတစ်ကောင်
- ရွာအနှံ့ရာယ်ကင်းအတွက် - ကျွဲတစ်ကောင်

လုံရှည်တစ်ချောင်း၊ ဓားတစ်လက်ပေးလျှော်ရသည်။

ခါးကိုခေါင်းပေါ်တင်၍ ကျမ်းကျိန်ခြင်း၊ သစ္စာပြုခြင်း၊ အဓိဋ္ဌာန်ပြုခြင်း၊ ကတိကဝတ် ပြုခြင်း၊ နတ်ကိုတိုင်တည်၍ သစ္စာပြုစေခြင်း၊ တို့ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ရာဇဝတ်မှု၊ တရားမမှု စသည်

မှုခင်းကြီးငယ်များကို ဖြေရှင်းပေးပြီးသည့်အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်လည်း အရက်တစ်ခွက်ဖြင့် အဆုံးသတ်လေ့ရှိသည်။ ပိုက်ဆံချေးငှားပြီးပြန်မပေးနိုင်လျှင် အရက်တစ်ခွက်ဖြင့်တောင်းပန်လျှင် ပြီးငြိမ်းနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။

တခါတရံတွင် ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ်အရ ပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရသည်လည်းရှိသည်။ ဥပမာ - နယ်မြေအငြင်းပွားမှုမျိုးဖြစ်လျှင် အငြင်းပွားသူနှစ်ဖက်၏ ဆွေစဉ်မျိုးဆက်သမိုင်းကို ကြည့်ရသည်။ အငြင်းပွားသူများသည် သားမက်မျိုးနှင့် ယောက္ခမမျိုးဖြစ်လျှင် ယောက္ခမမျိုးကိုဦးစားပေးကြသည်။ ညီအစ်ကိုမျိုးဖြစ်လျှင် ညီဖြစ်သူကိုဦးစားပေးရသည်။ သားကောင်နှင့်ပတ်သက်၍အငြင်းပွားလျှင် ညီအစ်ကိုမျိုးဖြစ်ပါက အစ်ကိုဖြစ်သူကိုဦးစားပေးရသည်။ ယောက္ခမမျိုးသည် အမြဲတမ်းအသာရနေမည် ဖြစ်သည်။

- သူများသားမယားပြစ်မှားမှုဖြစ်လျှင် လျော်ကြေးအဖြစ် ပေးရသော ပစ္စည်းများမှာ -
- ပြစ်မှားခံရသူအမျိုးသမီးကို အဝတ်အစားတစ်စုံ လဲလှယ်ပေးရသည်။
  - မျက်နှာပြင်ကြေးအတွက် သန္တာပုတီးတစ်ကုံး
  - တံခါးပိတ်ကြေးအတွက် ဆယ်ထွာမောင်း တစ်လုံး
  - တံခါးကန့်လန့်အတွက် ကျောက်မီးသေနတ် တစ်လက်
  - ခွမ်ဘမ်ဖိုင် ခေါ် ကျွဲကြီးတစ်ကောင်
  - ခါးလှံတစ်ချောင်းစီ လျော်ရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ထိုပစ္စည်းများအစား ငွေကြေးဖြင့်ပေးလျော်ကြသည်။

ဇုတ်ခေါ် နယ်ပိုင်ရှင်ရွာပိုင်ရှင်များ၏ သားမယားကို ပြစ်မှားမိလျှင် လျော်ကြေးပို့၍ပေးရသည်။ ထို့ကြောင့် ပြစ်မှားခံရသူ အမျိုးသမီး၏ မျိုးရိုးပေါ်တွင်လိုက်၍ လျော်ကြေးတန်ဖိုးဖြင့် နိုင်သည်။ လျော်ကြေး တောင်းဆိုရန်လိုအပ်လာသည်။ အခါ လျော်ကြေး တောင်းဆိုသူသည် ကိုယ်စားလှယ်စေလွှတ်၍တောင်းဆိုရသည်။ များသောအားဖြင့် မယားခိုးမှု၊ သူများသားမယားပြစ်မှားမှု၊ စော်ကားမှုနှင့် နယ်မြေအငြင်းပွားမှုများက ပိုမိုများပြားသည်။ လျော်ကြေးတောင်းဆိုသည်အခါ အမှုကြီး အမှုသေးပေါ်တွင် မူတည်ပြီး အသေးအဖွဲ့အမှုများကို ရွာပိုင်ရှင်နှင့် ရွာသူကြီးကဆုံးဖြတ်နိုင်သည်။ ကြီးမားသောအမှုများ လူသတ်မှုများ၊ နယ်မြေအငြင်းပွားမှုများကို နယ်ပိုင်ရှင်၊ ရွာပိုင်ရှင်များ၊ ရွာသူကြီးများ အားလုံးက ဆုံးဖြတ်ပေးရသည်။ နယ်ပိုင်ရှင်ကြီး၏ အဆုံးအဖြတ်သည် အပြီးအငြိမ်းအဆုံးအဖြတ်ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တို့သည် မှုခင်းကိစ္စ အရပ်ရပ်ကို လျော်ကြေးပေးစေခြင်းဖြင့်ငြိမ်းအေးသွားစေသည်။ နှစ်ဦးနှစ်ဘက် ငြိမ်းချမ်းစေသည်။ ထိုသို့စီရင်သည့် ထုံးစံလေ့ကို ၁၉၆၆ ခုနှစ်တိုင်အောင်ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။

လုယက်မှု၊ ခါးပြတိုက်မှုများသည် ရှေးယခင်ကပင်မရှိခဲ့ပေ။ ၁၉၆၀ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် လုယက်မှုများပေါ်ပေါက်လာသောအခါ နိုင်ငံတော်မှချမှတ်ထားသောဥပဒေအတိုင်းစီရင်သည်။ လွပ်လပ်ရေး

ရရှိပြီးနောက် စန်းကားကျေးရွာတွင် ကျေးရွာကောင်စီ ဖွဲ့စည်း၍ အစိုးရမှအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ကေအိုင်အေ သောင်းကျန်းသူများ၏ ဖျက်ဆီးမှုမီးရှို့မှုကိုအကြိမ်ကြိမ်ခံခဲ့ရသည်။ နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့လက်ထက်တွင် ကေ၊အိုင်၊အေ အဖွဲ့မှ ငြိမ်းချမ်းရေးယူ၍ ယခုအခါလုံးဝအေးချမ်းသာယာနေပြီဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရ အပေါ်တွင်လည်းယုံကြည်လက်ခံပြီးမိမိတို့နယ်မြေဒေသ အေးချမ်းသာယာရေး၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ လူနေမှုအဆင့်အတန်းမြင့်မားရေးတို့ကိုလက်တွေ့ဆောင်ရွက်နေကြပြီဖြစ်သည်။ ကျေးရွာ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ကိုဖွဲ့စည်းပေးထားပြီးဖြစ်သည်။ ကျေးရွာအဖွဲ့အစည်း၏ဥက္ကဋ္ဌမှာလည်း လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားပင်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးအသင်းကြီးကိုလည်း ဖွဲ့စည်းထားပြီးဖြစ်သည်။ စန်းကားကျေးရွာသည် အမှုအခင်းနည်းပြီး၊ အလွန်အေးချမ်းသောကျေးရွာတစ်ရွာဖြစ်ပါသည်။

(ဂ) ပညာရေး

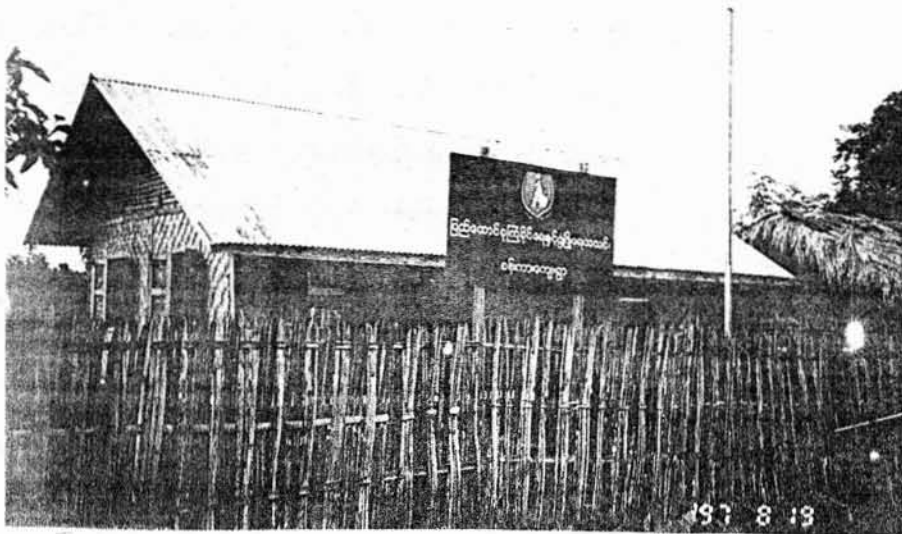
ရှေးယခင်မြေပိုင်ရှင်များခေတ်ကာလက လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ပညာသင်ကျောင်း ဟူ၍သတ်သတ်မှတ်မှတ်မရှိခဲ့ပေ။ မိရိုးဖလာ၊ ဓလေ့ထုံးစံများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို နှုတ်တိုက်ဖြစ်စေ၊ လက်တွေ့ဖြစ်စေ မိဘဘိုးဘွားများက လက်ဆင့်ကမ်းသင်ကြားပေးကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

အင်္ဂလိပ်ခေတ်သို့ရောက်သောအခါ၌ အတန်းကျောင်းများ ပေါ်ပေါက်လာသော်လည်း မိရိုးဖလာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကိုသာ လုပ်ကိုင်ကြပြီးပညာရေးကို ဦးစားမပေးခဲ့ပေ။ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးတို့ သင်ကြားပေးသော ကျောင်းတွင်မိမိတို့၏ကလေးများကိုကျောင်းထားပါက ကလေးများကုလားဖြစ်သွားမည် ဟု အသည်းတွင်စွဲမှတ်နေကြပြီး ပညာရေးကို လုံးဝအားမပေးခဲ့ပေ။ အင်္ဂလိပ်လက်ထက်က မိမိတို့၏ သားသမီးများ ကျောင်းတက်မည်ကို အလွန်စိုးရိမ်ကြသည်။

လွပ်လပ်ရေးရပြီးမှသာ မိမိတို့၏သားသမီးများကို ကျောင်းထားလာကြသည်။ စန်းကားကျေးရွာတွင် မူလတန်းကျောင်း(၆)ကျောင်းရှိသည်။ တွဲဘက် အ . လ . က တစ်ကျောင်းရှိသည်။ ဆရာဆရာမပေါင်း (၂၃)ယောက်ရှိပြီး ရွာမှဆရာမ (၅)ယောက်ပါဝင်သည်။ ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသား စုစုပေါင်း (၄၄၅)ယောက် ရှိသည်။ ကလေးများသည် မူလတန်းအောင်လျှင် လေတပ်ရွာသို့သွား၍ အလယ်တန်း၊ အထက်တန်း တက်ကြသည်များလည်းရှိသည်။ စန်းကားရွာတွင် (၁၀)တန်းအောင်သူဦးရေမှာ (၁၅)ယောက်ရှိပြီး သွေ့ရသူဦးရေမှာ (၄)ယောက်သာရှိသည်။ ယခုအခါတွင် မိဘများသည် ကလေးများ၏ ပညာရေးကို စိတ်ရောကိုယ်ပါ အားပေးနေကြပြီဖြစ်သည်။

ဒုတိယဗိုလ်ချုပ်ကြီးခင်ညွန့်နှင့်လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ

ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးအသင်းအဆောက်အအုံ

ရွာမှမူလတန်းကျောင်း

သားသမီးများပညာရေးတွင် နှောင့်နှေးခြင်း၊ စာမေးပွဲကျရှုံးခြင်းတို့ဖြစ်လျှင် မိဘများမှာ မိမိတို့အမှားလုပ်မိ၍ ဘုရားမှ ဒဏ်ခတ်သည်ဟုထင်မြင်ကြသည်။ ညီအစ်ကိုမျိုးခြင်းယူမိသော ဇနီးမောင်နှံ တို့တွင် သားသမီးများစာမေးပွဲကျရှုံးပါက မယူရသည့်မျိုးရိုးချင်းယူမိ၍ ဘုရားမှဒဏ်ခတ်သည်ဟု ထင်မြင်လျက်ရှိသည်။ မယူရသည့် မျိုးရိုးဆိုသည်မှာ ဘုရားကသတ်မှတ်ထားခြင်းမဟုတ်ကြောင်း၊ ခရစ် ယာန်ဘာသာအယူအရ အာဒန်နှင့် ဧဝမု လူဖြစ်သည်ဟုဆိုလျှင် အာဒန်နှင့် ဧဝ မု မွေးသောသူတို့သည် အချင်းချင်းအိမ်ထောင်ပြုပြီးမှ လူသားများဖြစ်လာနိုင်ကြောင်း၊ ဘုရားမှဒဏ်ခတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ လုံးဝမဟုတ် ကြောင်း၊ ကလေးများအားမြန်မာစကားရေလည်စွာပြောတတ်စေရန်လိုကြောင်း၊ စိတ်ရှည်စွာဖြင့်သင်ကြားပြသ လျှင် အခက်အခဲများကိုကျော်လွှားနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း စသည်ဖြင့်ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။

မိဘများမှာ သားသမီးများပညာရေးအတွက် ‘မည်သို့ဆောင်ရွက်ပေးရမည်လဲ’ ဆိုသည့် အမြင်များရှိနေကြောင်း တွေ့ခဲ့ရသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဉာဏ်ကောင်းသူများဖြစ်ပြီးဝိရိယ ကြီးသူများလည်းဖြစ်သည်။ မိမိတို့၏စာပေကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဖော်ထုတ်နိုင်သူများဖြစ်ကြသည်။ စီးပွားရေး တွင်သော်လည်းကောင်း၊ ပညာရေးတွင်သော်လည်းကောင်း ထိပ်ဆုံးမှလူများတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသား တို့ပါဝင်သည်။ စန်းကားကျေးရွာတွင် ဆိုရှယ်လစ်ခေတ်ကတည်းက စာသင်ကျောင်းများကို အုတ်ခံ၊ သွပ်မိုး တို့ဖြင့် ဆောက်လုပ်ပေးထားခဲ့သော်လည်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများမှ မကြာခဏဝင်ရောက် ဖျက်ဆီးမှုကြောင့် ယခုအခါ ဝါးထရံကာ၊ သက်ကယ်မိုးအဆင့်တွင်သာ တွေ့ခဲ့ရသည်။

အခန်း ၆

တေးဂီတ၊ အကအခုန်နှင့် ရိုးရာပွဲတော်များ

(က) ရိုးရာ အက

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့နေ့စဉ်ကြုံတွေ့နေရသော စိတ်ပျော်ရွှင်စရာ၊ ဝမ်းနည်းစရာကိစ္စရပ်များကို လင်္ကာဖွဲ့ခြင်း၊ တေးသီချင်းဖွဲ့ခြင်း၊ ကကွက်ထွင်းခြင်းဖြင့် အနုပညာကို ဖန်တီးကြသည်။ ကိုင်ပိုင်သံစဉ်၊ ကိုယ်ပိုင်အကများရှိသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အကကိုအောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

- ဇမ်ဂေါ် (Zam Go")
- ဂျီဂေါ် (Ji Go")
- ဂဘန်ဂေါ် (Gaban Go")
- နန်ဂေါ် (Nan: Go")
- ဂျော်ဂေါင်ဂေါ် (Jao Kaung: Go")
- တန်ဂေါ် (Tang Go")
- လောထောင် (Lho" Thaung) အကများဖြစ်သည်။

ကကွက်များသည် ရိုးရိုးပုံမှန်ကကွက်၊ တန်ခရန့်ခေါ် ခုန်ဆွခုန်ဆွကကွက်၊ ရှန်ရှုခွန်ဘောင်ခေါ်ကကွက်များဖြစ်သည်။

ဇမ်ဂေါ်အကကို ဇမ်ဂေါ်ပွဲကျင်းပသည့်အချိန်တွင်ကကြသည်။ ကကွက်ပေါင်းများစွာပါဝင်သည်။ ထိုအကတွင် ရိုးရိုးပုံမှန်အက၊ ခုန်ဆွခုန်ဆွအက၊ ရှန်ရှုခွန်ဘောင်အက၊ စသည်ဖြင့် ကကွက်ပုံစံ (၃)မျိုးစလုံးကိုတွေ့ရသည်။ ဇမ်ဂေါ်အကတွင် နေလပ်အက၊ ခွန်ဘမ်ထန်အက၊ မဒိုင်ဂေါ်အက ၊ ဆန်ဂေါ်အက၊ နွယ်ဒေါ်လပ်အက၊ ဆလေ့ဂေါ်အက၊ နန်ဂေါ်အက စသည်တို့ပါဝင်သည်။

ဂျီဂေါ်အကကို အိမ်သစ်တက်ပွဲတွင်ကလေ့ရှိသည်။ ဂျီဂေါ်ကကွက်မှာ ကကွက်ပုံစံတစ်မျိုးတည်းကကြခြင်းဖြစ်သည်။ ကသူများအချင်းချင်းဘေးတိုက်တန်းစီပြီး လက်ချင်းယှက်ကာ လက်ယာဘက်သို့ ဦးတည်လှုပ်ရှားပြီးကကြရသည်။

ဂဘန့်ဂေါအကကို အသုဘအခမ်းအနားတွင် ကသည်။ ၎င်းအကတွင် ပျောထုတ်၊ ဆူရှိုက်ဂေါ၊ ဗျော်ညမ်တို့ပါဝင်ပါသည်။ နန့်ဂေါအကသည် ပွဲသိမ်းအကဖြစ်သည်။ ရျော်ဂေါင်ဂေါအကသည် အပျိုလူပျိုများ ပွင့်လင်းရာသီတွင် လုပ်ငန်းအားလပ်ချိန်၌ တပျော်တပါးစုဝေး၍ကသောအကဖြစ်သည်။ ရျော်ဂေါင်(Jao Kaung:)ခေါ်တူရိယာကိုတီးခတ်၍ ကသောအကဖြစ်သည်။ တန့်ဂေါအကသည် ရှယ်တန်(SheTang)ခေါ်တယောတစ်မျိုးကို တီးခတ်၍ကရသောအကဖြစ်သည်။ အပျိုလူပျိုများ အများဆုံး ကကြသည်။ လောထောင်အကသည် လောင်ထောင်ပွဲ (လနတ်သမီးခေါ်သည့်ပွဲ)တွင် ကရသောအကဖြစ်သည်။ ထိုအကကို အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး၊ အရွယ်မရွေးကနိုင်သည်။

(ခ) ရိုးရာတေးသီချင်း

တေးသီချင်းများကို အကြောင်းအရာပေါ်တွင်မူတည်၍ စပ်ဆိုကြသည်။ တေးသီချင်း အမျိုးမျိုးရှိသည့်အနက် အဓိကကျသောတေးသီချင်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

ခန့်လျော်လန်းဂျီ (Khin Jao Lhang" Ji:) - ၎င်းသည် ဝိုင်းဖွဲ့ထိုင်၍ အချင်းချင်းအပြန်အလှန် သီဆိုရသည်။ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးအစုံကိုဖွဲ့နွဲ့သီဆိုရသည်။ တေးလင်္ကာကျွမ်းကျင်ပြီး သိက္ခာသမာဓိရှိသူများဆိုလျှင် သစ်ရွက်များကိုလှုပ်ရှားလာစေခြင်း၊ အရွယ်ကောင်းလျှက်နှင့် မြဲနေသူအိမ်ထောင်ရှင်မများ ကလေးမွေးဖွားလာခြင်း၊ လူကိုသေစေနိုင်ခြင်း အထိစွမ်းသည်ဟု သိရသည်။

ဒမ်ဆာထူဂျီ (Damsa: Thu Ji:) - ၎င်းသည် နတ်ဟောဆရာများနတ်ဟောရာတွင်သုံးသောတေးလင်္ကာဖြစ်သည်။ နက်နဲသော စကားဝှက်၊ စကားထား၊ စကားပုံနှင့် လင်္ကာများပါဝင်သည်။

ဂေါဂျီ (Go" Ji:) - အိမ်သစ်တက်ပွဲတွင် မတ်တပ်ရပ်ကရင်းသီဆိုရသော တေးဖြစ်သည်။

ဂူမန်ဂုံးဂျီ (Gu Mang: Gung" Ji:) - လူမျိုးများဆင်းသက်လာပုံ၊ ပြန့်နှံ့လာပုံနှင့် လူမှုချစ်ကြည်ရေး ကဏ္ဍကိုအဓိကထား၍သီဆိုသည်။

မြီယောက်ဂျီ (Myi Yaug Ji:) - အပျိုလူပျိုများ လူပျိုလှည့်ချိန်တွင်ဆိုကြသည်။ လင်္ကာသံဖြင့် ဖွဲ့နွဲ့ကာသီဆိုကြသည်။

လခရောယော်ဂျီ (Lakh Yao" Yhao Ji:) - ရာသီအလိုက်ဖြစ်ပေါ်လာသော လွှမ်းဖွယ်၊ ဆွေးဖွယ် သဘာဝသရုပ်သဏ္ဌာန်များကို အခြေခံကာ မိမိ၏ လူမှုရေးဖြစ်အင်များကို ခံစားဖွဲ့ဆိုထားခြင်းဖြစ်သည်။

လောထောင်ဂျီ (Lho" Thaug Ji:) - လနတ်သမီးပင့်ပွဲတွင် လနတ်သမီးကိုချီးမွမ်းရင်း နိမိတ်ဓားသည့်တေးဖြစ်သည်။

ကန်တော့ဂျီ (Gin Tho' Ji:) - အပျိုလူပျိုလှည့်ချိန်တွင် အပျိုလူပျိုခန်း၌သီဆိုသောတေးဖြစ်သည်။

ဂမန်ဂုန်းဂျီ (Gamang: Gung" Ji:) - လူမှုပွဲလမ်းသဘင်များ၌ လူကြီးများ၊ ရွာစားနယ်စားများ၊

ဆွေမျိုးမိတ်သင်္ဂဟများကို ဂုဏ်ပြုချီးမွမ်းသည့်တေးဖြစ်သည်။

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိလူမျိုးတို့၏တေးလင်္ကာများကို နှုတ်တိုက်ခွတ်ဆိုရာ မှကျမ်းကျင်တတ်မြောက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုတေးလင်္ကာများသည် လော်ဝေါတို့၏ဘဝရပ်သွင်၊ ရိုးရာအယူအဆယုံကြည်ချက်များကို ထင်ဟပ်ပေါ်လွင်စေပါသည်။

(ဂ) တူရိယာပစ္စည်းများ

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏ တူရိယာပစ္စည်းများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပြုလုပ် ယူကြသည်။ ရှေးတူရိယာပစ္စည်းများမှာ အလွန်ရှားပါးပြီး အချို့မှာ ပျောက်ကွယ်လုနီးပါးဖြစ်နေပြီ ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါတို့၏ ရိုးရာတူရိယာများမှာ-

ဇန့် (Zang,)ခေါ် ဗုံကြီးရှည်

မောင်း (Mao")

ကျဲချန် (Jhe Cang")ခေါ် လင်းကွင်း

ဆန်းကျူး(Sang: Jhu)ခေါ် ချူ

ရှည်တန်(She Tang:)ခေါ် ကြိုးနှစ်ပင်ပါသောတယော

ဘဲတန်(Be Tang:)ခေါ် ကြိုးသုံးပင်ပါသောလက်ဖြင့်တီးရသည့် မယ်ဒလင်ပုံစံတူရိယာ

လျော်ကောင်(Jao Kaung:) ဝါး သို့မဟုတ် ကြေးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသည့် ကြိုးတစ်ချောင်း၊ ၎င်းကြိုးကို သွားဖြင့်ကိုက်ထားပြီး နှုတ်ခမ်းနှင့်သံစဉ်ထိမ်းကာ ညာလက်ဖြင့်တီးခတ်ရသည်။

လော်စောင့် (Lhao: Zhaung)ခေါ် ပုလွေ

လော်ပြီ (Lhad: Pyi)ခေါ် အလယ်တွင် မှုတ်ရန် အပေါက်ဖောက်ထားပြီး အဖျားထိပ်နှစ်ဖက်မှ အပေါက်ကို လက်မ၊ လက်ဝါးတို့ဖြင့် သံစဉ်ကိုထိန်းပေးရသည့် ပုလွေ၊ စသည်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ယခုအခါ အထက်ပါတူရိယာပစ္စည်းများကို လော်ဝေါတို့၏ရိုးရာပွဲတော်များတွင် တီးမှုတ်၍ သီဆိုကခုန်ကြသည်။

(ဃ) ရိုးရာပွဲတော်များ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့တွင် ရာသီအလိုက်ကျင်းပသောပွဲတော်များရှိသည်။ ထိုပွဲများသည် တောင်ယာလုပ်ငန်းကိုအခြေခံ၍လည်းကောင်း၊ မျိုးနွယ်စု၏ရိုးရာလူမှုရေးစလေ့အပေါ်တွင် အခြေခံ၍လည်းကောင်း ကျင်းပကြပါသည်။ ရိုးရာပွဲတော်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

မီးဘော်ဘော်ပွဲ (Myi: Bao: Bao: poe)

၎င်းပွဲတော်ကို နှစ်စဉ် ဇန်နဝါရီလနှင့် ဖေဖော်ဝါရီလများတွင်ကျင်းပကြပါသည်။ ရွာထိပ်ရှိနတ်စင်တွင် တစ်ရွာလုံးစုပေါင်း၍စားသောက်ကြကာ တစ်နှစ်တာအတွက် တောင်ယာလုပ်ကိုင်မည့် နေရာကိုနတ်ဟောဗေဒင်ဖြင့်အတည်ပြုချက်ယူကြခြင်းဖြစ်သည်။ ပွဲကို တစ်ရက်ကြာကျင်းပကြသည်။

လော်ကော့ဖတ်(Lao: Ko' Phag')

၎င်းပွဲတော်မှာစုပေါင်းငါးဖမ်းပွဲတော်ဖြစ်သည်။ နှစ်စဉ် မတ်၊ ဧပြီ၊ မေလများတွင် တစ်ရက်ကြာကျင်းပကြသည်။

ယော်မျှော်ပွဲ(Yo Myo:- ဂေါက်တို့ငြင်ပွဲ(Gaug' Taul) - ယော်မျှော်ပွဲ (Yo Myol) -

ယော်မျှော် ဆိုသည်မှာ တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ ဂေါက်တို့ငြင်ဆိုသည်မှာ စူးထိုးစပါးစိုက်ခြင်း၊ ယော်မျှော်ဆိုသည်မှာ ပေါင်းသင်၊ ပေါင်းနှုတ်၊ ပေါင်းရှင်းခြင်းကိုဆိုလိုသည်။ ထိုအလုပ်များကို မတ်လ၊ ဧပြီလ၊ ဩဂုတ်လ၊ စက်တင်ဘာလများတွင် ရာသီအလိုက်ပြုလုပ်ကြသည်။ ထိုသို့ပြုလုပ်ရာတွင် မိသားစုအလိုက် ဆွေမျိုး၊ မိတ်ဆွေများကိုဖိတ်ခေါ်ပြီး လက်စားလှိုက်စနစ်ဖြင့် စုပေါင်းပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ လာရောက်ကူညီသူများကို အိမ်ရှင်မှ ထမင်း၊ ဟင်း၊ ခေါင်ရည်၊ ဆေးလိပ်တို့ဖြင့် ဧည့်ခံရသည်။ တစ်ရက်ကြာ စီကျင်းပကြသည်။

ဂျော်ဒိုင်းဒေပွဲ(Jo Zai Do Poe)

မိမိတို့၏ တောင်ယာစိုက်ခင်းများတွင် သားရဲတိရစ္ဆာန်များ ဝင်ရောက်ဖျက်စီးမှုမရှိစေရန်အတွက် နတ်ကိုပူဇော်ပသသည့် ပွဲဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ဩဂုတ်လတွင်ကျင်းပကြသည်။ နတ်ဆရာက ဦးဆောင်ကျင်းပပေးရသည်။ တစ်ရက်ကြာကျင်းပသည်။

လောထောင်ပွဲ(Lho" Thaug: Poe)

ဆောင်းဦးပေါက်ပွင့်လင်းရာသီတွင်ကျင်းပကြသည်။ ဩဂုတ်လ၊ ဒီဇင်ဘာလများတွင် လပြည့်ညများ၌ကျင်းပကြသည်။ အပျိုလူပျိုများ ပျော်ပါးနိုင်သည့်ပွဲဖြစ်သည်။

ခုပြေပွဲ(Khu: Pye Poe)

၎င်းပွဲကို တောင်ယာထဲတွင် ကျင်းပလေ့ရှိကြသည်။ စက်တင်ဘာ၊ အောက်တိုဘာလများ တောင်ယာမှ သခွားသီးထွက်ချိန်တွင်ကျင်းပသည်။ လပြည့်ညများ၌ သခွားသီးပြိုင်ပွဲ၊ ပေါက်ပွဲများပြုလုပ်၍ တစ်ည ကြာကျင်းပသည်။ အပျိုလူပျိုများ ပျော်ပါးနိုင်သောပွဲတစ်မျိုးဖြစ်သည်။

ဂေါက်ရဲပွဲ(Gaung, She Poe)

ဂေါက်ရဲပွဲဆိုသည်မှာ တောင်ယာစပါးကို စုပေါင်းရိတ်သိမ်းပွဲပင်ဖြစ်သည်။ နိုဝင်ဘာလ၊ ဒီဇင်ဘာလများတွင်ကျင်းပကြသည်။ စပါးရိတ်ခြင်း၊ နယ်ခြင်း၊ လှေခြင်းတို့ကို လက်စားလိုက်စနစ်ဖြင့် စုပေါင်းလုပ်ကိုင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အိမ်ရှင်မှ ထမင်း၊ ခေါင်ရည်နှင့် စားသောက်သောက်ဖွယ်ရာများ ကျွေးမွေးရသည်။

ဂေါက်ဆပ်ဇော်ပွဲ(Gaung, Sag, Zo: Poe)

၎င်းပွဲမှာကောက်သစ်စားပွဲဖြစ်သည်။ ပထမဦးဆုံးထွက်ရှိသောသီးနှံများကို နတ်အားပူဇော် ပသခြင်းဖြစ်သည်။ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်လာသောအခါတွင် ကျမ်းစာ၌ “ပထမဆုံးထွက်ရှိသော ကောက်ဦး၊ ကောက်နှံကို ဘုရားသခင်အားဆက်ကပ်ရမည်” ဟုပါရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် ကောက်သစ်စားပွဲ ကိုဘာသာရေးအရ၊ ရိုးရာအရ ဆက်လက်ကျင်းပနေဆဲဖြစ်သည်။ ကောက်သစ်စားပွဲကို မိသားစုအလိုက် သော်လည်းကောင်း၊ ရွာအလိုက်သော်လည်းကောင်း တစ်နှစ်တစ်ကြိမ်ပြုလုပ်ကြသည်။ စပါးပေါ်ချိန်တွင် ပြုလုပ်ပြီး အများအားဖြင့် နိုဝင်ဘာလဆန်းပိုင်းတွင် ပြုလုပ်ကြသည်။

နတ်ပူဇော်သောအချိန်က မိမိတို့တောင်ယာထဲမှပထမဦးဆုံး ထွက်ရှိသောသီးနှံများကို စုပေါင်းသိမ်းဆည်းထားပြီးနောက် သီးနှံများကို ဝိုင်းဝန်းချက်ပြုတ်ကြရသည်။ ထို့နောက် နတ်များကိုအစား အသောက်များဖြင့် ပူဇော်ကန်တော့ကြသည်။ အထူးသဖြင့် ဘိုးဘွားများနှင့်ဆိုင်သော အိမ်ရှင် မခိုင်နတ်ကို ထမင်းထုပ်ဖြင့်ပူဇော်ရသည်။ ထို့နောက် အိမ်ရှင်၏မိသားစုထဲမှ အသက်အကြီးဆုံးလူက အရင်စားရသည်။ ပြီးလျှင် မီးဖိုနှင့်ဖိုခနောင့်ကိုကျွေးရသည်။ ကျွေးသည့် အခါတွင် “မီးရှို့ပြီးမှ တောင်ယာစိုက်ပျိုးရတယ်၊ ဖိုခနောင့်ပေါ်တင်ပြီးထမင်းချက်မှ ကျက်ပြီး ငါတို့စားရတယ်၊ ဒါကြောင့် ခင်ဗျားတို့နဲ့ပူးပေါင်း စားပါ တယ်” ဟု ပြောရသည်။ ပြီးမှ မိတ်ဆွေများစု၍စားရသည်။

ကောက်သစ်စားပွဲတွင် ပထမဆုံးရရှိသောသီးနှံကို မိမိ၏မိသားစုဝင်မဟုတ်ဘဲ အခြား မိသားစုတို့မှစားလျှင် တစ်နှစ်တာအတွက်ကောင်းချီးမင်္ဂလာသည် မိမိတို့အတွက်မရနိုင်ဟုယုံကြည်ကြသည်။ ယခုခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်ဖြစ်လာသောအခါ သင်းအုပ်ဆရာအားပထမဦးဆုံး ရရှိသောသီးနှံကိုပေးရသည်။ ပြီးမှမိသားစုထဲမှအသက်အကြီးဆုံးသူကိုကျွေးရသည်။ ထို့နောက်အခြားဧည့်သည်များကိုစားခွင့်ပြုကြသည်။

မိသားစုကောက်သစ်စားပွဲတွင် ချက်ပြုတ်နေကြပုံ

ရွာလုံးကျွတ်ကောက်သစ်စားပွဲတွင်ထမင်းများကို
စုပေါင်းချက်ပြုတ်ပြီး ထမင်းထုပ် ထုပ်နေကြပုံ

ရွာအလိုက်ကျင်းပသောကောက်သစ်စားပွဲတွင် တစ်ရွာလုံးရှိမိသားစုတိုင်းမှထွက်ရှိသော ကောက်ဦးနှီးများကို ဘုရားကျောင်းသို့ယူလာ၍ ဘုရားသခင်အားကပ်လှူပြီးနောက် ဝိုင်းဝန်းချက်ပြုတ်ကြသည်။ ထို့နောက် ရွာရှိအသက်အကြီးဆုံးအဘိုးအဘွားများက ဦးစွာစားပြီးမှ ကျန်လူများကစားရသည်။ ကောက်သစ်စားပွဲသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများအား အချင်းချင်းစည်းလုံးညီညွတ်စေသည်ကိုတွေ့ရသည်။
ဂေါက်အောဇော်ပွဲ(Gaung, Au: Zo: Poe)

ရင်းပွဲမှာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ နှစ်သစ်ကူးပွဲတော်ဖြစ်သည်။ ဇန်နဝါရီလတွင် မိသားစုအလိုက်ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ ကောက်ညှင်းစပါးကို ရေစိမ်ပြီး၊ စပါးလုံးအလိုက်ကျက်အောင်လှော်ကာ ထောင်းရသည်။ မုန့်ဆန်းသဘောမျိုးပြုလုပ်၍ မိမိအိမ်စောင့်နတ်နှင့် အခြားနတ်များကိုပူဇော်ပသပြီး လူများစားသုံးကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာပွဲများသည် မိမိတို့၏ လူမှုရေးဖွဲ့စည်းမှုကို ကျစ်လစ်ခိုင်မာအောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သည့် အနေအထားကိုတွေ့ရသည်။ တစ်ဦးချင်းစီ၏ မိသားစုစားဝတ်နေရေးကို အများကလက်စားလိုက်စနစ်ဖြင့် စုပေါင်းလုပ်ကိုင်ကာ ချစ်ခင်ရင်းနှီးမှုကိုရယူသည့် စည်းလုံးညီညွတ်စေသောပွဲတော်များဖြစ်သည်။ ယခုအခါတွင်မူအထက်ပါပွဲတော်များထဲမှ ကောက်သစ်စားပွဲကိုသာတွေ့နိုင်တော့သည်။

(င) ရိုးရာအိမ်သစ်တက်ပွဲ(ယမ်ဝေါ်လရှန်းရှန်းပွဲ-Yham Vao Lashan"Shan" Poe)

(၁) ရိုးရာအိမ်ဆောက်ပုံ

အိမ်ဆောက်မည့်အိမ်ရှင်သည် အိမ်သစ်ဆောက်လုပ်ရန်အတွက် မြေနေရာကို နတ်ဆရာအားပင့်ဖိတ်၍ရွေးယူရသည်။ နတ်ဟောဆရာက ဦးစွာ အိမ်ဆောက်မည့်နေရာသည် မြေကြီးကောင်းမကောင်း၊ ဖက်ထုံးပေဒင်ဖြင့်ကြည့်ရသည်။ ဖက်ထုံးပေဒင်အရ မြေကြီးကောင်းကြောင်းသိပြီးနောက် လူနေရန်သင့်မသင့်ကို ဆန်လုံးစီပေဒင်ဖြင့်မေးရပြန်သည်။ အိမ်သစ်တွင် အမျိုးသား(၅)ယောက်၊ အမျိုးသမီး(၅)ယောက်နေမည်ဆိုလျှင် ထိုသူနေရန်သင့်မသင့်ကို အောက်ပါအတိုင်းပြုလုပ်ရသည်။ ဝါးဆစ်ပိတ် အပိုင်းငယ်တစ်ခုကို အလယ်မှထက်ခြမ်းခွဲ၍ ဝါးတစ်ခြမ်းတွင် အမျိုးသား(၅)ယောက်ကိုယ်စားအဖြစ် ကောက်ညှင်းစပါး(၅)စုကိုအခွံခွာထားသော ကောက်ညှင်းဆန်(၅)စုအား ဝါးခြမ်း၏ညာဘက်တွင်လည်းကောင်း၊ အမျိုးသမီးများကိုယ်စား တောင်ယာစပါးစု(၅)စုကိုအခွံခွာထားသော ဆန်စု(၅)စုအား ဝါးခြမ်း၏

ဘယ်ဘက်တွင်လည်းကောင်း အသီးသီးထည့်ကာကျန်ဝါးတစ်ခြမ်းဖြင့်အုပ်ပြီး နီးကြီးဖြင့်ချည်၍ အိမ်ဆောက်မည်နေရာတွင် (၇)ရက်ခန့်မြေကြီးထဲမြှုပ်နှံထားရလေသည်။ ရက်စေ့၍ ပြန်ဖော်သည့်အခါတွင် ဆန်စေ့များ ရွေ့ခြင်း၊ ပျောက်ခြင်း မရှိဘဲ မူလအတိုင်းရှိနေလျှင် ကောင်းသည်။ စုသွားလျှင် ကောင်းသည်ဟု ယူဆကြသည်။ ဆန်စေ့များ ကြံနေလျှင်သော်လည်းကောင်း၊ ပျောက်သွားလျှင်သော်လည်းကောင်း မကောင်းဟု ယူဆပြီး နောက်ထပ်မြေနေရာရှာကြရသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဖက်ထုံးပေဒင်၊ ဆန်လုံးစီပေဒင်တို့ဖြင့် အိမ်ဆောက်မည်နေရာကိုရွေးယူပြီး နောက် အိမ်ဆောက်ပေးမည့်အကူအမျိုးသားတစ်ယောက်၊ အမျိုးသမီးတစ်ယောက်ကိုရှာရပြန်သည်။ ထိုနှစ်ယောက်သည် အိမ်ဆောက်ချိန်မှစ၍ အပြီးအထိတာဝန်ယူရသည်။ အမျိုးသားကို လော်ကျော်ဖေ၊ ဟုခေါ်ပြီး၊ အမျိုးသမီးကို လော်ကျော်မီး ဟုခေါ်သည်။ ၎င်းနှစ်ယောက်ကိုလည်း ဖက်ထုံးပေဒင်ဖြင့် သင့်မသင့်မေးပြီးမှ ရွေးကြသည်။ အိမ်ဆောက်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းပမာဏအပေါ်တွင်မူတည်ပြီး လော်ကျော်ဖေ နှင့် လော်ကျော်မီးကို (၅)ဦးမှ (၆)ဦးအထိ ငှားရမ်းသည်လည်းရှိသည်။

အားလုံးသင့်တော်ကောင်းမွန်သည်ဆိုသည့်အခါ လော်ကျော်ဖေနှင့်လော်ကျော်မီးတို့က အိမ်ဆောက်မည်ကို ၎င်းတို့၏အိမ်စောင့်နတ်များထံ တိုင်တည်သတင်းပို့ရသည်။ ကူညီစောင့်ရှောင့်ရန် ဆုတောင်းကြရသည်။ သစ်ဝါးရှာမည့်နေ့ကိုလည်း ဖက်ထုံးပေဒင်ဖြင့်မေး၍ လကွယ်ရက်တွင် တောထဲ၌ ခုတ်ထားခဲ့ရသည်။ လကွယ်ရက်များတွင် ဝါးပင်များ၏အချို့ရည်သည် အမြစ်ထဲသို့သွားစုနေချိန်ဖြစ်၍ ထိုအချိန်ခုတ်သောဝါးကိုအသုံးပြုလျှင် ခြစားခြင်း၊ ပိုးထိုးခြင်းမရှိပေ။ လကွယ်ရက်တစ်ရက်တည်းတွင် အပြီးသတ်ခုတ်ထားခဲ့ရသည်။ လော်ဝေါ်တို့သည် မိမိတို့၏အိမ်ရှေ့တွင် ဝါးနက်ဝါး၊ ဝါးပိုးဝါးများကို အိမ်ဆောက်ရန်အတွက် စိုက်ထားလေ့ရှိသည်။ ဝါးနက်ကို လဆန်း(၈)ရက်နှင့်လဆုတ်(၈)ရက်တွင် လည်းကောင်း၊ ဝါးပိုးဝါးကို လပြည့်နေ့တွင်လည်းကောင်း၊ ခုတ်ကြသည်။ ဝါးနက်နှင့်ဝါးပိုးကို ထိုအချိန်များတွင် ခုတ်မှသာ ကျန်ရှိသောဝါးငုတ်များ ပြန်လည်ရှင်သန်လာမည်ဟု ယူဆကြလေသည်။

အိမ်တိုင်ပြုလုပ်ရန်အတွက် သစ်ပင်ကြီးများကိုခုတ်ရာတွင် လော်ကျော်ဖေက ဦးဆောင်၍ခုတ်ပေးရသည်။ ရှေးဦးစွာ ခုတ်မည့်သစ်ပင်ကို နွယ်ကြိုး သို့မဟုတ် နီးကြီးဖြင့် တစ်ရက်၊နှစ်ရက်ကြို၍ ပတ်ထားရသည်။ လော်ကျော်ဖေက “ဒီအပင်ကိုငါတို့အသုံးပြုမယ်၊ ပိုင်ရှင်ရှိရင် ဒီချည်ထားတဲ့ကြိုးကို လာဖြတ်ပါ၊ မရှိရင်ငါတို့ခုတ်မယ်”ဟုပြောခဲ့ရသည်။ နောက်နှစ်ရက်ခန့်နေ့၍ ကြိုးပြတ်နေလျှင် နောက်သစ်ပင်ကိုပြောင်း၍ အထက်ပါနည်းအတိုင်းပြုလုပ်ရသည်။ ကြိုးမပြတ်ဘဲ နဂိုအတိုင်းရှိနေလျှင် သစ်ပင်ကို စုတ်ရသည်။ သစ်ပင်လဲကျသွားလျှင်လဲကျချင်း၊ ကျောက်ခဲတစ်လုံးကို သစ်ငုတ်ပေါ်သို့ ချက်ချင်းတင်လိုက်

ပြီး “ဒီအပင်ဟာ ဒီအကောင်ကိုက်လို့သေရတာဘဲ”ဟု လော်ကျော်ဖော့ကပြောရသည်။ နတ်ဆိုးနေသည် ဟု ထင်သောအပင်ကြီးများ၊ ကျောက်ဆောင်၊ ရေတံခွန်များအနီးမှအပင်များကို ခုတ်လျှင် ထိုကဲ့သို့ပြုလုပ် လေ့ရှိသည်။ မိမိခုတ်သောသစ်ပင်လဲကျသွားလျှင် ဘေးနားရှိသော အပင်ကြီးများကိုထိခိုက်မိ၍ ထိုအပင်မှ နတ်များစိတ်ဆိုးမည်စိုးရိမ်၍ ကျောက်ခဲကိုအပြစ်ဖို့လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုသို့သစ်ပင်၊ ဝါးပင်များကိုခုတ်ပြီးလျှင် အိမ်ရှင်က တစ်ရွာလုံးကို စုခေါ်ပြီးအကူအညီ တောင်းရသည်။ ထမင်းကျွေးခြင်း၊ ခေါင်ရည်တိုက်ခြင်း၊ အမှုတို့ကိုပြုကာ တောထဲတွင်ခုတ်ထားသောသစ်ဝါး များကို ရွာသားများအကူအညီဖြင့်သယ်ယူရသည်။ ထို့နောက်ဖက်ထုံးပေဒင်ဖြင့် အိမ်ဆောက်မည့်ရက်ကို ရွေးကြသည်။ တစ်ရွာလုံးက အိမ်ကိုဝိုင်းကူ၍ဆောက်ပေးလေ့ရှိကြသည်။ လော်ကျော်ဖော့နှင့်လော်ကျော်မြီး တို့ကပို၍တာဝန်ယူရသည်။ အိမ်ရှင်ကလည်း လော်ကျော်ဖော့နှင့် လော်ကျော်မြီးတို့အား ဦးစားပေး၍ ကျွေးကြရသည်။ အိမ်ပြီးစီး၍ခေါင်ချုပ်သည့်အခါ လော်ကျော်ဖော့နှင့်အမျိုးသားများအဖွဲ့ကခေါင်ချုပ်သည့် အိမ်အမိုးမှနေ၍ သက်ကယ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသောကြောင်ရုပ်ကိုကြိုးဖြင့် အိမ်ထဲသို့ချပေးသည်။ ထိုသို့ချပေး ရင်းရိုးရာသီချင်းကို သံပြိုင်သီဆိုကြသည်။ ထိုသီချင်းမှာအိမ်ဆောက်သည့်လုပ်ငန်း အောင်မြင်ပြီဖြစ်ကြောင်း ကြေးကြော်သည့် ရိုးရာတေးဖြစ်သည်။ အိမ်ထဲမှ လော်ကျော်မြီးနှင့်အမျိုးသမီး အဖွဲ့ကလည်း ကြောင်ရုပ်ကို ဖြုတ်ယူပြီး ကြိုးတွင်အစားအသောက်များကို ပြန်ချည်ပေးလိုက်သည်။ ထို့နောက် ကြောင်ရုပ်ကို အိမ်အဝင် ရှေ့ခေါင်မိုးစွန်း(ဒိုင်း)တွင် ချိတ်ဆွဲထားသည်။ ကြောင်ရုပ်ချခြင်းကို နေ့လယ်ဘက်တွင် ပြုလုပ်လေ့ရှိသည်။ ကြောင်ကို အိမ်၏အစောင့်အဖြစ်သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် ကြောင်ရုပ်ပြုလုပ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

(၂) အိမ်သစ်တက်ပွဲ

ကြောင်ရုပ်ချသည့်နေ့ ညနေခင်းတွင် အိမ်သစ်ပေါ်သို့ အိမ်သူအိမ်သားများ စတက်ရသည်။ အိမ်စတက်ပုံမှာ အိမ်ရှင်ယောက်ျားက လော်ဝေါ်ရိုးရာဝတ်စုံအပြည့်ကိုဝတ်ဆင်ပြီး မီးတုတ်၊ မါးလွယ်၊ မောင်းနှင့် လွယ်အိတ်တို့ကိုသယ်ရသည်။ အိမ်ရှင်မကလည်း ရိုးရာဝတ်စုံကို ဝတ်ဆင်ပြီး ရေ၊ မီး စားသောက်ဖွယ်ရာများသယ်ဆောင်ပြီးတက်ရသည်။ ထို့နောက် ကျန်သောအိမ်သူအိမ်သားများ၊ ဆွေမျိုးများ ကအိမ်ထဲသို့ဝင်ကြရသည်။ နတ်ဟောဆရာက မီးဖိုခန်းထဲတွင်စပြီးမီးဖိုပေးရသည်။ နှုတ်မှလည်း “မင်္ဂလာရှိတဲ့ရေ၊ မင်္ဂလာရှိတဲ့မီး၊ မင်္ဂလာရှိတဲ့အစားအစာတွေစုစည်းပြီးရောက်လာပြီ၊ မင်္ဂလာရှိတဲ့လူ တွေလည်းရောက်လာပြီ၊ ယောက်ျားလိပ်ပြာ(၆)ယောက်၊ မိန်းမလိပ်ပြာ(၇)ယောက်လည်းရောက်လာပြီ၊ ရွှေ၊ ငွေ၊ ရတနာလည်းရှိပြီ၊ ကြောင်၊ ကြက်၊ ဝက်၊ သဲ၊ နွားလည်းရောက်ပြီ၊ ”ဟုရွတ်ဆိုနေရသည်။

မီးဖိုပြီးနောက်အိမ်ကို တစ်ပတ်ပတ်ကြသည်။ ထို့နောက်နတ်ဆရာက အကောင်လိုက်ပြုတ်ထားသော ကြက်၊ ဂျင်း၊ ငါးခြောက်ဖုတ်၊ ခေါင်ရည်တို့ကို ဝါးခြင်းထဲထည့်ကာ “သစ်ခုတ်နေရာမှ ပါလာသောနတ်ဆိုးများရှိ လျှင်ထွက်သွားပါ။” ဟုပြောပြီး ဝါးခြင်းကို အိမ်ရှေ့အပြင်ဘက်နေရာတွင်သွန်ပစ်ရသည်။

ညနေခင်းတွင် အိမ်သစ်တက်အက(ဂျီဂေါအက)ကရန်အတွက် အကကိုဦးဆောင်မည့် ဂျီဇန်ကို ဖိတ်ခေါ်ရသည်။ နီးဖြင့်ပြုလုပ်ထားသောပန်းတွင် ကွမ်းပွဲ၊ ခေါင်ရည်အကောင်းစား(ပူးအသေး ဖြင့်တစ်ပူး) ပူးကြီးတစ်ပူးတို့ဖြင့် ဂျီဇန်ကိုဖိတ်ခေါ်ရသည်။ ထို့နောက်ခေါင်ရည်များကို မိုးပြဲဒယ်များဖြင့် ထည့်ကာ ရွာလူကြီး(ဝေါ်ဇုပ်)အဖွဲ့ကတစ်အိုး၊ လော်ကျော်မြီးနှင့် လော်ကျော်ဖျေကတစ်အိုး၊ ယောကွမမျိုး အဖွဲ့ကတစ်အိုး၊ ညီအစ်ကိုမျိုးအဖွဲ့ကတစ်အိုး၊ သားမက်မျိုးအဖွဲ့ကတစ်အိုး၊ ဟူ၍အစဉ်လိုက်ဦးချကာ အဖွဲ့လိုက်ခေါင်ရည် သောက်ကြသည်။

ထို့နောက်ဂျီဇန်က အကကိုဦးဆောင်၍ကပြီး အနောက်မှ အိမ်သူအိမ်သားများ၊ ဆွေမျိုး များအားလုံးကဝိုင်းဖွဲ့၍ကကြသည်။ ကရာတွင် ပထမဦးဆုံးအက၌ သစ်ဝါးယူပုံ၊ စုဆောင်းပုံအကြောင်းကို တေးသီချင်းဖွဲ့၍ကကြသည်။ ဒုတိယအကတွင် အိမ်ကိုဝိုင်းဝန်း၍ ဆောက်လုပ်ပုံ၊ စည်းလုံးညီညွတ်စွာ လုပ်ကိုင်ပုံတို့ကို တေးသီချင်းဖွဲ့၍ကသည်။ တတိယအကတွင် မကောင်းဆိုးဝါးများ၊ နတ်ဆိုးများ၊ ခြ၊ ဂျပိုး၊ စသည့် ပိုးမွှားများသန့်စင်သွားအောင်ရွတ်ဆိုတေးဖွဲ့ပြီးကကြသည်။ စတုတ္ထအဆင့်တွင် အိမ်ထောင်ပရိ ဘောဂ၊ ရွှေငွေရတနာတိုးပွားရေး၊ အိမ်သာယာရေး၊ ကျွဲနွားကြက်ဝက် များပြားရေးတို့ကိုတေးဖွဲ့၍ ကကြ သည်။ အထက်ပါအကများကို ယမ့်ဝန်းယော်ဝန်းဂျီ(Yham Vhin" Yo Vhin Ji:) ဟုခေါ်သည်။ ပဉ္စမအဆင့်တွင် ရပ်ရွာသာယာရေး၊ ကျေးငှက်သရကာပေါများပြီး လူအများအေးချမ်းသာယာ ရအတွက် ဆုတောင်းခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်မွှာရှိ ဆွေမျိုးများနှင့်မိတ်သဟာရဖွဲ့ခြင်း၊ အပြန်အလှန်ချီးကျူးဂုဏ်ပြုခြင်း တို့ကိုတေးဖွဲ့၍ကကြသည်။ ၎င်းအကကိုဘန်းဂျီ (Bang" Ji:) ဟုခေါ်သည်။ ဆဋ္ဌမအဆင့်တွင် လော်ဝေါ် သမိုင်း တွင်ရှိသော လူ၏သမိုင်းအစမှ မျက်မှောက်လူသားအထိ လူနှင့်နတ်ဆက်ဆံပုံကို အဓိပ္ပါယ်ဖော်၍ ကကြသည်။ ၎င်းအကကို လရှန်းတုတ်(Lashan" Thug') ဟုခေါ်သည်။ သတ္တမအဆင့် မိုးလင်းခါနီးတွင် လော်ကျော်ဖော့နှင့်လော်ကျော်မြီးတို့ တောထဲမှ သစ်ဝါးသက်ကယ်များယူခဲ့စဉ်က ၎င်းတို့၏ လိပ်ပြာများ တောထဲတွင်ကျန်နေခဲ့လျှင်လိပ်ပြာများပြန်လာစေရန်ခေါ်သောအကြောင်း၊ လော်ကျော်ဖော့နှင့်လော်ကျော်မြီး အပါအဝင် အိမ်ဆောက်ရာတွင်ပါဝင်ကူညီသူအားလုံးကိုဂုဏ်ပြုကြောင်း တေးသီချင်းဖွဲ့၍ ကကြသည်။ ထိုအကကို လော်ရော်ဂျီ(Lao Jhao' Ji:) ဟုခေါ်သည်။ အက အဆုံးသတ်ခါနီးတွင် စကောထဲ၌ ထမင်းနှင့်ဟင်းကို ရောနယ်ပြီး ဖက်ရွက်ဖြင့် အချောင်းလိုက် (ကောက်ညှင်းကျည်တောက်ပုံစံ) ထုပ်ကာ တစ်ယောက်ပြီးတစ်ယောက် ထမင်းချောင်းကိုကိုက်စားကြသည်။ ခေါင်ရည်သောက်ကြသည်။ ဂျီဇန်

ခေါင်းဆောင်သော ဂျီဂေါအကသည် ရပ်နားခြင်းမရှိပဲ တစ်ညလုံး ခေါင်ရည်သောက်လိုက် ကလိုက်ဖြင့် မြူးကြွသွက်လက်လျှက်ရှိသည်။ စားရင်း၊ သောက်ရင်းဖြင့် သီဆိုကခုန်ကြသည်။ ဂျီဇန်ကအိမ်ပြီးဆုံးပြီဖြစ်၍ လော်ကျော်ဖော့နှင့်လော်ကျော်မြီးကိုယ်စား အိမ်သစ်ကိုအိမ်ရှင်ထံတွင်အပ်နှံသည်။ ပွဲလာပရိသတ်အပေါင်း အား နှုတ်ဆက်ခြင်း၊ ကပွဲအဆုံးသတ်ခြင်း အထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ဂျီတော်ဂေါ(Ji: To: Go")အကဖြင့် အိမ်သစ်တက်ပွဲကို အဆုံးသတ်လိုက်သည်။

အိမ်သစ်တက်ပွဲတွင် အိမ်ရှင်၏ယောက္ခမမျိုးက မင်္ဂလာပေးသည့်အနေဖြင့် ဓါးတစ်ချောင်း ကို အိမ်ရှင်အားပေးရသည်။ အိမ်ရှင်က မောင်းတစ်လုံးနှင့် တောင်ရှည်ပုဆိုးတစ်ထည် ပြန်ပေးရသည်။

အိမ်သစ်တက်ပွဲတစ်ခုပြုလုပ်လျှင် နတ်ဟောဆရာရရှိသော လုပ်အားခမှာ အရက်၊ အစား အစာ၊ မောင်းတစ်လုံး တို့ရရှိသည်။ လော်ကျော်ဖော့နှင့်လော်ကျော်မြီးက လုပ်အားပေါ်တွင်မူတည်ပြီး ကျွဲ၊ နွား၊မောင်း၊စပါးတို့ကိုရရှိသည်။ ဂျီဇန်က ဓါး၊ အိပ်ယာခင်း(ကိုင်းပင်နှင့်ရက်ထားသောဖျာ) တို့ကိုရရှိသည်။

ရှေးယခင်နတ်ပူဇော်ချိန်က လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အိမ်ဆောက်ရန် မြေနေရာ ရွေးပုံ၊ သစ်ဝါးခုတ်ပုံ၊ အိမ်သစ်တက်မင်္ဂလာပြုလုပ်ပုံတို့မှာ အလွန်စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။ စည်းလုံးညီညွတ်မှု မှာလည်းအံ့ဩဖွယ်ကောင်းလှပါသည်။

ယခုအခါတွင် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များဖြစ်လာသောကြောင့် ဖက်ထုံးဗေဒင်မေးခြင်း၊ ဆန်လုံးစီဗေဒင်မေးခြင်းတို့ကိုမတွေ့ရတော့ပဲ ဘူးရားသခင်ထံဆုတောင်းခြင်း၊ ပြက္ခဒိန်ကြည့်၍ရက်ရွေးခြင်း တို့ကိုသာ ပြုလုပ်လာကြသည်။ သစ်ဝါးခုတ်ရာတွင်မူ ရှေးယခင်က ပြုလုပ်သကဲ့သို့ပင် ဆောင်ရွက်ကြဆဲ ဖြစ်သည်။ အိမ်သစ်တက်ပွဲကို သင်းအုပ်ဆရာက ဦးဆောင်၍ကျင်းပပေးရသည်။ တတ်နိုင်သူများက ရှေးယခင်ကကဲ့သို့ပင် ကခုန် သီဆိုကြရင်း အိမ်သစ်တက်ပွဲကို ညလုံးပေါက်ကျင်းပကြသည်။

(စ) ဇမိဂေါပွဲ

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုပွဲတော်များထဲတွင် ဇမိဂေါပွဲသည် အကြီးကျယ်ဆုံးပွဲဖြစ်သည်။ ဒမ်ဆာကြီးအောင်ဖောင်တန် နေကမ္ဘာသို့သွားရာမှ တွေ့ရှိခဲ့ရသောပွဲတော်ကို အတုယူ၍ ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ တနည်းဆိုရသော် နတ်ယုံကြည်ကိုးစားခြင်းမှ ပေါ်ပေါက် လာခြင်းဖြစ်သည်။

ဇမိဂေါပွဲ ကို ပုံမှန်အားဖြင့် (၃)နှစ်တစ်ကြိမ်ကျင်းပရသော်လည်း နတ်ဟောဆရာများ၏ ဟောကြားချက်အရ နတ်များ၏တောင်းဆိုမှုကိုလိုက်လျောကာ လိုအပ်လျှင်လိုအပ်သလိုကျင်းပပေးရသည်။

ဇေယျဝံသကို ရည်ရွယ်ချက်အလိုက် အမျိုးအစားသတ်မှတ်ပြီးကျင်းပသည်။ ၎င်းတို့မှာ -

- အောင်ပွဲခံဇေယျဝံသ [Aung Doe Zam Go"]

- နေကန္တာ၊ လကန္တာသို့ ဘိုးဘွားဝိဇ္ဇာကိုတွန်းပို့သည့်ဇေယျဝံသ [Gyid To' Zam Go"]

- ကြီးပွားချမ်းသာရေးဇေယျဝံသ [Dai Mung La Lho" Zam Go"] ဟူ၍ဖြစ်သည်။

ဇေယျဝံသများသည် နတ်ပူဇော်ပသခေတ်တွင် နတ်မင်းကြီးများ၏သဘောဆန္ဒအရ ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုဖြင့် ကျင်းပသောပွဲများဖြစ်သည်။ ဇေယျဝံသကို ဆောင်းအကုန်ခွေအကူး ပွင့်လင်းရာသီတွင် ကျင်းပကြသည်။ အနည်းဆုံး (၃) ရက်ခန့်ကြာပြီး (၃) နှစ်တစ်ကြိမ် ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။ ရွာအလိုက်သော်လည်းကောင်း၊ မိသားစုအလိုက်သော်လည်းကောင်း ပြုလုပ်ကြသည်။ အများအားဖြင့် မိသားစုအလိုက်ပြုလုပ်ကြသည်။ ဝေါဇပ်၊ သူကြီး၊ လက်ထောက်ရွာသူကြီးနှင့်တတ်နိုင်သူများသာ ဇေယျဝံသကို ကျင်းပပြုလုပ်နိုင်ကြသော်လည်း ၎င်းပွဲတွင်လူတန်းစားမရွေးပါဝင်နိုင်သည်။

ဇေယျဝံသသည် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့၏ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုတို့တွင် များစွာအရေးပါလေသည်။

“ ဆောင်ရွက်ပုံအဆင့်ဆင့် ”

ဇေယျဝံသ မပြုလုပ်မီ (၁)နှစ်အလိုကတည်းကပင် ကျင်းပမည့်နေရာကို မွန်းမံပြင်ဆင်ရသည်။ နတ်အတွက်ယဇ်ပူဇော်မည့်သားကောင်များကို မွေးမြူထားကြသည်။ ပွဲကျင်းပပြုလုပ်မည့် နေရာဇေယျဝံသ (Zam Jao:) ခေါ် ဇေယျဝံသတွင် တောင်တမာပျဉ်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ချယ်ဒေါ် (မနောတိုင်)ကို စိုက်ထားသည်။ ဇေယျဝံသ ကွင်းထဲတွင်လည်း နတ်စင်ငယ်များကို ဆောက်လုပ်ထားရသည်။ ထိုနတ်စင်ငယ်များမှာ မိုနတ်အတွက်နတ်စင်နှင့် အခြား ခြုံဝေါ၊ နေနတ်၊ ဆမ်လေ၊ မိုး၊ မြေကြီး စသည့် နတ်များအတွက်နတ်စင်တို့ဖြစ်သည်။ ဇေယျဝံသ အတွက်မိတ်စာကိုလည်း ကြိုပြီးပို့ထားရသည်။ မိတ်စာမှာ ဂုဏ်စွက်ကို ကြီးကျယ်ပြီး အထုံးကလေးများပြုလုပ်၍ မိတ်ဆွေများ၊ဆွေမျိုးများထံ ပို့ခြင်းဖြစ်သည်။ အထုံးကလေး(၁)ထုံးကို (၁)ရက်ဟုသတ်မှတ်၍ တစ်ရက်ကုန်လျှင် ဖက်ထုံး(၁)ထုံးဖြစ်ရသည်။ နောက်ဆုံး ဖက်ထုံးကျန်သည့်ရက်သည် ဇေယျဝံသ ရက်ဖြစ်သည်ဟု သိနိုင်သည်။

ထို့နောက် နတ်ဆရာကိုခေါ်၍ ဖက်ထုံးပေးဒင်ဖြင့်ပူဇော်ပသရမည့်နတ်အရေအတွက်၊ သားကောင်အရေအတွက်နှင့် မည်သည့်နတ်ကိုမည်သည့်သားကောင်ဖြင့်ပူဇော်ရမည်တို့ကို မေးကြရသည်။ ထို့နောက်အိမ်ရှင်၏ညွှန်ခန်းတွင် အစည်းအဝေးပြုလုပ်ကြသည်။

အထက်ပါပွဲတော်အတွက် အဆင်သင့်ဖြစ်သည့်အခါ ပွဲတော်နေ့၏ပထမရက်တွင် မိုနတ် (Mao) နှင့် နတ်ဆရာ (ဒမ်ဆာ) တို့ စကားပြောရသည်။ “ဘယ်နတ်ကိုခေါ်လာပါ။ ဘာဖြင့်ပူဇော်ပါမည် ဆိုသည်ကို အခြားနတ်များသိအောင်ပြောပေးပါ” ဟု ပြောဆိုရသည်။ မိုနတ်သည် လူနှင့်နတ်တို့ကို အောင်သွယ်ပေးရသောနတ် ဖြစ်သည်။

ဒုတိယနေ့နံနက်ပိုင်းတွင် ပူဇော်မည့်နတ်နှင့် ယဇ်ပူဇော်မည့်သားကောင်တို့ကို မေးမြန်း သိရှိပြီးသည်နှင့် ဆွေမျိုးများကိုလည်းအသိပေးရသည်။ ထိုအချိန်တွင်အကြီးဆုံးဒမ်ဆာနှင့်အခြားအမျိုးသား သုံးလေးယောက်တို့က နေ့လပ် (Ne, Lhab') ပွဲဦးထွက်အကဖြင့် စတင်ကနေကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုအကသည် ချယ်ဒေါ်ကိုပြုလုပ်ပုံ၊ တိုင်စိုက်ပုံတို့ဖြင့် ကကွက်ဖော်ထားသည်။ နတ်တို့ကိုနိုင်သော အခြားဒမ်ဆာများ ခေါ်ထားပြီး သက်ဆိုင်ရာနတ်စင်များတွင် ဟောပြောနေရသည်။ ဇမ်ရော် ခေါ် ဇမ်ဂေါကွင်း တစ်ခုလုံး သို့ ပြင်ပမှပယောဂများမဝင်ရောက်စေရန် တားမြစ်သောပုံစံဖြင့် ကကွက်ဖော်ထားသည့် ခွန်ဘမ်ထန် (Khum Bam Thad') အကကို နတ်ဆရာကြီးက ဦးဆောင်၍ ကရသည်။

ထို့နောက်ဒမ်ဆာကြီးက မဒိုင်နတ်ထားရှိရာမဒိုင်ခန်းထဲတွင်ဝင်ရောက်၍ ကမ္ဘာအစ၊ နေမင်း အစ၊ လူသားအစတို့၏အကြောင်း၊ လကမ္ဘာ၊ ကြယ်ကမ္ဘာနှင့် ရေ၊ မြေတို့၏အကြောင်း၊ လူတိုင်းမကြားဘူး မမြင်ဘူးသည့် အကြောင်းအရာစသည်တို့ကို ရွတ်ဆိုနေရသည်။ မည်သည့်နတ်ကဘယ်ကလာပြီး ဘယ်မှာ ရှိသည်ဆိုသည်တို့ကိုလည်း ရွတ်ဖတ်နေရသည်။ မဒိုင်နတ်သည် ဇမ်ဂေါပွဲအားလုံး၏ အရှင်နတ်မင်းဖြစ်ပြီး မိဘဘိုးဘွားလက်ထက်ကပင် ပူဇော်ပသခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းနတ်တွင် ဘိုးဘွားဝိညာဉ်များပါဝင်သည် ဟု ယုံကြည်ကြပြီး မိမိတို့အိမ်တွင် မဒိုင်နတ်စင် ခေါ် မဒိုင်ယွီဖိုင် (Madai Yui Phai) ကို ပြုလုပ်ထားကြသည်။ မဒိုင်နတ်သည် အိမ်ရှိစီးပွားဥစ္စာပစ္စည်းများကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးနိုင်သည် ဟုလည်းယုံကြည်ကြသည်။

ညနေပိုင်းတွင် အကကိုဦးဆောင်မည့် ‘ဂျီဇန်’ ရောက်ရှိလာသည်။ ရပ်ဝေးမှဆွေမျိုးများက လည်း အစုအဝေးဖြင့်ရောက်လာပြီး မိမိတို့ရောက်လာသည့်အကြောင်းကို သေနတ်ပစ်ဖောက်ပြီး အသိပေး သည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ရိုးရာဓလေ့အရ ယောက္ခမမျိုးတို့က လုံ၊ မောင်းနှင့်ဓါးတို့ကို လက်ဆောင်ပေးကြပြီး၊ သားမက်မျိုးကဓါးလွယ်၊ မောင်း၊ ကျွဲ၊ နွား၊ ကောက်ညှင်းပေါင်း၊ ခေါင်ရည်နှင့် တောင်ရှည်ပုဆိုးတို့ကို ယူလာကြသည်။ အိမ်ရှင်ကလည်း ခေါင်ရည်ဖြင့်ကြိုဆိုသည်။ ထို့နောက်ပါလာသော ပစ္စည်းများကို စာရင်းဇယားပြုလုပ်ထားကြသည်။ ချက်ပြုတ်သည့်အဖွဲ့ကလည်း သတ်သတ်ရှိသည်။

အိမ်ရှင်၏ဆွေမျိုးများအားလုံးသည် အိမ်ရှင်၏အခန်း(ကုတ်ဂဲ)တွင်စု၍ ပွဲတော်အတွက် ဆွေးနွေးကြသည်။ ထိုအခန်းသို့ အခြားလူစိမ်းများ မဝင်ကြရပေ။

တတိယနေ့တွင် ဇမ်ရော်ထဲမှဒမ်ဆာအငယ်များသည် နတ်စင်တွင်နတ်များအတွက်

ယဇ်ပူဇော်မည့်တိရစ္ဆာန်များကို သတ်ဖြတ်ကြသည်။ တိရစ္ဆာန်များကိုသတ်ပြီးလျှင် အမြီးကို တိုင်တွင်ချည်ခဲ့ရသည်။ ဒမ်ဆာအကြီးက မဒိုင်နတ်ခန်းအတွင်းတွင် မဒိုင်နတ်(Madai: Yui)ကို ပူဇော်ပသသည့် မဒိုင်ဂေါ(Madai: Go")အကဖြင့် ထွက်လာကာ မနောကွင်းအထိဦးဆောင်ပြီးကရသည်။ ဇမ်ဂေါကွင်းကို (၇)ပတ် (၁၀)ပတ် ခန့်ပတ်ပြီးကရသည်။ အသားများကို ခင်ရောင်က နတ်အတွက်ပြင်ဆင်ပေးရသည်။ ဇမ်ဂေါပွဲတွင် မဒိုင်ဇမ်သည်အမြင်ဆုံးဖြစ်သည်။ မဒိုင်ဂေါ (Ma Dai Go")ကရာတွင် ဒမ်ဆာကြီးကရှေ့ဆုံးမှ ခင်ရောင်ကြီးက နောက်ဆုံးမှနေရပြီး အလယ်တွင် အခြားဒမ်ဆာနှင့် ခင်ရောင် တို့ပါရသည်။

ထို့နောက်ဂျီဇန်ကဦးဆောင်၍ အိမ်ရှေ့ကွက်လပ်တွင်တစ်ပတ်ပတ်ပြီး “နောက်ထပ်(၃)နှစ် ကြာမှ ဇမ်ဂေါဂေါတော့မယ်၊ ကျွန်ုပ်တို့ချမ်းသာလေ၊ ကျွဲထီးများက ကျွဲများမွေးဖွားလေ၊ ကြက်ဖများက ကြက်ပေါက်လေ၊ဇမ်ဂေါပွဲကိုကြီးကျယ်စွာပြုလုပ်ပါမယ်”ဟုနတ်များကိုဂျီဇန်စွန့်ပြောဆိုကြသည်။ ထို့နောက် အိမ်ရှင်ကိုခေါ်ပြီး “နတ်တွေကိုတော့ဟောပြောပြီးပြီ၊ လူတွေကဘို့ပဲလိုတော့တယ်”ဟုပြောသည်။ အိမ်ရှင်ကထွက်လာပြီး သူ၏မျိုးနွယ်ဆက်သမိုင်းကို ထွက်၍ပြောပြီး ကရသည်။ ဂျီဇန်သည် အိမ်ရှင်နှင့်ဧည့်သည်များကို မိတ်ဆက်ပေးခြင်း၊ လူနှင့် နတ်တို့ကိုမိတ်ဆက်ပေးခြင်း၊ နတ်နှင့်ဟောပြောခြင်း၊ လူနှင့်နေမင်းအကြားဟောပြောခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ပေးရသည်။ ထို့နောက် ဂျီဇန်အကြီးဆုံးက နတ်များနှင့်မိတ်ဆွေများအပေါ် အိမ်ရှင်မှ အမှားပြုလုပ်မိလျှင် ခွင့်လွှတ်ပါဟုပြောပြီး ကရသည်။ အိမ်ရှင်နှင့်ဆွေမျိုးများကလည်း ဝင်၍ကကြသည်။ ထိုအကကို ဆန်ဂေါ(Sang, Go") အကဟုခေါ်သည်။ ဇမ်ဂေါကွင်းအတွင်းရှိ ချယ်ဒေါ်တိုင်ကို ဂုဏ်ပြုသောအားဖြင့် ချယ်ဒေါ်လပ်(Khyae Dao: Lag) အကကိုကကြသည်။ ဧည့်သည်၊ ဆွေမျိုးများထဲမှ ကတတ်သူများကို တောင်ရှည်ပုဆိုး၊ မောင်း၊ ကျွဲနွားများပေး၍ ကခိုင်းလေ့ရှိသည်။ ချယ်ဒေါ်တိုင်တွင် ဆေးချယ်သည့်ကောက်ကြောင်း အတိုင်းလိုက်ကသော အကဖြစ်သည်။ ကပွဲအစမှ အဆုံးအထိ လူနှစ်ဦးသည် ခါးတောင်းကျိုက်ပြီး ခါးကိုယ်စီကိုင်ကာ မကောင်းဆိုးဝါးများကိုနှင်ထုတ်သည့် ပုံစံဖြင့် ကကြရသည်။ ထိုအကကို ဆလေဂေါ(Salhae: Go")ဟုခေါ်သည်။ ပွဲသိမ်းခါနီး၊ အလုပ်ပြီးစီးသည့်အခါတွင် ကူညီပေးသူ၊ အစားအသောက်ချက်ပြုတ်ပေးရ သူများကလည်း၊ ယောင်းမ၊ ဒယ်အိုး၊ ဖိုနောင့်စသည်ဖြင့် ကိုင်ဆောင်၍ ကပွဲအတွင်းဝင်၍ကကြသည်။ အားလုံးပျော်ရွှင်ကြစေရန် ဟာသသဘောဖြင့်ကကြခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းအကကို နန်ဂေါ(Nan: Go") အကဟုခေါ်သည်။

ဇမ်ဂေါပွဲတွင်သီဆိုသောတေးများမှာ ဇမ်ဖုန်းဂျီ(Zam Phung" Ji:) ခေါ် အဖွင့်တေး၊ မော်တူး(Mao: Tu")ခေါ်နတ်အသီးသီးကိုကပွဲသို့မိတ်ကြားသည့်တေး၊ ဆွမ်ဒွမ်(Xeim: dum")ခေါ်နတ်များရောက်ရှိလာပြီး နတ်များကိုနှုတ်ဆက်၍ လက်ဆောင်ဖြန့်ဝေသည့်တေး၊ ဒိုင်ယောင်ဂျီ(Dai Yaung Ji:) ခေါ်လူသမိုင်းအစမှ နတ်နှင့်လူဆက်သွယ်ပုံ၊ အိမ်ထောင်စတည်ပုံ၊ ကွမ်းဖိုးစတင်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ၊ စီးပွားရေး၊

လူမှုရေးဖွံ့ဖြိုးလာပုံကို စပ်ဆိုထားသောတေး၊ ဝေါ်အော်ယမ့်အော်ဝိုင်း(Vo O: Yham: O Vai) ခေါ် အိမ်ရှင်များ၊ ရွာခံလူထုများတိုးတက်စည်ပင်ရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ရွာများနှင့်သင့်မြတ်စေရန် စပ်ဆိုထားသောတေး၊ ရုတ်တော့ဂျီ(Gyid: To' Ji:)ခေါ်အိမ်ရှင်မိသားစုထဲမှ သေဆုံးသူများအနက် နေပြည်သို့ မပို့ဆောင်ရသူရှိလျှင် ပို့ဆောင်ပေးရသည့်တေး၊ ဗြူဆုတ်ဂျီ(Byu Xag' Ji:) ခေါ်အိမ်ရှင်များ၏သမိုင်းကြောင်းကို သေသေချာချာဖော်ထုတ်ပေးသောတေး၊ အောင်းဂျီ(Au" Ji:)ခေါ် ပွဲလာပရိသတ်အား နှုတ်ခွန်းဆက်သည့်တေး၊ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ညနေပိုင်းတွင် မိတ်ဆွေများကိုလက်ဆောင်ပြန်ပေးရန် စီစဉ်ရသည်။ ရပ်ဝေးမှ လူများက ညအိပ်ကြရသည်။ အပျိုလူပျိုများကလည်း တစ်ညလုံးပျော်ပါးကြပြီး မိုးလင်းသောအခါမှ လူစုခွဲကြသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အယူအဆအရ ပွဲတိုင်းတွင်နောက်ကျပြီး နောက်ဆုံးမှ ရောက်ရှိလာသော နတ်ကြီးတစ်ပါးရှိသည်။ ဒါဘိုဆမ်(Dai Bug Xae:)ဟုခေါ်သည်။ ထိုနတ်ကြီးအတွက် ဒမ်ဆာကြီးသို့မဟုတ် ခင်ရောင်ကြီးက နတ်စင်မှအမြီးကိုယူပြီး “ခင်ဗျားနောက်ကျနေပြီ၊ အသားလည်းမရှိတော့ဘူး၊ အမြီးပဲရှိတယ်၊ ကစော်ရည်လဲမရှိဘူး၊ ကစော်ဖတ်ပဲရှိတယ်” ဟုပြော၍ နတ်ကိုကျွေးသည်။ ဒမ်ဆာကြီးက ဖက်ထုံးပေဒင်ဖြင့် နတ်များကျန်မကျန်စုံစုံ၊ မိမိတို့ပြုလုပ်သည်တို့ မှန်မမှန်တွက်ကြည့်သည်။ လပါ(နတ်ဝင်သည်)သုံးယောက်၊ လေးယောက်ကလည်း နတ်များ ကျေနပ်မှုရှိမရှိကို မေးမြန်းသည်။

လပါက ဂျင်းကိုဖဲပြီးပစ်ကာ နတ်နှင့်ဆိုင်သော ဂါထာများရွတ်ဖတ်လျှင် သက်ဆိုင်ရာ နတ်က လပါအားဝင်ပူးသည်။ ထို့နောက်ဝင်ပူးသောနတ်အား ကျေနပ်မှုရှိမရှိကိုမေးမြန်းသည်။ ထို့အပြင် ပွဲပြီး၍ (၁၀)ရက်(၁၅)ရက်ခန့်အကြာတွင် ကွင်းထဲမှအမှိုက်များကိုမီးရှို့ကာ ထွက်လာသော မီးခိုးများ အိမ်ဘက်ကိုရိုက်လျှင်ကောင်းသည်။ လူရော၊နတ်ရောကျေနပ်မှုရှိသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ မိမိဂေါပွဲတစ်ခု ပြုလုပ်ပေးလျှင် ဒမ်ဆာကြီးက ယဇ်ပူဇော်သောသားကောင်များ၏ပေါင်၊ ကျွဲတစ်ကောင်၊ မောင်းတို့ကိုရရှိသည်။ ခင်ရောင်က ယဇ်ပူဇော်သောသားကောင်၏လည်းပင်းကို ရရှိသည်။

မိမိဂေါပွဲတွင် ချယ်ဒေါ် တိုင်နှစ်မျိုးရှိသည်။ တတ်နိုင်သူများက တောင်တမာပျဉ်ကို အသုံးပြုကြသည်။ မတတ်နိုင်သူများက ဝါးလုံး၏ထိပ်တွင် ဝါးကိုခွဲစိပ်၍ အောက်ခြေဘက်တွင် ဝါးကြောဖြင့် ဝတ်ထားပြီး ၎င်းအား အခြားဝါးလုံးရှည်တွင်စွပ်ထားသော ဝါးတိုင်မျိုးကိုအသုံးပြုကြသည်။

မိမိဂေါပွဲသည် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားဆွေမျိုးစုအဖွဲ့ဝင်များကို သက်ဝင်လှုပ်ရှားစေသည်။ ထို့ပြင်မရင်းနှီးသေးသောသူများကို ရင်းနှီးစေသည်။ ရင်းနှီးပြီးသူများကိုလည်းပြန်လည်ဆုံတွေ့စေခြင်းဖြင့် လော်ဝေါ်တို့၏ လူမှုအဖွဲ့အစည်းကို ခိုင်မာစေပြီး စည်းလုံးညီညွတ်စေသည်။

(ဆ) ခေတ်သစ်ဇီဝဂေါပက

လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်း ဖော်ထုတ်လိုသောအားဖြင့် ဇီဝဂေါပကကို ယနေ့တိုင်ကျင်းပကြသည်။ သို့သော်နတ်ပူဇော်ပသသောအချိန်က ကျင်းပသော ရည်ရွယ်ချက်မျိုးဖြင့်မဟုတ်ပေ။ လော်ဝေါစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီမှဦးဆောင်၍ လော်ဝေါတစ်မျိုးသားလုံး၏ စုပေါင်းဇီဝဂေါပကကို ကျင်းပခြင်းဖြစ်ပါသည်။ စုပေါင်းဇီဝဂေါပကကို ၁၉၉၆ - ခုနှစ်ထိ(၅)ကြိမ်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ၁၉၇၄ - ခုနှစ်တွင် စာပေအပ်နှံပွဲကို အကြောင်းပြု၍လည်းကောင်း၊ ၁၉၈၂ - ခုနှစ်တွင် ယဉ်ကျေးမှုဗိမ္မာန်ဖွင့်ပွဲကို အကြောင်းပြု၍လည်းကောင်း၊ ၁၉၈၆ - ခုနှစ်တွင် လော်ဝေါသမိုင်းဖော်ထုတ်ပွဲကို အကြောင်းပြု၍လည်းကောင်း၊ ၁၉၉၁ - ခုနှစ်တွင် မျိုးနွယ်စုများကို စုစည်းပွဲအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ၁၉၉၆ - ခုနှစ်တွင် ပဟိုကော်မတီဝင် များရွေးချယ်ခြင်းနှင့် မြန်မာ့ခရီးသွားနှစ်ကို ကြိုဆိုသောအားဖြင့်လည်းကောင်း ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ ပဟိုကော်မတီဝင်များ သက်တမ်းမှာ (၃)နှစ်ကန့်သတ်ထားပြီး (၃)နှစ်တစ်ကြိမ် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပွဲကို ကျင်းပကြသည်။ ထိုပွဲကို (၃)ရက်ကြာကျင်းပသည်။

၁၉၉၆ - ခုနှစ် ဧပြီလ(၄)ရက်နေ့တွင်ကျင်းပသော မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ လော်ဝေါအမျိုးသားများ၏ စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုနှီးနှောဖလှယ်၊ ဇီဝဂေါပကတော်ကိုကချင်ပြည်နယ်၊ ဝိုင်းမော်မြို့ရှိ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုဗိမ္မာန်တွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ မိမိတို့၏ လော်ဝေါမျိုးနွယ်စုသမိုင်းကို ရေးနိုင်ရေးသည် လော်ဝေါတစ်မျိုးသားလုံး၏ အရေးကိစ္စအဖြစ်သတ်မှတ်၍ တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း စည်းလုံးညီညွတ်ရေးကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်တံ့အောင်တည်ဆောက်နိုင်ရေး၊ တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း ချစ်ခင်မှု၊ လေးစားမှုပွားများစေရေးတို့ကိုလည်းဦးတည်၍ကျင်းပခဲ့ကြောင်းတွေ့ရသည်။ ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများဖြစ်သည့် ဂျိန်းဖေါ၊ ဇိုင်းဝါး၊ ရဝင်၊ ရှမ်း၊ လရှီ၊ လီဆူစသည့် တိုင်းရင်းသားများ၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များ၊ ဌာနဆိုင်ရာဝန်ထမ်းအကြီးအကဲများ တက်ရောက်ကြပါသည်။ တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များသည် ဇီဝဂေါပကသို့လာရောက်သောအခါတွင် မိမိတို့၏တိုင်းရင်းသားဝတ်စုံများကိုဝတ်ပြီး မိမိတို့၏ ရိုးရာတူရိယာများကို တီးမှုတ်ကာ သီဆိုကခုန်ရင်းလာကြသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ လက်ဆောင်များအဖြစ် မောင်းကောက်ညှင်း၊ ကြက်ဥ၊ အသားများကို ပလိုင်းတွင်ထည့်၍ ယူလာကြသည်။

ဇမ်ရှော်တွင် ဝင်ပေါက်(၃)ခုရှိသည်။ အိမ်ရှေ့တည့်တည့်တွင်တစ်ပေါက်၊ ဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်စီတွင် တစ်ပေါက်စီဖြစ်သည်။ ကရာတွင်အိမ်ရှေ့ဘက်အပေါက်မှ ဝင်၍ကရခြင်းဖြစ်သည်။ ဇမ်ရှော်နှင့်ကပ်လျက် ဘယ်ဘက်နေရာတွင် သီချင်းဆိုသောစင်ရှိသည်။ ဇမ်ဂေါကွင်းနှင့်မလှမ်းမကမ်းညာဘက်တွင် အလွန်မြင့်သောမျှော်စင်ရှိသည်။

ဇေယျာအလယ်တွင် ပုံရှည်ကြီးတစ်လုံး၊ မောင်း(၅)လုံးနှင့် လင်းကွင်းတို့ထားရှိသည်။ ဇေယျာ၏အလယ်ရှိ ချယ်ဒေါ်တိုင်အောက်ခြေ၏ တစ်ဘက်တွင် ပုံရှည်၊ အခြားတစ်ဘက်တွင် မောင်း(၅)လုံး၊ ထိပ်ဘက်တွင်လင်းကွင်းတို့ကိုထားရှိသည်။ မောင်းတီးသူနှစ်ယောက်၊ ပုံရှည်တီးသူနှစ်ယောက်၊ လင်းကွင်းတီးသူတစ်ယောက်တို့က တီးခတ်ပေးရသည်။ ပုလွေ၊ တယောသမားများက သီချင်းဆိုသော စင်ပေါ်တွင်တက်၍ တီးမှုတ်ရသည်။

ဇေယျာပွဲကို မိုးပျံပေါင်းလွှတ်ခြင်း၊ ဖဲကြိုးဖြတ်ခြင်းတို့အပြင် တူမီးသေနတ်ပစ်ဖောက်၍ ဖွင့်လှစ်လေ့ရှိကြသည်။ အခမ်းအနားဖွင့်သည်နှင့် အိမ်တွင်းမှ နတ်စင်အနီးရှိ ဦးထုပ်၊ အဆောင်အယောင် အဝတ်အစားများဝတ်ဆင်ထားသောနတ်ဆရာများသည် မနောကွင်းထဲသို့ဦးဆောင်၍ကရင်းဝင်လာရသည်။ အိမ်ပေါ်မှ စတင်၍ကသွားပြီး အိမ်ရှေ့တွင်တစ်ပတ်ပတ်ကရသည်။ ပြီးမှ ဇေယျာထဲသို့ဝင်ရသည်။ ဒမ်ဆာကြီးများ၏နောက်မှ လူကြီးများ၊ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ လူငယ်လူရွယ်များအားလုံးလိုက်၍ ဝင်ကကြရသည်။ နာရီဝက်ကျော်ခန့်ကပြီးနောက် ဧည့်သည်များအားလုံးကို နေ့လယ်စာဖြင့် ဧည့်ခံသည်။ ခေါင်ရည်များလည်းသောက်ကြရသည်။ ထို့နောက် ကွင်းအတွင်းဆက်လက်ကကြပြန်သည်။ တစ်ဖွဲ့မှကလိုက်၊ တစ်ဖွဲ့မှနားလိုက်ဖြင့် အလှည့်ကြ သီဆိုကခုန်ကြသည်။ မည်သူမဆို ကချင်လျှင်ဝင်၍ကကြသည်။ တီးခတ်သူကလည်း မည်သည့်တီးခတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ ရှေးရိုးရာစဉ်ဆက်ကသည့်ပုံစံအတိုင်းပင် ကကွက်များကို အစဉ်လိုက်ကကြသည်။ သီချင်းများမှာလည်း ရှေးကသီချင်းများကိုပင်ဆိုကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများ၏ပွဲဖြစ်သောကြောင့် မြို့ရွာများမှ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များကို ဖိတ်ကြားကြရသည်။ ထိုဧည့်သည်များနေထိုင်စားသောက်ရေးကို ယဉ်ကျေးမှုပိမ္မာန်ဝန်းအတွင်းတွင် စီမံပေးရသည်။ တဲများထိုး၍ အိပ်ဆောင်များပြုလုပ်ခြင်း၊ ထမင်းစားဆောင်များဆောက်လုပ်ခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။ ရံပုံငွေရှာသည့်သဘောဖြင့် ဆိုင်ခန်းများကို ဆိုင်ခန်းခကောက်ယူ၍ စားသောက်ကုန်နှင့် အခြားရိုးရာပစ္စည်း၊ အဝတ်အထည်များကိုရောင်းချစေသည်။ ယဉ်ကျေးမှုပြခန်းဖွင့်လှစ်ထားခြင်း၊ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ သမိုင်းအထောက်အထားစာအုပ်များ၊ ရိုးရာပစ္စည်းများ ရောင်းချခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။

ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကိုဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းသောအားဖြင့် ရိုးရာသီချင်းပြိုင်ပွဲများ၊ အတီးပြိုင်ပွဲများ၊ အကပြိုင်ပွဲများကိုပြုလုပ်ပေးသည်။ အနယ်နယ်အရပ်ရပ်မှ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများက မိမိတို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများကို အစွမ်းကုန်ဖော်ထုတ်ပြသသည့်ပွဲပင်ဖြစ်သည်။ တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများ ဦးဆောင်သည့်စာပေဟောပြောပွဲကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သက်၍ လူငယ်များ၏ အတွေး အထင်၊ အမြင်များအား တရားဝင်ထုတ်ဖော်ပြောဆိုဆွေးနွေးခွင့်ကို ဇေယျာပွဲတွင်တွေ့ရသည်။

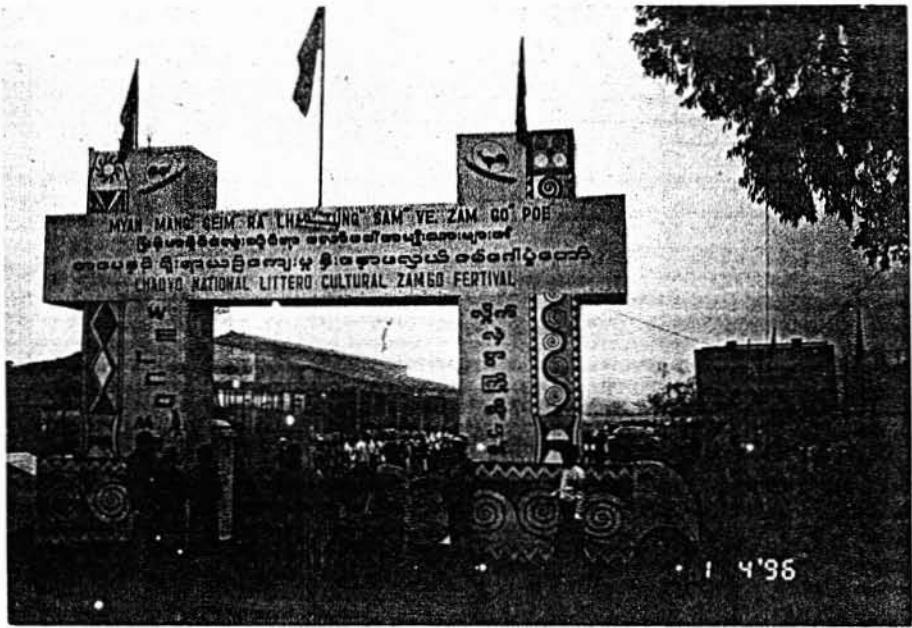

ထို့အပြင် ခေတ်ပေါ်တေးသီချင်းများသီဆိုခြင်း၊ လှယဉ်ကျေးမယ်ရွေးချယ်ပွဲများ ပြုလုပ်ခြင်းတို့ကိုလည်း ခေတ်နှင့်လျော်ညီစွာဆောင်ရွက်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဖက်ရှင်မယ်ရွေးချယ်ပွဲများလည်း ပြုလုပ်ပေးသည်။

ဇမ်ဂေါပွဲကိုသေချာစွာစိတ်ဖြာကြည့်လျှင် လူကြီးအကြိုက်ဖြစ်သည့် ဇမ်ဂေါအက၊ ရိုးရာအက၊ လူငယ်အကြိုက်ဖြစ်သည့်ပွဲများ၊ နှစ်ခုစလုံးကိုတွေ့ရသည်။ ဇမ်ဂေါပွဲတွင် ကုန်ကျစရိတ်ကို ရန်ပုံငွေရှာဖွေရေးအဖွဲ့ဖွဲ့၍ အလှူငွေကောက်ခံခြင်း၊ ရန်ပုံငွေရှာဖွေခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်ပေးသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် မိမိတို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းဖော်ထုတ်ရေးအတွက် အားတက်သရောပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသည်ကို တွေ့မြင်ရပါသည်။

ချီဖွေ၊ လောခေါင်တောင်တန်းများမှ အသက်(၉၀)ကျော်အဘိုးအို၊အဘွားအိုများပင်လျှင် တက်တက်ကြွကြွဖြင့်လာရောက်ကြပြီး မိမိတို့ငယ်စဉ်ကပြုမှုဆောင်ရွက်ခဲ့သော ယဉ်ကျေးမှုများကို တစ်မိမိမိမိကြည့်ရှုပြီး ဝမ်းသာပီတိဖြစ်နေကြရသည်။ ထို့အပြင် ကွဲကွာနေသောမိတ်ဟောင်း၊ ဆွေဟောင်း သူငယ်ချင်းဟောင်းများနှင့် ပြန်လည်ဆုံတွေ့ကြရပြီး မိတ်ဆွေအသစ်များနှင့်လည်းတွေ့ဆုံ၍ ခင်မင်ရင်းနှီးမှုကို ဖြစ်စေသည်။

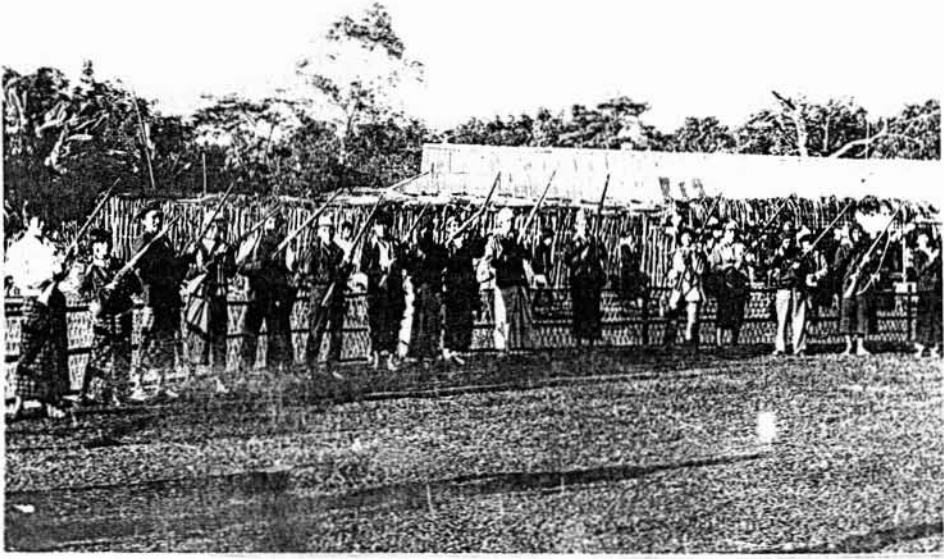
အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် ‘ခမြေ့၍လူမျိုးမပျောက်၊ လူမြေ့မှလူမျိုးပျောက်မည်’ ဆိုသည့် စကားအတိုင်းမိမိတို့၏ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးစံများကိုထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှသာလျှင် မိမိတို့၏ မျိုးနွယ်ဆက်သည်ကမ္ဘာတည်သ၍ ရှိနေမည်မှာအမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ အဓိက ယဉ်ကျေးမှုအသက်သွေးကြောဖြစ်သည့် ဇမ်ဂေါပွဲကိုထိန်းသိမ်းဖော်ထုတ်ပေးရန်လိုအပ်ပါသည်။

မေဂေါပွဲမုခ်ဝ

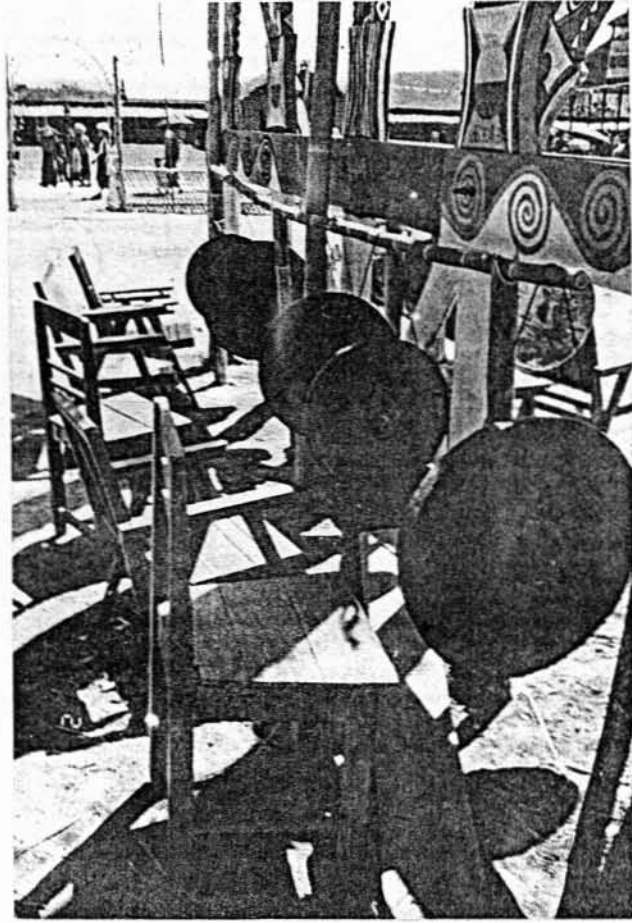
မေဂေါပွဲတွင်တီးခတ်သောပုံစုည်

တူမီးသေနတ်များပစ်ဖောက်၍ မေဂေါပွဲဖွင့်နေပုံ

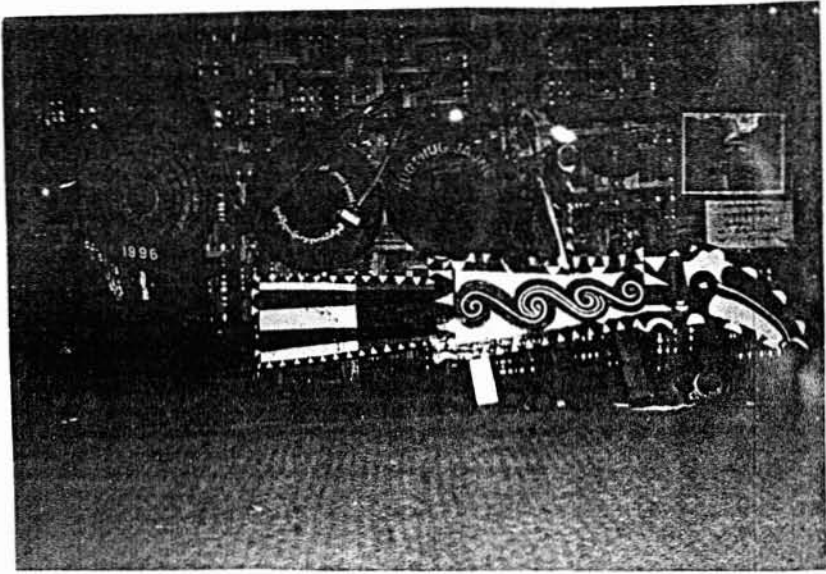
မေဂေါပွဲတွင် နတ်ဆရာကြီးကဦးဆောင်ကနေပုံ

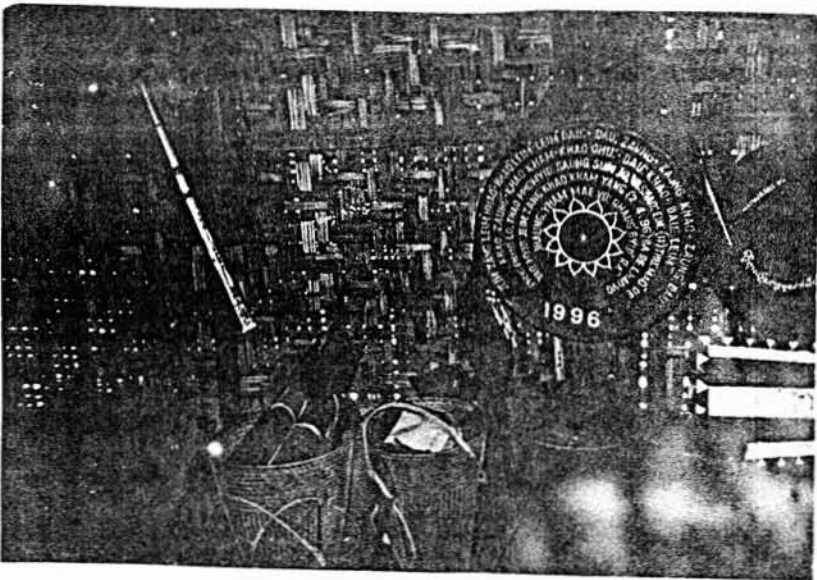
မေဂေါပွဲတွင်သုံးသောမောင်း

မေဂေါအကတွင်ပါသောနတ်ဆရာများ

မဒိုင်နတ်အခန်း

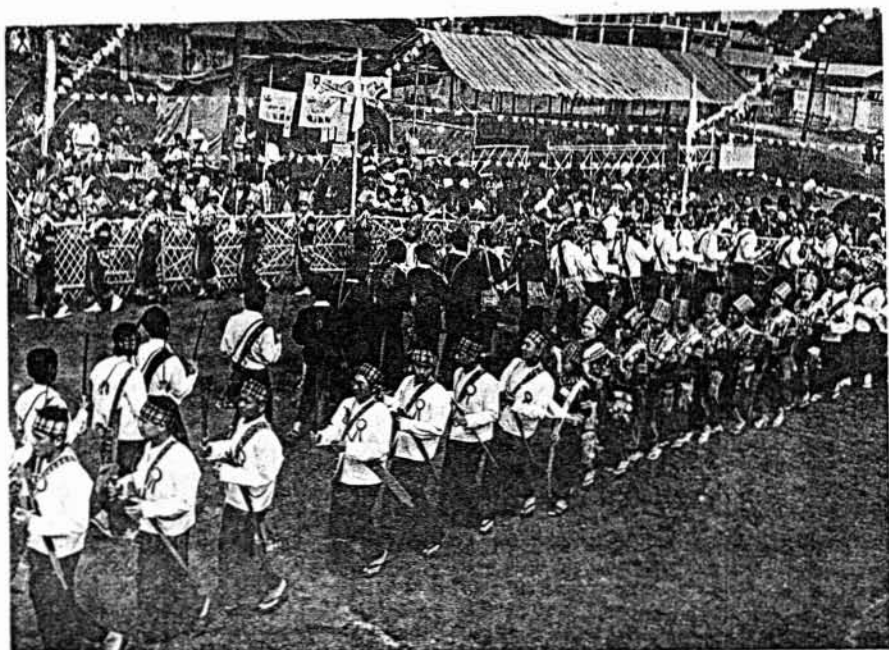

အခြားတိုင်းရင်းသားများမှပေးသော လက်ဆောင်ပစ္စည်းများ

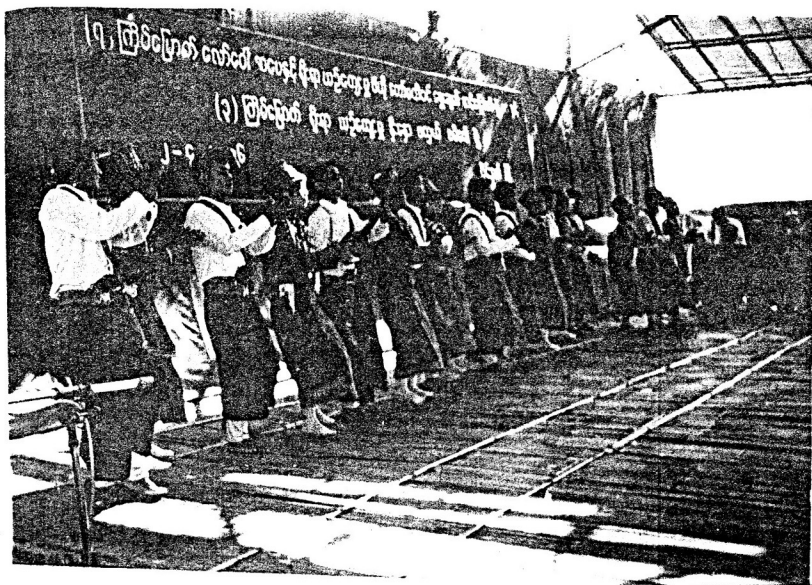

ချယ်ဒေါလပ်အက

စုပေါင်းဇမ်ဂေါအက

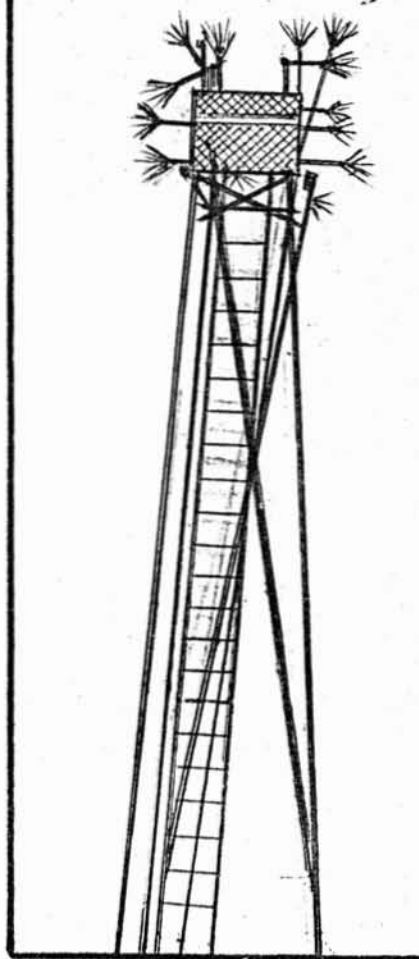
ဆန်ပဲအက

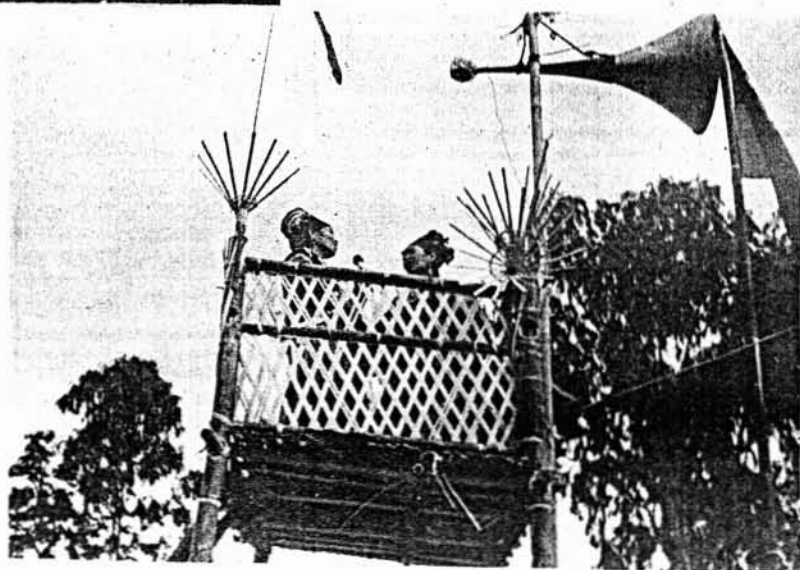
ရိုဂေါအက

မေဂေါပွဲမျှော်စင်

တန့်ဂေါအက

မေဂေါပွဲမှီသီချင်းဆိုစင်

ဆိုကရေးတီးပြိုင်ပွဲဝင်နေပုံ

နိဂုံးနှင့်သုံးသပ်ချက်

ကချင်ပြည်နယ် ဝိုင်းမော်မြို့နယ်ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများအနက် စန်းကားကျေးရွာရှိ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံကို အခန်း(၅)ခန်းခွဲ၍ လေ့လာသုတေသန ပြုခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့သုတေသနပြုရာတွင် သမိုင်းသီအိုရီ၊^၁ ဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်သီအိုရီ၊^၂ လုပ်ငန်းမူတည် သီအိုရီ၊^၃ တို့ကိုအသုံးပြု၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာသောအခါတွင် လော်ဝေါ်ဟူသည် တိဘက်မြန်မာအုပ်စုထဲမှ ရှေးမြန်မာနွယ်တွင်ပါဝင်သော တိုင်းရင်းသားအုပ်စုကစ်စဖြစ် ကြောင်း၊ ဘာသာစကားအရလည်းကောင်း၊ လက်ဆင့်ကမ်းစကားအဓမ္မအရလည်းကောင်း၊ ခိုင်မာစွာ သိရှိရ သည်။ ထို့အပြင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မိမိတို့လူမျိုးစုမှာ ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ကချင်တိုင်းရင်းသား များဖြစ်နေကြသော်လည်း ပြောဆိုသုံးနှုန်းသောစကားမှာ ပမာတို့နှင့်လွန်စွာနီးစပ်တူညီနေသည်ကို သတိပြုမိ လျှက်ရှိကြသည်။

လော်ဝေါ်တို့သည် မိမိတို့ကိုကိုယ်မိမိတို့ 'လော်ဝေါ်' ဟု ရှေးကတည်းကသတ်မှတ်ခဲ့ကြ ပြီး 'မရူး'ဆိုသည်မှာ အခြားတိုင်းရင်းသားတို့မှ ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရသည်။ မရူးဆိုသည့် စကား အသုံးအနှုန်း၏ ဖော်ပြမှုကိုရှာဖွေသောအခါ အချက်နှစ်ချက်ကိုတွေ့ရသည်။

ပထမအချက်မှာ လော်ဝေါ်တို့သည် တောင်ပေါ်ဒေသတွင်သာနေထိုင်ကြရ၍ ရေရှားပါးမှု၊ ရာသီဥတု အအေးလွန်ကဲမှုတို့ကြောင့် ကိုယ်ခန္ဓာသန့်ရှင်းရေးအတွက် အလေးထားမလုပ်နိုင်ကြပေ။ ထို့ကြောင့် ယားနာရောဂါဖြစ်လာပြီး ရွာလုံးကျွတ်နီးပါး ကူးဆက်ခံစားကြရသည်။ ထိုအခါမှစ၍ ယားနာ ဖြစ်သောလူမျိုး 'မရူး' ဟူ၍ အမည်တွင်သွားသည်ဟုသိရသည်။

ဒုတိယအချက်မှာ လော်ဝေါ်တို့သည် ရှေးယခင်က မြေပိုင်ရှင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကိုကျင့်သုံး လာခဲ့သောကြောင့် မြေပိုင်သောလူမျိုး မုတ်ယွီမှ မရူးဖြစ်လာသည်ဟုသိရသည်။ အထက်ပါ အချက်များ သည် ပါးစပ်ရာဇဝင်များဖြစ်ခြင်း၊ နိုင်ငံခြားသားများရေးသားထားသောစာအုပ်တွင်တွေ့ရခြင်းဖြစ်၍ တိကျ မှန်ကန်သည်ဟု မဆိုနိုင်သော်လည်း မရူးမဟုတ်သောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့မှာ မိမိတို့၏အမည်မှန် ကိုသာခေါ်စေ၊ အသိမှတ်ပြုစေလိုကြသည်။ ၎င်းအပြင် အခြားတိုင်းရင်းသားတစ်ဦးအနေဖြင့်ကြည့်လျှင်

၁။	Historical	Theory
၂။	Evolutionary	Theory
၃။	Functional	Theory

လော်ဝေါကို မရူးဟုခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်သည်မှာ ပြဿနာမရှိနိုင်ဟု အပေါ်ယံမြင်နိုင်သော်လည်း သတ်မှတ်ခံရသော တိုင်းရင်းသားမှာ အခံရခက်သည့်အပြင် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း သွေးစည်းညီညွတ်မှုကို ပျက်ပြားစေနိုင်သည်အထိ ဖြစ်နိုင်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးတစ်မျိုး၏ အမည်ကို၎င်းတို့၏ ဆန္ဒနှင့်အညီ မသတ်မှတ်မိပဲ အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးတို့မှ ခေါ်သောအမည်ကိုသတ်မှတ်မိလျှင် ထိုသို့သတ်မှတ်ခံရသူ တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်အနေဖြင့် များစွာခံရခက်သည်ကို လက်တွေ့သဘောပေါက်မိပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားများကို နိုင်ငံတော်မှ အသိအမှတ်ပြုခေါ်ဝေါ်ရာတွင် တိုင်းရင်းသားတို့၏ မူလစစ်မြစ်အမည်^၁ ဖြစ်ရေးမှာ အလွန်အရေးကြီးလှပါသည်။ ယခုအခါတွင် အချို့တိုင်းရင်းသားများမှာ မိမိတို့၏အမည်မှန်ကိုသာ ခေါ်ဝေါ်အသိအမှတ်ပြုစေလိုသောဆန္ဒများရှိနေသည်ကို မနုဿဗေဒပညာရှင်များက သတိပြုဖြေရှင်းပေးရမည်ဖြစ်ပါသည်။

လူဦးရေနှင့်ပတ်သက်၍ လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများသည် ကလေးများစွာမွေးဖွားလိုကြ၍ လူဦးရေတိုးတက်မှုနှုန်းထား မြန်ဆန်လာမည်ဟုခန့်မှန်းရသည်။ လူဦးရေတိုးတက်သည်နှင့်အမျှ စီးပွားရေးအဆင်ပြေလာလျှင် လူနေမှုအဆင့်အတန်းမြင့်နိုင်သော်လည်း အဆင်မပြေလျှင် လော်ဝေါကလေးငယ်တို့၏ဘဝမှာဆင်းရဲတွင်းနက်နေပေမည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားများအား သားဆက်ခြားစနစ်ကိုသဘောပေါက်လက်ခံလာစေရန် ပညာပေးလှုံ့ဆော်စည်းရုံးသင့်ပါသည်။

လော်ဝေါတို့၏စိတ်နေသဘောထားမှာ ရိုးသားဖြူစင်၍ ပွင့်လင်းမှုရှိကြသည်။ ဦးဆောင်သူသည် ခေါင်းဆောင်ကောင်းတစ်ယောက်ဖြစ်လျှင် နောက်မှ တသွေမတိမ်းလိုက်နာနိုင်ကြသူများ၊ သိမ်မွေ့သူများဖြစ်ကြသည်။ ယခုအချိန်တွင် လော်ဝေါတိုင်းရင်းသားတို့သည် နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ အစိုးရအပေါ်တွင် လွန်စွာယုံကြည်အားကိုးအားထားရှိကြောင်းတွေ့ရသည်။

လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံအခန်းတွင် လော်ဝေါတို့သည် ရှေးကပင် ဖဏက်လိုက်စံနစ်ကို အစဉ်တစိုက် လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ပြီး နောင်တွင်လည်း ထိုပုံစံအတိုင်းဆက်လက်တည်ရှိနေဦးမည်ဖြစ်သည်။ အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုပုံစံမှာ ယခင်ကကဲ့သို့ ပုံစံမျိုးကိုမတွေ့ရတော့ပေ။ ယခင်က အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတွင် အခြေခံမိသားစုလေး၊ ငါး၊ ခြောက်စုကိုတွေ့နိုင်သော်လည်း ယခုအခါတွင် သားများ၏မိသားစုသည် ကိုယ်ပိုင်ရပ်တည်နိုင်လျှင် ခွဲထွက်သွားကြသည်။ ထို့ကြောင့် ယခုခေတ်အိမ်ထောင်တွဲမိသားစုတွင် အဖေအမေမိသားစု၊ သားများ၏မိသားစု၊ မြေးမိသားစု အများဆုံးအခြေခံမိသားစု (၃)စုရှိပြီး အနည်းဆုံး (၂)စုခန့် ရှိကြသည်။ မိသားစုပေါ်တွင်အခြေခံသည့် လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံကိုတွေ့ရသည်။

စန်းကားရွာအတွင်း ရွာသူရွာသားများသည် သောက်ရေ၊ သုံးရေကို မြစ်ဆိပ်မှ သယ်ယူခြင်း၊ မြစ်ဆိပ်တွင်ရေချိုးဆင်းခြင်း တို့ကိုပြုလုပ်ကြသည်။ ရွာအတွင်းတွင် ရေတွင်းများတူးခြင်း၊ အဝီစိတွင်းများတူးခြင်း၊ ရေကန်များပြုလုပ်၍ ရေသိုလှောင်ခြင်း တို့ကိုပြုလုပ်လျှင် လွန်စွာကောင်းမွန်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ရေအခက်အခဲကြောင့် အိမ်သာမှာလည်း ရေလောင်းအိမ်သာ(ယင်လုံ)ပြုလုပ်၍မရပေ။ မီးဘေးမှာလည်း မလုံခြုံပေ။ ရွာအတွင်း အိမ်ဝိုင်းတစ်ခုနှင့် တစ်ခုကို ကျယ်ပြန့်စွာမြေကွက်ချထားပြီး အိမ်ဆောက်လုပ်ထားကာ မီးဘေးအန္တရာယ်ကိုကာကွယ်ထားသည်။ အိမ်တစ်အိမ်လောင်လျှင် အခြားအိမ်များ မီးမကူးစေရန် အတွက် မြေကွက်ချထားကြောင်းသိရသည်။

ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုတွင် ဖခင်ဘက်မှညီအစ်ကိုများကို မိမိ၏ဖခင်ကဲ့သို့သဘောထားပြီး၊ မိခင်ဘက်မှ အမ၊ ညီမများကို အမေကဲ့သို့သဘောထားကြခြင်းကြောင့် မိမိတို့ဆွေမျိုးစုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းတွင် ပြိုင်ဆိုင်မှု၊ သွေးကွဲမှု၊ ရန်လိုမှုများကိုချုပ်ငြိမ်းစေသည်။ အေးချမ်းသာယာသော ဆွေမျိုးစုအသိုင်းအဝိုင်းကိုဖြစ်စေသည်။ ထို့ကြောင့် လော်ဝေါ်တို့၏အဖွဲ့အစည်းသည် အေးချမ်းသာယာမှု အစဉ်တည်မြဲ နေမည်ဟုခန့်မှန်းရပါသည်။ မိသားစုအဆောက်အဦတည်မြဲမှုမှ ဆွေမျိုးစုအဆောက်အဦတည်မြဲရေးကိုဦးတည်စေပြီး လူမှုရေး အဆောက်အအုံ ကိုပို၍ခိုင်မြဲစေသော လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံကိုတွေ့ရပါသည်။ အဖွဲ့အစည်းအတွင်းဖြစ်ပေါ်လာသော ပြဿနာရပ်များကို ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံဖြင့် အေးချမ်းစေနိုင်သည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။

လော်ဝေါ်ကလေးငယ်များကို မိဘများက ထိန်းကျောင်းရာတွင် တင်းကျပ်မှု၊ ဖိနှိပ်မှု၊ အတင်းအကျပ်ပုံသွင်းမှုမျိုးကိုမတွေ့ရပေ။ လိုက်လျောညီထွေစွာ ပြုပြင်ဆုံးမယူကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရှေးယခင်က ကလေးငယ်များသည် မိမိတို့ရိုးရာဓလေ့များ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမူလုပ်ငန်းများ၊ အတွေ့အကြုံပဟုသုတများကို မိဘဘိုးဘွားများမှ သင်ကြားပေးမှုကြောင့် တတ်မြောက်ကြရသည်။ အတန်းစာသင်ရာတွင် စိတ်ဝင်စားမှုနည်းပါးသည်။ လူကြီးများကလည်းအားမပေးကြချေ။

ယခုအခါ ကလေးငယ်များသည် စာသင်ကျောင်းသို့တက်ရောက်နေကြပြီဖြစ်သည်။ အချို့တတ်နိုင်သောမိဘများက မိမိတို့၏သားသမီးများကို မြစ်ကြီးနားနှင့်ဝိုင်းမော်မြို့များတွင် ပညာသင်ယူစေသည်ကိုတွေ့လာရသည်။ မိဘများမှာ မိမိတို့စာမသင်ခဲ့ရ၍ မိမိတို့၏သားသမီးများကို ပညာသင်ကြားစေလိုကြသည်။ ပညာတတ်ဖြစ်စေလိုကြသည်။ ကလေးငယ်များကို ငယ်စဉ်ကပင် စကားပုံ၊ စကားထား၊ ပုံပြင် များပြော၍ဆုံးမကြသည်။ ပုံသွင်းယူကြသည်။ သားသမီးများကို အမွေခွဲဝေရာ၌ ရိုးရာဓလေ့အရသာပြုမှုဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ သေဝမ်းစာ^၁ ဖြင့်ရေး၍အမွေခွဲဝေခြင်းကိုမူ မတွေ့ရသေးပေ။

အပျိုလူပျိုဘဝတွင် ရှေးကကဲ့သို့ အပျိုလူပျိုလှည့်သောလေ့ကို မတွေ့ရတော့ပေ။ လက်ထပ်မှုစနစ်များမှာလည်း စည်းကမ်းတကျ စနစ်တကျသတ်မှတ်ထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ မင်္ဂလာကြီး ဖြင့်သတို့သမီးကိုတောင်းယူသောနည်းစနစ်မှာ အလွန်ကောင်းမွန်ပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ဆွေမျိုးစုများ ရင်းနှီးမှုချစ်ခင်မှုကို ရယူနိုင်ကြောင်းတွေ့ရသည်။ မင်္ဂလာကြီးပေး၍ လက်ထပ်ယူခြင်းမှာ နောင်တွင် လော်ဝေါ်အဖွဲ့အစည်းနှင့် အတူရှိနေဦးမည်ဖြစ်သည်။ အိမ်ထောင်မပြုရသေးသော အပျိုကြီး၊ လူပျိုကြီးများ သေဆုံးလျှင် အစိမ်းသေနီးပါးသတ်မှတ်၍ သင်္ဂြိုဟ်လေ့ရှိသည်အထိတွေ့ရ၍ အိမ်ထောင်ပြုခြင်းကို လွန်စွာ အားပေးကြောင်းတွေ့ရသည်။

အိမ်ထောင်သည်ဘဝတွင် မိသားစုအားလုံး သိုက်သိုက်ဝန်းဝန်းဖြင့် နေထိုင်လေ့ရှိပြီး အေးချမ်းစွာ နေထိုင်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ကွာရှင်းပြတ်ဆဲခြင်းမှာ မတွေ့ရသလောက်ပင်ဖြစ်သည်။ မိသားစုတွင် ဖခင်သည် ဩဇာအရှိဆုံးဖြစ်ပြီး ဖခင်၏ဩဇာကို မိသားစုဝင်အားလုံးကလိုက်နာကြရသည်။ ကလေးမွေးဖွားရာတွင် အရပ်လက်သည်ဖြင့်သာ မွေးဖွားရသည့် အဆင့်တွင်သာရှိသည်။ တောင်ပေါ်ဒေသ များတွင်လည်း ရိုးရာလက်သည်များဖြင့်မွေးဖွားကြခြင်း၊ တောင်ယာတဲတွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင်မွေးပြီး ကိုယ်တိုင်အချင်းဖြစ်ခြင်းတို့ကြောင့် လော်ဝေါ်အမျိုးသမီးများအတွက် ကလေးမွေးဖွားရာတွင် လွန်စွာ လွယ်ကူကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ နောင်တွင် အစိုးရအသိအမှတ်ပြု သားဖွားဆရာမများထံ၌ မွေးဖွားကြရန်၊ ပညာပေးရန်လိုအပ်သည်။ မိခင်နှင့်ကလေးပညာပေးဟောပြောပွဲများပြုလုပ်၍ ပညာပေးသင့်ပါသည်။

ဘာသာရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ယခင်က နတ်ပူဇော်ပသသောအချိန်က လော်ဝေါ်တို့၏ စီးပွားရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးတို့မှာ လွန်စွာနိမ့်ကျခဲ့သည်။ ယခုအခါတွင် ခရစ်ယာန်ဘာသာ၏ အဆုံးအမကြောင့် မိသားစုအတွင်း ငြိမ်းချမ်းမှုများကိုလက်တွေ့ခံစားနေကြပြီဖြစ်သည်။ ဘာသာတရား၏ ပစ်ညတ်ချက်ကြောင့် မယားအများယူနိုင်သောလော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် တစ်လင်တစ်မယားစနစ် ကိုသာကျင့်သုံးနေကြပြီဖြစ်သည်။ နတ်ပူဇော်ရန်မလိုတော့သည့်အတွက် အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များမှာ တိုးပွား လာရန်သာ ရှိနေပေသည်။ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ခရစ်တော်အားယုံကြည်မှု၌ လွန်စွာစိတ်အား ထက်သန်ကြောင်းတွေ့ရသည်။

ဘာသာရေးတွင် ထူးခြားချက်တစ်ခုမှာ “နေနတ်ကိုးကွယ်ခြင်း”ကိုတွေ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ နေနတ်ကိုးကွယ်ခြင်းမှာ လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏မူပိုင်ဘာသာတစ်ခုဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ နေနတ်ကိုးကွယ်သူ များသည် နေကိုးကွယ်အဖွဲ့အစည်းကိုဖွဲ့စည်း၍ ခိုင်မာစွာတည်ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ မနုဿဗေဒပညာရှင် များအနေဖြင့် ထိုကဲ့သို့ရှားပါးအဖွဲ့အစည်းမျိုးကို အချိန်မီ သုတေသနပြုရန်လိုကြောင်း သတိပြုမိပါသည်။

စီးပွားရေးအခန်းကဏ္ဍတွင် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ရှေးယခင်က တန်းနိမ့် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မွေးမြူရေး^၁ ပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ဝမ်းစာဖွဲ့လုံမှု ကိုသာအဓိကထားသည့် တန်းနိမ့် ကုန်ထုတ် လုပ်သောစီးပွားရေးစနစ်ကို လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပစ္စည်းချင်း တိုက်ရိုက် ဖလှယ်သည့်စနစ် (ဘာတာစနစ်)ကိုသာ ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ယခုအခါတွင် တန်းမြင့် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မွေးမြူရေး^၂ ပေါ်တွင်မူတည်၍ တန်းမြင့် ကုန်ထုတ်လုပ်သောစီးပွားရေးစနစ်^၃ ကိုကူးပြောင်း ရောက်ရှိလာပြီး မိမိတို့ဝမ်းစာအပြင် ပိုလျှံမှု^၄ များကို ငွေကြေး^၅ ဖြင့်ရောင်းချလာကြပြီဖြစ်သည်။

လုပ်အားဖွဲ့စည်းမှုအနေဖြင့် စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းမှု၊ လက်စားလိုက်လုပ်အားဖွဲ့စည်းမှု၊ အခစားလုပ်အားဖွဲ့စည်းမှုတို့ဖြင့် စီးပွားရေးအခန်းကဏ္ဍမှနေ၍ လူမှုရေးအဆောက်အအုံကို ကျားကန်ပေး ထားသကဲ့သို့ရှိသည်။ နောင်တွင်လည်းထိုလုပ်အားဖွဲ့စည်းမှုများမှာ ဆက်လက်တည်ရှိနေဦးမည်ဖြစ်သည်။ စုပေါင်းလုပ်အားဖွဲ့စည်းမှုမှာ ရှေးယခင်က တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းအတွက်ရှိသော်လည်း ယခုအခါတွင်မူ ပုဂ္ဂလိက တစ်ဦးတည်းအတွက်မဟုတ်ပဲ ရပ်ရွာအတွက် လူထုအတွက်ဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် မူလကပင် ရိုးသား၍ရောင့်ရဲတင်းတိမ်သောစိတ်ထားကို အခြေခံထားမှုကြောင့် စီးပွားရှာရာတွင် မိမိတစ်ဦးတည်းအတွက် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားမှု၊ ဓနရှင်ဖြစ်လိုမှုမျိုး ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် စီးပွားရှာခြင်းကို မတွေ့ရပေ။ မိမိ၏မိသားစု၊ ဆွေမျိုးစု၊ ရွာနီးချင်းအုပ်စုများ၊ အုပ်ချုပ်သူအကြီးအကဲများ၊ ဘိုးဘွားအစဉ်အဆက်များအတွက်ဝတ္တရားများ ဆောင်ရွက်ရာတွင်အသုံးပြုခြင်း၊ ဓလေ့ထုံးစံအလိုက် ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်လိုခြင်း၊ သားသမီးတို့အား ကျွေးမွေးပြုစုစောင့်ရှောက်လိုခြင်း၊ သားသမီးတို့အတွက်ဝတ္တရားကျေပွန်လိုခြင်း၊ (ဥပမာ-သားများ၏မင်္ဂလာကြေးပေးနိုင်ရန်) စသောရည်ရွယ်ချက် များဖြင့် စီးပွားရှာကြခြင်းဖြစ်သည်။

စိုက်ပျိုးရေးပြုလုပ်ရာတွင် ဧရာဝတီမြစ်ရေကို ရေစုပ်စက်ဖြင့် တင်၍စိုက်ပျိုးလျှင် ရာသီ မရွေး ရေရရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ လော်ဝေါ်တို့သည် ငါးကိုသာ အဓိကစားသုံးကြသော်လည်း ငါးမွေးမြူ ရေးလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်နိုင်ခြင်းမရှိပေ။ ငါးမွေးမြူရေးပညာပေးခြင်း၊ လက်တွေ့လုပ်ကိုင်စေခြင်းဖြင့် ငါးလုပ်ငန်းကို တိုးချဲ့ပေးသင့်ပါသည်။

^၁။ Simple agriculture and domestication of animals

^၂။ Safe for own

^၃။ Simple Food Producing Economic System

^၄။ Advanced agriculture and domestication of animals

^၅။ Advanced Food Producing Economic System

^၆။ Surplus

^၇။ Exchange

အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ စနစ်ကားကျေးရွာတွင် ကျေးရွာငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ကို ခိုင်မာစွာဖွဲ့စည်းထားပြီး နိုင်ငံတော်မှချမှတ်ထားသောအုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေးနည်းလမ်းအတိုင်းလိုက်နာဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ယခင်က လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ရန်ကို မကြာခဏ ခံစားခဲ့ရပြီး ယခုအခါတွင် အလွန်ငြိမ်းချမ်းသော ရွာတစ်ရွာဖြစ်ပါသည်။ ကျေးရွာတွင် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးအသင်းကြီးကိုလည်းဖွဲ့စည်းထားပြီးဖြစ်ပါသည်။

လော်ဝေါ်တို့သည် တေးဂီတ၊ အကအခုန်များတွင်လည်း စိတ်ဝင်စားကြသည်။ သီချင်းဆိုခြင်းကိုအထူးနှစ်သက်ကြသည်။ ရိုးရာတူရိယာများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင်ပြုလုပ်တီထွင်ခြင်း၊ တေးသီချင်းစပ်ဆိုခြင်း၊ လင်္ကာကဗျာများစပ်ဆိုခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသားတို့၏ ခက်ခဲကြမ်းတမ်းသော လူနေမှုဘဝတွင် မိမိခံပစ္စည်းဟူ၍မရှိပေ။ မိမိတို့၏တေးဂီတများဖြင့်သာ စိတ်ပျော်ရွှင်မှုကိုရှာဖွေကြရသည်။ တစ်နေ့တာ၊ တစ်ဘဝတာ၊ တွေ့ကြုံခဲ့၊ ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်များကို လက်တမ်း စာဆို စာစပ်နိုင်သည်အထိ အနုပညာရင့်သန်ကြသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ခရစ်ယာန်သာသနာပြုတို့၏ ဓမ္မတေးသီချင်းများကြောင့် သီချင်းနှစ်သက်သော လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့သည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်အများဆုံးဖြစ်သွားရသည် ဟုလည်းဆိုနိုင်ပါသည်။ လော်ဝေါ်တို့၏အကများသည် စုပေါင်းလုပ်ဆောင်မှုကို ဖော်ဆောင်သော စုပေါင်းအကများဖြစ်သည်။ တစ်ဦးချင်းကရသော တပင်တိုင်အကမျိုးကို မတွေ့ရပေ။

ပွဲတော်များထဲတွင် ဇေမိဂေါပွဲတော်ကို ချီးရာယဉ်ကျေးမှုထိန်းသိမ်းသည့်အနေဖြင့်ဆက်လက်ကျင်းပပြုလုပ်ကြသည်။ တစ်မျိုးသားလုံးနှင့်ဆိုင်သောပွဲတော်အဖြစ် အသွင်ပြောင်းခဲ့သည်။ လော်ဝေါ်ယဉ်ကျေးမှုကို ဖော်ထုတ်ထိန်းသိမ်းပေး၍၊ မြှင့်တင်ပေးနိုင်သောပွဲတော်ဖြစ်သည်။ လော်ဝေါ်တို့၏ အသက်သွေးကြောဖြစ်သည်ဟုလည်းဆိုနိုင်ပေသည်။ ရှေးယခင်က ဇေမိဂေါပွဲတော်သည် နတ်ကို ပူဇော်ပသသောပွဲဖြစ်သည်။ နတ်များကို ကျွဲ၊ နွား၊ ကြက်၊ ဝက်တို့ဖြင့်သတ်၍ပူဇော်ကြရသည်။ ယခုအခါတွင် တိရစ္ဆာန်များကိုသတ်ဖြတ်ခြင်းမတွေ့ရတော့ပေ။ ချယ်ဒေါ်တိုင်၏အောက်ခြေတွင် ကျွဲ၊ နွား၊ ကြက်၊ ဝက် စသည့်တိရစ္ဆာန်များ၏ပုံများကိုပန်းချီဆွဲထားသည်ကိုသာတွေ့ရသည်။

လော်ဝေါ်တို့၏ လူမှုရေးပွဲတော်အခမ်းအနားများတွင် ဆွေမျိုးစုများ တစ်စုနှင့်တစ်စု ဆက်ဆံရာတွင် လွန်စွာသိမ်မွေ့နူးညံ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဆွေမျိုးစုများ အပြန်အလှန်လက်ဆောင်ပေးခြင်းဖြင့် လူမှုရေးအရအကျိုးဖြစ်ထွန်းစေသည်။ စိတ်ပညာရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် လက်ဆောင်ပေးခြင်းသည် အပေးခံရသူကိုကျေနပ်စေပြီး၊ လူမှုရေးပညာရှုထောင့်မှကြည့်လျှင် ပေးရသူနှင့် ရယူသူတို့ကို ဂုဏ်ရှိစေကြောင်းတွေ့ရသည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရသော် လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားများသည် ယခင်ကနိမ့်ကျသော လူမှု စီးပွားရေးဘဝမှ တိုးတက်သောလူမှုစီးပွားရေးဘဝသို့ ဦးတည်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ထိုသို့ ဦးတည်ရာ တွင် အချို့သော ယဉ်ကျေးမှုအင်္ဂါရပ် များသည် လုံးဝပျောက်သွားခြင်း၊ အသွင်ပြောင်းသွားခြင်းတို့ကို တွေ့ရပြီးအချို့မှာ ဆက်လက်တည်ရှိနေပေသည်။ လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံတွင်ပါဝင်သော လူမှုရေးဆိုင်ရာ အချက်များမှာလည်း ထို့အတူပင်ဖြစ်သည်။

လော်ဝေါ်တိုင်းရင်းသားတို့၏ ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုပြောင်းလဲခြင်းကြောင့် ယဉ်ကျေးမှု အင်္ဂါရပ်အတော်တော်များများ လျှင်မြန်စွာပြောင်းလဲခြင်း၊ ပျောက်ကွယ်ခြင်းတို့ကိုတွေ့ရသည်။ လော်ဝေါ် တို့၏ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုများသည် အခြားယဉ်ကျေးမှုများ ရောယှက်မှု၊ မိမိတို့မှ အသစ်အဆန်း တီထွင်မှုတို့ကြောင့် ပြောင်းလဲလာခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုပြောင်းလဲမှုများကို လော်ဝေါ်တို့၏ဓမ္မဂေါပုဟူသော တံတိုင်းကြီးဖြင့် ကာရံထားရပေမည်။

ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားတို့သည် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု အင်္ဂါရပ်များ၊ လူမှုရေးအင်္ဂါရပ်များ မည်သို့ပင်ပြောင်းလဲပျောက်စေကာမူ မိမိတို့၏မျိုးနွယ်၊ မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုကို ဖော်ထုတ်ထိမ်းသိမ်းနိုင်ရန်အတွက် အဓိကရိုးရာပွဲတော်တစ်ခုကို နှစ်စဉ်ပုံမှန်ကျင်းပခြင်း၊ နိုင်ငံတော်မှလည်း အသိအမှတ်ပြုစေခြင်းဖြင့် မိမိတို့၏ အမျိုးဂုဏ်၊ ဇာတိဂုဏ်၊ ယဉ်ကျေးမှုဂုဏ်ကို တဘက်တလမ်းမှ မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည့် နည်းလမ်းကောင်းတစ်ခုဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

၁။ Social Factor
 ၂။ Cultural Diffusion
 ၃။ Creating

တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူများစာရင်း

စဉ်	အမည်	အသက်	အလုပ်အကိုင်	နေရပ်(ကျေးရွာ)	မှတ်ချက်
၁။	ပိုလ်မှူးကြီးစောမြင့်		(အငြိမ်းစား)	ရန်ကုန်	
၂။	လချန်ခေါင်လွမ်း	၇၃ နှစ်	တောင်သူ	စန်းကားရွာ	
၃။	လချန်ခေါင်ဟောင်း	၆၅ နှစ်	တောင်သူ	စန်းကားရွာ	
၄။	လဝိုင်ဒေါ်လွမ်း	၃၂ နှစ်	တောင်သူ	စန်းကားရွာ	
၅။	လောဒယ်လွမ်းဇယ်	၆၃ နှစ်	။	။	
၆။	စတော့ခေါင်လွမ်း	၅၈ နှစ်	။	။	
၇။	လချန်ဒေါ်ဇယ်	၆၈ နှစ်	။	။	
၈။	လချန်ဇယ်ဒေါ်	၃၅ နှစ်	။	။	
၉။	ဂန်ဂေါ်ဒေါ်ခေါင်	၂၆ နှစ်	။	။	
၁၀။	ဒေတန်ဇယ်ဇောင်း	၅၂ နှစ်	။	။	
၁၁။	ဆရာမနန်းဆိုင်	၅၈ နှစ်	ကျောင်းဆရာမ	။	
၁၂။	လကီဒယ်နော်	၃၈ နှစ်	တောင်သူ	။	
၁၃။	ရှော်ဖာဆန်နေ	၄၇ နှစ်	။	။	
၁၄။	လချန်ဇယ်ညွှယ်	၃၆ နှစ်	။	။	
၁၅။	မလေဒေါ်ညွှယ်	၄၅ နှစ်	။	။	
၁၆။	ဦးမောနူး	၅၃ နှစ်	။	။	
၁၇။	ဦးလဂျိုင်ခေါင်ဟောင်း	၆၀ နှစ်	။	။	
၁၈။	ဦးလောင်လမ်အောင်			ဝိုင်းမော်မြို့	
၁၉။	ဦးဝဘော်ခေါင်လွမ်း			။	
၂၀။	ဦးဝဘော်ဇယ်ဇောင်း	၆၅ နှစ်	ဘာသာရေးဆရာ	။	
၂၁။	ဦးဘီဇမ်ဟောင်းဇယ်	၄၈ နှစ်	သင်းထောက်ဆရာ	။	ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ အတွင်းရေးမှူး

စဉ်	အမည်	အသက်	အလုပ်အကိုင်	နေရပ်(ကျေးရွာ)	မှတ်ချက်
၂၂။	ဒေါ်လွမ်းနော့	၄၆ နှစ်	ကျောင်းဆရာမ	ဝိုင်းမော်	
၂၃။	ဦးလက်နီဟောင်းခေါင်	၄၉ နှစ်	တောင်သူ	။	ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ ဒုဥက္ကဋ္ဌ
၂၄။	ဦးဘီဇမ်ဟောင်းလွမ်း	၅၂ နှစ်	ပန်းတိမ်	။	
၂၅။	ဒေါ်ယိမ်းလော့မိ	၄၉ နှစ်	။	။	
၂၆။	ဦးလပါထောခေါင်	၆၆ နှစ်	တောင်သူ	ဂူယန်ကျေးရွာ	နေမှာသောဆရာ
၂၇။	ဦးလနန်ခေါင်ဒေါင်		တောင်သူ	။	
၂၈။	ဦးဂျွန်ဖောက်ဟောင်းခေါင်		။	လဘန်ကထောင်	
၂၉။	ဦးလဇတ်ခေါင်လွမ်း		။	တန်ဘော်	
၃၀။	ဦးလလော်ဟောင်းခေါင်		။	နောင်ဟီး	
၃၁။	ဦးခေါင်လွမ်း		။	။	
၃၂။	ဦးလငါအောင်းခေါင်		။	ဝိုင်းမော်	
၃၃။	ဦးလဟုန်ဟောင်းလွမ်း		ဆရာတော်	။	စာပေတီထွင်သူ
၃၄။	ဦးလဟီခေါင်ဒေါင်	၅၀ နှစ်	။	ဖားကန့်	
၃၅။	ဦးဒေါင်ဇယ်	၄၀ နှစ်	စက်လှေပိုင်ရှင်	စန်းကား	
၃၆။	မဟောင်းနော့	၃၀ နှစ်	။	။	
၃၇။	ဦးလလောင်းဇလွန်း	၅၀ နှစ်	တောင်သူ	နန်းဂွတ်	
၃၈။	ဦးလကျိုင်းခေါင်းဟောင်း	၇၀ နှစ်	ဘာသာရေးဆရာ	ဝိုင်းမော်	ယဉ်ကျေးမှုနာယက
၃၉။	ဦးစုန်ခေါင်ဂျယ်	၅၀ နှစ်	တောင်သူ	။	ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ အတွင်းရေးမှူး
၄၀။	ဦးခေါင်ဟော	၆၅ နှစ်	။	။	ဥက္ကဋ္ဌ
၄၁။	ဦးလခမ်ဒေါင်ခမ်း		။	။	
၄၂။	ဒေါ်ဂျုံးညီ	၉၅ နှစ်	။	ချီမွေ	
၄၃။	ဦးဒီဒေါင်ဇယ်	၃၅ နှစ်	မ ထ အ	ဝိုင်းမော်(မ ဝ တ)	
၄၄။	ဦးလဂျိုင်ခေါင်လွမ်း	၇၀ နှစ်	တောင်သူ	မှတ်ကြိတ်ရွာ	နတ်ဆရာ
၄၅။	ဦးဂျွန်ဖောက်လွမ်းခေါင်	၇၀ နှစ်	တောင်သူ	။	။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

၁။ Scott, J, G and Hardiman	Gazetter of Upper Burma & the Shan states
၂။ Carrapiett W J S	The Kachin Tribes of Burma (1929)
၃။ Hanson, O	The Kachin, Their Customs and Tradition (1913)
၄။ Kalph L. Beals Harry Hoijer Radin , Poul	An Introduction to Anthropology (1961)
၅။ Abram Kardiner and Edward Preble	They studied man (1963)
၆။ Wlliam X. Taylor	Basic Facts of Anthropology (1964)
၇။ မင်းနိုင်၊ ဦး	သွေးချင်းတို့ပျော်သည်မြေ (၁၉၆၈)
၈။ မင်းနိုင်၊ ဦး	တိုင်းရင်းသားစကားပုံ (၁၉၆၈)
၉။ မင်းနိုင်၊ ဦး	ဒို့သွေးဒို့သားတိုင်းရင်းသား (၁၉၆၇)
၁၀။ ဦးဖေမောင်တင်	ဘာသာလောကကျမ်း
၁၁။ စွယ်စုံကျမ်းအတွဲ (၈)	
၁၂။ စွယ်စုံကျမ်းအတွဲ (၁၀)	
၁၃။ ခင်ခင်စု၊ ဒေါ် စွဲ.စွဲ.၊ ဒေါ် ကျင်ကျင်၊ ဒေါ်	မနုဿဗေဒနိဒါန်း (၁၉၇၀)
၁၄။ သင်ရိုး မနုဿ (၃၁၃)	လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ
၁၅။ သင်ရိုး မနုဿ (၄၁၄)	မနုဿဗေဒသီအိုရီများ
၁၆။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ	တိုင်းရင်းသားတို့၏တူညီသောရိုးရာဓလေ့ ထုံးစံများ (၁၉၇၅)

၁၇။ တင်လှ၊ ဦး (မောင်မြန်မာ)

ကျော်အောင်၊ ဦး (ကျော်အောင်)

၁၈။ လော်ဝေါ်စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ

၁၉။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ

၂၀။ စောမြင့်၊ ဗိုလ်မှူးကြီး

၂၁။ စောမြင့်၊ ဗိုလ်မှူးကြီး (မှူးသမိန်)

၂၂။ ကြင်ကြင်၊ ဒေါ်

ရိုးရာပုံပြင် စာပေ စာတမ်းများ ပထမတွဲ

(၁၉၈၉)

လော်ဝေါ်မျိုးနွယ်စုတို့၏သမိုင်းကြောင်း(၁၉၉၅)

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှု

ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများ (ကချင်) (၁၉၆၇)

တရုတ်မြန်မာနယ်ခြားပြဿနာများ

ကျွန်တော့အမြင်

မနုဿဗေဒကွင်းဆင်းလေ့လာနည်းများ (၁၉၆၆)

အရေးပါသောတိုင်းရင်းသားဝေါဟာရများ

၁။ အဖော (A Pho")	အဖေ
၂။ အမီး (Amyhi)	အမေ
၃။ အနာ (Ana)	ယောက္ခမ (ချွေးမမှ ခေါ်ရသည့်အခေါ်)
၄။ အပေါ် (Avao)	ယောက္ခလီး (ချွေးမမှ ခေါ်ရသည့်အခေါ်)
၅။ ဘာယွီ (Ba . Yui)	နေနတ်
၆။ ယွီရင်း (Byid: Yin")	အောင်သွယ်အပျိုဟိုင်းအမျိုးသမီးကြီး
၇။ ယွဆတ် (Byu Xag')	ဆွေစဉ်မျိုးဆက်
၈။ ယွရစ်ပွဲ (Byu Shid Poe)	အသုဘအခန်းအနား
၉။ ချင်လောင့်ချဲ့ (Cin Lhao: She)	ဆန်လုံးစီပေဒင်
၁၀။ ချော်ဖြစ်ချွမ်းထောင်ပွဲ (Co' Phid Cao: Htaung: Poe)	ကင်ပွန်းတင်ပွဲ
၁၁။ ဒေါင်မော (Dau Mo")	ချွေးမ
၁၂။ ဒမ်ဆာ (Damsa')	နတ်ဟောဆရာ
၁၃။ ဖေါဖျော့ (Fao Phyo')	ညီအစ်ကိုမျိုးချင်းယူမိ၍ သတို့သားဘက်မှ ပေးရသောလျော်ကြေး
၁၄။ ဂဖျစ်ခေါင်ရှည် (Gaphiyid Khau: Shae)	စေ့စပ်ပြီးစီး၍ သတို့သမီးဘက်မှ သဘောတူလျှင် သတို့သားသို့ ပေးရသောခါး
၁၅။ ဂေါက်ဦးဇော်ပွဲ(Gaug! Au: Zo: Poe)	ကောက်သစ်စားပွဲ
၁၆။ ဂေါက်ရှင်းပွဲ (Gaug , Shin Poe)	မုန့်ဆမ်းထောင်းစားပွဲ
၁၇။ ဂျယ်ဇော် (Gyoe So:)	ဖန်ဆင်းရင်
၁၈။ ဂျမ်ဂ (Jam Ga)	စကားဝါပင်
၁၉။ ဂျီထောက် (Ji: Thau,)	ဂျီဇန်အနီးတွင်သီချင်းကိုအသံကျယ်စွာဖြင့် လိုက်ဆိုပေးရသူ

၂၀။ ဂျီဇန် (Ji : Zang,)

၂၁။ ဂျန် (Jan:)

၂၂။ ကြောင်ရမ်း(Jhaung: Yam)

၂၃။ ကထော့ရဲ (Katho: Qe,)

၂၄။ ခင်ကျောင် (Khin Jaung)

၂၅။ ချယ်ဒေါ် (Khyae Dao:)

၂၆။ ကိုင်ဖု (Kai Pha)

၂၇။ လပါ (La Pa)

၂၈။ လော်ဝေါ် (Lhao Vo)

၂၉။ လလော်ဝက်ပျောလောင်

၃၀။ လောင်ရင်း (Lau: Yin")

၃၁။ လာကျမ် (La Jham:)

၃၂။ လောဆောပွဲ(Lo, So' Poe)

၃၃။ မြီမော့ပွဲ(Myi: Mho' Poe)

၃၄။ မွမ်လော့လော် (Mum, Lo! Lao:)

၃၅။ မုန်းဇုတ်(Mung" Zug!)

၃၆။ မုတ် (Mug:)

၃၇။ မိုနောင် (Mao : Nhaung)

၃၈။ မြီဘ (Myhi " bag)

၃၉။ မုတ်ယွီ (Mug! Yui)

၄၀။ မြစ်ယွီ (Myid Yui)

အကကိုဦးဆောင်သူ

စုန်း

ရိုးရာအိမ်

အပျိုလူပျိုအခန်း

ပူဇော်မည်သားကောင်ကိုခုတ်ထစ်ပေးရသူ

ဇမ်ဂေါပွဲတွင်ကွင်းအလယ်၌ ထောင်သောတိုင်

အဆောင်ပစ္စည်း(မာနာ)

နတ်ဝင်သည်

မြောက်အရပ်တွင်နေထိုင်သောလူမျိုးစု၊

အထက်ပိုင်းသားများ(သို့မဟုတ်)မြစ်အထက်ပိုင်း

အရပ်တွင်နေထိုင်သောလူမျိုးစု

တစ်ပေခန့်ရှည်ပြီး သေးသွယ်သောဝါးခလောက်

အောင်သွယ်လူပျိုဟိုင်းအမျိုးသားကြီး

အပျိုနှင့်လူပျိုအပြန်အလှန်ပြောဆိုသောသီချင်း

လက်ထပ်ပွဲ

စေ့စပ်ပွဲ

အမျိုးသားဘက်မှ ကွာရှင်းလိုပါက နှစ်ဘက်ဆွေမျိုး

မိတ်ဝတ်မပျက်ကြောင်းအထိမ်းအမှတ်အဖြစ် ပေးရ

သောတောင်ရှည်ပုဆိုး

နယ်ပိုင်ရှင်

ဒေသ

ညီအစ်ကိုမျိုး

မယားညီအစ်ကိုမျိုး

မိုးနတ်

မြေနတ်

၄၁။ နယ် (Nhae)	မျိုးနွယ်စုခွဲ
၄၂။ နော့ချယ်ခိုင် (No, Khyae Khai)	မင်္ဂလာနေ့တွင်ယောက္ခမနှင့်သတို့သမီးကိုသွားခေါ်ခြင်း
၄၃။ နင်မော့ (Nin Mhau:)	ဝိုင်းမော်
၄၄။ ဖုတ်ဆုတ် နှင့် ထန်ခဲတော်	သတို့သားဘက်မှ သတို့သမီးဘက်သို့ ပထမအကြိမ်
(Phaug' Xug' & Thang Khe' Tao)	ပေးရသော ကွမ်းဖိုးနှစ်စုံ
၄၅။ ဖုတ်ဝါလောင့်	ကွမ်းဖိုး
၄၆။ ထန်ခဲပေါက် နှင့် မော့ခိုင်း	ဒုတိအကြိမ်ပေးရသောကွမ်းဖိုး နှစ်စုံ
(Thang Khe' Paug' & Zamo,dai")	
၄၇။ ဝလာရပ် (Vala Qab)	ခိုးပြေးကြလျှင်
	မင်္ဂလာကြေးအပြင်ပိုပေးရသောကွမ်းဖိုး
၄၈။ ဝေါ်ဇုတ်(Vo Zugl)	မုန်းဇုတ်ထက်နိမ့်သော မြေပိုင်ရှင်
၄၉။ ဆောင်ခမ်ဖုန်း(Xaung: Kham: Phung")	ဒုတိယအကြိမ်နေမင်းပူဇော်ပွဲ
၅၀။ ယောက်မြီး (Yaug Myhe")	ယောက္ခမ (သားမက်မှ ခေါ်ရသည့် အခေါ်)
၅၁။ ယောက်ဖော (Yaug Pho")	ယောက္ခထီး (သားမက်မှ ခေါ်ရသည့် အခေါ်)
၅၂။ ယွီစော် (Yui Zho:)	နတ်ပူဇော်သောခေတ်ကာလ
၅၃။ ယောက်ဖော (Yaug : Pho)	ယောက္ခမမျိုး
၅၄။ ယမ်ဝေါ်လရှန်းရှန်းပွဲ	အိမ်သစ်တက်ပွဲ
(Yham Vao Lashan"Shan" Poe)	
၅၅။ ဇမို (Za Mo)	သားမက်မျိုး
၅၆။ ဇော်ကျောဖတ် (Zo : Kyao" Fag')	ယောက္ခမမျိုးမှအမျိုးသားကသားမက်မျိုးထံမှ အမျိုးသမီးကိုယူလျှင် အရှက်ပြင်ဆင်သည် အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်ပေးရသောလျော်ကြေး
၅၇။ ဇမ်ထော်စောင့် (Zam Thao Zhaung,)	အမျိုးသမီးဘက်မှကွာရှင်းလိုပါက ယောက္ခမများဘက် မှသားမက်မျိုးသို့ ချွေးမဆက်ပေးမည်ဆိုသော အထိမ်း အမှတ်အဖြစ် ပေးသည့်သေနတ်

၅၈။ ဇိုးဗျူခိုင် (So: Byu Hkai)

လိပ်ပြာ

၅၉။ ဇမ်ဂေါပွဲ (Zam Go" Poe)

လော်ဝေါတို့၏ရိုးရာပွဲ

၆၀။ ဇမ်ဂျော် (Zam Jao:)

ဇမ်ဂေါရန်ကွင်းပြင်

၆၁။ ဇော်အို (Zo ug)

သားမက်

၆၂။ ဇိန်ခမ်ပြစ် (Zin Kham: Pyid')

ပထမအကြိမ်နေမင်းပူဇော်ပွဲ

Anthropological Terms

၁။ advanced agriculture and domestication of animals	တန်းမြင့်စိုက်ပျိုးရေးနှင့်မွေးမြူရေး
၂။ advanced food producing economic system	တန်းမြင့်ကုန်ထုတ်လုပ်သောစီးပွားရေးစနစ်
၃။ age	အသက်
၄။ animism	နတ်ကိုးကွယ်မှု
၅။ ancestor worship	ဘိုးဘွားဝိဉာဉ်ကိုးကွယ်မှု
၆။ a society	လူ့အဖွဲ့အစည်းငယ်
၇။ barter	ပစ္စည်းချင်းတိုက်ရိုက်လဲလှယ်သောစနစ်
၈။ basic family	အခြေခံမိသားစု
၉။ belief in life after death	နောင်တမလွန်ဘဝယုံကြည်ချက်
၁၀။ bride price	သဘိုသမီးတောင်းသည်အခါ ပေးရသောမင်္ဂလာကြေး
၁၁။ clan	မျိုးနွယ်စု
၁၂။ classificatory	တင်စားအခေါ်အဝေါ်
၁၃။ compound family	ထပ်တိုးမိသားစု
၁၄။ consanguinity	သွေးစပ်ဆွေမျိုး
၁၅။ court ship	လူပျိုလှည့်ခြင်း
၁၆။ creating	အသစ်အဆန်းတီထွင်မှု
၁၇။ cross cousins	အဖေမောင်နှမမွေးဝမ်းကွဲမောင်နှမများ
၁၈။ cross cousin marriage	လိင်ကွဲမွေးဝမ်းကွဲမောင်နှမများလက်ထပ်ခြင်း
၁၉။ cultural diffusion	ယဉ်ကျေးမှုရောယှက်မှု
၂၀။ culture elements	ယဉ်ကျေးမှုအခြေခံအချက်များ
၂၁။ cultural heritage	ယဉ်ကျေးမှုအမွေ

၂၂။ division of labour	အလုပ်တာဝန်ခွဲဝေလုပ်ကိုင်မှု
၂၃။ division of labour based on age	အသက်အရွယ်အလိုက်အလုပ်ခွဲဝေလုပ်ကိုင်ခြင်း
၂၄။ division of labour based on sex	လိင်အလိုက်အလုပ်ခွဲဝေလုပ်ကိုင်ခြင်း
၂၅။ divorce	လင်မယားကွာရှင်းမှု
၂၆။ dogma or superstition	အယူသည်းခြင်း
၂၇။ dressing	ဝတ်စားဆင်ယင်မှု
၂၈။ enculturation	ယဉ်ကျေးမှုပညာပေးခြင်း
၂၉။ endogamy	မျိုးတွင်းအိမ်ထောင်စနစ်
၃၀။ exogamy	မျိုးပအိမ်ထောင်စနစ်
၃၁။ extended family	တိုးချဲ့မိသားစု
၃၂။ folk tales	ပုံပြင်များ
၃၃။ fertility Cult	ဖွံ့ဖြိုးခြင်းအယူ
၃၄။ formal education	မိဘဆွေမျိုးမှသင်ကြားပေး၍ တတ်မြောက်လာခြင်း
၃၅။ go - between	အောင်သွယ်
၃၆။ great society	အဖွဲ့အစည်းကြီး
၃၇။ Hawaiian Type	တင်စားအခေါ်အဝေါ်ထဲမှ ဟာဝေယံအမျိုးအစား
၃၈။ informal education	အတွေ့အကြုံဗဟုသုတများကြောင့် တတ်သိနားလည်ခြင်း
၃၉။ initiation ceremony	အရွယ်ရောက်ပွဲ
၄၀။ Joint family	အိမ်ထောင်တွဲမိသားစု
၄၁။ kinship by adoption	မွေးစားခြင်းဖြင့်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း
၄၂။ kinship by blood	သွေးသားအားဖြင့်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း
၄၃။ kinship by marriage	လက်ထပ်မှုဖြင့်ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း
၄၄။ kinship system	ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုစနစ်

၄၅။ kinship terminology	ဆွေမျိုးအခေါ်အဝေါ်
၄၆။ language	ဘာသာစကား
၄၇။ levirate	ခဲအို၊ မတ် လက်ထပ်စနစ်
၄၈။ literature	စာပေအရေးအသား
၄၉။ locality	နေထိုင်ရာအရပ်
၅၀။ mana	ဆောင်စလေ့
၅၁။ marriage	လက်ထပ်ထိမ်းမြားခြင်း
၅၂။ marriage by adoption	မွေးစားခြင်းဖြင့်လက်ထပ်ယူခြင်း
၅၃။ marriage by bride price	မင်္ဂလာကြေးပေး၍လက်ထပ်ယူခြင်း
၅၄။ marriage by elopement	ခိုးယူခြင်းဖြင့်လက်ထပ်ခြင်း
၅၅။ matrilineal descent	မိခင်ဘက်သို့ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း
၅၆။ mongoloid	အသားဝါလူမျိုး
၅၇။ monogamy	တစ်လင်တစ်မယားစနစ်
၅၈။ naming ceremony	ကင်ပွန်းတပ်ပွဲ
၅၉။ native terms	တိုင်းရင်းသားဝေါဟာရများ
၆၀။ occupation	အလုပ်အကိုင်
၆၁။ ornaments	လက်ဝတ်တန်ဆာများ
၆၂။ omen	အတိတ်နိမိတ်
၆၃။ oral	နှုတ်တိုက်
၆၄။ origin of earth and man	ကမ္ဘာမြေကြီးနှင့် လူသားအစ
၆၅။ parallel cousins	လိင်တူမွေးဝမ်းကွဲမောင်နှမများ
၆၆။ patrilineal descent	ဖသားစုမျိုးနွယ်
၆၇။ patrilineal descent system	ဖခင်ဘက်သို့သာဆင်းသက် ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်း
၆၈။ patrilineal kinship system	ဖဘက်လိုက်ဆွေမျိုးတော်စပ်ပုံစနစ်
၆၉။ patrilocal residence	ယောက်ျားဘက်လိုက်နေစနစ်
၇၀။ payment of a fine	လျှော်ကြေး

၇၁။ physical features	ရုပ်ပိုင်းသွင်ပြင်များ
၇၂။ polygyny	မယားအများယူစနစ်
၇၃။ preference	ဦးစားပေးစည်းမျဉ်း
၇၄။ premarital sexual relation	လက်မထပ်မီပေါင်းသင်းဆက်ဆံခြင်း
၇၅။ prohibition	တားမြစ်ချက်စည်းမျဉ်း
၇၆။ property and ownership	ပိုင်ဆိုင်သည့်ပစ္စည်းနှင့်အခွင့်အရေး
၇၇။ proverb	စကားပုံ
၇၈။ puberty	အရွယ်ရောက်ခြင်း
၇၉။ religion and traditional beliefs	ဘာသာရေးနှင့်ရိုးရာယုံကြည်မှု
၈၀။ religious practitioners	ဘာသာရေးနှင့်ပါတ်သက်၍ဆောင်ရွက်ပေးရသူ
၈၁။ riddle	စကားထား
၈၂။ rights and privileges	အခွင့်အာဏာ
၈၃။ rule of descent	မျိုးရိုးအမွေဆက်ခံခြင်း
၈၄။ rule of inheritance	ပစ္စည်းအမွေဆက်ခံခြင်း
၈၅။ rule of succession	ရာထူးအမွေဆက်ခံခြင်း
၈၆။ sacred literature	ဘာသာရေးဆိုင်ရာတွင်အသုံးပြုသောသီးသန့်စကား
၈၇။ safe for own	ဝမ်းစာဖူလုံမှု
၈၈။ Seneca Type	တင်စားအခေါ်အဝေါ်ထဲမှဆီနီကာအမျိုးအစား
၈၉။ sex	လိင်
၉၀။ shifting cultivation	ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာစနစ်
၉၁။ simple agriculture and domestication of animals	တန်းနိမ့်စိုက်ပျိုးရေးနှင့်မွေးမြူရေး
၉၂။ simple food producing economic system	တန်းနိမ့်ကုန်ထုတ်လုပ်သောစီးပွားရေးစနစ်
၉၃။ socialization	လူမှုရေးပညာပေးခြင်း

၉၄။ social grouping based on sex	လိင်အလိုက်အုပ်စုဖွဲ့ခြင်း
၉၅။ social grouping based on kinship	ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းအလိုက်အုပ်စုဖွဲ့ခြင်း
၉၆။ social organization	လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ
၉၇။ society	လူ့အဖွဲ့အစည်း
၉၈။ sorcery	စုံအတတ်
၉၉။ soul	လိပ်ပြာ
၁၀၀။ specialization of labour	သီးသန့်ထူးချွန်လုပ်ငန်း
၁၀၁။ status	အဆင့်အတန်း
၁၀၂။ sun cult	နေကိုးကွယ်မှု
၁၀၃။ surplus	အပိုအလျှံ
၁၀၄။ taboo	ရှောင်စလေ့
၁၀၅။ temperament	စိတ်နေသဘောထား
၁၀၆။ Tibet - Myanmar	တိဘက်မြန်မာ
၁၀၇။ traditional ceremony	ရိုးရာပွဲတော်
၁၀၈။ unilineal kinship system	တဘက်လိုက်ဆွေမျိုးတော်စပ်မှု
၁၀၉။ wedding	မင်္ဂလာအခမ်းအနား
၁၁၀။ will	သေတမ်းစာ

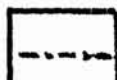
စန်းကားကျေးရွာတည်နေရာပြမြေပုံ

မြောက်

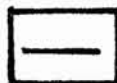

တောင်

တလကွ ၂ မိုင်စကေး

နယ်နိမိတ်

လှည်းလမ်း

